

Prilog 1:

**Vlada Crne Gore
Ministarstvo evropskih poslova**

Podgorica, februar 2025.

PREDLOG

PLATFORMA

**za učešće crnogorske delegacije na XIV sastanku Odbora za stabilizaciju i pridruživanje,
koji će se, u hibridnom formatu, održati u Briselu 18. II 2025. godine**

I Uvod

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane i Republike Crne Gore s druge strane (u daljem tekstu: SSP), potpisan je 15. X 2007, a stupio na snagu 1. V 2010. okončanjem procesa ratifikacije. Kako bi se omogućila primjena SSP-a, formirana su stalna tijela Crne Gore i EU: Savjet za stabilizaciju i pridruživanje, koji čine predstavnici/e Vlade i visoki predstavnici/e Evropske komisije i Evropskog savjeta; Odbor za stabilizaciju i pridruživanje; sedam pododbora i Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje EU i Crne Gore.

Odbor za stabilizaciju i pridruživanje je radno tijelo koje pomaže u radu Savjetu za stabilizaciju i pridruživanje. Čine ga predstavnici/e Evropskog savjeta i Evropske komisije, s jedne, i predstavnici/e Vlade Crne Gore s druge strane. Odbor predstavlja ključno tijelo koje se bavi sprovođenjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. U cilju efikasnijeg obavljanja povjerene funkcije, Odbor za stabilizaciju i pridruživanje osnovao je sedam pododbora, s jasnim zaduženjima za praćenje i konsultacije u specifičnim oblastima, kao i Posebnu grupu za reformu javne uprave, koja se bavi pitanjima reforme državne administracije, u kontekstu procesa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. U okviru pododbora razmatraju se tehnička i ekspertska pitanja i pripremaju odluke i preporuke za rješavanje eventualnih sporova iz tumačenja i/ili primjene SSP. Sastanci Odbora se održavaju jednom godišnje, po pravilu na samom kraju ili početku kalendarske godine.

II Učešće crnogorske delegacije na XIV sastanku Odbora za stabilizaciju i pridruživanje, 18. II 2025.

XIV sastanak Odbora za stabilizaciju i pridruživanje održaće se u Briselu 18. II 2025. Sastankom će, s crnogorske strane, predsjedavati glavni pregovarač Crne Gore s Evropskom unijom Predrag Zenović, a u ime Evropske komisije šefica Jedinice B4 za Crnu Goru i Bosnu i Hercegovinu u Generalnom direktoratu za proširenje i Istočno susjedstvo Barbara Jesus Gimeno. Sastanak se održava u kontekstu kontinuiranog i redovnog dijaloga sa Evropskom unijom. Na XIV sastanku Odbora za stabilizaciju i pridruživanje EU – Crna Gora biće razmotreni rezultati aktivnosti s prethodno održanih zajedničkih sektorskih pododborna, na kojima je detaljno razmatrano stanje i napredak ostvaren u usklađivanju s pravnom tekovinom EU, kao i operativni zaključci, koji se odnose na napredak koji je Crna Gora ostvarila na planu institucionalnih, zakonodavnih, političkih i ekonomskih reformi, uz projekciju planiranih aktivnosti. Tokom 2024, održane su sve redovne godišnje sjednice sedam pododborna, kao i dva sastanka Posebne grupe za reformu javne uprave (jedan redovni sastanak i jedan *follow-up* sastanak).

U skladu s očekivanom agendom, na sastanku će biti diskutovana pitanja iz sljedećih oblasti:

1. Politički kriterijumi i reforma javne uprave
2. Pravda, sloboda i bezbjednost
3. Ekonomsko upravljanje, finansijska pitanja i statistika
4. Unutrašnje tržište i konkurencija
5. Trgovina, industrija, carine i porezi
6. Saobraćaj, životna sredina, energetika i regionalni razvoj
7. Poljoprivreda i ribarstvo
8. Inovacije, ljudski resursi, informaciono društvo i socijalna politika
9. Finansijska podrška EU

U skladu sa očekivanom agendom sastanka Ministarstvo evropskih poslova je iniciralo izradu Priloga za XIV sastanak Odbora za stabilizaciju i pridruživanje na crnogorskom i engleskom jeziku, koji je rađen u okviru nacionalne pregovaračke strukture. Inicijalna verzija Priloga, koja čini sastavni dio ove Platforme, predstavlja proizvod pojedinačno dostavljenih priloga državnih institucija Crne Gore, dok će engleska verzija materijala biti dostavljena EK.

III Značaj učešća crnogorske delegacije na XIV sastanku Odbora za stabilizaciju i pridruživanje, 18. II 2025.

Učešće Delegacije Crne Gore na XIV sastanku Odbora za stabilizaciju i pridruživanje, koji će se održati u Briselu 18. II 2025. godine, biće prilika za dalju promociju napretka i rezultata Crne Gore u procesu evropske integracije, isticanja jasnog spoljnopolitičkog oprijedjeljenja i sagledavanje ukupnih rezultata koje je Crna Gora postigla u pristupnom procesu u prethodnoj godini, kao i utvrđivanja prioriteta sa evropske agende za naredni period.

IV Sastav delegacije

Predstavnic/i pregovaračke strukture sastanku će prisustvati na licu mjesta i preko onlajn uključenja. Pored glavnog pregovarača Crne Gore s Evropskom unijom Predraga Zenovića, sastanku će prisustvovati:

- Bojan Vujović, generalni direktor Direktorata za koordinaciju finansijske podrške EU u Ministarstvu evropskih poslova;
- Jovana Mijović, sekretarka u Ministarstvu unutrašnjih poslova i šefica Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost;
- Dragan Dašić, direktor direktorata za građanska stanja i lične isprave u Ministarstvu unutrašnjih poslova;
- Anđela Bašović, državna sekretarka u Ministarstvu rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga;
- Ivana Šućur, v.d. generalna direktorica Direktorata za EU fondove, evropske integracije i međunarodnu saradnju u Ministarstvu rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga;
- Andrej Orlandić, v.d. generalnog direktora Direktorata za strateške odnose i komunikacije u Ministarstvu prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine;
- Anita Bilafer Mihaljević, načelnica Odjeljenja za evropske integracije i međunarodnu saradnju u Ministarstvu socijalnog staranja, brige o porodici i demografije i zamjenica šefa Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 19 – Socijalna politika i zapošljavanje;
- Jelena Perović, samostalna savjetnica u Ministarstvu socijalnog staranja, brige o porodici i demografije - zamjenica rukovoditeljke;
- Milan Gazdić, direktor Agencije za zaštitu životne sredine i zamjenik šefa Pregovaračke radne grupe za poglavlje 27 – Životna sredina;
- Zvezdan Vujović, v.d. generalnog direktora Direktorata za elektroenergetiku u Ministarstvu energetike i zamjenik šefa Pregovaračke radne grupe za poglavlje 15 – Energetika;
- Biljana Peranović, generalna direktorica Direktorata za poreski i carinski sistem u Ministarstvu finansija, rukovoditeljka, šefica Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 16 – Porezi;
- Maja Jakanović, načelnica u Ministarstvu ekonomskog razvoja i šefica Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 20 – Preduzetništvo i industrijska politika;
- Ivona Savićević, generalna direktorica za međunarodnu saradnju, evropske integracije i implementaciju EU fondova u Ministarstvu ekonomskog razvoja i pregovaračica za Klaster 2 – Unutrašnje tržište;
- Sava Laketić, v.d. direktora Poreske uprave;
- Maja Vučinić v.d. direktorice Uprave carina;

- Stojanka Milošević, načelnica Sektora za carinske poslove u Upravi carina, šefica pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 29 – Carinska unija;
- Miroslav Cimbalević, generalni direktor Direktorata za poljoprivredu u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i šef Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 11 – Poljoprivreda i ruralni razvoj;
- Amra Terzić, načelnica Direkcije za biljnu proizvodnju u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i zamjenica šefa Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 11 – Poljoprivreda i ruralni razvoj;
- Zorka Prljević, pomoćnica direktora Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i šefica Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 12 – Bezbjednost hrane, veterinarstvo i fitosanitarni nadzor;
- Vladimir Đaković, direktor Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i zamjenik šefice Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 12 – Bezbjednost hrane, veterinarstvo i fitosanitarni nadzor;
- Marko Radonjić, generalni direktor Direktorata za plaćanja u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede;
- Katarina Burzanović, generalna direktorica Direktorata za ribarstvo u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i šefica Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 13 – Ribarstvo;
- Andrija Delić, državni sekretar u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i pregovarač za Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija;
- Nenad Vitomirović, državni sekretar u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera i šef Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 27 – Životna sredina i pregovarač za Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost;
- Brankica Cmiljanović, načelnica Direkcije za unapređenje životne sredine u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera;
- Jasna Jovanović, generalna direktorica za cjeloživotno obrazovanje u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija i šefica Pregovaračke radne grupe za poglavlje 26 – Obrazovanje i kultura;
- Marko Vukašinović, generalni direktor za međunarodnu saradnju, evropske poslove i EU fondove u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija;
- Aleksandra Mugoša, samostalna savjetnica u Direktoratu za inovacije i pametnu specijalizaciju u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija;
- Maylis de Verneuil, savjetnica za evropske integracije u Ministarstvu evropskih poslova;
- Marijana Stanić, državna sekretarka u Ministarstvu saobraćaja; i
- Tanja Dašić, načelnica u Direktoratu za željeznički saobraćaj u Ministarstvu saobraćaja i zamjenica šefa Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 14 – Saobraćajna politika.

Preko onlajn uključjenja sastanku će prisustvovati:

- Jelena Grdinić, generalna direktorica Direktorata za krivično i građansko zakonodavstvo u Ministarstvu pravde, šefica Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 23 – Pravosuđe i temeljna prava i pregovaračica za Klaster 1 – Temeljna poglavlja;
- Momir Jauković, generalni direktor Direktorata za pravosuđe u Ministarstvu pravde;
- Ljuban Tmušić, načelnik Direkcije za civilnu zaštitu i smanjenje rizika od katastrofa u Ministarstvu unutrašnjih poslova;
- Ana Milošević, samostalna savjetnica u Direkciji za civilnu zaštitu i smanjenje rizika od katastrofa u Ministarstvu unutrašnjih poslova;
- Marija Hajduković, generalna direktorica Direktorata za strateško planiranje u javnoj upravi, međunarodnu saradnju i IPA fondove u Ministarstvu javne uprave;
- Ružica Mišković, šefica u Odsjeku za međunarodnu saradnju u Ministarstvu javne uprave i šefica Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 10 – Informatičko društvo i mediji;
- Dušan Drakić, v.d. direktora Agencije za sprečavanje korupcije;
- Draško Boljević, izvršni direktor Fonda za zaštitu životne sredine (EKO-FOND);
- Nemanja Peković, pomoćnik direktora Fonda za zaštitu životne sredine (EKO-FOND);
- Bojana Radović, saradnik za administrativne poslove u Fond za zaštitu životne sredine (EKO-FOND);
- Božidar Pavlović, v.d. generalnog direktora za energetska efikasnost u Ministarstvu energetike;
- Jelena Jovetić, generalna direktorica u Direktoratu za politiku javnih nabavki u Ministarstvu finansija, šefica Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 5 – Javne nabavke;
- Svetlana Tomović, samostalna savjetnica u Direktoratu za politiku javnih nabavki u Ministarstvu finansija;
- Bojana Bošković, državna sekretarka u Ministarstvu finansija i pregovaračica za Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast;
- Bojan Paunović, generalni direktor Direktorata za državni budžet u Ministarstvu finansija i šef Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 33 – Finansijske i budžetske odredbe;
- Minas Trubljanin, generalni direktor Direktorata za centralnu harmonizaciju i razvoj unutarašnjih kontrola u Ministarstvu finansija i šef Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 32 – Finansijski nadzor;
- Miloš Mišković, generalni direktor Direktorata za makroekonomske i fiskalne analize i projekcije u Ministarstvu finansija;
- Ana Banović, načelnica Odjeljenja za evropske integracije u Ministarstvu finansija;
- Dragan Damjanović, predsjednik Savjeta Agencije za zaštitu konkurencije, šef Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 8 – Konkurencija;
- Nebojša Jovović, direktor Agencije za zaštitu konkurencije;
- Luka Dedić, načelnik Odjeljenja za međunarodnu saradnju i informisanje javnosti u Agenciji za zaštitu konkurencije;

- Dragan Vukčević, načelnik u Ministarstvu ekonomskog razvoja i šef Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 1 – Sloboda kretanja robe;
- Aida Salagić Ceković, načelnica Direkcije za spoljnu trgovinu i analize u Ministarstvu ekonomskog razvoja i šefica Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 30 – Vanjski odnosi;
- Zorica Đuranović, načelnik Direkcije za vodoprivredu u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede;
- Snežana Radović, v.d. generalne direktorice za evropske poslove u Ministarstvu vanjskih poslova i šefica Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 31 – Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika;
- Ivan Stanišić, načelnik Direkcije za upravljanje otpadom i komunalne usluge u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera
- Tamara Brajović, načelnik u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera;
- Jelena Ban, šef odsjeka za uspostavljanje zakonodavnog okvira za oblast klimatskih promjena i ETS u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera;
- Milena Spičanović Bulatović, savjetnik u Direktoratu za ekologiju u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera;
- Jelena Kovačević, savjetnik u Direktoratu za ekologiju u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera;
- Dragana Raonić, savjetnik u Direktoratu za ekologiju u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera;
- Sanela Metjahić, savjetnik u Direktoratu za međunarodnu saradnju i EU fondove u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera;
- Danka Kažić, savjetnik u Direktoratu za međunarodnu saradnju i EU fondove u Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera;
- Petar Drašković, državni sekretar u Ministarstvu turizma;
- Ivana Bulatović, načelnica Direkcije za unapređenje konkurentnosti u turističkoj privredi u Ministarstvu turizma;
- Maja Kovačević, načelnica Direkcije za diversifikaciju turističkog proizvoda u Ministarstvu turizma;
- Miroslav Pejović, direktor Uprave za statistiku i šef Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 18 – Statistika;
- Marija Žugić, državna revizorka – rukovoditeljka Odeljenja za kooperativne revizije, međunarodnu saradnju, saradnju sa Skupštinom, Vladom i javnošću u Državnoj revizorskoj instituciji;
- Zorica Kalezić, viceguvernerka Centralne banke Crne Gore;
- Milan Remiković, direktor Sektora za kontrolu u Centralnoj banci Crne Gore;
- Gordana Kalezić, direktorica Direkcije za nadzor u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma i zaštitu prava klijenata kreditnih institucija i korisnika finansijskih usluga u Centralnoj banci Crne Gore;
- Ana Vlahović, direktorica Centra za makroekonomska i finansijska istraživanja i prognoze u Centralnoj banci Crne Gore i šefica Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 9 – Finansijske usluge;

- Marijana Mitrović Mijatović, direktorica Sektora za finansijsku stabilnost, istraživanja i statistiku u Centralnoj banci Crne Gore i šefica Pregovaračke radne grupe za pregovaračko poglavlje 4 – Sloboda kretanja kapitala;
- Andrija Jovović, direktor Sektora za platni promet u Centralnoj banci Crne Gore;
- Mira Radunović, specijalna savjetnica u Sektoru za finansijsku stabilnost, istraživanja i statistiku u Centralnoj banci Crne Gore;
- Luka Gojnić, šef Odjeljenja za regulativu, mjere i pripremanje odluka u Centralnoj banci Crne Gore;
- Lidija Beratović, direktorica Direkcije za međunarodnu saradnju i EI u Centralnoj banci Crne Gore;
- Jelena Šofranac, viša savjetnica u Odjeljenju za evropske integracije u Centralnoj banci Crne Gore;
- Ana Kusovac, načelnik u Direktoratu za pomorsku privredu, pomorce i međunarodnu saradnju u Ministarstvu pomorstva;
- Vladan Radonjić, savjetnik u Direktoratu za pomorsku privredu, pomorce i međunarodnu saradnju u Ministarstvu pomorstva;
- Zorana Sekulić, v.d. generalne direktorice Direktorata za naftu i gas u Ministarstvu rudarstva, nafte i gasa;
- Nikola Veljović, v.d. direktora Direktorata za drumski saobraćaj i homologaciju vozila u Ministarstvu saobraćaja;
- Miroslav Mašić, v.d. generalnog direktora Direktorata za državne puteve u Ministarstvu saobraćaja;
- Milena Milačić, načelnica u Direktoratu za željeznički saobraćaj u Ministarstvu saobraćaja; i
- Milica Mićunović, načelnica u Direktoratu za vazdušni saobraćaj u Ministarstvu saobraćaja.

Crnogorsku delegaciju čine i sljedeći predstavnici/e Ministarstva evropskih poslova: Irena Bošković, Aleksandar Nikčević, Amina Bajrović Kuč, Andrijana Čanović, Melita Rastoder Ljaić, Granica Petrić, Isidora Perović Babić, Vanja Banović, Anita Beriša, Svetlana Rajković, Anđela Kaluđerović-Vuković, Darinka Vlahović, Ksenija Jauković, Ana Ćuković, Amar Sadiković, Mehdina Kašić Šutković i Vanja Dabižinović.

V Ocjena potrebnih finansijskih sredstava

Troškove u vezi s učešćem članova/ica crnogorske delegacije na XIV sastanku Odbora za stabilizaciju i pridruživanje 18. II 2025. godine u Briselu snose državni organi koje imenovani članovi/ice crnogorske delegacije predstavljaju.

Vlada Crne Gore
Ministarstvo evropskih poslova

PRILOG ZA XIV SASTANAK ODBORA ZA STABILIZACIJU I PRIDRUŽIVANJE

Podgorica, februar 2025.

SADRŽAJ

POLITIČKI KRITERIJUMI I REFORMA JAVNE UPRAVE	15
PRAVDA, SLOBODA I BEZBJEDNOST	35
EKONOMSKA I FINANSIJSKA PITANJA I STATISTIKA.....	88
UNUTRAŠNJE TRŽIŠTE I KONKURENCIJA.....	107
TRGOVINA, INDUSTRIJA, CARINE I POREZI	116
SAOBRAĆAJ, ŽIVOTNA SREDINA, ENERGETIKA I REGIONALNI RAZVOJ.....	141
POLJOPRIVREDA I RIBARSTVO (UKLJUČUJUĆI BEZBJEDNOST HRANE).....	163
INOVACIJE, LJUDSKI RESURSI, INFORMATIČKO DRUŠTVO, SOCIJALNA POLITIKA.....	169

POLITIČKI KRITERIJUMI I REFORMA JAVNE UPRAVE

Demokratija, regionalna pitanja i međunarodne obaveze

Demokratija

Izbori

U periodu 21. II 2024 - 15 I 2025. Državna izborna komisija (DIK) održala je 56 sjednica. Na sjednicama je donijeto 16 mišljenja i konstatovano sedam popuna upražnjenih poslaničkih mjesta. DIK je odlučivala po 82 prigovora na radnju tj. propust Opštinske izborne komisije Šavnik. Svi prigovori su usvojeni ali Opštinska izborna komisija Šavnika nije postupila po rješenjima Državne izborne komisije tako da izbori nisu održani na dva biračka mjesta u Opštini Šavnik, niti su izbori okončani.

Održani su lokalni izbori u šest opština i to: u Budvi 26. V 2024. i 17. XI 2024, Andrijevići 2. VI 2024, Gusinju 15. IX 2024, Podgorici i Kotoru 29. IX 2024 i u Beranama 8. XII 2024. DIK je u skladu sa Zakonom o izboru odbornika i poslanika organizovala izbore u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija za navedene opštine, donijela odluke o utvrđivanju biračkih mjesta, sastavu biračkih odbora i načinu glasanja za birače koji su u pritvoru ili koji izdržavaju kaznu zatvora u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija, utvrdila izvode iz biračkog spiska i iste dostavila Ministarstvu unutrašnjih poslova, te formirala biračke odbore za biračka mjesta u Upravi. Na lokalnim izborima održanim 2024. Državnoj izbornoj komisiji izjavljeno je ukupno 35 prigovora na rješenja opštinskih izbornih komisija. Usvojeno je sedam prigovora, jedan je djelimično usvojen, odbijen 21 i odbačeno šest prigovora. Na rješenja Državne izborne komisije izjavljena je 21 žalba Ustavnom sudu. Ustavni sud je odbacio jednu žalbu, odbio 17, u dva slučaja obustavio postupak zbog povlačenja žalbe dok po jednoj žalbi Ustavni sud nije donio odluku jer nije imao potrebnu većinu. Državnoj izbornoj komisiji je izjavljen jedan prigovor koji se odnosio na popunu upražnjenog odborničkog mjesta u SO Tivat. Komisija je odbacila prigovor kao nedopušten. Komisija je donijela odluku o pridruživanju DIK-a Mreži izborne sajber spremnosti (ECRN).

Skupština

Tokom 2024. održano je 17 sjednica redovnog zasijedanja, od čega pet posebnih i 10 sjednica vanrednog zasijedanja Skupštine 28. saziva. Na pomenutim sjednicama donijeto je ukupno 156 akata: 93 zakona, sedam odluka, 47 odluka o izboru, imenovanju i razrješenju, osam zaključaka i jedna rezolucija. Održano je pet posebnih sjednica posvećenih premijerskom satu i poslaničkim pitanjima, odnosno poslaničkim pitanjima u vezi sa određenom temom. Poslanici su predsjedniku Vlade postavili 55 pitanja, dok su članovima Vlade postavili 192 pitanja. Nadležnim ministrima u vezi sa određenom temom postavljeno je 17 pitanja. Na sjednici Trećeg vanrednog zasijedanja u 2024. 27. I 2024, u drugom glasanju uz podršku 61 poslanika, odnosno više od 75% od ukupnog broja poslanika, Skupština je izabrala Vrhovnog državnog tužioca.

Na Šestoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja u 2024, 23. VII, Skupština je donijela Odluku o izmjeni Odluke o izboru predsjednika i članova 44. Vlade. Na istoj sjednici, 31. VII 2024, izabran je potpredsjednik Skupštine iz reda poslanika manjinskih partija Nikola Camaj, kao i pet članova Savjeta Agencije za sprečavanje korupcije, te jedan član Senata Državne revizorske institucije. Na sjednici Četvrtog vanrednog zasijedanja u 2024, 17. VIII, Mirsad Nurković izabran je za potpredsjednika Skupštine iz reda poslanika manjinskih partija.

U okviru zakonodavne aktivnosti, u izvještajnom periodu je usvojen set zakona kojima je unaprijeđeno stanje u oblasti pravosuđa, temeljnih prava i bezbjednosti (više podataka u okviru poglavlja 23 i 24).

U periodu 1. I - 31. XII 2024, radna tijela Skupštine su održala 12 kontrolnih i 28 konsultativnih saslušanja.

Na nivou radnih tijela Skupštine, a vezano za postupke izbora nosilaca pravosudnih funkcija, Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu, kao nadležno radno tijelo, je 31. VII 2024. godine utvrdio tekst Javnog poziva za izbor jednog člana Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika, nakon što je obaviješten da je jedan član Sudskog savjeta preminuo. Na sjednici održanoj 5. XII utvrđena je Lista prijavljenih kandidata na Javni poziv, te je konstatovano da se prijavio jedan kandidat, K. D., čije je konsultativno saslušanje održano 24. XII. Izjašnjavanje o pomenutom kandidatu očekuje se na nekoj od narednih sjednica Odbora.

Skupština je u izvještajnom periodu konstatovala dvije ostavke člana Tužilačkog savjeta iz reda uglednih pravnika, pa je, shodno usvojenim izmjenama i dopunama Zakona o državnom tužilaštvu, skupštinski Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu, kao nadležno radno tijelo, 5. XII 2024. uputilo dopis Advokatskoj komori kako bi u što kraćem roku bio raspisan Javni poziv za nedostajućeg člana Tužilačkog savjeta.

Ustavni odbor, kao nadležno radno tijelo Skupštine, je 5. III 2024. godine utvrdio listu kandidata za sudiju Ustavnog suda, shodno ranije raspisanom javnom pozivu. Konsultativno saslušanje kandidata koji ispunjavaju zakonom propisane uslove održano je u periodu od 10. V - 14. VI 2024. Nakon izjašnjavanja Ustavnog odbora, 30. VII 2024, ni jedan od saslušanih kandidata nije dobio potrebnu većinu. Ustavni odbor je 23. XII 2024. raspisao Javni poziv za izbor dvoje sudija Ustavnog suda, usljed ispunjenja uslova za starosnu penziju sudije D. Đ.

Odbor za antikorupciju je 28. II 2024. pokrenuo postupak izbora članova Komisije za sprovođenje izbora članova Savjeta Agencije za sprečavanje korupcije i raspisao Javni poziv za izbor člana Komisije iz reda nevladinih organizacija. Komisija je formirana 20. III 2024. godine, a istog dana raspisan je Javni konkurs za izbor pet članova Savjeta Agencije. Nakon što Odbor nije podržao predlog odluke Komisije o izboru kandidata, Odbor je raspisao ponovljeni konkurs i formirao novu Komisiju 17. IV 2024. Na ponovljeni konkurs, Komisija je utvrdila listu kandidata, obavila razgovore i dostavila Odboru predlog liste, koji je 25. VII 2024. utvrdio predlog odluke sa imenima pet kandidata. Skupština je 31. VII 2024. donijela Odluku o izboru navedenih pet kandidata za članove Savjeta Agencije za sprečavanje korupcije.

Odbor za sveobuhvatnu izbornu reformu je na sjednici održanoj 20. VI 2024, jednoglasno usvojio sljedeće zaključke: članovi Odbora za sveobuhvatnu izbornu reformu će prema plenumu Skupštine, poslati prijedlog za produženje roka rada Odbora za sveobuhvatnu izbornu reformu, na ovoj sjednici će se formirati radna grupa za izradu Zakona o finansiranju političkih kampanja i izbornih kampanja koja će podrazumijevati učešće svih političkih partija, odnosno poslaničkih klubova koji su zastupljeni u Odboru, kao i predstavnik NVO sektora i akademske zajednice, kako bi ona počela sa radom, pridruženi članovi Odbora iz reda akademske zajednice i NVO sektora će zajedno sa stručnom službom i članovima odbora iz reda poslanika predložiti strukturu i sastav preostalih radnih grupa.

Skupština 28. saziva, na Petoj sjednici Drugog redovnog (jesenjeg) zasijedanja u 2024, dana 10. XII 2024, donijela je Odluku o izmjenama i dopuni Odluke o obrazovanju Odbora za sveobuhvatnu izbornu reformu kojom je određeno da je Odbor dužan da najkasnije do 31. XII 2025. pripremi i podnese Skupštini na usvajanje predloge zakona i drugih akata u vezi sa ciljem i zadacima Odbora koji su predmet rada Odbora. U skladu sa navedenom Odlukom, kao jedan od ciljeva,

predviđeno je definisanje Predloga zakona o izboru predsjednika Crne Gore. Odlukom je takođe određeno da je Odbor dužan da najkasnije do 31. XII 2025. pripremi i podnese Skupštini na usvajanje predloge zakona i drugih akata u vezi sa ciljem i zadacima Odbora koji su predmet rada Odbora.

Multilateralna i regionalna saradnja

Ujedinjene nacije

Fokus Crne Gore je primarno usmjeren na kreiranje i sprovođenje vanjske politike koja je u službi dostizanja najviših evropskih standarda ekonomsko-socijalnog razvoja, demokratije, ljudskih prava i vladavine prava, zatim bezbjednosti i odbrane, te ciljeva održivog razvoja definisanih u Agendi 2030, a dodatno potvrđenih nedavno usvojenim Paktom za budućnost u Njujorku, u septembru 2024.

Saradnja Crne Gore i Ujedinjenih nacija odvija se u okviru programa Djelujući kao jedan (Delivering as One), a u toku je primjena strateškog programa saradnje između Vlade i UN sistema (UNSDCF – United Nations Sustainable Development Framework – Okvir UN za održivi razvoj) za period 2023-2027, koji je usklađen s ključnim vanjsko-političkim prioritetom – evropskom integracijom Crne Gore.

Vlada je shodno potpisanom Standardnom administrativnom sporazumu sa UN (SAA) u IV kvartalu 2024. izvršila realizaciju uplate druge tranše podrške Fondu Ujedinjenih nacija za ubrzani razvoj Crne Gore u iznosu od 200.000 eura (ukupan opredijeljeni iznos je jedan milion eura u pet jednakih godišnjih anuiteta u period od 2023-2027). Fond Ujedinjenih nacija za ubrzani razvoj Crne Gore je mehanizam finansiranja i platforma za partnerstva Kancelarije UN u Crnoj Gori i Vlade, a koja ima za cilj da pruži podršku sprovođenju Agende za održivi razvoj do 2030, ciljeva održivog razvoja (SDGs) i procesu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

Crna Gora je 31. XII 2024. završila svoje drugo članstvo u Savjetu za ljudska prava, koje je doprinijelo izgradnji pozitivne percepcije o Crnoj Gori u UN sistemu, i to ne samo na nivou šireg članstva, već što je posebno važno kod naših evropskih i euroatlantskih partnera. Tokom 2024. Crna Gora je aktivno učestvovala na sva tri redovna zasjedanja Savjeta za ljudska prava (55, 56. i 57. zasjedanje). Ministar vanjskih poslova učestvovao je na godišnjem segmentu na visokom nivou 55. zasjedanja Savjeta za ljudska prava u februaru 2024. Tom prilikom održani su bilateralni susreti sa visokim komesarom UN za ljudska prava Volkerom Turkom i predsjednikom Savjeta za ljudska prava Omarom Zniberom.

Realizovane aktivnosti (nacionalne i zajedničke izjave, rezolucije, pozicije i stavovi) u okviru članstva Crne Gore u Savjetu za ljudska prava potvrdile su: kontinuitet vanjskopolitičkog djelovanja na promociji Crne Gore i jačanju uloge odgovorne članice Ujedinjenih nacija i kredibilnog aktera u međunarodnoj zajednici, posvećenost Crne Gore ljudskim pravima, politikama zaštite i unapređenja svih ljudskih prava, punu otvorenost i visok nivo saradnje sa Kancelarijom visokog komesara UN za ljudska prava, ugovornim tijelima Ujedinjenih nacija i državama članica, punu usklađenost Crne Gore sa zajedničkim pozicijama Evropske unije.

Saradnja u okviru OEBS-a i Savjeta Evrope

U periodu 21. II 2024 – 1. II 2025. nastavljena je kvalitetna i sadržajna saradnja sa Savjetom Evrope i OEBS-om koju su obilježili brojni susreti zvaničnika na visokom nivou, značajne zajedničke aktivnosti kao i tehnička pomoć koju ove dvije organizacije pružaju državnim institucijama. U svom djelovanju u OEBS-u i Savjetu Evrope, Crna Gora se pridružila izjavama EU po svim pitanjima, uključujući i one koje tretiraju pitanje ruske agresije na Ukrajinu. U Savjetu Evrope, Crna Gora nastavila je

da učestvuje u sprovođenju Proširenog parcijalnog ugovora o Registru štete uzrokovane agresijom Ruske Federacije na Ukrajinu, kao i u pregovorima oko uspostavljanja Komisije za potraživanja i Specijalnog tribunala za Ukrajinu.

Na linijama podrške Ukrajini, u okvirima OEBS-a, tadašnji ministar vanjskih poslova Ivanović, 24. II 2024. uzeo je učešće na ojačanom sastanku Stalnog savjeta OEBS-a, posvećenom obilježavanju dvogodišnjice od početka ruske agresije na Ukrajinu. Ministarstvo vanjskih poslova je u decembru 2024. opredijelilo finansijsku podršku u vidu vanredne kontribucije za Program OEBS-a podrške Ukrajini (Support Programme for Ukraine - SPU) u iznosu od 20.000 eura za projekat poboljšanja nacionalnih kapaciteta Ukrajine u oblasti sajber otpornosti. Kao što je to bio i slučaj od početka agresije, Crna Gora se u martu 2024. pridružila većini država učesnica OEBS-a (ukupno 45) u pokretanju četvrtog po redu Moskovskog mehanizma za Ukrajinu koji je fokusiran na istragu nelegalnog zatvaranja ukrajinskih civila od strane ruskih vlasti.

Crna Gora se u izvještajnom periodu pridružila i pokretanju tri Bečka mehanizma u okvirima OEBS-a i to u vezi sa političkim zatvorenicima u Ruskoj Federaciji (mart), političkim zatvorenicima u Bjelorusiji (jul), i kršenjem prava na mirno okupljanje, udruživanje i izražavanje mišljenja, kao i osudu arbitarnog zatvaranja u Gruziji (decembar).

U izvještajnom periodu, više visokih zvaničnika OEBS-a kao i predstavnika država učesnica OEBS-a posjetili su Crnu Goru. Direktor ODIHR-a boravio je 6 - 7. III 2024. u zvaničnoj posjeti Crnoj Gori. Tokom susreta sa visokim zvaničnicima Crne Gore, kao i sa predstavnicima skupštinskog Odbora za sveobuhvatnu izbornu reformu, istaknuti su ključni aspekti reformskih procesa u Crnoj Gori i snažna posvećenost Vlade reformi izbornog zakonodavstva. U periodu 8 - 10. V 2024. tadašnja predstavnik OEBS-a za slobodu medija Tereza Ribeiro sastala sa visokim crnogorskim zvaničnicima. Na sastancima je apostrofirana izuzetno kvalitetna saradnja Crne Gore sa OEBS-om, kao i posvećenost Vlade osiguranju medijskih sloboda i bezbjednosti novinara.

Radna posjeta šefova stalnih misija država Kvinte pri OEBS-u Crnoj Gori realizovana je 20. III 2024. tokom koje su organizovani sastanci sa predsjednikom Crne Gore Jakovom Milatovićem, predsjednikom Vlade Miloškom Spajićem i ministrom vanjskih poslova Filipom Ivanovićem. Stalni predstavnik Finske pri OEBS-u Vesa Hakinen je boravio u posjeti Crnoj Gori u periodu 16 - 18. VI 2024. tokom koje je održan sastanak u Ministarstvo vanjskih poslova povodom preuzimanja predsjedavanja OEBS-u od strane Finske 2025.

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova Ervin Ibrahimović je imao susret sa v.d. generalne sekretarke OEBS-a Kejt Feron, 24. IX 2024. na marginama generalne debate 79. zasjedanja Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, tokom koga je ukazano i na kompatibilnost saradnje Crne Gore i OEBS-a sa reformskim procesima koje Crna Gora sprovodi u procesu evropskih integracija.

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova Ibrahimović je uzeo učešće na 31. zasjedanju Ministarskog savjeta OEBS-a, koje je održano u Valeti, Malta, 4 - 6. XII 2024. Učešće na Ministarskom savjetu bila je prilika za promociju nacionalnih reformskih procesa na putu evropskih integracija i dobrosusjedske saradnje, kao i planiranih aktivnosti u multilateralnom djelovanju. Na marginama Ministarskog savjeta, Ibrahimović imao je susrete sa ministrima vanjskih poslova Mađarske i Monaka.

Imajući u vidu opredijeljenost Vlade da kontinuirano unapređuje medijske slobode i sveukupni medijski ambijent, Ministarstvo vanjskih poslova je u decembru 2024. opredijelilo dobrovoljnu kontribuciju za projekat OEBS-a „Bezbjednost novinarki online“ (Safety of Female Journalists Online - SOFJO) u iznosu od 4,000 eura.

Crna Gora je u toku 2024. ispunila sve obaveze iz godišnjeg kalendara Foruma za bezbjedonosnu saradnju OEBS-a (FSC).

Crna Gora je, u kontekstu važnosti koju pridaje regionalnoj saradnji i dobrosusjedskim odnosima, u julu 2024. preuzela šestomjesečno predsjedavanje Sporazumu o subregionalnoj kontroli naoružanja, Član IV, Aneks 1-B, Opšteg okvirnog Sporazuma za mir u BiH, koji predstavlja jedan od rijetkih režima za kontrolu naoružanja na svijetu koji se i dalje uspješno primjenjuju. U sklopu crnogorskog predsjedavanja, održano je pet sastanaka uključujući i Preglednu konferenciju o primjeni ovog važnog Sporazuma u sjedištu OEBS-a u Beču od 4 - 7. XI 2024, koja se organizuje svake druge godine, i na kojoj su visoki zvaničnici država Strana istakli zadovoljstvo visokim stepenom saradnje i dijaloga sa Crnom Gorom. Crnogorsku delegaciju predvodio je državni sekretar u Ministarstvu vanjskih poslova amb. Periša Kastratović. Uloga predsjedavajuće Sporazumu iskorišćena je u cilju ispunjenja obaveza na planu očuvanja mira, bezbjednosti i stabilnosti u našem regionu, uz čvrstu posvećenost njegovoj dosljednoj implementaciji.

Saradnju Crne Gore sa Savjetom Evrope nastavljaju da karakterišu sadržajnost i posvećenost, u prvom redu kroz nastavak implementacije zajedničkog instrumenta EU i Savjeta Evrope – Horizontalni mehanizam za Zapadni Balkan i Tursku (Horizontal Facility – HF) fokusiranog, na reformu pravosudnog sistema, ostvarivanje napretka u oblasti slobode medija i slobode izražavanja, zaštite prava ranjivih kategorija i borbe protiv ekonomskog kriminala. Nizaheta Kurpejović-Cikotić otvorila je, u ime Ministarstva vanjskih poslova, zasjedanje završnog Upravnog odbora Horizontalnog mehanizma za Zapadni Balkan i Tursku, koje je održano 26. XI 2024. kada je na marginama održan i sastanak sa Šnuc Dirom, šefom Odjeljenja za programiranje pri Direktoratu za koordinaciju programa Savjeta Evrope. Komesarka Savjeta Evrope za ljudska prava Dunja Mijatović boravila je u periodu 19 - 20. III 2024. u zvaničnoj posjeti Crnoj Gori, u sklopu koje je obavila razgovore sa predsjednikom Crne Gore Jakovom Milatovićem, predsjednikom Vlade Milojkom Spajićem, ministrom vanjskih poslova Filipom Ivanovićem, ministrom pravde Andrejem Milovićem i ministrom ljudskih i manjinskih prava Fatmirom Gjekom.

Vlada je 6. VI 2024. usvojila Informaciju o upućivanju dobrovoljne kontribucije Evropskoj komisiji za demokratiju putem prava – Venecijanskoj komisiji u iznosu od 10.000 eura (sporazum o upućivanju kontribucije potpisan je u Strazburu 10. VII 2024). Odluka o kontribuciji reflektuje značaj koji Crna Gora pridaje mišljenjima Venecijanske komisije na ključna zakonska rješenja u u pogledu reformske agende i EU integracija, što je u 2024. godini bio slučaj sa finalizacijom izrade seta medijskih zakona i zakona iz oblasti pravosuđa koji su bili preduslov za dobijanje IBAR-a. Imajući u vidu značaj saradnje koju Crna Gora ostvaruje sa Evropskim sudom za ljudska prava (ESLJP) kao i posvećenost Crne Gore sprovođenju Evropske konvencije za ljudska prava, Ministarstvo vanjskih poslova je pozitivno odgovorilo na inicijativu Suda i u decembru 2024. opredijelilo sredstva za organizovanje događaja u cilju obilježavanja 75. godišnjice od potpisivanja Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Na marginama generalne debate 79. zasjedanja Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, potpredsjednik Vlade za vanjske i evropske poslove Filip Ivanović je imao susret sa novoizabranim generalnim sekretarom Savjeta Evrope Alanom Berseom, 22. IX 2024.

U cilju poboljšanja vidljivosti rada i mandata Savjeta Evrope, u saradnji s Pravnim fakultetom Univerziteta Crne Gore i Programskom kancelarijom Savjeta Evrope u Crnoj Gori 22. IX 2024. je održan događaj povodom obilježavanja 75 godina od osnivanja Savjeta Evrope i 20 godina primjene Evropske konvencije o ljudskim pravima u Crnoj Gori, koji je otvorio Ibrahimović, čime je dodatno potvrđena posvećenost Crne Gore poštovanju i odbrani vrijednosti Savjeta Evrope i ispunjavanju međunarodnih obaveza pridržavajući se njegovih pravnih mehanizama.

U periodu 24-25. X 2024. u Kotoru, Ministarstvo vanjskih poslova je, zajedno sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava, bilo domaćin prve konferencije Savjeta Evrope o interkulturalizmu koja je bila posvećena temi otpornosti mladih u digitalnom prostoru na rasističke i ksenofobne pojave. Konkretni ishod konferencije, koja je okupila učesnike iz tridesetak država Evrope, Bliskog Istoka i Afrike, predstavlja usvajanje Katorske deklaracije, u čijem usaglašavanju učestvovala Direkcija, a koja sadrži preporuke za jačanje aktivnosti Savjeta Evrope u standardizaciji borbe protiv rasističkih i ksenofobičnih zločina u digitalnom prostoru. Na marginama konferencije, 24. X 2024. potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova imao je susret sa zamjenikom generalnog sekretara Savjeta Evrope Bjornom Bergom. Ervin Ibrahimović je, u periodu 5 - 6. XI 2024. boravio u posjeti Savjetu Evrope, tokom koje je učestvovao na Svjetskom forumu demokratije i imao susrete sa najvišim zvaničnicima Savjeta Evrope: generalnim sekretarom Savjeta Evrope Alanom Berseom, predsjednikom Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope Teodorosom Rusupulosom, predsjednikom Evropskog suda za ljudska prava Markom Bošnjakom i predsjednicom Venecijanske komisije Kler Bazi Malori. Navedena posjeta je bila važna prilika da se pošalje signal posvećenosti naše države osiguranju efektivnog i pravovremenog nacionalnog odgovora na savremene globalne izazove, te je Ibrahimović u ime Crne Gore potpisao Okvirnu konvenciju Savjeta Evrope o vještačkoj inteligenciji i ljudskim pravima, demokratiji i vladavini prava.

Berlinski proces

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova Ervin Ibrahimović učestvovao je na Sastanku ministara vanjskih poslova Berlinskog procesa, održanom 1. X 2024. u Berlinu. Predstavnic MVP-a učestvovali su na pripremnim i koordinacionim sastancima u okviru Berlinskog procesa koje je organizovao GIZ (13-14. III 2024. u Sarajevu, 25. i 27. IX i 17. XII 2024. onlajn), kao i na Regionalnom sastanku lidera ZB o Planu rasta, 15. V 2024. u Kotoru.

Na Samitu Berlinskog procesa, 14. X 2024. u Berlinu učestvovao je predsjednik Vlade Miloško Spajić. Predsjednici vlada država zapadnog Balkana na Samitu su potpisali Sporazum o pristupu visokom obrazovanju i upisu na studije na zapadnom Balkanu i usvojili Deklaraciju o Zajedničkom regionalnom tržištu, Akcioni plan za Zajedničko regionalno tržište za period 2025-2028. i Zajedničku deklaraciju o reafirmisanju dobrosusjedskih odnosa i regionalne saradnje. Lideri država Zapadnog Balkana podržali su odluke sa sastanaka na ministarskom nivou, koji su prethodili Samitu - usvajanje Regionalne deklaracije o korišćenju infrastrukture za istraživanje i inovacije i Regionalnih standarda za skrining stranih direktnih investicija. Na Samitu je prihvaćen predlog Crne Gore, Francuske i Slovenije, kao osnivača Centra za sajber kapacitete sa sjedištem u Podgorici (WB3C), da Centar osnaži stub Berlinskog procesa posvećen sajberu, te da bude regionalno čvorište za izgradnju sajber kapaciteta.

Nacrt Zakona o potvrđivanju Sporazuma o pristupu visokom obrazovanju i upisu na studije na zapadnom Balkanu pripremljen je od strane Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija i u proceduri je.

Vlada usvojila je 24. XII 2024. Odluku o izmjenama Odluke o obrazovanju Radnog tima za koordinaciju aktivnosti u okviru Berlinskog procesa, kojom se određuju novi članovi Radnog tima, imajući u vidu organizacione i kadrovske promjene nastale nakon rekonstrukcije 44. Vlade.

CEFTA

Zajednički komitet CEFTA-e usvojio je 9. X 2024. Dodatni protokol 7 o mehanizmu za rješavanje sporova i Preporuku u odnosu na olakšavanje osiguranja od autoodgovornosti, kao i deset odluka koje se odnose na priznavanje AEO programa, olakšavanje elektronske trgovine, isporuku paketa, sprečavanje neopravdanog geoblokiranja, aspekte prava intelektualne svojine u vezi sa trgovinom, uspostavljanje elektronskog sistema za upravljanje rizicima, olakšavanje trgovine uslugama

od strane turističkih agencija i turoperatora i reformu unutrašnjeg funkcionisanja CEFTA-e, uvođenjem novog Poslovnika o radu Zajedničkog komiteta, ažuriranjem Odluke kojom se uređuje rad Sekretarijata i uspostavljanjem novih tijela koja će nadgledati saradnju u novim oblastima kao što su dostava paketa, prava intelektualne svojine i profesionalne kvalifikacije.

Proces saradnje u jugoistočnoj Evropi (SEECP)

Predstavnici MVP-a učestvovali su na svim sastancima političkih direktora SEECP-a (7. III, 10. V, 27. V, 12. VI u Skoplju, 20. V i 6. VI onlajn, 10. VII i 26. XI u Tirani), kao i na dva sastanka ministara vanjskih poslova: 13. VI u Skoplju i 26. IX u Njujorku, na marginama GS UN-a. Na Samitu predsjednika država u Skoplju, 13. VI 2024, učestvovao je Predsjednik Crne Gore Jakov Milatović.

Savjet za regionalnu saradnju (RCC)

Crna Gora je u okviru upravljačkih struktura RCC-ja u kontinuitetu angažovana na pružanju podrške, usmjeravanju i unapređenju efikasnosti rada ovog važnog instrumenta regionalne saradnje. Predstavnici MVP-a učestvovali su na svim sastancima Borda RCC-ja u 2024 - na sastanku Trojke SEECP-a, RCC-ja i Evropske unije 18. marta onlajn, na Godišnjem sastanku RCC-ja 12. juna u Skoplju i sastancima Finansijskog potkomiteta 8. aprila i 1. oktobra u Sarajevu.

Centralnoevropska inicijativa (CEI)

Predstavnici MVP-a učestvovali su na svim sastancima Komiteta nacionalnih koordinatora (29. II 2024. i 8. X 2024. u Trstu, 19. XI 2024. u Tirani), na Koordinacionom sastanku regionalnih organizacija 17. IX 2024. u Trstu i zajedno sa predstavnicima crnogorskog parlamenta na sastancima Konvencije za jačanje CEI (12. II 2024. u Trstu, 22. IV i 5. VII 2024. u Rimu). Delegacija Crne Gore učestvovala je na neformalnom sastanku ministara vanjskih poslova u Njujorku, 27. IX 2024, dok je Ervin Ibrahimović učestvovao na redovnom sastanku ministara vanjskih poslova u Tirani, 20. XI 2024. U okviru Poziva za projekte u 2024. kroz CEI Fond za razmjenu znanja koji finansira EBRD, jedan crnogorski projekat je dobio sredstva za finansiranje u iznosu od 40.000 eura.

Jadransko-jonska inicijativa (JJI) i Strategija EU za Jadransko-jonski region (EUSAIR)

Predstavnici MVP-a učestvovali su na sastancima Komiteta visokih zvaničnika JJI 21. II 2024. u Briselu, 15. V 2024. u Šibeniku i 9. X 2024. u Briselu, kao i na godišnjem sastanku ministara vanjskih poslova, 15. V 2024. u Šibeniku.

Predstavnici MVP-a učestvovali su, zajedno sa predstavnicima MEP-a, na svim sastancima Upravnog odbora EUSAIR-a u 2024. 23 - 24. II 2024. u Zagrebu, 15. V 2024. u Šibeniku i 9-10. X 2024. u Briselu, kao i na godišnjem Forumu EUAIR-a 15-16. V 2024. u Šibeniku.

Strategija EU za Dunavski region (EUSDR)

Ministar vanjskih poslova Filip Ivanović učestvovao je na sastanku ministara vanjskih poslova EUSDR-a u Beču, 20-21. VI 2024.

Regionalna inicijativa za migracije, azil i izbjeglice (MARRI)

Direktorica MARRI Regionalnog centra Snežana Trajanovska posjetila je Crnu Goru 21. II 2024. i održala sastanke sa predstavnicima MVP-a i MUP-a. Predstavnicima MVP-a učestvovali su na ukupno šest redovnih i vanrednih sastanaka Komiteta. Delegacija sačinjena od predstavnika MUP-a i MVP-a učestvovala je na MARRI Regionalnom forumu ministara unutrašnjih poslova, 4. VII 2024. u Skoplju.

Unija za Mediteran (UzM)

Predstavnicima MVP-a su učestvovali na sastancima visokih zvaničnika 22. II 2024. i 26. IX 2024. u Barseloni. Takođe, potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova Ervin Ibrahimović učestvovao je na sastanku ministara vanjskih poslova 28. X 2024. u Barseloni. Ministarstvo vanjskih poslova, uz podršku UzM i UNDP Crne Gore, organizovalo je sedamnaestu međunarodnu ljetnju školu za mlade diplomate „Gavro Vuković“, 24-28. VI 2024. u Kolašinu. U našoj zemlji su boravili zamjenik generalnog sekretara UzM i direktor Odsjeka za regionalnu integraciju, ekonomski razvoj i zapošljavanje, a učestvovali su diplomate iz 46 zemalja svijeta. UzM je bila domaćin panela na temu ekonomske diplomatije pod nazivom „Jačanje zajedničkih interesa na globalnoj sceni“.

Ministarstvo vanjskih poslova je uplatilo dobrovoljnu kontribuciju za budžet UzM u septembru 2024. u iznosu od 4.000 eura.

Fondacija Ana Lind (ALF)

Predstavnicima MVP-a učestvovali su na sastancima Borda guvernera ALF 22. II 2024. i 25. IX 2024. u Barseloni.

Fond za zapadni Balkan (WBF)

Predstavnicima MVP-a su učestvovali na svim događajima koje je organizovao WBF: sastanci Komiteta visokih zvaničnika održani su 18. IV 2024. u Briselu, 18 - 20. IX i 18 - 19. XII 2024. u Tirani; sastanak povodom predstavljanja aktivnosti bosansohercegovačkog predsjedavanja, 13. III 2024. u Sarajevu; sastanak Komiteta sa predstavnicima DG NEAR-a 19. IV 2024. u Briselu; Radionica sa ekspertima za izradu Strateškog plana Fonda za period 2025-2029. 22. i 23. IX 2024. u Tirani.

Predstavnicima MVP-a održali su 4. XII 2024. onlajn sastanak sa eksternim ekspertima koje je angažovala Švajcarska, a koji se odnosio na evaluaciju rada WBF-a.

U okviru projektne aktivnosti u 2024. Crna Gora je imala sljedeće aktivnosti: implementirana četiri projekta za koja su sredstva obezbijedena kroz Šesti poziv za projekte WBF-a; dodjeljena i implementirana četiri granta u okviru Četvrtog poziva za mlade individualce i to u oblasti sporta, visokog obrazovanja i zdravlja; dva projekta u okviru Poziva za dostavljanje predloga projekta „Jačanje regionalne saradnje (The Empowering Regional Cooperation – ERC) su započela sa implementacijom 1. X 2024. na temu medijske pismenosti za suzbijanje dezinformacija i osnaživanja civilnog društva kroz sport; četiri predstavnika su dobitnici Prvog programa stipendija iz oblasti biznisa, istorije, ekonomije i računarskih nauka na osnovu Sporazuma o stipendijama WBF i Višegradske grupe.

U januaru 2025. dodjeljena su četiri granta u okviru Petog poziva za mlade individualce koji će biti realizovani tokom ove godine i to u oblasti sporta i zaštite životne sredine. Takođe, predstavnici MVP-a učestvovali su na Info sesiji WBF-a o objavljenom pozivu za dostavljanje projekata za grantove u Podgorici, 20. V 2024.

MVP je uplatio godišnju kontribuciju za WBF za 2024. u iznosu od 90.000 eura.

Organizacija za crnomorsku ekonomsku saradnju (BSEC)

Predstavnik MVP-a je 21. X 2024. učestvovao na Sastanku članica BSEC-a sa sadašnjim, bivšim i potencijalnim posmatračima i partnerima za sektorski dijalog u onlajn formatu, u svojstvu zemlje bivšeg partnera za sektorski dijalog i potencijalnog posmatrača. Crna Gora je 28. XI 2024. povukla zahtjev za dobijanje statusa posmatrača u BSEC-u, imajući u vidu aktuelnu situaciju u Organizaciji, čija jedna država članica gotovo tri godine sprovodi ilegalnu vojnu agresiju nad drugom, što je u oštroj suprotnosti i sa proklamovanom misijom Organizacije.

Centar za bezbjedonosnu saradnju (RACVIAC)

Ministar vanjskih poslova Filip Ivanović susreo se sa direktorom RACVIAC-a Konstantinom Mihajlom Grigorijem (Constantin-Mihail Grigorie) u Podgorici, 18. II 2024. Predstavnicu MVP-a su učestvovali na sastancima MAG-a 17. IV 2024. u Istanbulu i 15. X 2024. u Rakiću.

Međunarodna organizacija za Frankofoniju (OIF)

Politička koordinatorka za saradnju sa OIF-om, savjetnica predsjednika Vlade Milica Perišić i tehnička koordinatorka ispred Ministarstva vanjskih poslova, učestvovala su na Godišnjem sastanku Odbora za parlamentarne poslove Parlamentarne skupštine Frankofonije u Podgorici, 23 - 26. IV 2024. Ovo je, ujedno, i prvi put da se održi sjednica Parlamentarne skupštine OIF-a u Crnoj Gori.

MVP je uplatilo godišnju kontribuciju za 2024. u iznosu od 23 000 eura 28. VI 2024.

Crna Gora je podnijela aplikaciju unapređenje statusa iz posmatrača u status pridružene članice, 26. IX 2024.

Ambasador Crne Gore u Francuskoj Ivan Ivanišević učestvovao je na XIX Samitu Frankofonije 4-5. X 2024. u Viler Kotreu i Parizu.

Ministarstvo vanjskih poslova, u saradnji sa OIF-om, Državnom školom za administraciju, Diplomatskom akademijom Beča i Univerzitetom u Lionu, organizovalo je tematski tehničku seminar za crnogorsku frankofonu administraciju u prostorijama MVP-a, 7-8. XI 2024, na temu „Upravljanje krizama u globalnom kontekstu”.

Tri mora (3SI)

Predsjednik Crne Gore Jakov Milatović je 13. II 2024. uputio pismo predsjedniku Litvanije, kao predsjedavajućem samitu 3SI, u kojem je zatražena podrška za dojeljivanje Crnoj Gori statusa pridruženog partnera Inicijative. Predsjednik Crne Gore je u januaru 2025. u pismu poljskom kolegi, u svojstvu predsjedavajućeg samitu 3SI, ponovio interesovanje za dobijanje statusa pridruženog partnera 3SI.

Predsjednik Crne Gore, sa predstavnicima MVP-a, učestvovao je na IX samitu 3SI, 11. IV 2024. u Viljnusu. Ovo je prvo učešće jedne od država Zapadnog Balkana na samitu Inicijative.

CoMoCoSEE

Predstavnik MVP-a je 5 - 6. XII 2024. godine učestvovao na sastanak Savjeta ministara kulture jugoistočne Evrope (CoMoCoSEE) i Sastanak ekspertske grupe za deklaraciju u Herceg Novom.

Regionalna kancelarija za saradnju mladih (RYCO)

U okviru Regionalne kancelarije za saradnu mladih (RYCO) završen je konkurs za generalnog sekretara 12. XII 2024. na koji se, među ostalim kandidatima, prijavio i jedan crnogorski predstavnik.

Crna Gora ostaje aktivno angažovana u različitim regionalnim mehanizmima, kontinuirano promovišući saradnju, integraciju i usklađivanje sa standardima EU.

NATO

Potpredsjednik Vlade za bezbjednost, odbranu, borbu protiv kriminala i unutrašnju politiku, Aleksa Bečić, sastao se sa predsjedavajućim Vojnog komiteta NATO i savjetnikom za vojna pitanja generalnog sekretara NATO admiralom Robom Bauerom, 22. I 2024. u Podgorici.

Predsjednik Vlade Miloško Spajić sastao se sa tadašnjim generalnim sekretarom NATO-a Jensom Stoltenbergom, 26. I 2024. u Briselu. Dvojica lidera, Spajić i Stoltenberg, imali su i telefonski razgovor krajem februara 2024, a u kontekstu pripreme predstojećeg NATO Samita.

Na 60. Minhenskoj bezbjednosnoj konferenciji, koja je održana u periodu 16-18. II 2024. u Minhenu, učestvovali su predsjednik Crne Gore Jakov Milatović, tadašnji ministar vanjskih poslova Filip Ivanović i ministar odbrane Dragan Krapović.

V.d. generalne direktorice za NATO i politiku bezbjednosti Milena Kalezić, učestvovala je na sastanku političkih direktora ministarstava vanjskih poslova i odbrane Američko-jadranske povelje (A5), koji je održan 19. III 2024. u Tirani. Tadašnji ministar vanjskih poslova dr Filip Ivanović učestvovao je na sastanku NATO ministara vanjskih poslova, koji je održan 3-4. IV 2024, u Briselu.

Predsjednik Vlade Miloško Spajić sastao se sa pomoćnikom generalnog sekretara NATO-a za obavještajne poslove i bezbjednost Skotom Brejom, 11. IV 2024. u Podgorici. Predsjednik Crne Gore Jakov Milatović otvorio je NATO samit mladih, koji se održao 13. V 2024. u Majamiju.

Tadašnji ministar vanjskih poslova Filip Ivanović učestvovao je na neformalnom sastanku NATO ministara vanjskih poslova, koji je održan 30. i 31. V 2024. u Pragu.

Predsjednik Vlade Miloško Spajić učestvovao je na NATO Samitu šefova država i vlada, koji je održan u periodu 9-11. VI 2024, u Vašingtonu. U delegaciji su bili tadašnji ministar vanjskih poslova dr Filip Ivanović i ministar odbrane Dragan Krapović.

Tadašnji v.d. zamjenik generalnog sekretara NATO-a i pomoćnik generalnog sekretara za političke odnose i politiku bezbjednosti Boris Ruge imao je odvojene sastanke sa predsjednikom Crne Gore Jakovom Milatovićem, predsjednikom Vlade Miloškom Spajićem i potpredsjednikom i ministrom vanjskih poslova Ervinom Ibrahimovićem, 13. IX 2024. u Podgorici.

Potpredsjednik Vlade za bezbjednost, odbranu, borbu protiv kriminala i unutrašnju politiku, Aleksa Bečić, učestvovao je na Varšavskom bezbjednosnom forumu, koji se održao 1. i 2. X 2024. u Varšavi.

Predsjednik Vlade Miloško Spajić sastao se sa zamjenikom predsjedavajućeg Vojnog komiteta NATO-a, Endrju M. Rolingom, 3. X 2024. u Podgorici.

Državni sekretar u Ministarstvu vanjskih poslova, ambasador Periša Kastratović, učestvovao je na NATO Partnerskom 360 simpozijumu, koji se održao 22-23. X 2024. u Sarajevu.

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova mr Ervin Ibrahimović, učestvovao je na sastanku NATO ministara vanjskih poslova, koji je održan 3. i 4. XII 2024. u Briselu.

Predsjednik Crne Gore Jakov Milatović sastao se sa generalnim sekretarom NATO-a Markom Ruteom, 4. XII 2024. u Briselu.

Predsjednik Vlade Milojko Spajić, sastao se sa generalnim sekretarom NATO-a Markom Ruteom, 16. XII 2024. u Briselu. Spajić se tokom boravka u Briselu sastao i sa pomoćnikom generalnog sekretara NATO za obavještajne poslove i bezbjednost Skotom Brejom.

V.d. generalne direktorice za NATO i politiku bezbjednosti Milena Kalezić, učestvovala je na ministarskom sastanku A5, koji je održan 13. XII 2024. u Tirani.

NATO misije i aktivnosti

KFOR Kosovo - Crna Gora je donijela odluku o slanju pripadnika Vojske Crne Gore (VCG) u misiju KFOR na Kosovu (do dva pripadnika Vojske Crne Gore, uz mogućnost rotacije). Trenutno su na Kosovu dva predstavnika VCG (štabni oficir i štabni podoficir). Pored učešća u misiji KFOR, službenici Ministarstva odbrane su bili angažovani na poziciji savjetnika za ljudske resurse u NATO savjetodavnom timu za vezu (NATO Advisory and Liaison Team-NALT), u okviru tri rotacije, u periodu april 2019 - april 2020, jun 2020 - jun 2021. i novembar 2023 - novembar 2024.

NATO misija Irak (NMI) - Na sjednici Skupštine 18. XII 2019. donijeta je odluka o učešću do dva pripadnika VCG u trening misiji NATO-a u Iraku. Odlukom je predviđeno angažovanje do dva pripadnika VCG koji bi obavljali štabne poslove u Misiji čime bi Crna Gora dala doprinos u izgradnji stabilnosti i bezbjednosti Iraka. Crna Gora je započela učešće u navedenoj misiji u junu 2021. Četvrta rotacija je izvršena početkom februara 2024, a peta rotacija je angažovana od avgusta 2024.

Misija „Pomorski čuvar” - Misija trenutno pokriva tri ključna zadatka: jačanje kapaciteta pomorske bezbjednosti, podrška jačanju situacione svijesti o stanju na moru i borba protiv terorizma. Skupština je 13. V 2024. donijela Odluku o učešću pripadnika Vojske Crne Gore u NATO pomorskoj operaciji „Sea Guardian“. Odlukom je predviđeno upućivanje do četiri pripadnika Vojske, uz mogućnost rotacije.

Ostale NATO aktivnosti

Crna Gora je od decembra 2018. aktivna u okviru borbene grupe fLF (Isturene kopnene snage – Forward Land Forces) u Letoniji, pod komandom Kanade, i time doprinosi politici odvratanja i odbrane Alijanse. Posljednja, trinaesta rotacija, upućena je u decembru 2024. (10 pripadnika Vojske Crne Gore). Pripadnici Vojske Crne Gore su od 27. I 2023. angažovani u okviru borbene grupe fLF u Bugarskoj. U avgustu 2024. u Bugarsku je upućen četvrti kontingent (43 pripadnika VCG). U februaru 2025. biće izvršena peta rotacija. Pripadnik Vojske Crne Gore angažovan je od novembra 2024. u NATO Multinacionalnoj komandi Jugoistok u Bukureštu.

Pomoć Ukrajini

Od početka ruske agresije, Crna Gora je pružila značajnu bilateralnu podršku Ukrajini, posebno u vojnoj opremi (10 tranši podrške, oko 10.377.387.20 eura). Takođe, Vlada je do sada finansirala Sveobuhvatnom paketu pomoći (CAP) u iznosu od oko 798.504 dolara.

CMX

Crna Gora, u skladu sa planiranom dinamikom rada Alijanse, aktivno učestvuje u pripremi i realizaciji NATO vježbi upravljanja kriznim situacijama (Crisis Management Exercise - CMX). Crna Gora je od dobijanja punopravnog članstva učestvovala u vježbama CMX17, CMX19 i CMX23.

U susret narednoj vježbi „Crisis Management Exercise 25“ (CMX25) Crna Gora je na ekspertskom nivou učestvovala na pripremim sastancima, konferencijama i obukama koje je Savez organizovao tokom 2024. Takođe, u cilju pripreme vježbe CMX25 održana je NATO vježba „Short Notice Exercise“ (SNEX) u septembru 2024.

Bilateralna saradnja sa zemljama regiona

Bosna i Hercegovina

Predsjednik Crne Gore Jakov Milatović boravio je u zvaničnoj posjeti Bosni i Hercegovini, u periodu od 30 - 31. X 2024.

Republika Sjeverna Makedonija

Predsjednica Republike Sjeverne Makedonije Gordana Siljanovska Davkova boravila je u zvaničnoj posjeti Crnoj Gori, u periodu od 28 - 29. X 2024.

REFORMA JAVNE UPRAVE

Strateški okvir u oblasti reforme javne uprave i finansijska održivost reforme

Ministarstvo javne uprave, koje je predvodilo proces izrade Strategije reforme javne uprave 2022–2026 (Strategija) s Akcionim planom 2022–2024 (AP 2022–2024), posvećeno je sprovođenju reforme javne uprave u Crnoj Gori kroz kvalitetnu koordinaciju i saradnju s drugim institucijama, praćenje i izvještavanje reformskih procesa, kao i realizaciju značajnog broja aktivnosti.

U vezi s procesom praćenja, Vlada je u julu 2024. usvojila Izveštaj o implementaciji Strategije reforme javne uprave za 2023. Rezultati Izveštaja pokazuju da je crnogorska administracija, uprkos izazovima u procesu implementacije, započela realizaciju velikog broja projekata usmjerenih na sprovođenje reformskih aktivnosti i usklađivanje sa evropskim principima i zakonodavnim okvirom.

Ministarstvo javne uprave radi na pripremi Izveštaja o realizaciji Akcionog plana za 2024 i izradi Akcionog dokumenta za 2025-2026. Priprema novog akcionog dokumenta 2025-2026 sprovodi se na inkluzivan način, uz uključenost svih zainteresovanih strana i sprovođenja javne rasprave o Nacrtu akcionog dokumenta, kako bi se obezbijedila potpuna inkluzivnost i transparentnost procesa kreiranja akcionog plana. Takođe, u novembru 2024. formirana je Radna grupa za izradu Akcionog plana 2025-2026 za Strategiju 2022-2026, u kontekstu definisanja budućih aktivnosti za unapređenje stanja u oblasti javnih usluga, profesionalne administracije, transparentnosti i otvorenosti javne uprave i donošenju javnih politika. Pored redovnih javnih konsultacija zainteresovane javnosti u pripremi novog Akcionog plana 2025-2026, Ministarstvo javne uprave je u saradnji sa Programom Ujedinjenih nacija za razvoj u Crnoj Gori (UNDP Crna Gora) organizovalo dodatne konsultacije kroz održavanje ciljanih fokus grupa sa predstavnicima organa državne uprave i jedinica lokalne samouprave (JLS), nevladinih organizacija na nacionalnom i lokalnom nivou, predstavnicima akademske zajednice i predstavnicima privrednih udruženja. Cilj fokus grupa je bio da se ispituju stavovi relevantnih

društvenih aktera o problemima u javnoj upravi, uzrocima tih problema i rješenjima za prevazilaženje problema, kao i dobiti preporuke, sugestije, komentare za Nacrt akcionog plana.

U procesu reforme javne uprave, veoma značajnu ulogu ima Savjet za reformu javne uprave (Savjet), koji pruža podršku reformskom procesu javne uprave, kao i reformi upravljanja javnim finansijama (PFM) iz političke perspektive. U okviru druge sjednice Savjeta za reformu javne uprave održane u aprila 2024. na kojoj su razmatrana pitanja od značaja za ukupnu reformu javne uprave, Savjet je usvojio i Odluku o obrazovanju Koordinacionog tima za praćenje sprovođenja reforme javne uprave. U julu 2024. uspostavljena je nova koordinaciona struktura, sa šest koordinacionih tijela. Ovim pristupom se obezbjeđuje bolja komunikacija, koordinacija i realizacija započetih reformskih koraka, kao i uključivanje svih relevantnih subjekata ukoliko dođe do zastoja u implementaciji strateških ciljeva i aktivnosti, uz unaprijeđeno i pravovremeno prikupljanje podataka o implementaciji strateških i operativnih ciljeva. Na taj način se nastoji prevazići jedan od ključnih izazova u implementaciji Strategije. Rad Koordinacionog tima je otpočeo održavanjem prvog sastanka u julu 2024. na kojem je ukazano na značaj reforme javne uprave za proces EU integracija, sa posebnim fokusom na ispunjavanje indikatora iz Sektorske budžetske podrške i definisanje zadataka Koordinacionog tima za naredni period.

Posljednja sjednica Savjeta za reformu javne uprave u 2024. održana je 16. decembra i predstavljala je platformu za finalno usaglašavanje operativnih zaključaka sa XII sastanka Posebne grupe za reformu javne uprave, koje je nakon toga Vlada usvojila, u sklopu Izvještaja sa XII sastanka Posebne grupe za reformu javne uprave (PAR SG) u Briselu, Belgija.

Podrška reformi javne uprave i upravljanja javnim finansijama sprovodi se kroz Godišnji akcioni program za Crnu Goru za 2022. u formi sektorske budžetske podrške (SBP), kao posebnog mehanizma pomoći. Vlada je u julu 2024. usvojila Izvještaj o finansijskoj podršci reformi javne uprave za 2023.

Kao odgovor na izazov nedovoljno razvijenih kapaciteta za efikasnu apsorpciju sredstava EU u javnoj upravi, obezbijedena su dodatna finansijska sredstva u iznosu od 5,6 miliona eura radi jačanja ljudskih resursa u dva prioriteta sektora – zaštiti životne sredine i zapošljavanju i socijalnoj politici. Ova aktivnost će se sprovoditi u okviru izmijenjenog Akcionog dokumenta putem direktne budžetske podrške, kao i kroz instrument EUIF za 2024. u formi komplementarne podrške. Ministarstvo javne uprave preduzelo je konkretne korake u cilju planiranja novih radnih mjesta za upravljanje EU fondovima u kadrovskim planovima, od čega je jedan od prvih obrazovanje Radnog tima za praćenje ispunjenosti indikatora definisanih Godišnjim akcijskim programom za Crnu Goru za 2022. u vidu sektorske budžetske podrške (SBP).

Imajući u vidu da se trenutno realizuje značajan broj projekata koji podržavaju reformu javne uprave, Ministarstvo javne uprave organizovalo je koordinacioni sastanak sa predstavnicima aktuelnih projekata u oblasti reforme javne uprave. Sastanak je održan posebno u svjetlu izrade novog Akcionog plana za period 2025–2026, u okviru Strategije reforme javne uprave za 2022–2026. Pored predstavnika projekata, u radu sastanka su učestvovali i međunarodni partneri s kojima Ministarstvo intenzivno saraduje, kao i predstavnici Delegacije Evropske unije. Organizovanjem ovog koordinacionog sastanka osigurana je komplementarnost svih projekata, što se pokazalo kao efikasan pristup u koordinaciji aktivnosti i finansijskoj održivosti reforme.

Posebna grupa između Evropske unije i Crne Gore za reformu javne uprave (PAR SG) ima ulogu platforme za razmjenu informacija i rezultata u oblasti reforme javne uprave. Dvanaesti sastanak PAR SG održan je po prvi put u Briselu 20. XI 2024. U prethodnom periodu, Crna Gora i Evropska komisija zajednički su

realizovale niz inicijativa s ciljem unapređenja dijaloga o javnoj upravi i upravljanju javnim finansijama. Ovi naponi su dali konkretne rezultate na ovogodišnjem sastanku, uz poboljšanu dinamiku izvještavanja i fokusiran dijalog o ključnim pitanjima. Tokom sastanka usaglašeni su zajednički operativni zaključci, čime je postavljena jasna mapa puta za naredne korake u reformskom procesu. Njihova efektivna implementacija u narednom periodu poslužiće kao mjerilo uspjeha ovih napora. Operativni zaključci su po prvi put usvojeni od strane Vlade i Vlada je zadužila nadležne institucije za njihovu realizaciju, čime se obezbjeđuje veći stepena realizacije. Takođe, po ustaljenoj dobroj praksi, Operativni zaključci će biti javno objavljeni na sajtu Vlade.

U kontekstu mjera ubrzane integracije ka članstvu u EU, pravovremena implementacija zaključaka je od izuzetne važnosti za jačanje institucionalnih kapaciteta i ispunjavanje fundamentalnih uslova za članstvo. Time će se omogućiti kontinuirani napredak Crne Gore u procesu evropskih integracija, uz efikasnije vođenje pristupnog procesa i postizanje ključnih ciljeva na putu ka članstvu u EU.

Lokalna samouprava

Tokom izvještajnog perioda pripremljen je nacrt Zakona o lokalnoj samoupravi, shodno preporukama iz Analize funkcionisanja sistema lokalne samouprave koju je usvojila Vlada u januaru 2024. Ovim Zakonom unaprijeđuje se decentralizacija u Crnoj Gori, koja je do sada bila ograničena, što je konstatovano I u Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori. Tekst Zakona je pripremljen u otvorenoj i inkluzivnoj atmosferi koja je podrazumijevala organizaciju javne rasprave, okrugli sto sa predsjednicima opština i predsjednicima skupština opština, stručnu raspravu sa glavnima administratorima, predstavnicima državne revizorske institucije, zaštitnika ljudskih i manjinskih prava i akademskom zajednicom, fokus grupe sa predstavnicima lokalnih organa (sekretari sekretarijata), pojedinačne fokus grupe sa Zajednicom opština Crne Gore, predstavnicima Sindikata, kao i nevladinim organizacijama. Status Nacrta Zakona je u trenutno u fazi usaglašavanja sa Sekretarijatom za zakonodavstvo. Novim Zakonom unaprijeđuje se decentralizacija u Crnoj Gori.

Formirana je Radna grupa za izradu Zakon o lokalnim službenicima i namještenicima i očekuje se da početkom februara 2025. nacrt Zakona bude objavljen na javnoj raspravi. U 2024. paralelno sa pripremom Zakona o lokalnoj samoupravi, Ministarstvo javne uprave uputilo je Skupštini dvije inicijative koje se odnose na izbornu reformu, a od suštinske su važnosti za reformu sistema lokalne samouprave. Inicijative se odnose na uvođenje neposrednog izbora predsjednika opština i održavanje lokalnih izbora u jednom danu.

Zakon o Vladi

Radno tijelo za pripremu Predloga zakona o Vladi koje je formirano sredinom juna 2022. pripremlilo je Nacrt zakona koji je prošao sve propisane procedure. Ovaj zakon usaglašen je sa komentarima SIGMA-e i Venecijanske komisije koja je dala pozitivnu ocjenu sa određenim sugestijama i preporukama za poboljšanje. Takođe tekst zakona je usaglašen i sa GRECO preporukama te će se uskoro naći u daljoj proceduri, koja između ostalog, podrazumijeva dostavljanje Evropskoj komisiji na mišljenje.

Slobodan pristup informacijama

Shodno Programu rada Vlade, četvrti kvartal tekuće godine je postavljen kao rok za donošenje Zakona o slobodnom pristupu informacijama. U decembru 2024. uspostavljen je novi Portal Otvorenih podataka.

Digitalizacija

Na strateškom planu, Vlada je usvojila Izveštaj o realizaciji Akcionog plana Strategije sajber bezbjednosti 2022-2026, za period 2022-2023, sa predlogom Akcionog plana za 2024. Takođe, usvojena je Nacionalna strategiju razvoja digitalnog zdravlja 2024-2028 s Akcionim plana za 2024-2025, koja predviđa niz mjera i inicijativa koje će zdravstveni sistem učiniti modernijim, efikasnijim i dostupnijim građaninu. Strategija podržava Reformu primarne zdravstvene zaštite i uključivanje privatnog sektora radi bolje dostupnosti i efikasnosti usluga. Za digitalizaciju zdravstvenog sistema planirano je izdvajanje 3,6 miliona eura u 2025, 2,5 miliona u 2026. i 2 miliona u 2027.

Kada je u pitanju zakonodavni okvir, donijet je novi Zakon o informacionoj bezbjednosti („Sl. list CG“, broj 113/24), a koji je stupio na snagu 5. XII 2024.

Krajem 2024. na staroj verziji Portala eUprava, objavljeno je 375 usluga, od čega je 79 elektronskih, 247 za pravna lica, 115 za fizička lica i 11 za javnu upravu. Takođe, broj aktivnih korisnika na Portalu eUprava iznosi 117.050. Kada je u pitanju sistem ePraticipacije, na istom je ukupno za izvještajni period objavljeno, ukupno 1713 javnih rasprava, obavještenja i poziva u 2024.

Takođe, tokom 2024. Ministarstvo javne uprave, u saradnji sa UNDP, započelo je implementaciju novog Portala eUprave kroz projekat „E-usluge i digitalna infrastruktura kao odgovor na COVID-19“ koji je donirala Delegacija Evropske unije. Novi Portal eUprave je onlajn platforma osmišljena i implementirana kao jedinstvena tačka pristupa širokom spektru javnih usluga i informacija za građane i pravna lica Crne Gore, kao i drugih zainteresovanih strana, koja će biti dostupna u I kvartalu 2025.

Informacioni sistem za elektronsko upravljanje dokumentima i upravljanje procesom elektronskih sjednica Vlade predstavlja jedan od ključnih sistema za elektronsko poslovanje organa državne uprave. Sistem je implementiran u 29 institucija, dok se do kraja 2025. planira implementacija sistema u drugim organima koji ispunjavaju administrativno tehničke preduslove za uspostavljanje sistema. Sistem uključuje napredne i moderne funkcionalnosti, međusobno povezane radi optimalnog funkcionisanja, upravljanja i efikasnosti, uz poštovanje najsavremenijih standarda u oblasti dizajna aplikativnih rješenja i koristiće ga više od 3 000 službenika javne uprave. Sistem omogućava zaposlenim u organima državne uprave da elektronski upravljaju procesima u radu sa dokumentima, što podrazumijeva unificiranje poslovnih procesa, razmjenu elektronskih dokumenata unutar i između organa državne uprave, kao i između građana i organa.

Ministarstvo javne uprave, realizovalo je projekat informacioni sistem za elektronsku naplatu i kontrolu naplata administrativnih taksi i naknada za potrebe olakšavanja procesa plaćanja državnih taksi i usluga iz domena državnih organa i lokalnih samouprava države Crne Gore (NS NAT). Platforma objedinjuje funkcionalnosti plaćanja, prikupljanja, evidencije i rasknjižavanja uplata u vezi sa svim administrativnim taksama, naknadama propisanim zakonima Crne Gore. Ovim sistemom omogućeno je građanima da administrativne takse, naknade i druga plaćanja vrše elektronski platnim karticama, bez dolaska u institucije, putem web portala <https://eplacanje.gov.me>. Na ovaj način štedi se vrijeme i novac građana jer su oslobođeni plaćanja provizije. Trenutno se Nacionalni sistem za elektronsko plaćanje i kontrolu naplate (NS NAT) koristi u 17 institucija koje su dostavile podatka o svojim uslugama (219 administrativne takse i 154 naknada). Puna implementacija sistema se planira kroz integraciju sa portalima za pružanje elektronskih usluga.

U tabeli niže dat je prikaz davalaca elektronskih usluga povjerenja sa statističkim podacima o njihovoj upotrebi zaključno s datumom 1. VII 2024:

Davalac elektronskih usluga povjerenja	Vrsta elektronske usluge povjerenja	Broj izdatih aktivnih certifikata ili pruženih usluga
Pošta Crne Gore A.D	Izrada certifikata za elektronski potpis	8.977 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za elektronski potpis	15.872 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za elektronski pečat	30 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za autentifikaciju internet stranice	24 certifikata
	Izrada kvalifikovanog vremenskog pečata	27.324 certifikata
	Usluga elektronske preporučene dostave	7184 usluga
	Kvalifikovana usluga elektronske preporučene dostave	26.978 usluga
Coreit D.O.O	Izrada kvalifikovanog certifikata za napredni elektronski potpis	4.392 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za napredni elektronski pečat	136 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za kvalifikovani elektronski potpis	38.143 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za kvalifikovani elektronski pečat	1. 844 certifikata
	Izrada elektronskog vremenskog pečata	/
	Izrada kvalifikovanog vremenskog pečata	845
Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP)	Izrada kvalifikovanog certifikata za kvalifikovani elektronski potpis	342.021 certifikata
Ministarstvo javne uprave (MJU)	Izrada certifikata za napredni elektronski potpis	205 certifikata

Crnogorski Telekom A.D. Podgorica	Izrada certifikata za napredni elektronski potpis	/
	Izrada certifikata za napredni elektronski pečat	/
	Izrada kvalifikovanog certifikata za napredni elektronski potpis	7.819 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za napredni elektronski pečat	190 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za kvalifikovani elektronski potpis	552 certifikat
	Izrada kvalifikovanog certifikata za kvalifikovani elektronski pečat	3 certifikata
	Izrada kvalifikovanog vremenskog pečata	590 certifikata
	Kvalifikovana usluga verifikacija kvalifikovanog elektronskog potpisa i kvalifikovanog elektronskog pečata	590 usluga
	Kvalifikovana usluga elektronske preporučene dostave	83 usluga
Zeko.me DOO	Usluga elektronske preporučene dostave	553 usluga
Centralna banka Crne Gore	Izrada certifikata za napredni elektronski pečat	255 certifikata

Kada su u pitanju elektronske usluge povjerenja, trenutno je upisano sedam davalaca elektronskih usluga povjerenja, čiji se podaci nalaze u Evidenciji davalaca elektronskih usluga povjerenja i Registru kvalifikovanih davalaca elektronskih usluga povjerenja, kao i u Trust listi uspostavljenoj u skladu sa standardom ETSI TS 119 612.

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija sprovodi Strategiju za digitalizaciju obrazovnog sistema 2022-2027. Početkom godine Vlada je usvojila Akcionni plan za realizaciju navedene strategije za 2024. i 2025.

Tokom 2024. intezivno se radilo na opremanju osnovnih i srednjih škola računarskom opremom u iznosu od 6,8 miliona eura (6,3 miliona eura opreme za koju je javna nabavka realizovana 2023, a instalacija i isporuka 2024, dok je pola miliona eura opreme realizovano iz Budžeta za 2024). Navedena oprema je isporučena i instalirana na 429 lokacija širom Crne Gore.

U prvoj polovini 2024. formirane su 32, a do kraja godine još 70 EdTech laboratorija. Ove laboratorije su specijalizovane prostorije opremljene računarskom opremom, robotima, 3D štampačima i drugim uređajima, a namijenjene su djeci svih uzrasta u osnovnim i srednjim školama. Uz hardversku opremu, razvija se i interdisciplinarni program za povećanje upotrebe tehnologija u školama. Ujedno, kreira se i veliki broj onlajn kurseva koji se postavljaju na portalu „Digitalna škola“, tačnije na platformi „Digionica“ kao podrška učenicima i nastavnicima za rad u laboratoriji.

Sve elektronske usluge za upis nalaze se na stranici www.upisi.edu.me, kao i na portalu elektronske uprave www.euprava.me. Za realizaciju elektronskih usluga korišćen je Jedinstveni sistem za elektronsku razmjenu podataka koji je u nadležnosti Ministarstva javne uprave. Realizovane su obuke za sve upisne komisije i izrađena su odgovarajuća uputstva.

Tokom 2025. elektronskim putem je podnijeto 33.274 zahtjeva putem elektronskih usluga za upis djece u predškolske ustanove, prvi razred osnovne ili srednje škole, muzičke škole, fakultete, domove i za ostvarivanje prava na stipendiju ili kredit. U cilju potpunije i kvalitetnije analize obrazovnog sistema povezali su se podaci iz Informativnog sistema obrazovanja u kojem se nalaze postignuća učenika, kao i rezultati sa eksterne provjere znanja sa rezultatima PISA testiranja i stvoreni su preduslovi da se na osnovu novih analiza mogu preduzimati odgovarajući koraci za unapređenje obrazovnog sistema.

Pomenute EdTech laboratorije sastavni su dio koncepta Digitalna škola koji još podrazumjeva i resurse za onlajn kolaboraciju (Office365) kao i resurse za samostalno onlajn učenje putem onlajn kurseva (platforma „Digionica“).

U Kontinuitetu se realizuju obuke za nastavnike, a sprovedeno je godišnje istraživanje u osnovnim i srednjim školama u domenu digitalnog obrazovanja korišćenjem SELFIE alata. Izvršeno je jezičko podešavanje za alat SELFIEforTEACHERS.

Javna uprava i upravljanje ljudskim resursima

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima i namještenicima

Tokom izvještajnog perioda Ministarstvo javne uprave radilo je na unapređenju službeničkog sistema, kroz pripremu Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima i namještenicima koji se prije svega odnosi na: povećanje uslova za zvanja za obavljanje poslova radnog mjesta, izbor prvorangiranog kandidata za izvršilačke pozicije, zatim na ograničenje v.d. mandata, jačanje statusa inspektora u sistemu, koji se mogu nakon isteka mandata ponovo imenovati na period od pet godina, bez sprovođenja postupka javnog oglašavanja dr.

Analiza s identifikovanim izazovima i preporukama o potrebi uspostavljanja normativnog okvira javnih ustanova.

U prehodnom periodu Ministarstvo javne uprave je u saradnji sa UNDP-om pripremio Analizu s identifikovanim izazovima i preporukama o potrebi uspostavljanja normativnog okvira javnih ustanova koju je Vlada usvojila na sjednici od 12. XII 2024.

Postupajući po istoj otkočela je procedura konsultovanja zainteresovane javnosti povodom pripreme Predloga zakona o javnim ustanovama, kao i izbor predstavnika nevladinih organizacija u radnom tijelu za izradu ovog zakona.

Registar državnih organa i institucija na centralnom i lokalnom nivou

Ministarstvo javne uprave u saradnji sa UNDP-om pustilo u pregled Registar državnih organa i institucija na centralnom i lokalnom nivou. U Registru se trenutno nalaze podaci za 503 organa i institucija na centralnom nivou. Na jednom mjestu, kroz tri klika omogućava se građanima, drugim organima i institucijama, privatnom i javnom sektoru, akademskoj zajednici i istraživačima podaci koji se pored adrese i kontakta odnose i na propis kojim je organ osnovan/a, akt o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, oblast rada, izvor finansiranja, nadzorni organ, status zaposlenih, nadležnost organa i institucija na državnom nivou.

Izveštaj o primjeni Uredbe o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija

Kontinuirano se prati učešće javnosti u kreiranju javnih politika. Tako je Ministarstvo javne uprave pripremilo, a Vlada 15. XI 2024. usvojila Izveštaj o primjeni Uredbe o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija za 2023. sa zaključcima koje su dužni da ispunjavaju kreatori javnih politika.

Optimizacija

Prilikom izrade aktuelnog strateškog okvira za reformu javne uprave pažljivo se promišljalo na koji način definisati optimizaciju javne uprave u narednom periodu. Naime, pored svih napora, u vezi sa aktivnostima definisanim Planom optimizacije 2018-2020, pokušaji da se smanji broj zaposlenih u javnoj upravi nijesu dali očekivanje rezultate. Postalo je evidentno da samo smanjenje broja zaposlenih ne može i ne treba da bude cilj sam za sebe, već treba razmišljati o drugim mehanizmima koji postoje u administraciji.

Posvećenost Vlade u kreiranju agilne i servisno orjentisane javne uprave ogleda se u kontinuiranom unapređenju znanja i vještina zaposlenih, koji imaju mogućnost da kroz pohađanje brojnih obuka, treninga, ali i kroz razmjenu iskustava sa kolegama iz regiona steknu nova iskustva, i na taj način, posljedično doprinesu unapređenju rada institucije. Naime, ambiciozno postavljeni ciljevi podrazumijevaju i adekvatnu kadrovsku politiku i dugoročno strateško promišljanje na planu građenja posvećenog tima profesionalaca.

U fokusu 44. Vlade je proces proširenja i ispunjavanja uslova za članstvo u EU, što je rezultiralo dobijanjem pozitivnog Izvještaja o procjeni ispunjenosti privremenih mjerila u oblasti vladavine prava (IBAR), kao i realizacijom Reformske agende za Plan rasta za Zapadni Balkan. Takođe je obezbijedena i podrška sprovođenju Strategije reforme javne uprave 2022-2026. i Programa reforme upravljanja javnim finansijama 2022-2026, kroz IPA III odnosno Program sektorske budžetske podrške u iznosu od 16.6 miliona eura. Poseban prioritet ove podrške usmjeren je na jačanje kadrovskih kapaciteta u cilju efikasnijeg korišćenja EU fondova. Uzimajući u obzir da Crnu Goru na putu članstva očekuje još obaveza, za čije ispunjavanje su zaduženi službenici u javnoj upravi, Crna Gora ne može sebi dozvoliti nekontrolisani odliv kadra, što se dešavalo u prethodnom periodu, već svoju pažnju mora dodatno usmjeriti ka jačanju postojećih kapaciteta, kao i regrutovanju novih kadrova.

Crna Gora promišlja pažljivo o broju zaposlenih u javnoj upravi, o čemu svjedoči odlučnost Vlade u namjeri da transparentno i otvoreno pristupi ovoj temi, što je rezultiralo kreiranjem i aktiviranjem IT platforme Broj zaposlenih u javnoj upravi. Ova IT platforma je razvijena u okviru multisektorske saradnje Ministarstva finansija i Ministarstva javne uprave. Na taj način je omogućeno svim zainteresovanim licima i organizacijama da na lak i jednostavan način izvrše uvid u opseg javne uprave

i broj zaposlenih. U prvoj fazi, platforma je sadržala uporedne podatke o broju zaposlenih iz novembra 2021. godine (kada je kreirana Strategija reforme javne uprave) i novembra 2023. godine, dok je kasnije uslijedilo unošenje podataka na kvartalnom nivou za 2024.

Prema poslednjim podacima iz pomenute IT platforme, broj zaposlenih za septembar 2024. na centralnom nivou je 46.534 zaposlenih, dok je na lokalnom nivou 7.114 zaposlenih. Takođe, posvećenost Vlade da sistemski pristupi analizi broja zaposlenih ogleda se i u stavu da po prvi put evidencija o broju zaposlenih obuhvata javne ustanove, kako na centralnom, tako i na lokalnom nivou, stvarajući osnovu za praćenje promjena u broju zaposlenih na dubljem nivou.

Vlada je u oktobru 2024. donijela zaključak o potrebi izrade Funkcionalne analize broja zaposlenih, njihovih znanja i vještina, u cilju unapređenja rada ministarstava i organa uprave nad kojima vrše nadzor i u toku je realizacija navedene aktivnosti u saradnji između Ministarstva finansija i Ministarstva javne uprave. Dodatno, kao potvrda da se u crnogorskoj administraciji pitanju optimizacije ne pristupa samo sa stanovišta broja zaposlenih, već se o svemu promišlja sa stanovišta promjene sistema kadrovskog planiranja i upravljanja ljudskim resursima, svjedoči izrađena Analiza sa identifikovanim izazovima i preporukama o potrebi uspostavljanja normativnog okvira javnih ustanova, koja predstavlja osnov za izradu Zakona o javnim ustanovama. U istom cilju, sprovodi se izrada funkcionalne analize za oblast zdravstva. U saradnji sa Svjetskom bankom, završena je prva faza ove analize.

Takođe, Crna Gora se na posljednjem sastanku Posebne grupe za reformu javne uprave u Briselu obavezala da će se u narednom periodu posebno baviti pitanjima angažovanja fizičkih lica bez zasnivanja radnih odnosa u organima na kojima se primjenjuju Zakon o državnim službenicima i namještenicima i u cilju ispunjenosti ovih aktivnosti, definisan je i Operativni zaključak: Crna Gora će obezbijediti centralizovane podatke o broju angažovanja fizičkih lica bez zasnivanja radnih odnosa u organima na kojima se primjenjuje Zakon o državnim službenicima i namještenicima.

Imajući u vidu ubrzanje pregovaračkog procesa i sve izvjesnije pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji, Ministarstvo evropskih poslova uz podršku Ministarstva javne uprave, Uprave za ljudske resurse i Regionalne škole za javnu upravu (RESPA-e) kreiralo je program obuka „Ready for EU“ koji će pružiti priliku crnogorskim državnim službenicima da se upoznaju sa administrativnom praksom EU i steknu relevantnu ekspertizu i specifična znanja i pripreme se za rad u institucijama Evropske unije.

Takođe, planirano je zaključivanje Administrativnog ugovora između Evropske komisije i Vlade o privremenom raspoređivanju crnogorskih službenika u Evropsku komisiju, čime bi se otvorila se mogućnost učešća crnogorskih službenika u programima Evropske komisije – SNE i NEPT, odnosno njihovo privremeno raspoređivanje. Zaključivanje ovog Administrativnog ugovora će pozitivno uticati na crnogorske državne službenike i same građane Crne Gore, s obzirom da je cilj ovih programa podizanje stepena profesionalizma efikasnosti i spremnosti crnogorske administracije za zahtjeve koji proizilaze iz članstva u EU.

PRAVDA, SLOBODA I BEZBJEDNOST

PRAVOSUĐE I TEMELJNA PRAVA

Pravosuđe

Vlada je 17. V 2024. donijela Strategiju reforme pravosuđa 2024-2027, sa Akcionim planom za period 2024 – 2025. godine. Strategija počiva na tri posebna strateška cilja, i to: 1) Jačanje nezavisnosti, nepristrasnosti i odgovornosti pravosuđa, 2) Unapređenje stručnosti i efikasnosti pravosuđa i 3) Unapređenje dostupnosti pravde, transparentnosti i povjerenja u pravosuđe. Obrazovan je Savjet za praćenje sprovođenja Strategije i Akcionog plana, kao važan monitoring mehanizam za praćenje ostvarivanja strateških i operativnih ciljeva predviđenih ovim strateškim dokumentom. Održane su dvije sjednice Savjeta. Usvojena je Metodologija za izvještavanje, kao i Prvi polugodišnji izvještaj o realizaciji aktivnosti iz Akcionog plana.

Vlada je 17. V 2024. usvojila Plan racionalizacije pravosudne mreže, koji je izradilo Ministarstvo pravde. U ovom dokumentu definisane su konkretne aktivnosti, indikatori rezultata, rokovi i nadležni organi za sprovođenje racionalizacije pravosudne mreže, i daje se fiskalna procjena predloženih spajanja sudova. U skladu sa mjerama iz Plana, Ministarstvo pravde je obrazovalo Radnu grupu za pripremu Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima, kojim će se predvidjeti mjere optimizacije u smislu ukidanja malih neodrživih sudova i osnivanje sudskih odjeljenja na područjima opština gdje su se nalazili ti sudovi. U toku je rad na izradi ovog zakona.

Vlada je 24. XII 2024. usvojila Godišnji izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Programa razvoja alternativnog rješavanja sporova 2023-2024. Godišnji izvještaj sadrži pregled mjera i aktivnosti koje su realizovane u periodu jul 2023 - jul 2024, predviđene Akcionim planom za implementaciju navedenog programa.

Skupština je 19. VI 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Sudskom savjetu i sudijama („Sl. list CG“, broj 60/24). Izmjenama i dopunama ovog zakona vrši se njegovo usaglašavanje sa međunarodnim standardima, u skladu sa preporukama Venecijanske komisije i Evropske komisije i unapređuju se odredbe koje se odnose na rad Sudskog savjeta, sistem etičke i disciplinske odgovornosti sudija, izbor sudija, upućivanje i premještanje sudija i njihovo ocjenjivanje.

Skupština je 06. VI 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Državnom tužilaštvu („Sl. list CG“, broj 54/24). Izmjene i dopune ovog zakona izvršene su u cilju jačanja samostalnosti, odgovornosti i efikasnosti Državnog tužilaštva i Tužilačkog savjeta. Ovim izmjenama unaprijeđene su zakonske odredbe koje se odnose na izbor državnih tužilaca i rukovodilaca državnih tužilaštava, njihovo upućivanje i raspoređivanje, ocjenjivanje i etičku i disciplinsku odgovornost, sastav i rad Tužilačkog savjeta, a u skladu sa međunarodnim standardima i preporukama Venecijanske komisije i Evropske komisije.

Skupština je 06. VI 2024. donijela Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o Specijalnom državnom tužilaštvu („Sl. list CG“, broj 54/24). Izmjene i dopune ovog zakona imaju za cilj prevazilaženje problema koji su se pojavili u praktičnoj primjeni postojećeg zakonskog rješenja zbog široko postavljene nadležnosti Specijalnog državnog tužilaštva, koja rezultira velikim opterećenjem ovog organa. Cijeneći stvarne kadrovske kapacitete SDT-a i složenost predmeta koji su u njihovoj nadležnosti,

usvojenom izmjenom se propisuje nadležnost SDT-a na krivična djela korupcije koja su izvršili visoki javni funkcioneri. Na ovaj način se obezbjeđuje rasterećenje ovog tužilaštva, ali i Specijalnog odjeljenja Višeg suda i Specijalnog policijskog odjeljenja od postupanja u predmetima krivičnih djela korupcije koja nijesu izvršili visoki javni funkcioneri.

Skupština je 17. XII 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći („Sl. list CG“, broj 123/24). Zakonske izmjene imaju za cilj da se prevaziđu problemi primijećeni u praktičnoj primjeni ovog propisa i omogući ostvarivanje prava na besplatnu pravnu pomoć posebno ranjivim kategorijama lica (žrtvama torture, žrtvama krivičnih djela protiv polnih sloboda i djeci koja su pokrenula postupak za zaštitu prava djeteta). Time će se doprinijeti i realizaciji preporuka Evropskog komiteta za sprečavanje torture i nečovječnih ili ponižavajućih postupaka i kažnjavanja, kao i usaglašavanju sa međunarodnim standardima u oblasti prava djeteta i preporukama predloženih od strane UNICEF-a, kada je u pitanju pristup pravdi djeci. Nadalje, propisivanjem odredbi kojima se uvodi obaveza posjedovanja posebnih stručnih znanja advokata koji pružaju besplatnu pravnu pomoć ovim kategorijama korisnika unaprijediće se i kvalitet pružanja pravne pomoći.

Vlada je 4. IV 2024. usvojila Završni izvještaj o sprovođenju Akcionog plana za implementaciju Programa razvoja informaciono-komunikacionih tehnologija pravosuđa 2021-2023. godine. Međuresorski radni tim izradio je Nacrt Strategije digitalizacije pravosuđa 2024-2027, sa Akcionim planom za period 2024-2025, koji su poslali Evropskoj komisiji na mišljenje. Planirano je da ovi dokumenti budu usvojeni na Vladi u prvom kvartalu 2025. godine, a nakon konačnog usaglašavanja sa Evropskom komisijom.

Skupština je 7. VI 2024. donijela Zakon o sprečavanju korupcije („Sl. list CG“, broj 54/24) kojim se unaprijeđuje rad Agencije za sprečavanje korupcije, doprinosi uklanjanju nedostataka uočenih u dosadašnjoj praksi i generalno se unaprijeđuju normativni i pravni mehanizmi u smislu obezbjeđenja adekvatnih preduslova za što efikasnije suzbijanje i prevenciju korupcije. Budući da je funkcionalan sistem za zaštitu lica koja prijavljuju nepravilnosti bitan segment u održavanju jakog demokratskog društva, Zakonom su u cjelosti izmjenjene norme koje se odnose na zaštitu “zviždača” a u cilju usklađivanja sa međunarodnim standardima. U radu Radne grupe je pružena eksterna podrška eksperata Savjeta Evrope. Podzakonski akti (VIII) sačinjeni na osnovu Zakona o sprečavanju korupcije, nakon dobijenih pozitivnih mišljenja Sekretarijata za zakonodavstvo poslani su Evropskoj komisiji na mišljenje 3. I 2025. Takođe, cilju potpunog usaglašavanja sa preporukama Venecijanske i Evropske komisije, Ministarstvo pravde formiralo je radnu grupu koja je pripremila Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprečavanju korupcije. Pripremi su prethodila tri okrugla stola koja su okupila veliki broj zainteresovanih lica i nevladinog sektora, a rad radne grupe bio je potpomognut i ekspertskom podrškom. Nakon pripreme konačnog teksta, isti će biti prosljeđen Evropskoj komisiji.

Ministarstvo pravde je 1. VIII 2024. donijelo Uputstvo o sprovođenju preliminarne kontrole na rizike od korupcije i CPL obrazac kao sastavni dio Uputstva (“Sl. list CG” br. 75/24), čime će se smanjiti korupcijski rizik u sadržaju propisa i unaprijediti efikasnost pravnog okvira za sprečavanje i borbu protiv korupcije.

Skupština je 7. VI 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću („Sl. list CG“, broj 54/24) čiji je cilj omogućavanje efikasnije borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije, usaglašavanje sa međunarodnim standardima, poboljšanje njegove primjene, usklađivanje sa preporukama Evropske komisije i Venecijanske komisije. Imovinska korist oduzeta u skladu sa odredbama ovog Zakona postaje državna imovina, pa će se ista koristiti za poboljšanje uslova rada pravosudnih i drugih državnih organa kao i ostvarivanje prava u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti.

Prvenstveno, bilo je neophodno proširiti spektar krivičnih djela u odnosu na koja se može odrediti oduzimanje imovinske koristi, kako bi se na taj način obuhvatila sva krivična djela čijim izvršenjem bi se mogla steći imovinska korist i eventualno državi pričiniti šteta. Takođe, u skladu sa ubrzanom digitalizacijom i razvojem tehnologije, ukazala se potreba da se spektar imovine koja se može oduzeti proširi i na digitalnu imovinu, čime se takođe vrši usklađivanje sa Krivičnim zakonikom. U cilju efikasnijeg identifikovanja imovine stečene kriminalnom djelatnošću uvodi se novi institut finansijskog izviđaja, čime se dodatno preciziraju ovlašćenja i dužnosti organa u ovim postupcima. Ministarstvo pravde je formiralo Radni tim koje će sačiniti analizu potrebe i mogućnosti uvođenja novog modela oduzimanja imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću.

Skupština je 6. VI 2024. donijela Zakon o lobiranju („Sl. list CG“, broj 54/24) kojim se uređuju uslovi i način obavljanja djelatnosti, pravila i druga pitanja od značaja za lobiranje. Zakonom se, prije svega, promovise načelo javnosti, princip integriteta i izbjegavanje sukoba interesa. Posebno se naglašava javnost, odnosno otvorenost ovog postupka, čime se promovise princip transparentnosti i dostupnosti informacija za sve zainteresovane pojedince u odnosu na obavljanje djelatnosti lobiranja. Ministarstvo pravde je donijelo devet podzakonskih akta na osnovu Zakona o lobiranju koji su stupili na snagu u novembru mjesecu 2024.

Skupština je 6. VI 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku („Sl. list CG“, broj 54/24) kojim se otvara mogućnost da se dokaz koji je izveden u skladu sa statutom i pravilima postupka i dokazima Međunarodno krivičnog suda i Međunarodnog rezidualnog mehanizma može koristiti i u krivičnom postupku u Crnoj Gori, čime se rješavaju problemi na koje je Specijalno državno tužilaštvo do sada nailazilo kada je riječ o postupanju u predmetima ratnih zločina.

Vlada je 26. XII 2024. usvojila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o alternativnom rješavanju sporova. Izmjene i dopune ovog zakona izvršene su radi unapređenja pojedinih zakonskih odredbi i propisivanja novih u cilju efikasnijeg sprovođenja postupka medijacije i drugih načina alternativnog rješavanja sporova.

Na nivou radnih tijela Skupštine, a vezano za postupke izbora nosilaca pravosudnih funkcija, Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu, kao nadležno radno tijelo, je 31. VII 2024. utvrdio tekst Javnog poziva za izbor jednog člana Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika, nakon što je obaviješten da je jedan član Sudskog savjeta preminuo. Na sjednici održanoj 5. XII utvrđena je Lista prijavljenih kandidata na Javni poziv, te je konstatovano da se prijavio jedan kandidat, čije je konsultativno saslušanje održano 24. XII. Izjašnjavanje o pomenutom kandidatu očekuje se na nekoj od narednih sjednica Odbora.

Vezano za postupke izbora nosilaca pravosudnih funkcija, Ustavni odbor je na sjednici započetoj 28. I 2025. godine utvrdio Listu prijavljenih kandidata za izbor dvoje sudija Ustavnog suda. Tim povodom, konstatovano je da se na Javni poziv prijavilo ukupno 13 kandidata. U nastavku sjednice, 30 I, formirana je Komisija koja ima zadatak da utvrdi da li su prijave kandidata podnijete u skladu sa Javnim pozivom. Za članove Komisije određeni su poslanici parlamentarne većine Darko Dragović, Bogdan Božović i Nikola Rovčanin. Poslanici opozicije nijesu prisustvovali sjednici niti dostavili predlog jednog člana iz svojih redova za formiranje Komisije.

Ustavni odbor je 23. XII 2024. raspisao Javni poziv za izbor dvoje sudija Ustavnog suda Crne Gore, usljed ispunjenja uslova za starosnu penziju jedne sudije.

Skupština je 31. VII 2024. donijela Odluku o izboru pet članova Savjeta Agencije za sprečavanje korupcije.

Skupština je 10. XII 2024. donijela Odluku o izmjenama i dopuni Odluke o obrazovanju Odbora za sveobuhvatnu izbornu reformu kojom je određeno da je Odbor dužan da najkasnije do 31. XII 2025. pripremi i podnese Skupštini na usvajanje predloge zakona i drugih akata u vezi sa ciljem i zadacima Odbora koji su predmet rada Odbora.

Tužilački savjet donio je odluke o izboru ukupno 22 državna tužioca u osnovnim državnim tužilaštvima, koji su birani prvi put na vrijeme od četiri godine. Tužilački savjet donio je odluku o izboru devet kandidata za državnog tužioca. Donijete su tri odluke, kojima su izabrana tri specijalna državna tužioca u Specijalno državno tužilaštvo i pet u višim državnim tužilaštvima, od kojih tri u Podgorici i dva u Bijelom Polju. Donijete su tri odluke o trajnom dobrovoljnom premještanju državnih tužilaca i jednu odluku kojom je odbijena prijava kandidata na interni oglas za premještanje. Donijete su dvije odluke o izboru dva državna tužioca u vrhovno državno tužilaštvo. Donijete su odluke o izboru i raspoređivanju četiri kandidata za državne tužioce u osnovnim državnim tužilaštvima.

Tužilački Savjet je 19. XII 2024. usvojio Akcioni plan za sprovođenje Komunikacione strategije Državnog tužilaštva i Tužilačkog savjeta za period 2023-2025. godine, za 2025. godinu.

Tužilački Savjet je 20. XII 2024. usvojio novi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Sekretarijatu Tužilačkog savjeta. Takođe, 24. X 2024. stupio je na snagu Pravilnik o varijabilnom dijelu zarade za zaposlene u Državnom tužilaštvu i Sekretarijatu Tužilačkog savjeta koji će početi da se primjenjuje od 1. I 2025.

Na sjednici Tužilačkog savjeta održanoj 24. X 2024. data je saglasnost na Poslovnik o radu Komisije za etički kodeks državnih tužilaca, čime je omogućeno pokretanje postupka za izbor novih članova ove komisije. Komisija za Etički kodeks državnih tužilaca na sjednici od 5. XII 2024. donijela je Poslovnik o radu komisije za etički kodeks državnih tužilaca.

Tužilački savjet je nastavio raniju praksu izdavanja saopštenja u pogledu zaštite samostalnosti državnog tužilaštva.

Tužilački savjet je utvrdio predlog Vladi za godišnji budžet za 2025. u iznosu od 24.509.090,06 eura, a Zakonom o budžetu za 2025. za Državno tužilaštvo određeno je 15.398.078,60 eura.

Kada je riječ o administrativnim kapacitetima Sekretarijata Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, u cilju unapređenja funkcionisanja Centra, u martu 2024. od strane Upravnog odbora Centra usvojen je novi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Sekretarijata Centra. Pravilnikom su formirane dvije nove organizacione jedinice unutar Sekretarijata Centra: Odjeljenja za posebne obuke i Službe za finansije i računovodstvo (koja je ranije bila u okviru Službe za opšte poslove i finansije). Takođe su izmijenjena neka zvanja i dodata nova radna mjesta, pa broj sistematizovanih radnih mjesta, u Sekretarijatu Centra sada iznosi 28 (do tada je broj sistematizovanih radnih mjesta bio 19). Trenutno je popunjeno 17 radnih mjesta. U skladu sa novom sistematizacijom Centar je donio Kadrovski

plan za 2024. i od Ministarstva finansija tražio saglasnost za popunu 11 slobodnih radnih mjesta. Saglasnost je dobijena za sedam radnih mjesta, za koje je Centar raspisao oglase i planirao ih popuniti u toku 2024. U toku 2024. popunjeno je samo jedno radno mjesto – samostalna/i savjetnica/k I u Odjeljenju za međunarodnu saradnju i projekte. Uspješno su sprovedena i dva javna oglasa (za mjesta savjetnik u Odjeljenju za posebne obuke i savjetnik u Odjeljenju za finansije i računovodstvo koji će po formalnom okončanju postupka zapošljavanja početi sa radom u prvom kvartalu 2025.) i javni konkurs za mjesto direktora/ice Sekretarijata Centra. U aprilu 2024. direktorici Sekretarijata Centra je, na lični zahtjev predao mandat i radni odnos u Centru, te je u skladu sa važećim zakonskim odredbama mjesto direktora/ice Sekretarijata Centra bilo privremeno popunjeno vršiocem dužnosti iz reda zaposlenih u Sekretarijatu Centra. Krajem decembra 2024. Centar je donio odluke o izboru državnih službenika povodom pomenutih javnih oglasa, a u januaru 2025. Upravni odbor Centra je izabrao direktora/icu Sekretarijata Centra koja je do tada vršila funkciju vršioca dužnosti direktora Sekretarijata. Predlogom budžeta Crne Gore za 2025. za Centar je opredijeno 826.274,90 eura što je manje od iznosa propisanog Zakonom o Centru za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu (Zakonom je propisano da se sredstva za rad Centra obezbjeđuju u posebnom razdjelu Budžeta Crne Gore u iznosu od 2% opredijeljenog budžeta za sudstvo i državno tužilaštvo).

Ratni zločini

Prema podacima Vrhovnog suda, u periodu 1. I 2024. - 1. I 2025, pred Višim sudom u Podgorici u toku je krivični postupak protiv jednog okrivljenog lica zbog krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl.142 st. 1 KZ SRJ. Glavni pretres je u toku.

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u izvještajnom periodu, primljena je optužnica protiv jednog okrivljenog lica zbog krivičnog djela zločin protiv čovječnosti iz čl. 427 Krivičnog zakonika Crne Gore u vezi čl. 16/2 Ustava Savezne Republike Jugoslavije. Postupak kontrole optužnice je u toku.

U periodu 1. I - 31. XII 2024, u Specijalnom državnom tužilaštvu formirano je osam novih predmeta iz oblasti ratnih zločina, dok je iz ranijeg perioda 11 predmeta trenutno u radu. Ukupan broj predmeta koji se odnosi na procesuiranje ratnih zločina je 19. Pred Višim sudom u Podgorici je, po optužnici Specijalnog državnog tužilaštva od 19. VI 2024. jedan postupak u toku protiv jednog lica. Optužnica je podignuta protiv crnogorskog državljanina zbog krivičnog djela zločin protiv čovječnosti iz člana 427 Krivičnog zakonika Crne Gore. Čeka se još uvijek na potvrđivanje optužnice. U toku je suđenje po optužnici pred Višim sudom u Podgorici protiv jednog lica podnijetoj 21. X 2021. za krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl.142 st.1 KZ SRJ, a potvrđena je 16. XII 2021. Postupak je trenutno u fazi glavnog pretresa. Dakle, u Specijalnom državnom tužilaštvu je trenutno 19 aktivnih predmeta od čega: dva su pred sudom; jedan predmet je u fazi istrage; šesnaest je u fazi izviđaja. Tokom 2024. okončano je pet predmeta, a radi se o predmetima koji su formirani na osnovu primljenih zamolnica od zemalja u regionu.

Specijalno državno tužilaštvo u 2024. dobilo je sedam zamolnica za međunarodnu pravnu pomoć od sljedećih zemalja: jednu od Bosne i Hercegovine; dvije od Republike Srbije, jednu od Republike Kosovo; i tri od Republike Hrvatske. Na osnovu primljenih zamolnica su formirani predmeti. Na pet zamolnica je postupljeno i dostavljeni su odgovori državama koje su dostavile zamolnice - države molilje, dok je postupak u dva predmeta povodom primljenih zamolnica i dalje u toku.

Međunarodna pravna pomoć je upućena I od strane Specijalnog državnog tužilaštva kroz deset zamolnica i to: jedna Republici Srbiji; pet Bosni i Hercegovini; i četiri Republici Hrvatskoj. Na na sedam zamolnica je dostavljen odgovor od strane zamoljenih država. Na tri zamolnice koje su poslate u drugom dijelu godine Republici Hrvatskoj još uvijek se čekaju odgovori kako bi se adekvatno postupalo u predmetima.

Na sastanku se razgovaralo o dosadašnjoj saradnji između Specijalnog državnog tužilaštva i Međunarodnog rezidualnog mehanizma vezanoj za krivično gonjenje za krivična djela ratnih zločina, koja je ocijenjena veoma uspješnom, ali i o mogućnostima dalje podrške i pomoći koju Mehanizam može pružiti Specijalnom državnom tužilaštvu, u budućem periodu. Dio sastanka je bio posvećen i Strategiji za istraživanje ratnih zločina, za period 2024-2027. godine, koja je nedavno usvojena i njenom značaju za aktivnosti specijalnih tužilaca u ovoj oblasti. Specijalno državno tužilaštvo će nastaviti proaktivan pristup u slučajevima, krivičnim predmetima i postupcima ratnih zločina, ali i u ispunjavanju obaveza predviđenih usvojenom Strategijom za istraživanje ratnih zločina, za period 2024-2027. godine.

U posljednjem kvartalu 2024. godine formirana je radna grupa sa ciljem izrade Plana postupanja u vezi sa događajima koji su obuhvaćeni okončanim postupcima za ratne zločine, kao i za predmete koji su u fazi izviđaja ili istrage. Plan postupanja je izrađen i od 2025. počinje njegova primjena.

BORBA PROTIV KORUPCIJE

Preventivne mjere

Vlada je 4. VI 2024. donijela Strategiju za borbu protiv korupcije 2024-2028. godine, sa Akcionim planom za period 2024-2025. godina sa Izvještajem o sprovedenoj Javnoj raspravi. Njome su predviđeni konkretni projekti za borbu protiv korupcije (kao što su: digitalizacija Luke Bar, e-građevinska dozvola, kontrola trošenja EU sredstava, kontrola životnog stila, prihoda i imovine u policiji i inspekcijским službama i dr.). Takođe, definisani su jasni pravci zakonodavne reforme (Zakon o Vladi, slobodnim zonama, građanski model konfiskacije nelegalno stečene imovine i dr). Od usvajanja dokumenta održane su dvije sjednice Operativnog tima za praćenje sprovođenja Strategije za borbu protiv korupcije 2024-2028.

Dana 24. I 2025. održana je konstitutivna sjednica Savjeta za vladavinu prava. Predsjednik Savjeta je potpredsjednik Vlade za politički sistem, pravosuđe i antikorupciju dok je zamjenica predsjednika ministarka evropskih poslova. Članovi/ice su predsjednica Vrhovnog suda, predsjednik Sudskog savjeta, vrhovni državni tužilac, glavni specijalni tužilac, direktor Agencije za spečavanje korupcije, kao i ministri pravde, unutrašnjih poslova, ljudskih i manjinskih prava, direktor Uprave policije, glavni pregovarač, pregovarač za klaster I i šefovi pregovaračkih grupa za poglavlja 23 i 24. Član Savjeta je i jedan predstavnik NVO sektora. Na sjednici je poseban značaj dat izradi akcionih planova za ispunjenje završnih mjerila u pregovaračkim poglavljima 23 i 24, budući da oni sadrže ključne obaveze za unapređenje stanja u ovoj oblasti u narednom periodu.

Vlada je 22. II 2024. donijela Odluku o obrazovanju Nacionalnog savjeta za borbu protiv korupcije („Sl. list CG“, br. 16/2024). Nacionalni savjet je do sada održao dvije sjednice, prvu 29. III 2024. i drugu 3. VI 2024, na kojoj je utvrdio Nacrt strategije za borbu protiv korupcije za period 2024-2028. godine, sa Akcionim planom za 2024-2025. godina. Strategija je dobila i saglasnost EK i izrađena je uz ekspertsku podršku Savjeta Evrope. Njome su predviđeni konkretni projekti za borbu protiv korupcije (kao što su: digitalizacija Luke Bar, e-građevinska dozvola, kontrola trošenja EU sredstava, kontrola životnog stila, prihoda i imovine u policiji i

inspekcijskim službama i dr.). Takođe, definisani su jasni pravci zakonodavne reforme (Zakon o Vladi, slobodnim zonama, građanski model konfiskacije nelegalno stečene imovine i dr). Vlada je 4. VI 2024. donijela Strategiju za borbu protiv korupcije 2024-2028. godine, sa Akcionim planom za period 2024-2025. godina sa Izvještajem o sprovedenoj Javnoj raspravi. U izvještajnom periodu su održane dvije sjednice Operativnog tima za praćenje predmetne strategije.

Agencija za sprečavanje korupcije je u julu 2024, u skladu sa čl. 55 stav 4 Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, počela sa vođenjem Registra politički eksponiranih lica.

U domenu sprečavanja sukoba interesa i poštovanja ograničenja u vršenju javnih funkcija, ASK je, tokom 2024, postupajući po svim primljenim zahtjevima, dala 191 mišljenje, od kojih je u 50 konstatovano da postoji ograničavajući faktor u odnosu na navode iz zahtjeva. ASK je stavila van snage 21 mišljenje i odluku u kojima su u prethodnom periodu pogrešno tumačene odredbe ZSK, i na taj način je sada smanjen broj javnih funkcija: funkcije predsjednika i potpredsjednika opštine i skupštine opštine nijesu više spojive s funkcijom poslanika; prekinuta praksa omogućavanja obavljanja dvije javne funkcije na osnovu ranijeg tumačenja pojma prve i druge funkcije; status javnih funkcionera više nemaju: šefovi organizacionih jedinica Kliničkog centra Crne Gore i Zavoda za transfuziju krvi, članovi radnih tijela obrazovanih od strane organa vlasti i Vlade, članovi školskih odbora (oko 600 lica).

Na osnovu datih mišljenja podnijeto je 10 ostavki javnih funkcionera na funkcije ili dužnosti nespojive sa javnom funkcijom, a struktura istih je sledeća: jedna ostavka na javnu funkciju poslanika; šest ostavki na članstvo u organu upravljanja javne ustanove/privrednog društva odnosno pravnog lica u državnom vlasništvu; dvije ostavke na dužnost predsjednika pravnog lica; jedna ostavka na dužnost člana radnog tijela lokalne samouprave. Takođe, tokom 2024. nakon datih mišljenja, konstatovana su i četiri prenosa upravljačkih prava u pravnom licu, kao i dva raskida ugovora o uslugama javnih funkcionera.

U izvještajnom periodu dostavljen je 11.905 izvještaj o prihodima i imovini po svim osnovima. Svi dostavljeni izvještaji su administrativno-tehnički provjereni. U skladu sa Godišnjim planom provjere za 2024. okončana je provjera tačnosti i potpunosti podataka u izvještajima 614 izvještaja i utvrđeno 28 nepravilnosti. Po službenoj dužnosti, kao i na zahtjev (drugog državnog organa, fizičkog ili pravnog lica) okončana je provjera tačnosti i potpunosti 51 izvještaja i utvrđeno 37 nepravilnosti. Agencija je započela i dodatnu provjeru izvještaja o prihodima i imovini, najsloženiji vid kontrole prihoda i imovine javnih funkcionera koji se odnosi na 20 javnih funkcionera, izabranih u skladu sa stepenom ranjivosti oblasti/funkcije na korupcije: tri ministra; jedan poslanik; dva predsjednika opština; jedan sudija; četiri izvršna direktora državnih i lokalnih preduzeća; jedan direktor doma zdravlja, jedan direktor obrazovne institucije, dva direktora uprava, dva glavna gradska arhitekta, tri člana upravnih odbora privrednog društva. Do kraja decembra 2024. okončano je 18 postupaka i u 14 utvrđene nepravilnosti. Jedan predmet proslijeđen Specijalnom državnim tužilaštvu.

Po svim osnovima rada Agencije u oblasti kontrole finansiranja političkih subjekata i izbornih kampanja, ASK je izvršila kontrolu 7.348 dostavljenih izvještaja od strane obveznika ZFPSiIK o redovnom radu i u toku izbornih kampanja za lokalne izbore u Budvi, Andrijevici, Gusinju, Kotoru, Podgorici i Beranama. U kontekstu izbornih kampanja, Agencija je kontrolisala ukupno 7.166 izvještaja i drugu prateću dokumentaciju: 206 od strane političkih subjekata/izbornih lista; 6.775 od strane organa vlasti; 185 od strane pružalaca usluga medijskog oglašavanja. Proaktivno djelujući, Agencija je, radi dostavljanja izvještaja u roku, kao i kod uočenih tehničkih nepravilnosti, uputila ukupno 530 upozorenja (342 organima vlasti i 188 političkim subjektima), na koja su svi pozitivno reagovali. U skladu sa metodologijom,

Agencija je iskontrolisala sve aktivnosti političkih subjekata u kampanji, na osnovu prikupljenih podataka i podataka iz konačnih izvještaja o troškovima ukupno iznosi 1.305.056,60 eura, i utvrdila 37 nepravilnosti, kao i 86 nepravilnosti u skladu sa članovima 16, 24, 27, 50 i 54 ZFPSiIK. Izrečene su ukupno četiri mjere gubitka pripadajućih budžetskih sredstava u iznosu od 7.805,65 eura (tri mjere djelimičnog gubitka pripadajućih budžetskih sredstava za finansiranje troškova izborne kampanje za izbore u Glavnom gradu Podgorica za tri politička subjekta - 6.792,05 eura zbog prekoračenja propisanog limita troškova u skladu sa članom 18 Zakona; jedna mjera obustave prenosa budžetskih sredstava za finansiranje troškova izborne kampanje za izbore u SO Gusinje za jednog političkog subjekta od 1.013,60 eura zbog nedostavljanja konačnog izvještaja o troškovima).

Takođe, izvršeno je 412 kontrola poštovanja zabrana i ograničenja u toku izbornih kampanja (372 kontrole mjesečne potrošnje, 29 kontrola na terenu, 11 kontrola zabrana otpisa duga/upotrebe mehanizacije i opreme). Svi zapisnici sa izvršenih kontrola su objavljeni na internet stranici ASK. S tim u vezi, tokom terenske kontrole utvrđeno je kršenje kod tri politička subjekta i četiri organa vlasti, dok je za 115 organa vlasti utvrđeno prekoračenje mjesečne potrošnje. U svim slučajevima uočenih kršenja Zakona inicirano je pokretanje prekršajnih postupaka.

U istom periodu, ASK je zaprimila ukupno 163 prijave zviždača, od čega je 68 podneseno anonimno. ASK je tokom 2024. okončala 116 postupaka po prijavama zviždača, najviše od početka rada Agencije, što je rezultat intenziviranog rada u ovoj oblasti od septembra 2024. Agencija je u čak 25 slučajeva utvrdila postojanje ugrožavanja javnog interesa, a ovaj broj je visok u kontekstu dosadašnje statistike (2016 - jedan; 2017 - četiri; 2018 - pet; 2019 - pet; 2020 - tri; 2021 - 15; 2022 - pet; 2023 - četiri). Nakon utvrđenih nepravilnosti, Agencija je dala ukupno 46 preporuka zakonskim obveznicima za unapređenje transparentnosti i otklanjanje korupcijskih rizika (27 realizovano; osam nije realizovano - Agencija obavijestila organe koji vrše nadzor nad radom institucija koje nijesu realizovale preporuke, podnijela poseban izvještaj nadležnom skupštinskom odboru i obavijestila javnost; za 11 preporuka rok za realizaciju u narednom periodu).

Agencija je 23 prijave zviždača prosljedila nadležnim tužilaštvima, dok je 46 prijava prosljedila drugim nadležnim institucijama. Agencija je u izvještajnom periodu pokrenula dva postupka po službenoj dužnosti od kojih je okončala jedan i u istom utvrdila postojanje ugrožavanja javnog interesa koje upućuje na postojanje korupcije. ASK je povodom ovog postupka dala jednu preporuku zakonskom obvezniku za unapređenje transparentnosti i otklanjanje korupcijskih rizika, koja nije realizovana. S tim u vezi, Agencija je obavijestila organ koji vrši nadzor nad radom te institucije, podnijela poseban izvještaj Skupštini i obavijestila javnost.

Takođe, Agenciji su podnijeta dva zahtjeva za zaštitu zviždača i nastavljen je rad na šest postupaka po zahtjevima za zaštitu iz prethodnog perioda. Agencija je okončala tri postupka po zahtjevima za zaštitu od kojih je u jednom donijela Mišljenje u kojem je utvrdila da je osnovan i dala dva preporuke poslodavcu o tome šta treba preduzeti da bi se nastala šteta otklonila. Preporuke su realizovane. Agenciji je stupanjem na snagu novog ZSK u junu 2024. oduzeta administrativna zaštita zviždača, a u prelaznim i završnim odredbama nije predviđeno rješenje za postupke po zahtjevima za zaštitu zviždača koji su pokrenuti po prethodnom zakonu, zbog čega se Agencija za tumačenje obratila Ministarstvu pravde, kao predlagaču zakona. Nakon dobijenog mišljenja, svi podnosioci zahtjeva za zaštitu su obaviješteni da je Agenciji prestala nadležnost za postupanje u konkretnim predmetima, i poučeni su da zaštitu dalje mogu ostvariti pred nadležnim sudovima.

Otpočeo je V ciklus planova integriteta i Agenciji je u izvještajnom periodu dostavljeno 680 novih planova integriteta organa vlasti, donijetih na osnovu 680 upitnika za procjenu efikasnosti i efektivnosti prethodnog plana integriteta iz IV ciklusa. Trenutno je važećih 740 planova integriteta, što je 97,4% od ukupnog broja organa

vlasti. Od početka godine Agenciji je dostavljeno ukupno 729 izvještaja o sprovođenju plana integriteta za prethodnu godinu, od kojih su 723 dostavljena u zakonom definisanom roku. Ukupan broj organa vlasti koji su odredili menadžera integriteta od 1. I 2016. je 741 (97,5% od ukupnog broja organa vlasti). Agencija je u I kvartalu 2024. izradila Izvještaj o donošenju i sprovođenju planova integriteta u 2023, koji sadrži detaljnu analizu planova integriteta i izvještaja o njihovom sprovođenju, kao i preporuke za unapređenje planova integriteta, date u okviru deset sistema u koje su svrstani organi vlasti. Vršeći procjenu primjene antikorupcijskih mjera kroz Metodologiju izrađenu u saradnji sa UNDP, Agencija je tokom 2024. ocjenjivala učinke za sektore lokalne samouprave (obrađena je i analizirana dokumentacija koju je 21 jedinica lokalne samouprave dostavila Agenciji, shodno Metodologiji usvojenoj u julu 2024; izrađeni su nacrti pojedinačni izvještaji sa preporukama za opštine i dostavljeni opštinama na komentare, na osnovu kojih su izvještaji doručeni) i pravosuđa (finalizovani su izvještaji o sprovođenju Metodologije i dostavljeni na adrese svih 45 pravosudnih organa; dato je 547 preporuka pravosudnim organima koje se odnose na zakonske obaveze, transparentnost, interne procedure, sadržaj plana integriteta i edukaciju na teme integriteta i antikorupcije; izrađeni su nacrti sektorskih izvještaja za sudstvo i tužilaštvo).

Tokom 2024. organizovan je jedan ispit za obavljanje poslova lobiranja, koji je položilo pet kandidata, dok je u registar lobista upisano, na dan 31. XII 2024, 16 fizičkih i dva pravna lica. U toku je postupak utvrđivanja eventualnog nedozvoljenog lobiranja u jednom slučaju. Imajući u vidu da je 12. VI 2024. stupio na snagu novi Zakon o lobiranju, Agencija je organima vlasti i lobistima dostavila sveobuhvatnu informaciju o ključnim novinama koje donosi Zakon.

Agencija je donijela 26 mišljenja na propise u odnosu na rizike od korupcije: seven mišljenja po službenoj dužnosti¹ i 19 mišljenja na predloge zakona i drugih propisa, u cilju implementacije preliminarne kontrole na rizike od korupcije – CPL, a shodno Poslovniku Vlade Crne Gore². Takođe, Agencija je uputila dvije inicijative za unapređenje zakonskog okvira.³

¹ Mišljenje na Nacrt zakon o privrednim društvima u dijelu odredbi koje se odnose na sukob interesa; Mišljenje na Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima i namještenicima, a koji je objavljen na javnu raspravu 18. III 2024.; Mišljenje na Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama koji je dostavljen Skupštini Crne Gore 18. I 2024. klasifikacioni broj 23-3/24-1; Mišljenje na Predlog pravilnika o kontroli imovine, prihoda i životnog stila policijskih službenika; Mišljenje na Zakon o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja, koje je dostavljeno Skupštini Crne Gore, odnosno Odboru za sveobuhvatnu izbornu reformu i Odboru za antikorupciju; Mišljenje na Uredbu o uslovima i načinu korišćenja prevoznih sredstava u svojini Crne Gore; Mišljenje na Zakon o izmjenama i dopunama Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju.

² Mišljenje na Predlog odluke o izmjeni Odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine; Mišljenje na Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o patentima; Mišljenje na Predlog zakona o posredovanju u prometu i zakupu nepokretnosti; Mišljenje na Predlog zakona o zanatstvu; Mišljenje na Predlog zakona o mjerama sigurnosti pri istraživanju i proizvodnji ugljovodnika u podmorju. Mišljenje na Predlog zakona o dobrovoljnim penzionim fondovima; Mišljenje na Predlog zakona o alternativnim investicionim fondovima; Mišljenje na Predlog zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju; Mišljenje na Predlog zakona o otvorenim investicionim fondovima sa javnom ponudom; Mišljenje na Predlog zakona o potvrđivanju izmjena Multilateralne sporazuma između Evropske zajednice i njenih država članica, Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Crne Gore, Kraljevine Norveške, Republike Srbije i Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja (ECAA Sporazum); Mišljenje na Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih organa u svrhu liječenja; Mišljenje na Predlog zakona o finansijskim konglomeratima; Mišljenje na Predlog zakona o pravnom prepoznavanju rodnog identiteta; Mišljenje na Predlog zakona o izgradnji objekata, Mišljenje na Predlog zakona o legalizaciji bespravnih objekata; Mišljenje na Predlog zakona o uređenju prostora; Mišljenje na Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kreditnim institucijama; Mišljenje na Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o platnom prometu; Mišljenje na Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o poreskoj administraciji.

³ Inicijativa o potrebi unapređenja Nacrta zakon o izmjenama i dopunama Zakona o radu; Inicijativa o potrebi izmjene Predloga zakona o sprečavanju korupcije broj 23-2/24-5, a koji je Vlada Crne Gore dostavila Skupštini Crne Gore 30. V 2024.

Tokom 2024. Agencija je pokrenula 134 upravna postupka (100 u oblasti sprečavanja sukoba interesa/prijave prihoda i imovine; 34 u oblasti kontrole finansiranja političkih subjekata i izbornih kampanja). Okončana su 203 upravna postupka, uključujući i postupke pokrenute u prethodnom periodu (168 u oblasti sprečavanja sukoba interesa/prijave prihoda i imovine; 35 u oblasti kontrole finansiranja političkih subjekata i izbornih kampanja). U 148 postupaka je donijeta odluka u kojoj je utvrđeno kršenje zakona (143 u oblasti sprečavanja sukoba interesa/prijave prihoda i imovine; pet u oblasti kontrole finansiranja političkih subjekata).

Upravni sud je u 2024. donio 24 presude u postupcima po tužbama na akte Agencije, kojima je: u deset predmeta potvrdio Odluke ASK i odbio tužbe kao neosnovane; u 14 predmeta donio Odluku kojom je poništio Odluke ASK. Vrhovni sud je donio jednu presudu kojom je kao neosnovan odbio zahtjev javnog funkcionera za preispitivanje presude Upravnog suda, i potvrdio da je Agencija pravilno utvrdila da je javni funkcioner prekršio odredbe zakona zbog dostavljanja netačnih podataka u izvještaju o prihodima i imovini.

Zbog kršenja antikorupcijskih zakona iz svoje nadležnosti, Agencija je pokrenula ukupno 1.261 prekršajni postupak (1.258 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka i tri prekršajna naloga), za 37,5% manje u odnosu na 2023. Tokom 2024, pred nadležnim sudovima za prekršaje okončana su ukupno 1.474 postupka (uključujući postupke po zahtjevima iz prethodnih godina), od čega su u 73% izrečene sankcije (352 novčane kazne; 723 opomene). Ukupan iznos novčanih kazni iznosi 112.750 eura. Na osnovu prijedloga ASK za oduzimanje imovinske koristi stečene izvršenjem prekršaja, osim izricanja novčane kazne, sud je u jednom predmetu oduzeo imovinsku korist u iznosu od 2.264,22 eura.

Predstavnici Agencije održali su 25 obuka za različite ciljne grupe, na kojim je prisustvovalo 344 polaznik, a potpisan je i Memorandum o saradnji ASK i Pravnog fakulteta Univerziteta Crne Gore, u cilju unapređenja pravnog obrazovanja, stručnog usavršavanja i naučnog istraživanja.

Represivne mjere

Kada je riječ o borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou, Uprava policije – Sektor za borbu protiv kriminala u saradnji sa Specijalnim državnim tužilaštvom (SDT), je pokrenulo više istraga slučajeva visoke korupcije koji ukazuju na infiltraciju korupcije i organizovanog kriminala u državne strukture, uključujući i među visoke državne funkcionere. Ove aktivnosti su u 2024. bile značajnije i rezultirale su procesuiranjem 19 lica Specijalnom državnim tužilaštvu, koja su obuhvaćena sa šest krivičnih prijava i izvještaja kao dopuna krivičnih prijava, a korupcija je registrovana i u okviru još dva predmeta realizovana primarno zbog drugih krivičnih djela sa elementima organizovanog kriminala.

Među licima koja se terete za koruptivna krivična djela su i osam javnih funkcionera (bivši pomoćnik direktora za Sektor za borbu protiv organizovanog kriminala i visoke korupcije, bivši glavni specijalni tužilac, direktorica Agencije za sprečavanje korupcije, sudija Višeg suda u Bijelom Polju, tri bivša ministra Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, kao i bivši državni sekretar u Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja), zatim šest policijskih službenika, kao i tri lica koja pripadaju javnom sektoru (službenica Uprave za nekretnine PJ Tivat, v.d. sekretara Sekretarijata za imovinu Opštine Tivat, bivša načelnica službe za finansije, računovodstvo i javne nabavke u Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja).

Ukupna materijalna šteta za budžet Crne Gore obuhvaćena krivičnim prijavama podnesenim SDT-u za krivična djela visoke korupcije iznosi 759.259,64 eura.

Prema podacima Vrhovnog suda, u izvještajnom periodu 1. I 2024 – 1. I 2025, zbog krivičnih djela iz oblasti visoke korupcije, Viši sud u Podgorici je imao ukupno u radu 89 predmeta protiv 303 okrivljena lica (293 fizičkih i 10 pravnih lica). U strukturi tih predmeta, registrovano je 40 (novih) primljenih predmeta protiv 117 okrivljenih lica.

U istom periodu, sud je riješio 27 predmeta (30,33% u odnosu na ukupan broj predmeta visoke korupcije) protiv 75 okrivljenih lica, na sljedeći način: u dva predmeta protiv sedam lica donijeta oslobađajuća presuda (pravosnažna); u jednom predmetu protiv tri lica donijeta je osuđujuća presuda, koja je u istom periodu ukinuta i predmet vraćen na ponovni postupak; u tri predmeta protiv tri lica donijeta je presuda kojom se optužba odbija (pravosnažne); u sedam predmeta protiv 18 lica, donijeta je osuđujuća presuda protiv dva lica i oslobađajuće presude u odnosu na tri lica, dok je protiv sedam lica optužba odbačena, u odnosu na pet lica donijeta je presuda kojom se optužba odbija, a u odnosu na jedno lice postupak je obustavljen (nepravosnažno); šest predmeta protiv 11 lica riješeno je na drugačiji način (obustavljen postupak i utvrđena nadležnost drugog suda, sve pravosnažno); u osam predmeta protiv 33 lica optužba je odbačena (pravosnažno).

U izvještajnoj 2024. godini, Viši sud u Podgorici je imao ukupno u radu 72 predmeta protiv 256 okrivljenih lica (246 fizičkih i 10 pravnih lica). U strukturi tih predmeta, u istom periodu je registrovano 27 (novih) primljenih predmeta u izvještajnom periodu (2023), protiv 96 okrivljenih lica. Od ukupnog broja predmeta u radu, riješeno je 25 predmeta protiv 72 okrivljena lica (34,7%).

Zaključno, u 2024. godini, Viši sud u Podgorici je imao ukupno u radu 17 predmeta više i primio je 13 predmeta više nego 2023. U 2024. godini, sud je riješio 4,4% manje predmeta nego 2023. (2024: 27 predmeta ili 30,33%; 2023: 25 predmeta ili 34,72%).

Osnovni sudovi su imali ukupno u radu 338 predmeta zbog krivičnih djela iz oblasti korupcije. Od tog broja, riješeno je 69 predmeta: sudovi su donijeli 50 osuđujućih presuda, pet oslobađajućih, 14 presuda kojima se optužba odbija, a protiv 25 okrivljenih lica odlučeno je na drugi način (obustava postupka i odbačaj).

Kada govorimo o administrativnim kapacitetima Specijalnog državnog tužilaštva, u okviru kadrovskog plana za 2024. predviđena je izrada novog Akta o sistematizaciji, odnosno Pravilnika o sistematizaciji i unutrašnjoj organizaciji Specijalnog državnog tužilaštva, što će rezultirati povećanjem broja zaposlenih. Naime, izrada pravilnika zavisi od odluke Tužilačkog savjeta da se poveća broj specijalnih tužilaca, a to povećanje inicira i veći broj radnih mjesta za savjetnike i saradnike. Proširenjem tima unaprijediće se i efikasnost rada u Specijalnom državnom tužilaštvu. Inicijativa odražava posvećenost jačanju institucionalnih sposobnosti kako bi se ubrzao proces rada i unaprijedila borba protiv visoke korupcije. U skladu sa potrebom za stručnim ekonomskim znanjem u borbi protiv visoke korupcije, Specijalno državno tužilaštvo je pojačalo svoje kapacitete primanjem pet novih ekonomskih stručnjaka. Ovo je od suštinskog značaja jer ekonomski stručnjaci doprinose analizi finansijskih tokova, identifikaciji nepravilnosti i dubljem razumijevanju ekonomskih aspekata krivičnih djela visoke korupcije. Njihov doprinos omogućava precizniju i sveobuhvatniju analizu slučajeva korupcije, što rezultira efikasnijim postupanjem pravosudnih organa i jačom borbom protiv korupcije. U 2025. aktivan je oglas kojim se traži još četiri ekonomska savjetnika. Takođe, važno je istaći da je broj tužilaca na radu u Specijalnom državnom tužilaštvu povećan za još jednog tužioca. Naime, troje tužioca više ne obavlja funkciju specijalnih tužioca – uslijed odluke Tužilačkog savjeta, otkaza (prelaska na radno mjesto sudije) i prestankom upućivanja na

rad u Specijalno državno tužilaštvo. Kako bi se nadomjestio broj tužioca i omogućilo efikasnije upravljanje i praćenje predmeta, u 2024. godini Tužilački savjet imenovao je dva tužioca za specijalne, a dvije tužiteljke su upućene na rad iz Osnovnog državnog tužilaštva.

Na sjednici Tužilačkog savjeta održanoj 24. X 2024. data je saglasnost na Poslovnik o radu Komisije za etički kodeks državnih tužilaca, čime je omogućeno pokretanje postupka za izbor novih članova ove komisije. Komisija za Etički kodeks državnih tužilaca na sjednici od 5. XII 2024. donijela je Poslovnik o radu komisije za etički kodeks državnih tužilaca, gdje su stvoreni uslovi za izbor novih članova Komisije za Etički kodeks državnih tužilaca, koja je planirana da bude izabrana do kraja I kvartala 2025.

U saradnji sa Savjetom Evrope do kraja I kvartala 2025. planirana je i izrada i donošenje novog Etičkog kodeksa državnih tužilaca jer je potrebno da isti izradi nova Komisija za Etički kodeks državnih tužilaca.

Da bi se pojednostavio proces prikupljanja podataka za redovno i godišnje izvještavanje Evropskoj komisiji u okviru poglavlja 23 i 24, relevantne službe Komisije (DG NEAR, u saradnji sa DG HOME i DG JUST) razvile su novu e-platformu. Ova platforma je prilagođena korisnicima iz državnih institucija, uključujući SDT. Do kraja 2024, sve informacije u dijelu kvantiteta kao i kvaliteta iz prethodnih pet godina su integrisane u e-platformu. Osim toga, u skladu s dogovorom sa nacionalnim koordinatorom za unos podataka u e-platformu, unosimo dodatne kvantitativne podatke.

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I - 31. XII 2024, u Specijalnom državnom tužilaštvu je podnešeno 368 prijave protiv 1.032 lica (u 2023. ukupan broj lica bio je 1085 - povećanje za 12,43%, u 2022. protiv 965 lica - povećanje za 12,43%; u 2021. protiv 727 lica - povećanje za 49,24%, u 2020. protiv 548 lica - povećanje za 97,99%; u 2019. protiv 459 lica - povećanje za 136,38%, u 2018. protiv 456 lica - povećanje za 137,93%), što čini 72,77% od ukupno 1418 prijavljenih punoljetnih lica u izvještajnoj godini. Kako su iz prethodnog perioda ostale u radu 263 prijave protiv 784 lica, to je u izvještajnom periodu bilo u radu ukupno prijava protiv 1816 lica za krivična djela visoke korupcije.

Od ukupnog broja 631 prijava protiv 1.816 lica u radu, u toku 2024. riješene su prijave protiv 1.357 lica, odnosno 74,72%, u odnosu na 821 lica ili 60,50% od riješenih prijava donijeta su rješenja o odbačaju krivičnih prijava, protiv četiri lica podignut je optužni predlog, donijete su naredbe o sprovođenju istrage protiv 17 lica (1,25%), dok su prijave protiv 515 lica ili 37,95% ustupljene drugim tužilaštvima.

Na kraju 2024. u radu su ostale prijave protiv 784 lica ili 55,28% od ukupnog broja prijava u radu za ova krivična djela. U prethodnoj godini za krivična djela visoke korupcije ukupno je bilo 12 optuženja (u 2023. 10 optuženja).

Zbog krivičnih djela visoke korupcije donijeto je osam naredbi o sprovođenju istrage protiv 19 lica, i to: protiv dva lica, zbog krivičnog djela zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 KZ CG, stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG i krijumčarenje iz čl. 265 KZ CG; protiv jednog lica, zbog krivičnog djela zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 KZ CG; protiv tri lica, zbog krivičnog djela zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 KZ CG i čl. 272 zloupotreba položaja u privrednom poslovanju; protiv dva lica, zbog krivičnog djela zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 KZ CG i stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG; protiv dva

lica, zbog krivičnog djela zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 KZ CG; protiv jednog lica, zbog krivičnog djela zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 KZ CG i stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG; protiv pet lica, zbog krivičnog djela zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 KZ CG; protiv tri lica, zbog krivičnog djela zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 KZ CG, stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG i pranje novca iz čl. 268 KZ CG.

U okviru postignutih rezultata u borbi protiv visoke korupcije, ističe se pokretanje krivičnih postupaka protiv više visokih funkcionera, nosilaca tužilačkih funkcija i drugih važnih nosilaca funkcija u državnim organima Crne Gore, kao i u privrednim društvima, pa je tako pokrenut krivični postupak protiv bivšeg glavnog specijalnog tužioca M.K., nekadašnjeg pomoćnika direktora Uprave policije Z.L., direktorice Agencije za sprečavanje korupcije J.P., bivšeg Ministra poljoprivrede P.I., bivšeg Ministra poljoprivrede i potpredsjednika Vlade M.S., bivšeg državnog sekretara N.K..

Oduzimanje imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću

Prema podacima Vrhovnog suda, u izvještajnom periodu 1. I 2024 – 1. I 2025, sud je u tri predmeta donio privremene mjere obezbjeđenja. U jednom predmetu, sud je donio rješenje kojim je privremeno obustavio izvršenje novčanih transakcija (na računu iznos od 11.000,50 eura); u drugom predmetu sud je donio rješenje kojim je određena privremena mjera obezbjeđenja - zabrana otuđenja i opterećenja nepokretnostima u odnosu na jedan stambeni prostor (P 42 m2); dok je u trećem predmetu zbog krivičnih djela zloupotreba ovlašćenja u privredi i pranje novca, sud donio rješenje kojim je određena privremena mjera obezbjeđenja - zabrana raspolaganja i korišćenja nepokretnosti, uz zabilježbu zabrane u katastru nepokretnosti, koje su u vlasništvu ili sa pravom korišćenja pravnog lica AD "Vektra Boka".

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, kada su u pitanju podaci o oduzetoj imovinskoj koristi stečenoj kriminalnom djelatnošću, za ukazati je da je tokom 2024. u tri predmeta visoke korupcije, nakon sprovedene istrage za krivično djelo iz člana 416 KZ CG, kao i 272 KZ CG, pripremeno oduzeta sljedeća imovina: stambeni prostor u Podgorici, Danilovgradu i Cetinju, kao i zemljište na Cetinju; stambeni prostor u Podgorici, Nikšiću i Budvi; tri stambene jedinice u Kotoru, dva prostora za komunikaciju u Kotoru, garaža i zemljište.

TEMELJNA PRAVA

Prava osoba s invaliditetom

Vlada je 19. XII 2024. usvojila Strategiju deinstitucionalizacije za period 2025–2028. godine sa Akcionim planom za 2025. čiji je opšti cilj ostvarivanje prava na dostojanstven, nezavisan i kvalitetan život u zajednici kroz proces deinstitucionalizacije, prevenciju institucionalizacije, podršku socijalnoj inkluziji, razvoj održivih i dostupnih usluga koje omogućavaju korisnicima da žive u najmanje restriktivnom okruženju.

Vlada je 19. XII 2024. usvojila Strategiju razvoja socijalne i dječje zaštite za period 2025–2028. godine sa Akcionim planom za 2025. godinu. Cilj ove Strategije je uspostavljanje i razvijanje integrativnog i održivog sistema socijalne i dječje zaštite koji omogućava unapređenje i poboljšanje kvaliteta života korisnika, kroz unapređenje materijalnih davanja za dostojanstven i aktivan život, unapređenje usluga socijalne i dječje zaštite kroz povećanje broja korisnika/ca koji imaju pristup

uslugama, unapređenje kvaliteta upravljanja u sistemu socijalne i dječje zaštite na svim nivoima i proširenje i unapređenje funkcionalnosti i infrastrukture Informatičnog sistema socijalnog staranja (e-socijala).

U cilju jačanja kapaciteta, u okviru Ministarstva ljudskih i manjinskih prava u februaru 2024. osnovan je Direktorat za zaštitu i jednakost lica sa invaliditetom. U junu 2024. usvojen je Izveštaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti (2022-2027) za period 2022-2023. godine i donešen je Akcioni plan za period 2024-2025. godine.

U aprilu 2024. Vlada je formirala Savjet za prava lica sa invaliditetom. Prva konstitutivna sjednica Savjeta za prava lica sa invaliditetom održana je 19. VII 2024. Zbog rekonstruisanja 44. Vlade došlo je do izmjena Odluke o obrazovanju Savjeta za prava lica sa invaliditetom, nakon čega je druga sjednica Savjeta održana 18. XII 2024.

U 2024. godini nastavljeno je finansiranje projekata nevladinih organizacija u oblasti zaštite i promocije ljudskih i manjinskih prava i opredijeljeno 552.613,23 eura za 25 projekata/programa koji se bave zaštitom od diskriminacije osoba sa invaliditetom.

Vlada je usvojila Reformsku agendu Crne Gore 2024-2027 za Instrument EU za reforme i rast u kojem je prepoznat korak - u svakoj opštini, najmanje tri usluge socijalne i dječje zaštite od navedenih u Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti su dostupne građanima u skladu sa njihovim potrebama koje će biti dostupne i osobama sa invaliditetom.

U decembru 2024. osnovana je Direkcija za zaštitu lica sa invaliditetom u Ministarstvu socijalnog staranja, brige o porodici i demografije.

Pri Ministarstvu socijalnog staranja, brige o porodici i demografije nastavljeno je finansiranje projekata u oblasti zaštite lica sa invaliditetom u 2024. u iznosu od 548.673,91 eura za 22 projekta.

Na Prvom zasjedanju Parlamenta za osobe sa invaliditetom, 3. XII 2024, na Međunarodni dan OSI, predstavljen je Izveštaj „Položaj osoba sa invaliditetom na osnovu zatečenog stanja sa terenskih posjeta Nezavisnog monitoring mehanizma za promociju, zaštitu i praćenje primjene Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori”.

Rodna ravnopravnost i nasilje u porodici

Vlada je 19. XII 2024. usvojila Strategiju za prevenciju i zaštitu djece od nasilja 2025-2029. godine sa Akcionim planom 2025-2026. Cilj ove Strategije je da se optimalnim korišćenjem resursa kreira integrisan, harmonizovan i dostupan sistem podrške djeci koji prevenira nasilje nad djecom i/ili pruža adekvatan odgovor kad se nasilje desilo u svim segmentima društva, s intencijom da se obezbijedi sigurno i bezbjedno okruženje i adekvatna i efikasna rana intervencija.

Tokom 2024, nastavljen je napredak u sprovođenju politika rodne ravnopravnosti, uz održavanje vrijednosti Indeksa rodne ravnopravnosti iznad postavljenog cilja za tu godinu (59,3 indeksna poena).

U maju 2024. prezentovan je Treći periodični izvještaj Crne Gore o sprovođenju Konvencije za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena na 88. zasjedanju Komiteta za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena CEDAW - 15. V 2024.

U junu 2024, razmotren je i usvojen Izvještaj o sprovođenju Akcionog plana za Nacionalnu strategiju rodne ravnopravnosti 2021-2025. za 2023. godinu. Izvještaj je ukazao na napredak u implementaciji strategije, posebno u integraciji principa rodne ravnopravnosti u javne politike i finansije, obrazovanje i medije. Ostvaren je stepen realizacije od 76,6%, što predstavlja značajno poboljšanje u odnosu na prethodnu godinu, kada je realizacija bila ispod 50%. Međutim, identifikovani izazovi ukazali su na potrebu za jačanjem mehanizama i dosljednom primjenom rodnih politika na svim nivoima upravljanja.

U decembru 2025, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, u saradnji sa OSCE Misijom u Crnoj Gori, sprovelo je ex-post evaluaciju četvrtog strateškog dokumenta za rodnu ravnopravnost NSRR 2021-2025. Evaluacija je pružila procjenu uspješnosti i preporuke za unapređenje narednog strateškog ciklusa.

Odluka o finansiranju 34 projekta nevladinih organizacija u oblasti rodne ravnopravnosti u ukupnom iznosu od 394.263,20 eura donijeta je 16. VII 2024, nakon sprovedenog postupka raspodjele na osnovu Javnog konkursa „Rodna ravnopravnost kroz prizmu etike: Konkurs za inovativne ideje” objavljenog 11. III 2024.

Vlada je usvojila Izvještaj o sprovođenju Nacionalnog plana za implementaciju Konvencije Savjeta Evrope o suzbijanju i sprječavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) za period 2023 -2027. za 2023. i 2024. godinu. Ključne realizovane aktivnosti u izvještajnom periodu su: usklađivanje Krivičnog zakonika sa Istanbulskom konvencijom, veća budžetska izdvajanja za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja, razvijanje je metodologije za procjenu implementacije Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici i organizovanje kampanji podizanja svijesti i obuka za službenike i službenice koji se bave ovom problematikom.

Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije opredijelilo je 700.000,00 eura za pružanje usluge smještaja u prihvatilištu-skloništu djeteta, odraslog i starog lica, odnosno odraslog lica sa djetetom koje je žrtva zlostavljanja, zanemarivanja, rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici na osnovu javnih poziva (200.000,00 eura u 2024. godini je već dodijeljeno, 500.000,00 eura u 2025. treba da se dodijeli do kraja januara).

Takođe, opredijeljeno je 95.000,00 eura u 2024. i 2025. za uslugu SOS telefona za odrasla i stara lica koje je žrtva zlostavljanja, zanemarivanja, rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici. Na osnovu rješenja centara za socijalni rad isplaćeno je 135.789,00 eura pružaocima usluga za smještaj u prihvatilište-sklonište.

Pri Ministarstvu socijalnog staranja, brige o porodici i demografije nastavljeno je finansiranje projekata u oblasti zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u porodici u 2024. godini u iznosu od 174.802,88 eura za 14 projekta.

U periodu od 1. I - 31. XII 2024. na teritoriji Crne Gore izvršeno je 840 krivičnih djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici i 46 krivičnih djela koja se dovode u vezu sa nasiljem u porodici, a shodno elementima obilježja kvalifikovana su drugim krivičnim djelima, za koja je podnijeto 830 krivičnih prijava. Navedeni broj krivičnih djela učinjen je od strane 866 lica, od kojih je 754 muškog pola (od kojih su 10 maloljetna lica) i 112 ženskog pola (od kojih su devet maloljetna lica). Od svih izvršenih krivičnih djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici, 213 krivičnih djela je izvršeno na području nadležnosti OB Podgorica. Žrtve izvršenih krivičnih djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici su 929 lica, 266 muškog i 663 ženskog pola. Od ukupnog broja žrtava, 99 su maloljetna lica, i to 37 muškog i 62 ženskog pola.

Uprava policije je u 2024. podnijela 1.114 prekršajnih prijava zbog izvršenih 1.560 prekršaja iz Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Navedeni broj prekršaja učinjen je od strane 1.246 izvršilaca, od kojih je 898 muškog pola (od kojih su 4 maloljetna lica), i 348 ženskog pola (od kojih je jedno maloljetno lice). Žrtve izvršenih prekršaja su 1.275 lica, od kojih su 501 muškog i 774 ženskog pola. Od ukupnog broja žrtava izvršenih prekršaja, 180 su maloljetna lica (100 muškog i 80 ženskog pola).

S obzirom da je Operativni tim koji je 2018. bio formiran u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova zadovoljio uslove da bude pozicioniran kao nacionalni tim, Vlada je na XVII sjednici, održanoj 22. II 2024, na predlog ministra unutrašnjih poslova donijela Odluku o obrazovanju Operativnog tima za borbu protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama. U proteklom periodu preduzete su sve aktivnosti na punoj afirmaciji rada Tima, uz apostrofiranje značaja uspostavljanja prakse uporedne analize, kada govorimo o konkretnim slučajevima i utvrđivanju daljih smjernica za postupanje i unapređenje na planu suzbijanja nasilja u porodici.

Zaštita LGBTI prava

U junu 2024. usvojen je Izveštaj o realizaciji Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba za period 2019-2023, a završena je i evaluacija iste strategije, čime su analizirani rezultati i utvrđeni izazovi u njenoj implementaciji.

Vlada je 27. VI 2024. usvojila Strategiju za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori za period 2024-2028, zajedno sa Akcionim planom za 2024-2025.

Revitalizovana je Mreža lokalnih koordinatora, koja okuplja gotovo sve predstavnike lokalnih samouprava u Crnoj Gori, s ciljem unapređenja prava, sloboda i kvaliteta života LGBTI osoba na lokalnom nivou.

Tokom 2025. realizovan je javni konkurs i raspodeljena sredstva nevladinim organizacijama u iznosu od 250.000 evra za aktivnosti u oblasti zaštite i promocije ljudskih prava i sloboda LGBTI osoba.

Pripremljen je kombinovani 7, 8, i 9, periodični izveštaj o ostvarivanju Međunarodne konvencije o eliminisanju svih oblika rasne diskriminacije (CERD) na crnogorskom jeziku, a realizovano je i izvještavanje na nacionalnom nivou pred Evropskom komisijom protiv rasizma i netolerancije (ECRI komisija).

Reforma zatvorskog sistema

Vlada je 24. XII 2024. donijela Odluku o formiranju Savjeta za praćenje Strategije za izvršenje krivičnih sankcija 2023-2026 i pratećih akcionih planova. Savjet ima predsjednika i devet članova. Zadaci savjeta su organizovanje i sinhronizacija aktivnosti državnih organa, organa državne uprave i drugih nadležnih institucija u sprovođenju aktivnosti predviđenih Strategijom za izvršenje krivičnih sankcija 2023-2026 i pratećih akcionih planova za njeno sprovođenje. Zadatak Savjeta je da prati prioritete, dinamiku i rokove realizacije i ocjenjuje postignute rezultate u sprovođenju akcionih planova, ocjenjuje racionalizaciju utrošenih budžetskih sredstava iz drugih izvora opredijeljenih za realizaciju akcionih planova, dostavlja Vladi godišnji i završni izvještaj sa pregledom stanja, ocjenom i preporukama za ostvarivanje strateškog cilja.

Prema podacima Ministarstva pravde, tokom godine pokrenuto je 14 disciplinskih postupaka protiv 14 službenika zbog povrede službene dužnosti i to tri postupka zbog lakše povrede službene dužnosti i 11 postupaka zbog teže povrede službene dužnosti. Sva tri disciplinska postupka zbog lakše povrede službene dužnosti su okončana i službenicima je izrečena disciplinska mjera u skladu sa zakonom. Od 11 disciplinskih postupaka zbog teže povrede službene dužnosti, povodom dva slučaja u kojima je ocijenjeno da postoje elementi teže povrede službene dužnosti prekoračenja ovlašćenja i nasilničkog ponašanja na štetu lica lišenih slobode, protiv tri službenika su pokrenuti disciplinski postupci i isti su u toku, a tim službenicima je privremeno ograničeno vršenja dužnosti do okončanja disciplinskog postupka.

U odnosu na teže povrede službene dužnosti vođenje disciplinskih postupaka i izricanje disciplinske mjere shodno pozitivnim propisima je u nadležnosti Disciplinske komisije Vlade kao nezavisnog organa u postupcima na državnom i lokalnom nivou. Navedeni disciplinski postupci nijesu okončani, jer Disciplinska komisija od druge polovine 2024. nije u punom sastavu shodno zakonskim rješenjima, usled čega po osjeni iste nije moguće voditi postupke niti donositi odluke, a prolongirani rokovi neće uticati na uštrb postupka niti dovesti do narušavanja zaštite javog interesa.

Tokom 2024. kontinuirano su vršene obuke zatvorskih službenika sa ciljem preveniranja zlostavljanja.

Preduzete su aktivnosti na poboljšanju uslova boravka lica lišenih slobode pa je osim tekućeg održavanja i adaptacije prostorija u kojima su smještena lica lišena slobode, nastavljeno i s aktivnostima u okviru projekta EU "Poboljšanje pristupa pravdi i temeljnih prava" – projekat izgradnje četiri nova objekta i to: specijalne zdravstvene ustanove za izvršenje mjera bezbjednosti obavezno psihijatrijsko liječenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi, obavezno liječenje narkomana i alkoholičara, kao i liječenje lica u UIKS-u, koja imaju akutno psihičko oboljenje; multifunkcionalnog objekta predviđenog za vjerske, kulturne, sportske i rekreativne aktivnosti lica lišenih slobode; objekta za zatvor otvorenog tipa; i objekta nove glavne prijavnice.

Vlada je u 2024. usvojila Užu listu ključnih prioriternih infrastrukturnih projekata, na kojoj se nalazi i projekat Izgradnje zatvora u Mojkovcu za sjevernu regiju Crne Gore. Odlukom Vlade za izgradnju zatvora u Mojkovcu o zaduženju kod Banke za razvoj Savjeta Evrope (CEB), obezbijedena su sredstva u visini od 30.000.000 eura. Do sada je izrađena tehnička dokumentacija, u toku je revizija glavnog projekta i rad na drugim povezanim projektima kao što su podstanica, hidrotehnička infrastruktura vodovodna infrastruktura, pristupni put.

Takođe, Uprava za izvršenje krivičnih sankcija je preduzela vrlo značajne aktivnosti u cilju povećanja smještajnih kapaciteta za smještaj 60 pritvorenih lica u Istražnom zatvoru Podgorica, na način što je ambulante Sektora za zdravstvenu zaštitu koje su bile pozicionirane u objektu Istražnog zatvora Podgorica izmjestila u novoizgrađenom objektu. Tako su umjesto prvobitnih 292, smještajni kapaciteti u Istražnom zatvoru Podgorica povećani na 352 mjesta za smještaj lica, sa druge strane stvoreni su bolji uslovi za pružanje zdravstvene zaštite licima lišenim slobode.

U cilju jačanja kadrovskih kapaciteta u UIKS-a Kadrovskim planom za 2024. godinu planirano je zapošljavanje 112 izvršilaca sa akcentom na poslovima obezbjeđenja pritvorenih i osuđenih lica. Od ukupnog broja planiranih, u radni odnos u UIKS-a primljeno je 69 izvršilaca, u toku su postupci za prijem 43 izvršioca od čega postupak po javnom oglasu za 15 izvršilaca na određeno vrijeme u trajanju od 12 mjeseci u svojstvu pripravnika sa stečenim srednjim obrazovanjem.

Vlada je 12. XII 2024. usvojila je zaključak o osnivanju i radu Specijalne zdravstvene ustanove izgrađene u okviru kompleksa Uprave za izvršenje krivičnih sankcija u Spužu, i zadužilo Ministarstvo zdravlja da nakon osnivanja Specijalne zdravstvene ustanove izgrađene u okviru kompleksa UIKS-a, obezbjedi kadar odgovarajućeg profila.

Vlada je 12. XII 2024. donijela Uredbu o dopunama Uredbe o uniformi, oznakama zvanja, naoružanju, vozilima i posebnoj opremi službenika obezbjeđenja u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija. Važećom Uredbom o uniformi, oznakama zvanja, naoružanju, vozilima i posebnoj opremi službenika obezbjeđenja u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija nijesu detaljnije opisani svi sastavni dijelovi uniforme, kao ni boja vozila, a što je izazvalo praktične probleme u dosadašnjoj primjeni Uredbe. Predlogom Uredbe o izmjenama i dopunama Uredbe o uniformi, oznakama zvanja, vrste naoružanja, vozila i posebne opreme službenika obezbjeđenja u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija detaljnije se propisuje izgled uniforme, oznake zvanja, posebne oznake na uniformi i izgled vozila i posebne opreme službenika koji vrše poslove obezbjeđenja pritvorenih i osuđenih lica, na koji način se kako sa organizacionog, tako i sa funkcionalnog aspekta stvaraju bolje polazne osnove za kvalitetnije obavljanje poslova izvršenja kazni zatvora i pritvora.

Vrhovni državni tužilac je 23. V 2024. donio Uputstvo za postupanje državnih tužilaštava u slučajevima kada postoji osnov sumnje da je došlo do povrede člana 3 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Prema podacima Vrhodnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I - 31. XII 2024. na teritoriji Crne Gore, formirano je ukupno 40 predmeta, protiv 105 lica, policijskih službenika i službenika UIKS-a, zbog krivičnih djela iz člana 166a stav 2 u vezi stava 1 KZCG, člana 167 stav 2 u vezi stava 1 KZCG, člana 160 KZCG, člana 151 KZCG, člana 166 stav 2 u vezi stava 1 KZCG, člana 164 stav 4 u vezi stava 1 i 2 KZCG, člana 416 stav 1 KZCG, vezi stava 1, stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a Krivičnog zakonika Crne Gore protivzakonito pretresanje iz čl. 170 KZCG, nasilničko ponašanje iz čl. 399 KZCG.

U fazi izviđaja je 16 predmeta protiv 26 lica. U fazi istrage je jedan predmet protiv jednog lica. Rješenje o odbacivanju krivične prijave donijeto je u 11 predmeta protiv 34 lica. Optužni predlog je podnjet u osam predmeta protiv 12 lica, podignuta je optužnica u jednom predmetu protiv dva lica pred nadležnim sudovima.

U istom periodu formirano je više krivičnih predmeta, tzv. „raznih“ u vezi saznanja tužilaštva da je došlo do eventualne povrede člana 3 Evropskog suda za ljudska prava, pa se u cilju utvrđivanja svih okolnosti u vezi postojanja osnova sumnje da je učinjeno krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti od strane policijskih službenika i službenika UIKS-a, nakon ocjene svih prikupljenih dokaza i podataka, u nekim predmetima je pokrenut krivični postupak, neki su u fazi izvidaja, a neki predmeti su arhivirani jer je utvrđeno da ne postoji osnovana sumnja da je neko lice izvršilo krivično djelo.

Uprava policije aktivno radi na sprovođenju preporuka Evropskog komiteta za sprječavanje mučenja i drugih nečovječnih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja (CPT) iz poslednjeg periodičnog izvještaja o posjeti Crnoj Gori u periodu 7 - 13. VI 2022.

U decembru 2023. Ministarstvo unutrašnjih poslova-Uprava policije, donijelo je Instrukciju o sprovođenju preporuka iz Izvještaja Evropskog komiteta za sprječavanje mučenja i drugih nečovječnih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja (CPT) o posjeti Crnoj Gori u periodu 7 - 13. VI 2022, koja sadrži set mjera i aktivnosti usmjerenih na sprovođenje preporuka CPT-a, s tim u vezi krajnji rok za realizaciju pojedinih aktivnosti je IV kvartal 2026.

U cilju dodatnog usklađivanja sa međunarodnim standardima, Ministarstvo unutrašnjih poslova donijelo je Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode i zadržanih lica (Sl. list CG br. 24/24.) što predstavlja još jednu u nizu aktivnosti usmjerenih na usaglašavanje sa CPT standardima.

Takođe, donijeta je Instrukcija o postupanju policijskih službenika prilikom primjene policijskog ovlašćenja dovođenja od 14. VI 2024, kojom su bliže uređene procedure za postupanje policijskih službenika prema licima koja se dovode u prostorije koje koristi Uprava policije, nadležno tužilaštvo ili sud (službene prostorije).

U odnosu na aktivnosti koje se u kontinuitetu realizuju, svi uniformisani policijski službenici su u obavezi da nose oznake sa imenom i prezimenom ili prilikom nošenja zaštitne i intervencijske opreme, oznake kombinacije slova i brojeva.

Svi policijski službenici koji preduzimaju policijske mjere i radnje u civilnoj odjeći nose službene legitimacije na vidljivom mjestu i iste pokazuju građanima prema kojima postupaju (na način da građanin može vidjeti fotografiju, pročitati ime i prezime policijskog službenika, kao i broj značke).

Organizacione jedinice Uprave policije u kontinuitetu održavaju sastanke na temu prevencije zlostavljanja zadržanih lica. Policijski službenici su upoznati sa sadržajem Instrukcije a sve u cilju prevencije zlostavljanja zadržanih lica, te insistiranja na profesionalnom postupanju policijskih službenika prilikom realizacije svih mjera i radnji.

U organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova i JU VSŠ „Policijska akademija“, policijski službenici su pohađali i aktivno učestvovali u nizu organizovanih mentalno taktičkih obuka, koje se na posredan ili neposredan način odnose na poštovanje ljudskih prava sa akcentom na oblast zabrane torture. U kontinuitetu se obavlja usavršavanje i obučavanje policijskih službenika iz oblasti primjene policijskih ovlašćenja i upotrebu sredstava prinude, te obuke iz oblasti prevencije kršenja apsolutnog prava iz člana 3 Konvencije (zabrana mučenja) u cilju sprječavanja eventualnih povreda apsolutne zabrane mučenja iz člana 3 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, sa praktičnim postupanjem policijskih službenika.

S tim u vezi, u toku 2024, 47 policijska službenika je pohađalo mentalno - taktičke obuke.

Tokom ovih obuka posebna pažnja je bila posvećena međunarodnim i nacionalnim propisima u vezi sa poštovanjem ljudskih prava, sa posebnim osvrtom na CPT, izvještavanju o upotrebi sredstava prinudne, sačinjavanju pismena nakon upotrebe sredstava prinudne, opštim uslovima, principima i standardima za primjenu policijskih ovlašćenja i sl.

U toku 2024, Odjeljenje za unutrašnju kontrolu policije je izvršilo 131 unutrašnju kontrolu, od kojih je 61 kontrola vršena na osnovu operativnih i drugih saznanja o mogućim nezakonitostima i nepravilnostima u radu policijskih službenika, dok su u 70 slučajeva unutrašnje kontrole vršene na osnovu pritužbi građana na ponašanje i postupanje policijskih službenika.

Od navedenog broja predmeta, u 17 slučajeva (u šest po pritužbama građana i u 11 slučajeva po službenoj dužnosti) unutrašnje kontrole su vršene provjere povodom postupanja policijskih službenika u kojima je postojala sumnja u prekoračenje policijskih ovlašćenja i nezakonitu upotrebu prinude od strane policijskih službenika u vršenju službene dužnosti.

U 11 slučajeva, Izvještaji sa spisima sačinjenim u postupcima unutrašnje kontrole dostavljeni su nadležnim državnim tužilaštvima na dalji postupak, ocjenu i odlučivanje o tome da li su se u radnjama i postupanju policijskih službenika stekli elementi krivičnog djela zlostavljanje iz člana 166a Krivičnog zakonika Crne Gore.

U 2024, zbog krivičnih djela: zlostavljanje, mučenje ili iznuđivanje dokaza, pokrenuto je četiri krivična postupaka protiv šest policijskih službenika i isti su privremeno udaljeni do okončanja krivičnog postupka.

Sva lica lišena slobode/zadržana lica od strane policijskih službenika upoznata su sa razlozima dovođenja, omogućeno im je pravo da o svom zadržavanju obavijeste lice po svom izboru, pravo na advokata i pravo na pristup ljekaru od momenta pristupanja u službene prostorije policije.

Policijski službenici u slučajevima zadržavanja stranih državljana koji ne razumiju crnogorski jezik obezbjeđuju usluge tumača/prevodioca i istima se informativni list uručuje na jeziku koji razumiju.

Policijski službenici u svakodnevnom radu primjenjuju novi obrazac "Poziv za građanina" i isti sadrži jasne informacije o razlozima pozivanja i pravima građanina.

Policijski službenici na glavnim ulazima vode evidenciju o licima koja pristupaju u službene prostorije Uprave policije, po pozivu, kao i licima koja dolaze po drugim osnovama (posebne evidencije).

Lica lišena slobode i zadržana lica redovno su snabdijena hranom i osnovnim higijenskim proizvodima.

U odnosu na nerealizovane preporuke koje se odnose na uklanjanje nedostataka u pogledu neadekvatnih infrastrukturnih uslova u prostorijama za zadržavanje lica, realizacija navedene preporuke uslovljena je izgradnjom ili adaptacijom postojećih prostorija za zadržavanja, što iziskuje izdvajanje dodatnih finansijskih sredstava, a ista nijesu bila opredijeljena budžetom Uprave policije za 2024.

Takođe, razlog nerealizovanih preporuka u odnosu na implementaciju projekata snimanja policijskih službenika, nabavke opreme automatskih vanjskih defibrilatora (AED) i nabavke specijalizovanih vozila za bezbjedno prevoženje lica lišenih slobode/zadržanih lica, su neopredijeljena finansijska sredstva bužetom Uprave policije za 2024.

Odjeljenje za podršku organizacionim jedinicama policije, unapređenje rada policije i analitiku - Uprava policije, će u tekućoj godini inicirati preduzimanje mjera, radnji i aktivnosti u cilju sprovođenja CPT preporuka.

U nastavku prethodno uspješno završene faze projekta Savjeta Evrope, (the Co-operation group of SEE prison professionals (PRISEE) as part of the Criminal Justice and Health Programme) Ministarstvo zdravlja nastavilo je aktivnosti saradnje sa Ministarstvom pravde na implementaciji uloge Crne Gore kao "tačke kompetencije" za obuke na temu tretmana i liječenja osoba koja su na izdržavanju kazne zatvora a imaju zdravstvene tegobe mentalnog zdravlja usljed upotrebe psihoaktivnih supstanci i bolesti zavisnosti. Završna faza projekta je rezultirala održanim treningom za trenere koji je vodio ekspert Savjeta Evrope, kao prvi održani u regiji JEE. Crna Gora je dobila deset sertifikovanih trenera, ljekara iz zdravstvenog sistema i zaposlenih u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija .

Sloboda izražavanja

Dana 19. VI 2024. stupili su na snagu Zakon o medijima („Sl. list CG", br. 54/24) i Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama („Sl. list CG", br. 54/24) dok je 2. VII 2024. stupio je na snagu Zakon o nacionalnom javnom emiteru – Javnom medijskom servisu Crne Gore („Sl. list CG", br. 60/24).

Novim zakonom o medijima dodatno su razrađene odredbe koje se odnose na transparentnost vlasništva u medijima, transparentnost finansiranja medija iz javnih prihoda, Evidenciju medija, zaštitu zaposlenih u medijima, a uvedena je i definicija novinara. Ministarstvo kulture i medija donijelo je dva podzakonska akata od značaja za sprovođenje Zakona o medijima, koji su stupili na snagu: 16. XIII 2024. Pravilnik o bližem načinu vođenja Evidencije medija („Sl. list CG", br. 80/24) i 3. XII 2024. Pravilnik o raspodjeli sredstava iz podfonda za dnevne, nedjeljne i periodične štampane medije i internetske publikacije („Sl. list CG", br. 115/24).

Usvajanjem Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama ispunjen je jedan od preduslova za reaktivaciju učešća Crne Gore u programu Kreativna Evropa 2021-2027, konkretnije potprogramu „Creative Europe MEDIA" i drugim međusektorskim potprogramima, počev od 1. VIII 2024. Novim zakonom se jača nezavisnost nezavisnost regulatornog organa za audiovizuelne medijske usluge – Agencije za elektronske medije (AEM), koji je, usvajanjem novog zakona promjenio ime u Agenciju za audiovizuelne medijske usluge (AMU).

Zakonom o nacionalnom javnom emiteru – Javnom medijskom servisu Crne Gore unaprijeđeni su kriterijumi za imenovanje i razriješenje članova Savjeta, generalnog direktora i direktora Radija, Televizije, Internetske publikacije i Ombudsmana Javnog medijskog servisa, kao i predviđen stabilan osnov finansiranja Javnog medijskog servisa, u cilju jačanja nezavisnosti i odgovornosti nacionalnog javnog emitera.

U aprilu 2024, Ministarstvo kulture i medija formiralo je Komisiju za praćenje implementacije Medijske strategije, a Komisija je do 31. XII 2024. ukupno održala dvije sjednice.

Vrhovni državni tužilac je 22. III 2024. donio Uputstvo za postupanje državnih tužilaštava u slučajevima prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistva novinara i napada na imovinu medija.

Prema podacima Vrhovnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I - 31. XII 2024. pred osnovnim državnim tužilaštvima formirano je 14 predmeta povodom prijetnji i nasilja nad novinarima, te napada na imovinu medija.

Od ukupnog broja predmeta u dva predmeta podnijeti su optužni predlozi, zbog krivičnog djela – ugrožavanje sigurnosti iz člana 164 stav 4 u vezi stava 1 Krivičnog zakonika Crne Gore, od kojih je u jednom donijeta pravosnažna presuda kojom je okrivljeni osuđen na kaznu zatvora u trajanju od pet mjeseci, dok je po drugom optužnom predlogu suđenje u toku.

U osam predmeta u kojima se prikupljaju relevantni dokazi, kako bi se donijela odluka, izviđaj je u toku, pri čemu je u jednom od tih predmeta, donijeto rješenje o odbacivanju krivične prijave, od strane postupajućeg tužioca, pa nakon što je oštećena izjavila pritužbu neposredno višem tužilaštvu, pritužba je ocijenjena kao osnovana i predmet je vraćen na ponovno odlučivanje.

U tri predmeta, nakon što je postupajući tužilac ocijenio da u radnjama prijavljenih nema elemenata krivičnog djela za koje se goni po službenoj dužnosti, podnijeti su zahtjevi za pokretanje prekršajnog postupka, pri čemu je u jednom od tih predmeta postupajući tužilac naložio Upravi policije da podnese zahtjev (to je bio period prije donošenja obavezujućeg Uputstva), dok je u preostala dva zahtjeve podnio postupajući tužilac.

U jednom predmetu postupajući tužilac je, nakon što je saslušao osumnjičenog i svjedoke, donio rješenje kojim se odbacuje krivična prijava.

Od ukupnog broja formiranih predmeta, tri predmeta su zavedena u Ktn upisnik, dakle, protiv NN lica i u toku je prikupljenje dokaza u cilju utvrđivanja identiteta učinioca krivičnog djela.

Izveštaj o radu Komisije za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija, osmi po redu u ovom sazivu, sačinjen je za period 10. IV - 1. XII 2024.

U okviru podrške radu Komisije, Misija OEBS-a u Crnoj Gori obezbijedila je sistem za upravljanje dokumentima (DMS) pomoću kojeg će se čuvati i pratiti sve informacije o slučajevima napada na novinare i medijsku imovinu u Crnoj Gori a Ministarstvo unutrašnjih poslova, koje obezbjeđuje administrativno-tehničku podršku radu Komisije, posredovalo je u prenosu donacije softvera i prateće opreme. Na ovaj način omogućava se Komisiji da klasifikuje i prezentuje podatke, generiše izvještaje, čuva dokumentaciju u elektronskim formatima, vodi evidenciju, i preuzima svu dokumentaciju koja datira još od 2013, kada je Komisija formirana, čime se pruža mogućnost za bolju procjenu o tome kako su institucije rješavale predmete u prethodnom periodu.

Tokom izvještajnog perioda puštena je u rad i posebna internet stranica Komisije (<https://komisija.me>).

U periodu 1. I - 31. XII 2024. u evidencijama Uprave policije registrovano je ukupno 15 događaja napada za novinare i/ili medijske kuće, a koji su za posljedicu imali njihovo profesionalno angažovanje. Od navedenog broja nadležni državni tužilac je šest događaja kvalifikovao kao krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti, tri događaja su rasvijetljeni i izvršioi procesuirani, dok su tri događaja nerasvijetljena. Za tri događaja, nadležni državni tužilac je cijenio da u prijavljenim događajima nema elemenata izvršenja krivičnog djela koje se goni po službenoj dužnosti, niti elemenata prekršaja.

Takođe, u četiri događaja ovlašćeni policijski službenici su analizirajući spise predmeta cijenili da se u radnjama prijavljenih lica stiču elementi izvršenja prekršaja iz Zakona o javnom redu i miru, u svim slučajevima su pokrenuti prekršajni postupci protiv izvršilaca prekršaja. U dva prijavljena slučaja policijski službenici su postupali po nalogima nadležnih državnih tužilaca, preduzeli mjere i radnje na rasvjetljavanju događaja, nakon čega su formirane spise predmeta dostavili postupajućim tužiocima kako bi se tužiocima nakon analize spisa izjasniti da li u prijavljenim radnjama ima elemenata izvršenja krivičnog djela koje se goni po službenoj dužnosti, odnosno izjasnili o pravnoj kvalifikaciji događaja.

U izvještajnom periodu, službenici Uprave policije rasvijetlili su krivično djelo Ugrožavanje sigurnosti počinjeno 24. IX 2010. na štetu pet zaposlenih u TV Vijesti i ND Vijesti. Ovaj slučaj nije procesuiran državnom tužiocu u Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici, budući da se postupajući tužilac izjasnio da je zbog protoka vremena nastupila zastarjelost krivičnog gonjenja.

Tokom 2024, nastavljene su aktivnosti na rasvjetljavanju ubistva urednika „Dana“, D.J. gdje su službenici Uprave policije postupali po obavezujućim upustvima i nalogima VDT-a u Podgorici, vršene su detaljne provjere i analiza iskaza koje su dali saslušana lica u službenim prostorijama VDT-a u Podgorici.

U odnosu na predmet napada na novinara T.S, tokom izvještajnog perioda nije se došlo do novih konkretnih podataka ni saznanja na osnovu kojih bi rasvijetlili navedeni slučaj.

Zaštita manjinskih naroda

Vlada je 30. V 2024. usvojila završni Izvještaj o sprovođenju Strategije manjinske politike 2019–2023. Strategija se sprovodila ispunjavanjem aktivnosti sa pratećim operativnim ciljevima u okviru širih strateških ciljeva u pet ključnih oblasti: obrazovanja, zapošljavanja, kulture i identiteta, političke participacije i specifičnih mjera.

Najveći stepen realizacije aktivnosti postavljenih strategijom zabilježen u oblasti kulture i identiteta u kojoj je realizovano 97% planiranih aktivnosti, zatim u oblasti političke participacije je realizovano 60% planiranih aktivnosti, u oblasti zapošljavanja stepen realizacije iznosi 56%, slično u oblasti specifičnih mjera stepen realizacije iznosi 54%, dok je najniži procenat realizovanih aktivnosti zabilježen u oblasti obrazovanja i iznosi 52%.

Vlada je 11. VII 2024. usvojila Strategiju manjinske politike u Crnoj Gori za period 2024–2028, zajedno s predlogom Akcionog plana za period 2024–2025. Ova strategija definiše politiku Vlade u oblasti poštovanja i zaštite prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Predviđa mjere za poboljšanje položaja manjina kroz pravne, političke, ekonomske i društvene reforme. Ključni cilj je jačanje multietničkog karaktera društva, dok su specifični ciljevi: promovisanje međuetničkog i međuvjerskog sklada, unapređenje ravnopravnosti manjina u obrazovanju, zapošljavanju i informisanju, očuvanje manjinske kulture i identiteta, te osnaživanje političke participacije manjina. Strategija zahtijeva saradnju Vlade, međunarodnih organizacija i civilnog sektora.

Vlada je 19. XII 2024. usvojila Nacionalnu strategiju za interkulturalizam i društvenu koheziju 2025–2028, s ciljem jačanja institucionalnog okvira i unapređenja funkcionalnosti i efikasnosti razvoja interkulturalizma na svim nivoima vlasti. Ova strategija predstavlja ključni dokument za unapređenje društvenih odnosa i jačanje integracionih procesa u Crnoj Gori. Njen cilj je da proaktivno i sistemski odgovori na izazove koji proizilaze iz etničkih, kulturnih, vjerskih i drugih intersekcijских različitosti, harmonizuje društveno okruženje i izgradi inkluzivno društvo koje poštuje, cijeni i razvija puni potencijal svih svojih članova i članica.

Romi i Egipćani

Vlada je 06. VI 2024. usvojila Izveštaj o sprovođenju Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025. za 2023. godinu i Predlog Akcionog plana za sprovođenje strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025 za period 2024-2025. godina.

U centrima za socijalni rad sistematizovano je radno mjesto Saradnik u socijalnoj zaštiti romske i egipćanske zajednice u oblasti socijalne zaštite, i to u opštinama: Podgorica (dva), Nikšić (jedan/na), Bar (jedan/na), Berane (jedan/na) i Bijelo Polje (jedan/na). Zadatak Saradnika u socijalnoj inkluziji za Rome i Egipćane u oblasti socijalne zaštite se sastoji u pomaganju pojedincima iz romske i egipćanske populacije u ostvarivanju prava na socijalnu i dječiju zaštitu. Budžetom za 2025. godinu planirana su sredstva za navedena radna mjesta.

Zaključno sa 2024. od podnijetih zahtjeva za privremeni boravak i stalni boravak ove populacije ostalo je 42 neriješena zahtjeva, zbog nedostajuće dokumentacije matične države.

Urađena je i u decembru predstavljena Studija izvodljivosti socijalnog stanovanja Roma i Egipćana u osam opština u Crnoj Gori (Bar, Berane, Bijelo Polje, Budva, Herceg Novi, Kotor, Nikšić, Ulcinj).

Ministarstvo socijalnog staranja brige o porodici i demografije u saradnji sa HELP-om je u 2024. realizovalo projekat rekonstrukcije romskog naselja Trlica-Pljevlja kroz adaptaciju svih stambenih objekata kao i revitalizaciju sistema napajanja pitkom vodom čija vrijednost je 145.000,00 eura bez PDV-a.

Odlukom Glavnog grada Ministarstvu socijalnog staranja, brige o porodici i demografije ustupljena su tri objekta na Vrelima Ribničkim, za čiju je adaptaciju Ministarstvo opredjelilo novčana sredstva u iznosu od 150.000 eura i HELP sredstva u iznosu od 200.000 eura.

Savjet Evrope odobrio je projekat čiji je cilj finansiranje legalizacije 50 bespravnih objekata koje koriste Romi i Egipćani.

Dana 5. XI 2024. postavljen je prvi tumač za romski jezik.

U 2024. podržan je ukupno 221 projekat sa iznosom od 1.591.125,00 eura. Ovom raspodjelom obuhvaćen je 21 projekat koji se odnose na romsku i egipćansku nacionalnu zajednicu (9,50%), sa ukupnim iznosom od 136.350,00 eura (9%).

Ukupan iznos finansijskih sredstava za projekte nevladinih organizacija za „Unapređenje položaja romske i egipćanske zajednice u Crnoj Gori“ podržane od Ministarstva ljudskih i manjinskih prava u 2024. godini iznosio je 500.000.00 eura, kojom su podržani 33 projekata.

Ukupan broj Roma u Crnoj Gori po zadnjem popisu stanovništva iz 2023. iznosi 5.629 ili 0,90% od ukupnog broja stanovnika, dok Egipćana ima 1.655 odnosno 0,27% od ukupnog broja stanovnika u Crnoj Gori. Romskim jezikom govori 4.658 osoba odnosno 0,75% od ukupnog stanovništva. Ukupan broj Roma i Egipćana po zadnjem popisu iz 2023. iznosi 7.284 stanovnika odnosno 1,17% od ukupnog broja stanovnika Crne Gore.

U centrima za socijalni rad sistematizovano je šest radnih mjesta u pet opština - saradnik u socijalnoj zaštiti romske i egipćanske zajednice u oblasti socijalne zaštite. U saradnji sa Savjetom Evrope pokrenuta je inicijativa za trajno zbrinjavanje Romske i Egipćanske zajednice. Ministarstvo zaduženo za socijalnog staranje, u saradnji sa Help-om i Opštinom Herceg Novi, radi se na izgradnji objekta socijalnog stanovanja u Herceg-Novom, za dvije raseljene i četiri socijalno ugrožene porodice.

Zaštita ličnih podataka i slobodan pristup informacijama

Nacrt Zakona o zaštiti podataka o ličnosti prošao je Javnu raspravu na kojoj je bio veliki broj primjedbi/sugestija/komentara, koje su uzete u razmatranje, te nakon završenog izvještaja o sprovedenoj Javnoj raspravi, navedeni nacrt zakona upućen je Agenciji za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama na mišljenje, od koje mišljenje je dostavljeno. Nacrt navedenog zakona uskoro će biti prosljeđen nadležnim institucijama na mišljenje, odnosno u konkretnom Sekretarijatu za zakonodavstvo, te Ministarstvu finansija, te nakon dobijanja mišljenja od navedenih nadležnih organa, isti će biti dostavljen Vladi na utvrđivanje, a radi daljeg prosljeđivanja Skupštini na postupanje, odnosno usvajanje.

Tekst Nacrta zakona o zaštiti podataka o ličnosti koji sprovodi Uprava policije, Državno tužilaštvo, organi za izvršenje krivičnih sankcija ili drugi organi koji sprovode istrage u finalnoj je fazi usaglašavanja u saradnji sa međunarodnim ekspertom, i za isti će u toku februara o.g. biti pokrenuta javna rasprava.

Što se tiče unutrašnje organizacije i popunjenosti radnih mjesta Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama, Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta predviđeno je 28 radna mjesta sa 47 izvršioca na kraju 2024. Definisane poslove i zadatke je obavljalo 36 (76,60%) izvršilaca. Kadrovsko snaženje Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama u kontekstu primjene Zakona o slobodnom pristupu informacijama treba posmatrati kao prioritet, ali u nužnom kontekstu potrebne korelacije izmjena zakonskih rješenja kojim bi se na praksi ispoljenim nedostacima unaprijedila ova materija. Agencija ima potrebu za snažnim jačanjem kadrovskih kapaciteta kroz dvostruko uvećanje kadra.

Vlada je 23. I 2025. usvojila Predlog Zakona o slobodnom pristupu informacijama. Cilj donošenja novog Zakona je da riješi probleme koji su se prepoznali u praksi, tokom perioda primjene važećeg Zakona o slobodnom pristupu informacijama. Neke od ključnih novina predviđene ovim zakonom, a koje će doprinjeti rješavanju postojećih problema su sljedeće: sveobuhvatna definicija informacije i organa vlasti, izmjena sadržine Vodiča za pristup informacijama, proširuje se opseg informacija koje organi moraju proaktivno da objavljuju, omogućeno da se zahtjev za SPI može podnijeti u bilo kojoj formi, podnosiocu zahtjeva se ne mogu naplatiti troškovi za one informacije za koje je zakonom propisana obaveza objavljivanja, unapređuju se odredbe koje se odnose na ponovnu upotrebu informacija, zakonom se prepoznaje službenik za SPI i njegova uloga u sistemu, produžen je rok za postupanje drugostepenog organa po žalbi na 30 dana i druge.

Ekonomsko državljanstvo

Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova, Odluka o kriterijumima, načinu i postupku izbora lica koje može steći crnogorsko državljanstvo prijemom radi realizacije posebnog programa ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore primjenjivala se u periodu 1. I 2019. - 31. XII 2022. Imajući u vidu da je navedena Odluka prestala da važi, Ministarstvu unutrašnjih poslova u 2024. dostavljaju aplikacije koje su podnijete u periodu trajanja posebnog programa (podnijete do 31. XII 2022). Prema statističkim podacima Ministarstva unutrašnjih poslova u periodu 1. I - 31. XII 2024, ovom ministarstvu je dostavljena jedna aplikacija (za jednog aplikanta i tri člana porodice). Ministarstvo unutrašnjih poslova je u periodu 1. I - 31. XII 2024 donijelo ukupno 1284 rješenja o prijemu u crnogorsko državljanstvo u skladu sa odredbama člana 12 Zakona o crnogorskom državljanstvu i odredbama Odluke o kriterijumima, načinu i postupku izbora lica koje može steći crnogorsko državljanstvo prijemom radi realizacije posebnog programa ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore, i to 385 za aplikante i 899 za članove porodice. Donijeto je ukupno 28 rješenja o obustavi postupka zbog odustanka aplikanata od zahtjeva (za osam aplikanata i 20 članova porodica).

U proceduri se nalazi 41 aplikacija (od tog broja za sedam aplikacija je proslijeđeno Obavještenje Agenciji za investicije o ispunjenosti uslova za donošenje rješenja i za jednu aplikaciju je stiglo obavještenje o izvršenim uplatama). Osim pomenutih zahtjeva, nema više koji zahtjeva za ekonomsko državljanstvo po kojima se može postupati.

Saradnja sa NVO

Reorganizacijom organa državne uprave i stupanjem na snagu nove Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave („Sl.list CG“ br. 98/23, 102/23, 113/23, 71/24 i 72/24), poslovi koji se odnose na djelovanje nevladinih organizacija prenijeti su u nadležnost Ministarstva regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa

nevladinim organizacijama. Ministar regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa nevladinim organizacijama, formirao je radno tijelo koje je nastavilo rad na pripremi novog Zakona o nevladinim organizacijama, a nakon što se utvrdi Nacrt zakona biće organizovana javna rasprava.

U cilju praćenja sprovođenja Strategije saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2022–2026, Vlada je 11. VII 2024. usvojila Izveštaj o implementaciji Strategije saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2022-2026, za 2023. godinu, zajedno sa Akcionim planom za realizaciju Strategije za period 2024-2026.

U skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama, Vlada je 19. XII 2024. donijela Odluku o utvrđivanju prioriternih oblasti od javnog interesa i visine sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u 2025 („Sl.list CG” 127/24). Odlukom je utvrđeno 20 prioriternih oblasti od javnog interesa. Cjelokupan iznos namijenjen za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u 2025. godini, biće raspodijeljen na 15 ministarstava. Takođe, u 2025. 0,1% godišnjeg budžeta države biće opredijeljeno za kofinansiranje projekata i programa nevladinih organizacija podržanih iz EU fondova.

Vlada 26. IX 2024. usvojila Izveštaj o realizaciji javnih konkursa i odobrenih projekata nevladinim organizacijama u 2023. godini. U skladu sa podacima iz Izveštaja, u 2023. raspisano je 25 javnih konkursa za raspodjelu sredstava za finansiranje i kofinansiranje projekata i programa nevladinih organizacija. Ukupno opredijeljeni iznos sredstava za ove namjene bio je 6.324.566,64 eura, dok je raspodijeljeno 5,598,787.04 eura, što predstavlja 88,52% ukupno opredijeljenog iznosa.

Od početka primjene postojećeg modela finansiranja od 2018. zaključno sa 2023, za ove namjene opredijeljen je iznos sredstava od 30,066,091.20 eura, od čega je 26,689,645.63 eura raspodijeljeno za finansiranje i kofinansiranje projekata nevladinih organizacija, odnosno 88,77%.

PRAVDA, SLOBODA I BEZBJEDNOST

Migracije

Vlada je 11. IV 2024. usvojila Izveštaj o realizaciji Strategije o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnu Goru, za period 2021-2025, za 2023. Od ukupnog broja aktivnosti koje su predviđene u dvogodišnjem Akcionom planu za implemetaciju Strategije o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori za period 2023-2024. (108), u 2023. realizovano je 52 aktivnosti, odnosno oko 50%.

Readmisija

U Briselu je 19. IV 2024. održan osmi sastanak Zajedničkog komiteta za readmisiju, koji je osnovan u skladu sa članom 18. Sporazuma između Crne Gore i Evropske zajednice o readmisiji (vraćanje i prihvatanje) lica koja su bez dozvole boravka. U organizaciji Međunarodne organizacije za migracije (IOM), u Tirani je u periodu 4 - 5. VI 2024. održan tematski sastanak Regionalne radne grupe stručnjaka za readmisiju-Saradnja sa zemljama porijekla. Delegacija Crne Gore je iskoristila ovu priliku da sa delegacijama Bangladeša, Nepala i Pakistana razmotri mogućnost institucionalizacije saradnje u oblastima radne migracije i readmisije nelegalnih migranata, s krajnjim ciljem potpisivanja sporazuma o readmisiji. Države porijekla migranata su iskazale visok nivo otvorenosti za saradnju po ovom pitanju, pa su pregovori o sporazumima za readmisiju s ovim zemljama u toku.

Statistika readmisija

Crna Gora – države članice EU

Postupajući po sporazumima o readmisiji, u redovnom postupku readmisije od 1. I - 31. XII 2024. primljeno je ukupno 227 zahtjeva za readmisiju koji su se odnosili na prihvata ukupno 378 lica, od čega je pozitivno riješeno 153 zahtjeva, odnosno data je saglasnost za prihvatanje ukupno 257 lica, negativno je riješeno 64 zahtjeva, odnosno nije data saglasnost za prihvatanje ukupno 104 lica.

U istom periodu prema zemljama članicama EU upućena su tri zahtjeva za readmisiju četiri lica, od kojih smo na dva zahtjeva za tri lica dobili pozitivan odgovor dok je na jedan zahtjev za jedno lice negativno odgovoreno.

Crna Gora – susjedne države – redovni postupak readmisija

U periodu 1. I - 31. XII 2024. nadležnim organima Srbije upućeno je ukupno 17 zahteva za readmisiju 26 lica, od čega je saglasnost za prijem data za 13 lica, dok na četiri zahteva za prihvatanje 13 lica nije data saglasnost. U istom periodu od nadležnih organa Srbije nije primljen nijedan zahtev za prihvatanje.

U periodu 1. I - 31. XII 2024. nadležnim organima Bosne i Hercegovine upućeno je ukupno četiri zahtjeva za readmisiju četiri osobe, od čega je saglasnost za prijem data za tri osobe, dok za jednu osobu nije data saglasnost. U istom periodu od nadležnih organa Bosne i Hercegovine zaprimljena su ukupno tri zahtjeva za prihvata 12 osoba, saglasnost za prijem je data na dva zahtjeva za pet osoba, dok saglasnost nije data na jedan zahtjev za sedam osoba.

U periodu 1. I - 31. XII 2024. nadležnim organima Albanije upućen je jedan zahtjev za readmisiju jedne osobe, na koji je data saglasnost za prijem. U istom periodu od nadležnih organa Albanije nije zaprimljen niti jedan zahtjev za prihvatanje.

U periodu 1. I - 31. XII 2024. nadležnim organima Kosova upućena su ukupno sedam zahteva za readmisiju sedam lica, a saglasnost za prijem je data na tri zahtjeva za tri lica, dok saglasnost nije data na četiri zahtjeva za prijem četiri lica.. U istom periodu od nadležnih organa Kosova nije primljen nijedan zahtev za prihvatanje.

U periodu 1. I - 31. XII 2024. nadležnim organima Sjeverne Makedonije upućena su dva zahtjeva za readmisiju dva lica, na koje smo dobili saglasnost za prihvata. U istom periodu od nadležnih organa Sjeverne Makedonije nije zaprimljen niti jedan zahtjev za prihvatanje.

U periodu 1. I - 31. XII 2024. nadležnim organima Hrvatske upućen je jedan zahtjeva za readmisiju jednog lica, na koji nije data saglasnost. U istom periodu od nadležnih organa Hrvatske zaprimljen je jedan zahtjev za prihvata jednog lica, na koji nije data saglasnost.

Reintegracija povratnika po postupku readmisije

U periodu 21. II 2024 - 1. II 2025. Crna Gora je prihvatila 83 povratnika i za njih su izrađeni planovi reintegracije koji su proslijeđeni koordinatorima lokalnih timova na dalje djelovanje i praćenje na lokalnom nivou. Nakon najave povratka na datom letu 14 lica nije pristupilo, dok za 12 lica je otkazana najava povratka.

Nedozvoljen prelazak državne granice (član 405 Krivičnog zakonika Crne Gore)

Dana 5. X 2024. Specijalno državno tužilaštvo je donijelo naredbu o sprovođenju istrage protiv osam lica zbog osnovane sumnje da su izvršila krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije iz čl.401a KZCG i krivično djelo nedozvoljeni prelazak državne granice iz čl. 405 KZCG, kao i protiv pet lica samo za krivično djelo nedozvoljeni prelazak državne granice iz čl. 405 KZCG .

AZIL

Skupština je 31. VII 2024. donijela Zakon o izmjenama Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca, nakon čega je 11. X 2024. donesena Odluka o izmjeni Odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine („Sl. list CG“ broj 98/24) kojom je omogućeno produženje privremene zaštite licima iz Ukrajine do 11. III 2025. Tokom decembra 2024. izrađen je Predlog odluke o izmjeni Odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine kojom će privremena zaštita licima iz Ukrajine, biti produžena do 4. III 2026. po uzoru na odluke Savjeta EU a čije se usvajanje očekuje uskoro.

Nastavljene su aktivnosti na izradi nove Mape puta o saradnji između Crne Gore i Agencije Evropske unije za azil (EUAA) za period implementacije na tri umjesto dosadašnje dvije godine. Imajući u vidu dosadašnju izuzetnu saradnju između Agencije Evropske unije za azil (EUAA) i Crne Gore i ranije inciranje dugoročnog Sporazuma o saradnji te otvaranjem mogućnosti učešća institucija Crne Gore u tematskim mrežama EUAA, posebno u kontekstu azilnih procedura. Agencija EU za azil je donijela odluku da partneri sa Zapadnog Balkana, uključujući Crnu Goru, budu posmatrači na odabranim sastancima ekspertske mreže. Ovaj značajan razvoj u skladu je sa Strategijom vanjske saradnje EUAA i ima za cilj da doprinese napretku u pristupanju ali nas i priprema za djelovanje u ovoj oblasti po ulasku u EU.

U skladu s reorganizacijom Direkcije za azil koja funkcioniše unutar Ministarstva unutrašnjih poslova, formiranjem dva odsjeka i to Odsjeka za procedure i Odsjeka za COI, stvorena je platforma za donošenje objektivnijih i pravičnijih odluka uz puno poštovanje pravnih standarda iz ove oblasti, poboljšana je kvaliteta postupka, manji je i procenat poništenih prvostepenih odluka od strane Upravnog suda i više odobrenih međunarodnih zaštita.

Statistika azil

Za period 1. I – 31. XII 2024. ukupno je podnijeto 2.630 zahtjeva za odobrenje privremene zaštite, pasivizirano je 88 zahtjeva, dok je riješeno 2.445 zahtjeva. U istom periodu podnijeto je 6.587 zahtjeva za produženje privremene zaštite, od čega je pasivizirano 103 zahtjeva, dok je odobreno 6.166 zahtjeva. Smještaj je u izvještajnom periodu obezbijeđen za 107 stranaca sa odobrenom privremenom zaštitom.

Vizna politika

Vizna politika Crne Gore nije u potpunosti usklađena sa politikom EU i trenutno broji dodatnih 11 država čiji državljani su izuzeti od obaveze posjedovanja vize za ulazak u Crnu Goru tokom cijele godine (Kuvajt, Katar, Kina, Turska, Rusija, Bjelorusija, Azerbejdžan) ili privremeno na period od šest mjeseci (Jermenija, Kazahstan, Saudijska Arabija, Egipat).

Rukovodeći se potrebama crnogorske privrede, prvenstveno turističke, Vlada je tokom 2024. donijela odluke o sezonskom oslobađanju od pribavljanja viza za državljane Republike Kazahstan, Republike Jermenije, Kraljevine Saudijske Arabije, Arapske Republike Egipat, kao i za rezidente Ujedinjenih Arapskih Emirata

(UAE). Ovim je Crna Gora napravila korak ka daljem usklađivanju sa viznom politikom EU, jer je broj privremenih odluka smanjen u odnosu na 2023. za jednu zemlju (Uzbekistan).

Uredba o dopuni Uredbe o viznom režimu („Sl. list CG“ br. 33/19, 67/20, 8/23, 56/23 i 127/24) koja je stupila na snagu 3. I 2025. predviđeno da državljani Kraljevine Bahrein i Saudijske Arabije mogu ulaziti, prelaziti preko teritorije i boraviti u Crnoj Gori do 90 dana, sa važećom putnom ispravom izdatom od nadležnih organa tih država, bez vize. Iako donošenje dopune Uredbe predstavlja regresiju u kontekstu harmonizacije sa viznom politikom EU, ista je pokrenuta zbog ekonomskih razloga, uzimajući u obzir potencijal ovih zemalja za povećanje broja visokoplatežnih turista i investicija.

Započet je rad na implementaciji projekta reforme viznog informacionog sistema Crne Gore, koji će posredno dovesti do usklađivanja s viznim standardima i procedurama EU. U okviru IPA III regionalnog projekta za jačanje kapaciteta za upravljanje granicama, obezbijeđen je dio sredstava za realizaciju projekta reforme VIS-a, koji će se u prvoj fazi sprovoditi u partnerstvu sa Međunarodnom organizacijom Ujedinjenih nacija za migracije (IOM).

U skladu s prioritetima evropske integracije i nacionalnim interesima, Crna Gora će nastaviti da utvrđenom dinamikom ispunjava obaveze predviđene Reformskom agendom 2024-2027, uključujući postepeno ukidanje bezviznog režima za zemlje kojima je potrebna viza za EU.

Vizni informacioni sistem (VIS)

U periodu 21. II 2024 - 1. II 2025, vizni informacioni sistem (VIS) je instaliran na jednoj lokaciji – Kancelarija Crne Gore u Republici Turskoj sa sjedištem u Bakuu, Republika Azerbejdžan.

Pregled statističkih podataka

U periodu 1. I - 31. XII 2024, nijesu izdavane vize na graničnim prelazima.

Vanjske granice i Šengen

Vlada je 28. III 2024. donijela Akcioni plan za sprovođenje Strategije integrisanog upravljanja granicom (IUG) za 2024. i usvojila Izveštaj o implementaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije integrisanog upravljanja granicom za 2023. Nakon isteka važenja aktuelne Strategije integrisanog upravljanja granicom 2020-2024 i pratećeg Okvirnog akcionog plana za sprovođenje Strategije integrisanog upravljanja granicom, sačinjen je Nacrt završnog izvještaja o sprovođenju Strategije IUG 2020-2024 za period 2020-2024 kako bi se sagledala procjena implementacije Strategije integrisanog upravljanja granicom 2020.-2024. te kakav su uticaj imale sprovedene aktivnosti na razvoj sistema integrisanog upravljanja granicom, kao stepen preduzetih aktivnosti na usklađivanju sa standardima Evropske unije u ovoj oblasti. Sprovođenje utvrđenih mjera u periodu 2020-2024. bitno je za dalji razvoj Strategije integrisanog upravljanja granicom, dostizanje evropskog sistema bezbjednosti kao i za jačanje sposobnosti za preuzimanje obaveza koje proizilaze iz članstva u EU i za usklađivanje sa zahtjevima Šengena. Dodatno, pripremljen je Nacrt Strategije integrisanog upravljanja granicom 2025-2028. sa Akcionim planom za sprovođenje Strategije integrisanog upravljanja granicom za period 2025-2026. koji je dostavljen Evropskoj komisiji na mišljenje. Vremenski okvir za sprovođenje mjera usklađen je sa dinamikom procesa pristupanja Crne Gore u EU i Šengenskom prostoru.

Crna Gora je u proteklom periodu ostvarila napredak na područjima: usklađivanje zakonodavstva sa pravnom tekovinom Evropske unije; zaključivanje bilateralnih sporazuma o državnoj granici, graničnim prelazima i pograničnom saobraćaju; potpisivanje bilateralnih sporazuma o policijskoj saradnji i protokola o zajedničkim patrolama; usklađivanje organizacionog i kadrovskog koncepta; modernizacija i unapređivanje sistema obrazovanja i obuke i podizanje nivoa profesionalizma pripadnika graničnih službi; unapređenje informacionog sistema i granične infrastrukture; nabavka tehničke opreme potrebne za sprovođenje graničnih provjera i nadzora granice; uspostavljanje i usavršavanje analize rizika i razmjene informacija u skladu sa zajedničkim integrisanim modelom analize rizika; jačanje kapaciteta u borbi protiv korupcije i jačanje pravnog okvira i mehanizama za bilateralnu i multilateralnu saradnju.

Granična bezbjednost

Usvojenim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova iz decembra 2024, sektor granične policije stvorio je uslove za unapređenje svojih organizacionih i kadrovskih kapaciteta. U okviru Koordinacionog centra sistematizovani su Grupa za analizu rizika i zajednički centri za policijsku saradnju. U okviru Odsjeka za strance i suzbijanje nezakonitih migracija sistematizovano je Prihvatilište za strance, te dodata radna mjesta doktor medicine i medicinski tehničar, čime će biti obezbijeđena medicinska zaštita smještenih lica.

Tokom 2024. granična policije je ostvarila zapažene rezultate u oblasti suprotstavljanja ilegalnim migracijama posebno kroz kontinuirane zajedničke aktivnosti međunarodne operativne policijske saradnje sa Europolom i partnerskim službama iz EU i našeg regiona.

Broj registrovanih migranata u Crnoj Gori je za 40% manji u odnosu na 2023. Tokom 2024. registrovano je 3.153 (5.314⁴) migranata, od kojih najviše sa područja Sirije, Avganistana i Irana. Nezakoniti migranti za ulazak u Crnu Goru i dalje najčešće koriste područje zelene granice u okolini graničnih prelaza Božaj, rjeđe Sukobin na granici sa Republikom Albanijom, dok su u najvećem broju slučajeva nezakonito pokušavali izaći iz Crne Gore na granici sa Bosnom i Hercegovinom, rjeđe Republikom Hrvatskom i Republikom Srbijom. U 2024. imamo i pojavu da nezanimljiv broj migranata nezakonito ulazi iz pravca Kosova, što je i rezultiralo predajom 98 lica Kosovu u skraćenom postupku readmisije.

Kontrola putnika na graničnim prelazima povećana je za 8% u odnosu na 2023. odnosno registrovan je promet od 26.390.632 putnika. Boravak je prijavilo 6% više stranaca u odnosu na prethodnu godinu.

Značajna novina jeste da granična policija intezivirala sprovođenje operativno-istražnih mjera i radnji, u saradnji sa nadležnim tužiocima i kriminalističkom policijom, usled čega je otvoreno nekoliko novih SEINA predmeta usmjerenih na istrage grupa krijumčara ilegalnih migranata koje djeluju preko naše teritorije i gdje se naše korisne informacije u kontinuitetu razmjenjuju preko SIENA kanala sa Europolom i partnerskim službama.

⁴ Podaci iz 2023.

Strateški i operativni prioriteti, u skladu sa policijsko-obavještajnim modelom, sistemski i kontinuirano se usklađuju sa EU i Europolom kroz EMPACT⁵ u okviru koje se realizuju operativne akcije predviđene zajedničkim planom borbe protiv ilegalnih migracija. S tim u vezi, nalogom direktora Uprave policije krajem novembra formiran je mješoviti operativni tim policije za razbijanje mreža krijumčara migranata na period do 2027, s mogućim produženjem.

U izvještajm periodu Službenici granične policije osigurali su crnogrskoj policiji formalno članstvo u OTF - Operational taskforce, ZEBRA kao i podprojektu AFGHANS - avganistanske organizovane kriminalne grupe. Ovo je prvi OTF u kojem je primljena Crna Gora u odnosu na krijumčarenje migranata.

Formirana je radna grupa za uspostavljanje sistema za identifikaciju i registraciju migranata koji će biti kompatibilan sa EURODAC u skladu sa Master planom koji je izradio FRONTEX. Instalirana je i stavljena u funkciju oprema za identifikaciju i registraciju stranaca koji izražavaju namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu na objektu Odsjeka za prihvatanje stranaca koji traže međunarodnu zaštitu na Božaju u dijelu koji koriste službenici policije. Takođe, ista oprema je instalirana i stavljena u funkciji u Pljevljima u prostorijama granične policije i koristi je inspektor za strance.

U toku izvještajnog perioda u okviru projekta „Individualna mjera za jačanje kapaciteta integrisanog upravljanja granicom u Crnoj Gori“, koji finansira EU, a sprovodi IOM, 1. X 2024. otpočele su aktivnosti izgradnje administrativnog objekta za potrebe Ministarstva unutrašnjih poslova, namjenjenog Sektoru granične policije i Koordinacionom centru. Dodatan indikator posvećenosti snaženju granične bezbjednosti predstavlja i aktivacija EUROPOL-ovog sigurnosnog kanala za razmjenu informacija (SIENA) u Koordinacionom centru, kroz operacionalizaciju sub-entiteta BORDER – OPERATIONS CENTRE.

U odnosu na prethodni izvještajni period nije došlo do unaprijeđenja sistema elektronskog nadzora državne granice, pri čemu je važno istaći da je u toku procedura za uspostavljanje sistema elektronskog nadzora na Skadarskom jezeru, dok je sistem video nadzora graničnih prelaza dostupan na 14 graničnih prelaza, kroz mogućnost direktnog prenosa, reprodukciju i playback.

Saradnja s Frontex-om

Sektor granične policije je u 2024. nastavio i intenzivirao saradnju sa FRONTEX-om započevši novu zajedničku operaciju “JO Montenegro 2024”.

Zajednička operacija za 2024. zvanično je počela 24. I 2025. i obuhvata odabrane granične prelaze i područja stanica granične policije za vršenje nadzora državne granice, uz mogućnost da se, u zavisnosti od ljudskih i materijalno-tehničkih resursa Frontex-a, tokom godine aktiviraju i dodatni granični prelazi. Takođe, sastavni dio operacije su i aerodromski i granični prelazi na moru uz kontinuirani elektronski nadzor mora letjelicama sa osmatračkim senzorima iz vazduha. Novi Sporazum između Evropske unije i Crne Gore o operativnim aktivnostima koje sprovodi Agencija EU za graničnu i obalsku stražu u Crnoj Gori (FRONTEX), a koji će stupiti na snagu 1. III 2025. omogućava zaštitu naših granica u skladu sa najboljim evropskim standardima što značajno unapređuje stanje bezbjednosti u Crnoj Gori.

U toku je rad na planskim dokumentima u pogledu operativne saradnje sa FRONTEX-om za predstojeću operativnu 2025. Zajednička operacija za 2025. je zvanično otpočela 22. I 2025.

⁵ Evropska multidisciplinarna platforma za borbu protiv kriminalnih prijetnji

Dodatan benefit predstavlja i angažovanje FRONTEX-ovih vozila u nadzoru državne granice, pri čemu je važno istaći da je u avgustu 2024. dopremljen kontingent od ukupno 18 FRONTEX patrolnih vozila terenskog tipa, čime se snaže mogućnosti operativnog kombinovanja i dodatno ostvaruje ušteda lokalnih resursa. Značajno je napomenuti i kontinuiranu podršku u pogledu misija multisenzorskog osmatranja državne granice na moru i kopnu. Poseban značaj za rad Sektora granične policije predstavlja podrška aktivnostima identifikacije i registracije migranata, prilikom čega FRONTEX službenici pružaju ključnu podršku u pogledu obrade lica i prikupljanja podataka o rutama kretanja, kontaktima, krijumčarskim mrežama, prisutnim modus operandi i pratećim oblicima kriminalnih ispoljavanja, odnosno identifikaciji lica od potencijalnog interesa.

EUROSUR Fusion Services kao instrument EUROSUR-a, trenutno je dostupan EUROSUR Koordinacionom Centru na limitiran i posredan način, kroz upućivanje zahtjeva prema FRONTEX upravi na opredjeljenu mejl adresu ili na temelju bilateralne saradnje sa nekom od zemalja članica EU. Dalji razvoj EUROSUR Koordinacionog Centra (ECC) zahtjeva izgradnju prateće infrastrukture koja bi omogućila kasniju nesmetanu operacionalizaciju koncepta ECC-a, po ulasku Crne Gore u EU. Cjelokupan kontekst dosadašnje saradnje sa ERUOSUR-om doprinosi izgradnji kadrovskih kapaciteta Sektora granične policije i usaglašavanju nacionalnih procedura sa standardima EUROSUR-a, čime se granična policija Crne Gore afirmiše kao kredibilan partner.

PRAVOSUDNA SARADNJA U GRAĐANSKIM I KRIVIČNIM STVARIMA

Skupština je 15. X 2024. usvojila Predlog zakona o potvrđivanju Konvencije o potvrđivanju i prizavanju i izvršenju stranih presuda u građanskim i privrednim stvarima.

U narednom periodu biće formirana radna grupa za rad na predlogu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravosudnoj saradnji u krivičnim stvarima s državama članicama EU, a za izradu nacrtu dogovorena je ekspertska pomoć.

Statistički pregled

U periodu 1. I - 31. XII 2024. u građanskoj materiji formirano je 542 predmeta međunarodne pravne pomoći (247 ulaznih i 295 izlaznih). Od ukupnog broja Crna Gora kao podnosilac zamolnica (aktivne zamolnice) javlja se u 295 predmeta, dok 247 predmeta predstavlja postupanje po zamolnicama drugih država (pasivne zamolnice). Po strukturi bilo je 377 predmeta uručenja dokumenata, 77 predmeta dostava dokumentacije i podataka, 10 predmeta nasljedničke izjave, 14 predmeta saslušanja, tri predmeta međunarodne otmice djece, 21 predmeta obavještenje o propisima, 13 predmeta aktorske kaucije tri predmeta obavještenja o stranom pravu, četiri predmeta priznanja presude i ostala međunarodna pravna pomoć – 20 predmeta. U period od 1. I 2024. do 31. XII 2024., izvršeno je 1.887 ovjera dokumenata za upotrebu u inostranstvu, od kojih je 1.734 ovjereno APOSTILLE i 153 ovjera – „puna legalizacija”.

U periodu 1. I - 31. XII 2024. u krivičnoj materiji formirano je 1.172 predmeta međunarodne pravne pomoći (603 ulaznih i 569 izlaznih) i 115 predmeta po zahtjevu za davanje saglasnosti za raspisivanje međunarodne potjernice. Od ukupnog broja Crna Gora kao podnosilac zamolnica (aktivne zamolnice) javlja se u 569 predmeta, dok 603 predmeta predstavlja postupanje po zamolnicama drugih država (pasivne zamolnice).

POLICIJSKA SARADNJA I BORBA PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA

Strateški okvir

Vlada je 8. XI 2024. donjela Strategiju za borbu protiv transnacionalnog organizovanog kriminala 2024-2027, kao i Akcioni plan za sprovođenje Strategije za borbu protiv transnacionalnog organizovanog kriminala 2024-2027 za period 2024-2025. Cilj Strategije je uspostavljanje jedinstvenog pristupa u borbi protiv organizovanih kriminalnih grupa i u uspostavljanju potpune intolerancije prema svim oblicima organizovanog kriminala.

Zakonodavni okvir

Nakon što je Skupština je 6. VI 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku koji se odnosio na pitanje izvođenja dokaza u predmetima ratnih zločina, 14. I 2025. objavljen je javni poziv kako bi se zainteresovana javnost uključila u postupak pripreme novog Zakonika o krivičnom postupku, kao i javni poziv za predlaganje predstavnika nevladine organizacije u radnom tijelu za izradu teksta Nacrta Zakonika o krivičnom postupku, nakon čega će se formirati Radna grupa za izradu istog. Razlog donošenja Zakonika o krivičnom postupku je usklađivanje sa najboljim međunarodnim standardima, unapređenje brzine i efikasnosti sudskih postupaka, modernizacija pravnog sistema u skladu sa novim tehnologijama, te usklađivanje sa potrebama i praksama domaćeg zakonodavstva.

Skupština je 15. X 2024. usvojila i Zakon o potvrđivanju Međunarodnog sporazuma o razmjeni podataka u svrhe provjere izjava o imovini. Svrha sporazuma jeste spriječiti korupciju uz pomoć direktne administrativne razmjene podataka koji se odnose na prijavljenu imovinu između Strana potpisnica ovog sporazuma.

Takođe, Skupština je 7. VI 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću („Sl. list CG”, br. 58/15, 47/19, 54/24) čiji je cilj omogućavanje efikasnije borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije, usaglašavanje sa međunarodnim standardima, poboljšanje njegove primjene, usklađivanje sa preporukama Evropske komisije i Venecijanske komisije. Shodno novom zakonskom rješenju, imovinska korist oduzeta u skladu s odredbama ovog Zakona postaje državna imovina. proširen je spektar krivičnih djela u odnosu na koja se može odrediti oduzimanje imovinske koristi, uvodi se i novi institut finansijskog izviđaja, a spektar imovine koja se može oduzeti proširi i na digitalnu imovinu, Ministarstvo pravde je formiralo Radni tim koje će sačiniti analizu potrebe i mogućnosti uvođenja novog modela oduzimanja imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću.

Vrhovni sud nastavio je s realizacijom Plana za osiguranje funkcionisanja Specijalnog odjeljenja Višeg suda u Podgorici. U skladu sa Planom, sprovedena je kontrola rada Višeg suda u Podgorici - Specijalnog odjeljenja za suđenje za krivična djela organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina. Kontrolu je sprovela Komisija, koju je osnovao Vrhovni sud, sa zadatkom da izvrši kontrolu predmeta starijih od tri godine i predmeta hitne prioritete (pritužbene predmete), sa posebnim osvrtom na primjenu odredaba Zakonika o krivičnom postupku, kojim su propisane neophodne mjere u cilju stvaranja uslova za održavanje glavnog pretresa i ročišta za kontrolu optužnice. Dodatno, Komisija će posebnu pažnju posvetiti primjeni odredaba zakona o poštovanju prava na suđenje u razumnom roku. Komisija je sačinila izvještaj i u septembru 2024. je predstavljen sudijama Višeg suda u Podgorici.

Pored toga, na inicijativu Vrhovnog suda Crne Gore u partnerstvu sa Chemonics (u okviru WBROLI projekta) usvojene su Smjernice za unapređenje upravljanja suđenjem u predmetima teškog i organizovanog kriminala.

Automatska razmjena podataka

U cilju unapređenja saradnje u oblasti suzbijanja organizovanog kriminala, korupcije, kao i drugih krivičnih djela, kvalitetnije i efikasnije razmjene informacija, planirano je unapređenje elektronske razmjene dokumenata. Ministarstvo unutrašnjih poslova je u prethodnom periodu od svake institucije potpisnice Sporazumom za unapređenje saradnje u oblasti kriminala o automatskoj razmjeni podataka između ključnih institucija koji je potpisan 7. V 2021. od strane relevantnih nadležnih državnih organa za sprovođenje zakona, obezbijedilo optičku vezu kao i instaliralo mrežne uređaje za sigurnu razmjenu podataka. Implementirani su svi servisi za Upravu policije shodno pravilima rada automatske razmjene podataka, i kod svih institucija koji su predviđeni važećim Sporazumom web servisi (API) su dostupni.

Kada je pristup podacima Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave policije od strane Specijalnog državnog tužilaštva, obezbijedili smo isto na način što smo u Specijalno državno tužilaštvo instalirali naše aplikacije putem kojih službenici Specijalnog državnog tužilaštva-a mogu napraviti uvid u podatke iz registara/evidencija Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave policije. Ovo je prelazno rješenje dok Vrhovno državno tužilaštvo ne integriše pozive web servisa (API pozive) u okviru svojih aplikacija kako i predviđa sporazum za automatsku razmjenu podataka.

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, ova institucija pristupa web servisima sljedećih institucija: Ministarstvo pravde – kaznena evidencija i prekršajna evidencija – aktivni prekršaji i izvršenja krivičnih sankcija, MUP – građanska stanja (registar lica, lične karte, lične karte stranaca, putne isprave, vozačke i saobraćajne dozvole, oružje, privremeni boravci od 90 dana u privatnim i hotelskim smještajima), MUP – pregled podataka za krivična djela; pregled podataka za oštećene i učinioce; javni red i mir; dežurna služba (pregled njihove statistika od 2015.), MUP - Uprava policije – prelaz državne granice i krivična djela/prijave (napomena: podacima se ne može pristupiti putem JMB određenog lica već preko putem broja lične karte i pasoša), Uprava prihoda – podaci o trenutnim i prethodnim osiguranjima (napomena: podacima se pristupima putem JMB za fizička i PIB za pravna lica), Uprava carina – podaci carinjenja i tranzita sa JCI i TIR karneta; prenos novca preko granice, FOJ–dat je pristup bazi podataka ali samo u dijelu da li su određena lica evidentirana u njihovoj bazi sumnjivih transakcija, bez drugih dodatnih podataka i informacija.

Preko tokena koji su dodijeljeni Specijalnom državnom tužilaštvu, Specijalno državno tužilaštvo ima pristup: Centralna banka – pristup podacima da li neko lice ima račun samo za rezidentna fizička i pravna lica, u fazi testiranja pristup bazi podataka kreditnog registra; baze podataka Uprave za katastar i državnu imovinu (pretraga po imenu i prezimenu, elektronski potpis LN, pregled naslednih listova nepokretnosti, s tim da podaci ne obuhvataju hronologiju, odnosno istoriju upisa); baze podataka Uprave policije koja se odnose na: dežurnu službu, javni red i mir, saobraćaj, potražnu evidenciju, krivična djela, granicu i pretrage.

Što se tiče uspostavljanja digitalnog sistema upravljanja predmetima između Specijalnog policijskog odjeljenja i Specijalnog državnog tužilaštva još nije uspostavljen.

Međunarodna policijska saradnja

Prema podacima Uprave policije, u periodu 1. I - 31. XII 2024. Crna Gora je nastavila intezivnu operativnu saradnju sa međunarodnim partnerima: 15. 028 komunikacija sa drugim NCB-ima, 409 komunikacija sa inostranim policijskim oficirima za vezu, 311 sa inostranim policijskim organizacijama i inostranim ambasadama kao i 5.579 komunikacija sa EUROPOL-om. U oblasti otkrivanja nezakonito stečene imovine (ARO i CARIN) obrađeno je 49 zahtjeva. Od inostranih partnera zaprimljeno je 46 zahtjeva, kojima su tražene provjere za 242 fizička i 10 pravnih lica, dok su sa naciolanog nivoa upućena tri zahtjeva za identifikaciju imovine u inostranstvu, stečene kriminalnom djelatnošću, kojima su tražene provjere za četiri fizička i jedno pravno lice. Ishod provjera je bio pozitivan po osnovu 13 od ovih zahtjeva.

Tokom 2024. spovodene su aktivnosti ciljanog traganja u 47 ciljanih potraga, završena je 21 ciljanih potraga lociranjem i lišenjem slobode međunarodno traženih lica. Od realizovanih ciljanih potraga, pet lica je locirano i lišeno slobode u inostranstvu, razmjenom kroz međunarodnu operativnu saradnju i ENFAST mrežu, dok je 15 lica lišeno slobode u Crnoj Gori i tri lica su se predala nadležnim organima Crne Gore, od kojih je ukupno 13 članova OKG.

Po osnovu međunarodnih potjernica raspisanih od strane NCB Interpol Podgorica u inostranstvu su lišena slobode 33 lica, dok je po osnovu međunarodnih potjernica raspisanih od strane inostranih NCB Interpol-a, u Crnoj Gori lišeno slobode 75 lica. Na kraju 2024. 35 lica čeka izručenje Crnoj Gori, dok se u pritvoru u Crnoj Gori nalazi 55 lica koja čekaju izručenje iz Crne Gore.

U toku 2024. izvršeno je 25 ekstradicija u Crnu Goru, kao i 65 ekstradicija iz Crne Gore. Posebno ističemo izručenje C. B. državljanina Turske, koji je jedan od vođa OKG sa teritorije Turske, lišen slobode dana 6. VII 2022 godine; izručenje državljanina Južne Koreje K. D. H. koji se potraživao od strane dvije države i to Južne Koreje i Sjedinjenih Američkih Država i Ekstradicija državljanina Crne Gore, D. K. u Crnu Goru, gdje se potražuje radi vođenja više krivičnih postupaka zbog sumnje da je počinio više krivičnih djela.

Kadrovski kapaciteti Specijalnog državnog tužilaštva

U Specijalnom državnom tužilaštvu na dan 31. XII 2024. bilo je zaposleno ukupno 73 lica i to: glavni specijalni tužilac, 14 specijalnih tužilaca (od kojih su dva specijalna tužioca udaljena od dužnosti vršenja tužilačke funkcije, jedna specijalna državna tužiteljka ne vrši tužilačku funkciju od 9. XII 2019. jer je upućena na rad u Centar za edukaciju sudija i tužilaca i jedan specijalni tužilac prima nadoknadu nakon prestanka tužilačke funkcije), tri državna tužioca iz Osnovnog državnog tužilaštva (ODT) Podgorica su upućena na rad u Specijalnom državnom tužilaštvu, jedan državni tužilac iz ODT Kotor je upućen na rad u Specijalnom državnom tužilaštvu i 54 državna službenika.

Bilans rezultata u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala

U izvještajnom periodu, na teritoriji Crne Gore, registrovano je pet teških krivičnih djela protiv života i tijela – dva teška ubistva i tri ubistva, koja su posljedica sukoba organizovane kriminalne grupe (OKG), od kojih su četiri rasvijetljena procesuiranjem izvršilaca ovih krivičnih djela, dok se intezivne aktivnosti preduzimaju na rasvijetljavanju jednog krivičnog djela. Proaktivne mjere i radnje na suzbijanju vršenja najtežih krivičnih djela protiv života i tijela, usmjerene prema članovima organizovanih kriminalnih grupa, operativno interesantnim licima i drugim licima kojima je ugrožena bezbjednost, rezultirale su sprečavanjem izvršenja teških krivičnih djela u tri slučaja. Ovim aktivnostima je procesuirano 12 lica, zbog kriminalnog udruživanja, stvaranje kriminalne organizacije, prikriivanje, nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija itd. Riješena su tri ubistva izvršena kao posljedica sukoba OKG koja su izvršena tokom prethodnih godina: teško ubistvo jednog lica tokom 2018. u Baru, teško ubistvo dva lica, državljanina Srbije tokom 2019. u Danilovgradu i ubistvo jednog lica, državljanina Srbije tokom 2020. u Danilovgradu. Zbog izvršenja predmetnih krivičnih djela procesuirano je devet lica.

Doprinos kvalitetnom operativnom radu u borbi protiv organizovanog kriminala kontinuirano se daje kroz obavještajni projekat „T....“ gdje se ostvaruju značajni rezultati usmjereni na prikupljanje podataka neophodnih za preduzimanje preventivnih i operativno istražnih aktivnosti usmjerenih na pripadnike OKG, sa njima

povezana lica i druga operativno interesantna lica: Izvršene su 24.934 kontrole članova OKG, operativno interesantnih lica (OIL) i njima bliskih lica, zatim, izvršeno je 436 pretresa stambenih objekata i vozila koje koriste navedene kategorije lica, 3.018 kontrola ugostiteljskih objekata čiji su vlasnici, odnosno u kojima borave članovi OKG i OIL, oduzeto je 66 komada vatrenog oružja, 1.400 komada municije različitog kalibra i 14 komada minskih eksplozivnih sredstava, radi vršenja odgovarajućih provjera oduzeto 69 ,a s članovima OKG i OIL na različite okolnosti obavljeno je 2244 razgovora. Protiv članova OKG i OIL podnijeto je 865 krivičnih i 707 prekršajna prijava.

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu od 1. I - 31. XII 2024. u oblasti organizovanog kriminala donijete su naredbe o sprovođenju istrage u 28 predmeta i 10 proširenja naredbi o sprovođenju istrage protiv 142 lica. Podignute su optužnice u 25 predmeta protiv 86 lica.

U predmetima u vezi s organizovanim kriminalom donijete su naredbe o sprovođenju istrage i optužnice i protiv politički eksponiranih lica. Naime, 15. XII 2024. Specijalno državno tužilaštvo donjelo je naredbu o sprovođenju istrage protiv četiri lica: P.I. i M.S., bivših ministrara poljoprivrede i ruralnog razvoja, N.K., bivšeg državnog sekretara u tadašnjem Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja i V.P, tadašnje načelnice Službe za finansije, računovodstvo i javne nabavke Ministarstva, kao i protiv: B.M., bivšeg ministra poljoprivrede i ruralnog razvoja, zbog postojanja osnova sumnje da su učinili tri produžena krivična djela zloupotreba službenog položaja i dva krivična djela zloupotreba službenog položaja.

Pored navedenog, u izvještajnom periodu podignute su i optužnice protiv bivših policijskih službenika. Naime, 4. I 2024. Specijalno državno tužilaštvo je, Specijalnom odjeljenju za suđenje za krivična djela organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina Višeg suda u Podgorici, predalo optužnicu protiv okrivljenog lica J.R. službenika Uprave policije, za krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije i produženo krivično djelo zloupotreba službenog položaja. Specijalno državno tužilaštvo je dana 23. I 2024.godine, Specijalnom odjeljenju Višeg suda u Podgorici, predalo optužnicu i protiv 15 okrivljenih lica: A.M., V.V., M.N., A.K., N.M., S.B., N.B., Ž.B., D.B., P.V., B.L., N.A., G.G., N.B. i S.E., za krivična djela stvaranje kriminalne organizacije, dva krivična djela krijumčarenja, pranje novca i zloupotreba službenog položaja. Iz dokaza prikupljenih u izviđaju i istrazi proizilazi osnovana sumnja da je okrivljeni A.M., u 2018. stvorio kriminalnu organizaciju koja je djelovala na teritoriji Crne Gore, a čiji član je postao i tadašnji direktor Uprave policije i kasniji savjetnik Predsjednika Crne Gore za odbranu i bezbjednost, V.V. i druga okrivljena lica, sa ciljem bavljenja krijumčarenjem cigareta iz Slobodne carinske zone Luke Bar i pranjem novca. Specijalno državno tužilaštvo je dana 28. III 2024. Specijalnom odjeljenju Višeg suda u Podgorici, predalo optužnicu protiv okrivljenog S.S., bivšeg direktora Uprave policije, za krivična djela zloupotreba službenog položaja i nedozvoljeno držanje oružje i eksplozivnih materija. Takođe, Specijalno državno tužilaštvo je 18. IX 2024. podnijelo optužni predlog protiv okrivljenog D.P., bivšeg direktora Agencije za nacionalnu bezbjednost, zbog postojanja osnovane sumnje da je učinio produženo krivično djelo zloupotreba službenog položaja, za koje je propisana kazna zatvora do pet godina. Specijalno državno tužilaštvo je, 11. X 2024. podnijelo optužnicu protiv okrivljenih: Z.L. bivšeg pomoćnika direktora Uprave policije, za krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije, dva krivična djela zloupotreba službenog položaja, produženo krivično djelo pranje novca i produženo krivično djelo nedozvoljeno držanje i nošenje oružja i eksplozivnih materija i M.K., bivšeg glavnog specijalnog tužioca, za krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije, dva krivična djela zloupotreba službenog položaja i nedozvoljeno držanje i nošenje oružja i eksplozivnih materija. Dana 5. XII 2024. Specijalno državno tužilaštvo je podnijelo optužnicu protiv okrivljenog I.V. – bivšeg načelnika stanice kriminalističke policije Centra bezbjednosti Bar Uprave policije, za krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije i produženo krivično djelo zloupotreba službenog položaja. Dana 23. IX 2024. Specijalno državno tužilaštvo je podiglo protiv optuženog D.D. advokata iz B., za krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije, dva produžena krivična djela pranja novca i dva krivična djela

pranje novca, u ukupnom iznosu od 2.600.000 eura. Nadalje, 28. XI 2024. Specijalno državno tužilaštvo je, podnijelo optužnicu protiv okrivljene J.P., bivše direktorice Agencije za sprječavanje korupcije, za sedam produženih krivičnih djela zloupotreba službenog položaja, dva krivična djela zloupotreba službenog položaja i produženo krivično djelo falsifikovanje službene isprave i protiv okrivljene N.P, pomoćnice direktora Agencije za sprečavanje korupcije, za dva produžena krivična djela zloupotreba službenog položaja i krivično djelo zloupotreba službenog položaja, kao i protiv jednog sudije Višeg suda u Bijelom Polju i to dana 6. IX 2024. Specijalno državno tužilaštvo je, Specijalnom odjeljenju za suđenje za krivična djela organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina Višeg suda u Podgorici, podnijelo optužni predlog i protiv okrivljenog D.M., sudije Višeg suda u Bijelom Polju, zbog postojanja osnovane sumnje da je učinio krivična djela zloupotreba službenog položaja i falsifikovanje službene isprave putem podstrekavanja, za koja je propisana kazna zatvora do pet godina.

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I – 31. XII 2024 donijete su naredbe o pokretanju finansijske istrage u 13 predmeta protiv 96 fizičkih lica i 5 pravnih lica. Uz ove finansijske istrage pokrenute 2024, u radu je bilo 86 predmeta protiv 785 fizičkih lica i 175 pravnih lica iz ranijih godina. Takođe u 2024, okončane su finansijske istrage u 13 predmeta protiv 52 fizička lica i tri pravna lica, i to: protiv 39 fizičkih lica - naredbom o obustavi finansijske istrage; protiv osam fizičkih lica - Službenom zabilješkom; protiv pet fizičkih lica i tri pravna lica - ustupljene na nadležnost drugom tužilaštvu. Prosječno vrijeme trajanja finansijskih istraga pokrenutih u 2024. godini je 5,8 mjeseci.

U pogledu primjene sporazuma o priznanju krivice, tokom 2024. zaključen je jedan sporazum u jednom predmetu sa jednim fizičkim licem zbog krivičnog djela stvaranje kriminalne organizacije iz člana 401a Krivičnog zakonika Crne Gore, poslije podizanja optužnice. Sporazum je zaključen 29. III 2024. nakon podizanja optužnice, na kaznu zatvora od jedne godine i šest mjeseci.

Prema podacima Višeg suda u Podgorci, kada je u pitanju organizovani kriminal, u periodu 1. I – 31. XII 2024, Viši sud u Podgorici je imao u radu ukupno 106 predmeta protiv 769 okrivljenih lica (713 fizičkih i 56 pravnih lica). Od ukupnog broja predmeta u radu, tokom navedenog perioda formirano je 25 predmeta, dok su se ostali predmeti već nalazili u radu.

Privremene mjere obezbjeđenja

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I – 31. XII 2024. podnijeti su predlozi za određivanje privremenih mjera zabrane korišćenja i/ili raspolaganja nekretnina ukupne površine 479.819 m², uz upis zabilježbe u katastru nepokretnosti, u 14 predmeta. Pored nepokretnosti predmet navedenih mjera bio je i novac, vozila, hartije od vrijednosti i vrijedne pokretne stvari. Shodno čl.30 Zakona o Specijalnom državnom tužilaštvu, formirano je ukupno sedam Specijalnih istražnih timova u složenijim predmetima.

Blokirana novčana sredstva i oduzeta imovinska korist

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva (SDT) u periodu od 1. I – 31. XII 2024, u deset predmeta u Specijalnom državnom tužilaštvu blokirano je ukupno novčanih sredstava kod poslovnih banaka u iznosu 49,392,546.40 eura, kao i 6.720.000.00 AED, 42.089.128.99 RUB i 45.078.90 USD. Od deset formiranih predmeta, osam predmeta je formirano na osnovu obavještenja o sumnjivim transakcijama, dostavljenih od strane Sektora za finansijsko-obavještajne poslove, i shodno članu 89 st.2 ZKP-a, na osnovu navedenih obavještenja blokirano je kod poslovnih banaka u Crnoj Gori, ukupno novčanih sredstava u iznosu od

3.176.196,90 eura. Takođe, u jednom predmetu je zaplijenjen novčani iznos - 15.700,00 eura, dok je u drugom predmetu vezano za krivično djelo pranje novca zaplijenjen novac u gotovini u ukupnom iznosu od 943.900, 00 eura.

Kada je u pitanju trajno oduzeta imovina, u periodu od 1. I – 31. XII 2024, Specijalno državno tužilaštvo je, na osnovu čl.35 i 36 Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, podnijelo zahtjev za trajno oduzimanje imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću - putničkog motornog vozila Mercedes Benz, tip S600. Takođe, u izvještajnom periodu Viši sud u Podgorici, na predlog Specijalnog državnog tužilaštva donio rješenje za trajno oduzimanje imovine - putničkog motornog vozila "Porsche Cayenne". U toku je ponovni postupak nakon što je odluka ukunuta po žalbi branioca imaoca. Takođe, u predmetu Kti-S br. 24/20, Viši sud u Podgorici još uvijek nije odlučio o zahtjevima za trajno oduzimanje imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, podnijetim u septembru i oktobru 2023. godine.

Prema podacima sudstva, Viši sud u Podgorici je, 10. VII 2024. po zahtjevu za trajno oduzimanje imovine Specijalnog državnog tužilaštva, od I.T., pravosnažno osuđenog za krivična djela stvaranje kriminalne organizacije i neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga, trajno oduzelo putničko vozilo „Porsche Cayene“, 3.0 Diesel, koje je registrovano na drugo lice, a prethodno je bilo privremeno oduzeto od strane policije, prilikom izvršenja naredbe suda o pretresanju.

Prevenција i kapaciteti u oblasti računarskog kriminala

Prema podacima Uprave policije, u periodu 1. I - 31. XII 2024. nadležnim državnim tužilaštvima podnijeto je ukupno 25 krivičnih prijava protiv 22 lica zbog 26 krivičnih djela: iskorišćavanje djece za pornografiju – 10 krivičnih djela, ugrožavanje sigurnosti - pet krivičnih djela, izazivanje panike i nereda – tri krivičnih djela, prevara - jedno krivično djelo, lažno prijavljivanje – četiri krivičnih djela, zloupotreba tuđeg snimka, fotografija, portreta, audio zapisa ili spisa sa seksualno eksplicitnim sadržajem – dva krivična djela i proganjanje -jedno krivično djelo.

Važećim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, koji je usvojen u decembru 2024. Grupa za suzbijanje visokotehnološkog kriminala je sastavni dio Odsjek za kriminalističko-obavještajne poslove. Sprovedene su aktivnosti u 16 predmeta, dok je nadležnim državnim tužilaštvima podnijeto 10 krivičnih prijava protiv 10 lica, od kojih je pet stranih državljana, zbog postojanja osnovane sumnje da su izvršili 10 krivičnih djela Dječija pornografija iz čl. 211 Krivičnog zakonika Crne Gore.

U cilju identifikacije lica koja se dovode u vezu sa izvršenjem krivičnog djela dječija pornografija, službenici ove Grupe vrše pretrage i analiziraju podatke sadržane u bazama koje se odnose na zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja na internetu: Child Protection System provided by the Child Rescue Coalition (GRIDCOP), National Center for Missing and Exploited Children (NECMC) i Internet Crimes Against Children Task Force Program (ICACCOPS), na osnovu kojih je otvoreno više istraga dječije pornografije na internetu.

U sklopu navedenih aktivnosti kao značajne izdvajamo aktivnosti koje su sprovedene u okviru akcije „Mozaik“ koja predstavlja dio EUROPOL EMPACT Akcionog plana (AOP 8.4), a koje se odnose na otkrivanje krivičnih djela dječije pornografije, procesuiranje i lišenje slobode njihovih učinilaca, gdje je u saradnji sa regionalnim centrima bezbjednosti u periodu 4 -15. XI 2024.godine, uspješno sprovedena međunarodna aktivnosti kodnog naziva "Mozaik 2024". S tim u vezi, u dijelu koji se

odnosi na identifikaciju i procesuiranje lica, koja se dovode u vezu sa izvršenjem krivičnog djela iz čl. 211 KZCG – Iskorišćavanje djece za pornografiju, službenici Grupe za suzbijanje krivičnih djela visokotehnološkog kriminala u saradnji sa službenicima Odjeljenja bezbjednosti Bar i Odjeljenja bezbjednosti Podgorica podnijeli su četiri krivične prijave.

U okviru Grupe vrše se pretresi digitalnih uređaja u cilju ekstrakcije digitalnih podataka i koriste najsavremeniji i sertifikovani uređaji za digitalnu ekstrakciju i analizu kao što su UFED, XRY i Axiom. Tokom 2024. godine shodno Naredbama suda izvršen je pretres 391 digitalnog uređaja, što je uvećanje od 80% u odnosu na 2023. godinu. Službenici Grupe za suzbijanje krivičnih djela visokotehnološkog kriminala participiraju u nekoliko međunarodnih i regionalnih projekata i aktivnosti od kojih ističemo učešće u projektu „Cyber SEE“ Savjeta Evrope koji ima za cilj obuku službenika za suzbijanje sajber kriminala.

Prevenција i kapaciteti u oblasti pranja novca

Vlada je 24. V 2024. usvojila Akcioni plan za unapređenje djelotvornosti sistema sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma i tehničke usklađenosti za period 2024-2025. Akcioni plan je izrađen u skladu s preporukama koje je dao Komitet eksperata Savjeta Evrope za evaluaciju mjera za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma – MONEYVAL, a u cilju uklanjanja nedostataka utvrđenih u okviru Petog kruga evaluacije crnogorskog sistema sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma i postizanja većeg stepena usklađenosti sa međunarodnim standardima.

Skupština je 1. VII 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Izmjene i dopune se odnose na dodatnu tehničku usklađenost koja proizilazi iz zahtjeva Crne Gore za članstvo u Jedinstvenom području plaćanja eurima - SEPA, tj. na određen broj odredbi kojima su eksperti DG FISMA⁶ pristupili potpuno novom tzv. granularnom (detaljnem) metodom potpune usklađenosti. Shodno zakonskim odredbama, osam podzakonskih akata je izrađeno, izrada jednog akta je u toku.

U 2024. FOJ je, u saradnji sa graničnom policijom i Upravom carina, učestvovao u zajedničkoj međunarodnoj akciji Svjetske carinske organizacije TENTACLE 2024. koja podrazumijeva sprovođenje pojačane kontrole prenosa novca i dragocjenosti preko državne granice, iznad dozvoljenog limita. Takođe, u saradnji sa Odsjekom za međunarodne operacije britanskog Ministarstva unutrašnjih poslova (HOIO), Sektorom granične policije, Sektorom za borbu protiv kriminala (PIU Jedinicom) i Upravom carina, FOJ-a je učestvovao u akciji "Operation MAREWOOD", koja ima za cilj detektovanje prenosa gotovog novca od strane lica koja ulaze u Crnu Goru iz Velike Britanije, a za koje postoji sumnja da potiču iz kriminalne djelatnosti. U toku 2024. realizovane su 23 kontrole na drumskim i aerodromskim prelazima.

Pregled statističkih podataka u oblasti borbe protiv pranja novca

Prema podacima Uprave policije, u periodu 1. I - 31. XII 2024. otvoreno je 857 predmeta što je u poređenju sa 2023. povećanje za 43,07%. Najveći broj (61,14%) otvoren je po osnovu prijema sumnjivih transakcija kojih je u 2024. više za 40,72% u odnosu na 2023. Razmijenjene su 354 analitičko-obavještajne informacije sa državnim organima od čega: 81 sa SDT, 3 sa VDT i 207 sa Upravom policije, shodno kojima je obrađeno 1778 fizičkih i 898 pravnih lica.

⁶ Generalni direktorat za finansijsku stabilnost, finansijske usluge i uniju tržišta kapitala (Directorate-General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union)

Na osnovu analitičkih izvještaja FOJ-a u kojima je konstatovan osnov sumnje u izvršenje krivičnih djela „pranje novca“ i „utaja poreza i doprinosa“, u saradnji sa SBPK i SPO, nadležnim tužilaštvima podnijete su 23 krivične prijave (što je šest puta više u poređenju sa 2023.) kojima su procesuirana 33 fizička i 23 pravna. Tri krivične prijave podnijete su (dvije KP SDT i jedna KP ODT) protiv četiri fizička i jednog pravnog lica zbog postojana osnova sumnje u izvršenje krivičnog djela Pranje novca ukupnog iznosa 5.978.226 eura. 20 krivičnih prijava podnijeto je nadležnim ODT protiv 29 fizičkih i 22 pravna lica zbog postojanja osnova sumnje u izvršenje krivičnog djela Utaja poreza i doprinosa ukupnog iznosa oko 6.000.000 eura.

Kao pojedinačno navjeći rezultat, Europol je u svom saopštenju posebno istakao otkrivanje bankarskog računa sa 5.6 miliona dolara, što je rezultat rada crnogorskog mješovitog ekspertskog tima (policijskih službenika ARO i FOJ) koji su ovaj novac tokom trajanja akcione sedmice otkrili na računima kod banaka u Crnoj Gori. U vezi navedenog otkrica odmah je održan i bilateralni operativni sastanak oficira za vezu pri Europolu i nasih eksperata sa timom iz partnerske zemlje, nakon čega je započet redovni postupak blokiranja, nakon čega slijedi dalje postupanje u pravcu zaplijene otkrivene imovine kroz bilateralnu saradnju dvije zemlje u ovom predmetu.

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I - 31. XII 2024. zbog krivičnog djela pranje novca donijete su naredbe o sprovođenju istrage u 10 predmeta protiv 17 lica i jedno proširenje naredbe o sprovođenju istrage protiv jednog lica. U 2024. podignuto je i pet optužnica protiv 12 lica.

Prema podacima sudstva, u periodu 1. I - 31. XII 2024. zbog krivičnog djela pranje novca (čl. 268 KZ CG), Viši sud u Podgorici je imao u radu ukupno 12 predmeta protiv 87 lica (71 fizičko lice i 16 pravnih lica). Od navedenog broja predmeta, pet predmeta je formirano zbog krivičnog djela stvaranje kriminalne organizacije (čl. 401a KZ CG) u sticaju sa krivičnim djelom pranja novca (čl. 268 KZ CG), dok je sedam predmeta formirano zbog krivičnog djela pranje novca (čl. 268 KZ CG). Od ukupnog broja predmeta u radu, pravosnažno su riješene tri premeta, protiv jednog okrivljenog lica donešena je oslobađajuća presuda, u drugom slučaju četiri lica su oslobođena od optužbe u odnosu na šest lica i u trećem predmetu donijeta je osuđujuća presuda protiv dva okrivljena lica.

Prevenција i kapaciteti u oblasti trgovine ljudima

Vlada je 17. V 2024. usvojila je Izvjешtaj o realizaciji Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za 2019-2024. za 2023. kao i Predlog Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2024. Dana 27. V 2024. potpisan je revidirani Sporazum o međusobnoj saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima između 13 državnih institucija i nevladinih organizacija, čijom će se dosljednom primjenom doprinijeti unapređenju postojećih mehanizama saradnje i u krajnjem osnaži odgovor države na različite oblike trgovine ljudima.

Međunarodna organizacije za migracije (IOM) je Ministarstvu unutrašnjih poslova 9. VII 2024. u okviru regionalnog projekta „Zajedničko djelovanje Zapadnog Balkana protiv krijumčarenja migranata i trgovine ljudima“ uručila Softver za vođenje elektronske evidencije slučajeva trgovine ljudima koji će omogućiti generisanje zvanične statistike o slučajevima trgovine ljudima na nacionalnom nivou. U izviještajnom periodu je dobijena podrška IOM-a u kreiranju i uspostavljanju elektronske evidencije o slučajevima trgovine ljudima. Uspostavljanjem ovog softverskog rješenja unaprijediće se sistem prikupljanja podataka prema uspostavljenim standardima, čime će se omogućiti praćenje aktuelnih trendova i sačinjavanje kvalitetnih analiza, kao osnove za kreiranje budućih politika u ovoj oblasti. .

Tim za formalnu identifikaciju žrtva trgovine ljudima je u 2024. za 28 lica donio je odluku da se radi o žrtva trgovine ljudima. Od ukupnog broja identifikovanih lica 12 je ženskog pola, dok je 16 lica muškog pola. Sva identifikovana lica ženskog pola bila su maloljetna i žrtve su trgovine ljudima u svrhu prisilnog prosjačenja. Među identifikovanim licima muškog pola 11 je maloljetnih (žrtve prisilnog prosjačenja i u tri slučaja i žrtve prisilnog rada), dok su pet punoljetnih lica žrtve trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Na inicijativu Vrhovnog suda Crne Gore i Ministarstva unutrašnjih poslova, izrađen je informativni materijal u cilju povećanja stepena informisanosti o besplatnoj pravnoj pomoći. Ministarstvo unutrašnjih poslova je distribuiralo pomenuti informativni materijal nadležnim institucijama. Dodatno su ojačani i kapaciteti advokata za pružanje pravne pomoći žrtvama trgovine ljudima, u skladu sa preporukama GRETA-e i ciljevima iz nacionalnog strateškog dokumenta.

U Crnoj Gori postoje dva licencirana skloništa za žrtve trgovine ljudima. Prvo sklonište, koje je posebno namijenjeno za smještaj djece, licencirano je za 10 korisnika. Adaptirano je u skladu sa međunarodnim standardima, uz poseban akcenat na sigurnost žrtava. Drugo sklonište namijenjeno je ženama žrtvama trgovine ljudima. Licencu za ovo sklonište dobila je NVO „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja“ Nikšić, a kapacitet skloništa je za tri korisnice.

Pregled statističkih podataka u oblasti borbe protiv trgovine ljudima

Prema podacima Uprave policije, u periodu 1. I - 31. XII 2024. otkriveno je 16 krivičnih djela trgovina ljudima. Ova krivična djela su procesuirana sa 16 krivičnih prijava (VDT-u) kojima je prijavljeno ukupno 17 lica. Prijavljena lica su vršenjem ovih krivičnih djela zloupotrijebila ukupno 31 lice (od kojih 25 maloljetnih), kroz: prinudni rad i prosjačenje – u dva slučaja, prosjačenje – u devet slučajeva; seksualnu eksploataciju – u dva slučaja, radnu eksploataciju – u dva slučaja, sklapanje nedozvoljenog braka – u jednom slučaju. Podnijeto je 10 krivičnih prijava (1 SDT-u i 9 ODT-u) kojima je procesuirano 26 lica za 26 krivičnih djela nedozvoljeni prelazak državne granice i krijumčarenje ljudi. Lica prijavljena ODT-ima, njih 11, su aktivnošću policijskih službenika spriječena u namjeri da prokrijumčare 66 stranih državljana bez potrebne dokumentacije za boravak i kretanje, od kojih 60 migranata - 23 iz Sirije, 15 iz Bangladeša, devet iz Nepala, sedam iz Pakistana, četiri iz Sudana i dva iz Egipta.

Izveštajni period je obilježila akcija kodnog naziva „Alibaba“ razbijanja krijumčarskih mreža koje su svoje kriminalne aktivnosti sprovodili od kraja 2023. i tokom 2024. godine i koja je imala međunarodnu komponentu. Akcija je realizovana uz podršku predstavnika Europol, Frontexa, i predstavnika Eu4fast u okviru Empacta. Realizacijom kriminalističkog istraživanja „Alibaba“, Specijalnom državnom tužilaštvu podnijeta je krivična prijava i procesuirano 15 lica, od kojih je 13 lišeno slobode zbog osnovane sumnje da su na organizovan način izvršili krivična djela nedozvoljen prelaz državne granice i krijumčarenje ljudi. Izveštajni period je obilježila je realizacija akcije oslobađanja 11 migranata koji su bili predmet otmice, među kojima je bilo sedam državljana Egipta i četiri državljanina Sirije, kojim prilikom su lišena slobode i procesuirana tri državljanina Pakistana zbog sumje da su počinili krivično djelo otmica.

U cilju suzbijanja prinudnog prosjačenja u kontinuitetu se sprovodi akcija „Prosjak“, od početka 2024. izvršeno je ukupno 82 akcije „Prosjak“ i kontrolisano ukupno 87 lica. Prilikom kontrole 87 lica zatečeno je u prosjačenju, od koji 32 odrasle osobe i 55 maloljetnih lica.

Vrhovni državni tužilac i ministar unutrašnjih poslova 17. IV 2024. donijeli su Odluku o formiranju Operativnog tima za borbu protiv trgovine ljudima i nedozvoljenog prelaza državne granice i krijumčarenja ljudi. Operativni tim čine predstavnici Državnog tužilaštva, Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave policije.

Prema podacima Vrhovnog državnog tužilaštva, u izvještajnom periodu formirano je: 18 Kt predmeta protiv 24 lica, 10 Ktr predmeta i jedan Ktn predmet zbog krivičnog djela trgovina ljudima iz člana 444 KZCG; doneseno je 11 naredbi o sprovođenju istrage protiv 13 lica, dok je u jednom predmetu donesena naredba o proširenju istrage protiv jednog lica; podignuto je 14 optužnica protiv 25 lica; nije donesena nijedna naredba o pokretanju finansijske istrage.

U izvještajnom periodu organizovano je ukupno 11 regionalnih i međunarodni sastanaka i obuka vezano za krivično djelo trgovina ljudima iz člana 444 Krivičnog zakonika Crne Gore. U izvještajnom periodu Operativni tim je održavao kvartalne sastanke, izrađivao kvatralne izvještaje o radu i osim toga održao dva sastanka i to sa rukovodiocima državnih tužilaštava i predstavnikom Ombudsmana, kao i sastanak sa predstavnicima IOM-a.

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, dana 1. III 2024. SDT je donijelo naredbu o sprovođenju istrage protiv jednog lica, zbog osnovane sumnje da je izvršio krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije i krivično djelo trgovina ljudima (iz čl.444 ZKP-a). Za ovo krivično djelo dana 21. VIII 2024. podignuta je i optužnica protiv jednog lica.

Prema podacima sudstva, kada je u pitanju borba protiv trgovine ljudima, u periodu 1. I - 31. XII 2024. crnogorski sudovi su imali u radu ukupno 27 predmeta protiv 48 okrivljenih lica zbog krivičnog djela trgovine ljudima iz člana 444 KZ CG. Na osnovu ove statističke slike, može se istaći da se tokom 2024. nastavio da poboljšava bilans rezultata u vidu ukupnog broja predmeta trgovine ljudima koji su u radu kod nadležnih sudova (27). Kada je riječ o riješenim predmetima, dva predmeta su pravosnažno riješena osuđujućim presudama, dok je u jednom predmetu nadležni sud donio oslobađajuću presudu u odnosu na jedno lice, koja tokom referentnog perioda nije postala pravosnažna.

Krijumčarenje cigareta

Prema podacima Uprave policije, u periodu 1. I - 31. XII 2024. u oblasti borbe protiv krijumčarenja cigareta, Specijalnom državnom tužilaštvu, procesuirana su četiri pravna i 28 fizičkih lica. Među prijavljenim licima je procesuiran: jedan javni funkcioner, sedam policijskih službenika i dva carinska službenika, kao i dva lica evidentirana kao članovi OKG. Ukupna količina cigareta koje su prokrijumčarene preko carinske linije u nepoznatom pravcu, radi plasiranja iste na sivom tržištu iznosi 442 192 paketa, pri čemu je nastupila materijalna šteta po budžet Crne Gore u iznosu od 442 270 096 eura. Osnovnim državnim tužilaštvima je u oblasti suzbijanja nedozvoljene trgovine i krijumčarenja cigareta, kroz obavještajni projekat "MERLIN" podnešeno 17 krivičnih prijava protiv 17 lica za 17 kd nedozvoljena trgovina. Takođe je podnijeto i sedam krivičnih prijava protiv osam lica za osam krivičnih djela Nedozvoljena trgovina, a ukupno je oduzeto 1 707,50 kg rezanog duvana, u vrijednosti od 93.392 eura. Pored toga, u nastavku aktivnosti započetih u prethodnoj godini na realizaciji predmeta kodnog naziva "Izvor", usmjerenog na suzbijanje krijumčarenja cigareta, ODT-u su podnijete četiri krivične prijave protiv ukupno pet lica, za četiri krivična djela krijumčarenje u produženom tarajanju i jedno kd Primanje mita, za koje je procesuiran i jedan policijski službenik – inspektor.

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva u odnosu na krijumčarenje cigareta, SDT je donijelo pet naredbi o sprovođenju istrage i jednu naredbu o proširenju istrage protiv ukupno 22 lica za kd iz čl. 401a i 265 KZCG. Podignute su dvije optužnice protiv 11 lica za kd iz čl. 401a i 265 KZCG.

BORBA PROTIV TERORIZMA

Zakonodavni okvir

Skupština je na sjednici 17. V 2024. donijela Zakon o zaštiti od ionizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti. U Zakon je transponovano 13 akata sekundarnog prava Evropske unije i to: jedanaest Direktiva Savjeta Evropske unije, jedna Odluka i jedna Uredba Savjeta Evropske Unije. Potpuna usklađenost sa pravnom tekovinom Evropske unije i sa smjernicama i standardima međunarodnih organizacija postignuće se kroz podzakonskih akata (112 pravnih osnova – 107 za podzakonska akta i pet za strateška dokumenta). Vlada je preko Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera bila suorganizator Regionalne radionice o Integrisanim planovima održivosti nuklearne bezbjednosti, koja se održala u periodu 3-7. VI 2024. u Baru, a koju je organizovala Međunarodna agencija za atomsku energiju (MAAE) iz Beča. Svrha događaja je bila da učesnicima pruži odgovarajuća znanja u svim aspektima nuklearne bezbjednosti, kao i sveobuhvatan pregled relevantnih međunarodnih pravnih instrumenata, uključujući skorašnji napredak u ovoj oblasti.

Statistički podaci

Prema podacima Uprave policije, u periodu 1. I - 31. XII 2024. nije bilo odlazaka ni povratka sa stranih ratišta. U izvještajnom periodu Crna Gora je učestvovala u Operaciji „NEPTUNE VI“ koja se realizovala u periodu od 2. IX do 16. IX 2024. koja je inicijativa koju vodi Pod-direkcija za protivterorističke operacije INTERPOL-a koja prati kretanja stranih terorističkih boraca i osoba povezanih sa terorizmom koristeći pomorske, kopnene i vazdušne rute na Mediteranu. Kroz poseban SIENA CT kanal koji koriste jedinice za borbu protiv terorizma razmijenjeno je 525 poruka, primljenih 495 i poslatih 30.

Takođe, aktivno se učestvuju u radu EUROPOL-ovog analitičkog projekta „TRAVELERS“ koji se odnosi na strane terorističke borce i aktivno se razmjenjuju podaci korišćeni za izradu EUROPOL-ovog dokumenta „Izveštaj o stanju i trendovima u oblasti terorizma - TESAT“. Crna Gora je nastavila tokom 2024. godine da kroz OTF FORTITUDE periodično dobija biometrijske podatke (fotografije lica i otiske) u odnosu na veliki broj FTF (stranih boraca) i pojedinaca osumnjičenih za terorističke aktivnosti, direktno od partnera ili preko Evropskog centra za suprotstavljanje terorizmu (ECTC u Europolu) - AP TRAVELLER.

Tokom 2024. godine nastavljeno je sa preduzimanjem aktivnosti koje se odnose na uspostavljanje pune funkcionalnosti Jedinice za prikupljanje podataka o putnicima - PIU. Testna faza je završena u maju sa većim brojem avio prevoznika. Određeni avio prevoznici su se kasnije priključili testiranju tako da je sa njima rok produžen.

U vezi sa izradom procedura za rad Finansijsko obavještajna jedinica (FOJ), tokom 2024. usvojeno je Uputstvo o načinu korišćenja podataka o putnicima u vazdušnom saobraćaju za potrebe službenika Uprave policije, napravljen je finalni nacrt Sporazuma sa državnim organima o načinu korištenja podataka o putnicima u vazdušnom saobraćaju sa propratnim Pravilima o načinu korištenja podataka o putnicima, što će predstavljati osnovni podzakonski akt za saradnju sa državnim organima i napravljen je nacrt SOP-a za službenike PIU koji će biti ubrzo i formalno usvojen. Tokom oktobra 2024. službenici PIU zajedno sa službenicima britanske HOIO realizovali operativnu aktivnost Marewood sa ciljem sprečavanja krijumčarenja gotovog novca iz Velike Britanije u Albaniju preko Crne Gore u okviru koje su postignute određene zaplijene.

Uprava policije je u januaru 2024. kod Biroa za operativnu koordinaciju organa obavještajno bezbjednosnog sektora inicirala formiranje međuresorne radne grupe za uspostavljanje nacionalne „watch“ liste, što je predstavljalo veliki iskorak na unapređenju bezbjednosti, zaštiti od terorizma, teškog i organizovanog kriminala.

Takođe, od strane službenika Odsjeka za kriminalističko obavještajne poslove, u domenu svojih nadležnosti, a u skladu sa ciljevima obavještajnog projekta "Flight" nastavljen je monitoring aktivnosti određenih kategorija lica na društvenim mrežama u cilju prepoznavanja online propagande terorističkih aktivnosti i grupa na ovim prostorima. Istovremeno na osnovu dostupnih podataka, u formi izvještaja obrađena su saznanja za pet lica koja su interesantna sa aspekta vjerskog ekstremizma.

U kontekstu ratnih dešavanja na globalnom nivou, preduzimane su aktivnosti na prikupljanju podataka o potencijalnoj ugroženosti stranih državljana Rusije, Ukrajine, Izraela, uključujući i pripadnike Jevrejske zajednice koji borave na teritoriji Crne Gore, kao i njihove imovine.

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva u periodu 1. I - 31. XII 2024 nije bilo prijavljenih lica zbog krivičnog djela terorizam (čl.447 KZ CG). Za krivična djela - terorizam u pokušaju (čl 447 KZ CG, u vezi sa članom 20 KZ CG), izvršeno putem pomaganja, i krivično djelo „stvaranje kriminalne organizacije“ (čl. 401a KZ CG), u radu je istraga iz prethodnog perioda protiv devet lica. U navedenom predmetu donijeta je i naredba o sprovođenju finansijske istrage protiv 10 fizičkih lica. Finansijska istraga je u toku. U 2024. godini nije bilo optuženja za krivično djelo terorizam.

Prema podacima sudstva u periodu 1. I - 31. XII 2024. pred nadležnim sudom se nalazio u radu jedan predmet zbog krivičnog djela terorizam i to protiv 13 okirvljenih lica.

SARADNJA U OBLASTI DROGA

U izvještajnom periodu, Vlada je usvojila Strategiju za droge za period 2024-2027, sa pratećim akcionim planom za period 2024-2025, nakon odobrenja od strane Evropske komisije. Objavljen je Nacionalni izvještaj za droge za period 2017-2022, na engleskom i crnogorskom jeziku. Dokument predstavlja prvi sveobuhvatan i sistematičan presjek stanja u oblasti droga u Crnoj Gori.

U Podgorici je 29. X 2024. potpisan Radni aranžman između Ministarstva zdravlja i Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore i Agencije Evropske unije za droge (EUDA). Dokument će podrazumijevati saradnju do ispunjenja ciljeva, što je priprema i učlanjenje Crne Gore u EUDA. U januaru 2025. pristupilo se izmjeni Pravilnika o utvrđivanju spiska droga, psihotropnih supstanci i bilja koje se može koristiti za proizvodnju droga („Sl. list CG“ broj 90/23) kako bi se uvrstile određene supstance, sa ciljem usklađivanja zakonodavstva sa pravnom tekovinom Evropske unije.

Statistički podaci

Prema podacima Uprave policije, u periodu 1. I - 31. XII 2024, u 1.263 pojedinačne zaplijene, ukupno je pronađeno i oduzeto 924 246,44 grama opojnih droga, 364 stabljike marihuane, 85 sjemenki marihuane, 433 tablete sintetičkih droga i 2953 tableta i 1956 ampula farmaceutskih proizvoda. Otkriveno je 296 krivično djelo u vezi sa opojnim drogama, 226 krivičnih djela neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, od kojih šest u saizvršilaštvu, 70 krivičnih djela omogućavanje uživanja opojnih droga. Realizacijom međunarodnih aktivnosti, u periodu 1. I - 31. XII 2024. učestvovalo je u zaplijeni preko 27 kg opojne droge i 200 gr opojne droge kokain.

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I - 31. XII 2024, SDT je donjelo pet naredbi o sprovođenju i dvije naredbe o proširenju istrage protiv ukupno 29 lica. Podignuto je šest optužnica protiv 27 lica kd iz čl. 401a i 300 KZCG.

CARINSKA SARADNJA

Uprava carina je nastavila da intenzivno saraduje i razmjenjuje informacije sa partnerskim službama, kao i sa međunarodnim organizacijama i institucijama. U periodu 21. II 2024 -1. II 2025, u skladu sa sporazumima o međunarodnoj saradnji u carinskim pitanjima, kao i na osnovu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (Protokol 6), razmijenjen je 35 dopisa i to: 22 obavještenja / odgovora na zahtjeve koje su carinske službe uputile Upravi carina, kao i 13 upita/zahtjeva za administrativnu pomoć, koje je UC uputila partnerskim carinskim službama.

U periodu 22. X -08. XI 2024. izvršen je popis zaplijenjenih cigareta u slobodnoj zoni Luka Bar. Sve mjere i svaki korak za realizaciju postupka, do detalja je razrađen i definisan, uz saradnju međunarodnih partnera iz HMRC koji su bili uključeni u svaku fazu, od sjednica Koordinacionog tijela, sačinjavanja konkretnih planova do samog popisa zaplijenjenih cigareta. Koordinaciono tijelo je na predlog premijera usvojilo zaključak da svaka faza popisa, brojanja i uništenja bude vjerodostojno snimljena.

Saradnja sa međunarodnim partnerima je aktivna u svim oblastima u kojima Uprava carina djeluje u suzbijanju krijumčarenja i svih vrsta prekograničnog kriminala. U periodu 21. II 2024 - 1. II 2025. službenici Uprave carina su učestvovali u sedam međunarodnih operacija. Na nacionalnom nivou, u oblasti carinskih istraga, nastavljena je intenzivna saradnja sa tužilaštvom, MUP-om, Upravom policije i ostalim organima za sprovođenje zakona. Dostavljeno je 16 odgovora i dva obavještenja osnovnim državnim tužilaštvima, dok su Ministarstvu unutrašnjih poslova i Upravi policije, dostavljene 42 informacije (odgovori, obavještenja, zahtjevi). Posebno ističemo dobru saradnju sa FOJ-em UP sa kojom je u izvještavanom periodu poslato 4 obavještenja i 10 odgovora i SPO 11 odgovora. Uprava carina je učestvovala u dvije zajedničke akcije sa Upravom policije.

Statistički podaci o carinskim kontrolama

U izvještajnom periodu 21. II 2024 – 01. II 2025. godine službenici Uprave carina izvršili su 72225 detaljnih kontrola vozila i robe. Utvrđeno je 489 nepravilnosti. Izdato je 515 prekršajnih naloga i izrečene novčane kazne u vrijednosti od 430.200,00 eura i podnijeto je 65 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.

Oduzeta je krijumčarena roba u vrijednosti od 809.135,44 eura. Takođe, u izvještajnom periodu je bilo 14 slučajeva privremeno oduzetog novca u ukupnoj količini od: 76.765,00 GBP, 1.088.550,00 eura i 7.105,00 dolara.

U izvještajnom periodu oduzeto je 130100 komada cigareta u vrijednosti 16.790,60 eura i 8573 komada cigarilosa, tomposa u vrijednosti od: 38.334,00 eura. Takođe, oduzeto je 71,00 kg rezanog duvana u vrijednosti 5.175,00 eura; 4266,52 litara alkohola u vrijednosti 29.201,88 eura i 2659,20 litara gaziranog pića u vrijednosti 2.989,61 eura. Kada je u pitanju krijumčarenje narkotika bilo je ukupno četiri zapljene i to: marihuane dvije zapljene u količini od 140,00 kg, skanka jedna zapljena u količini od 3,00 kg i hašiša jedna zapljena u količini od 0,014 kg.

VANJSKA, BEZBJEDNOSNA I ODBRAMBENA POLITIKA

Imajući u vidu da je Crna Gora, nakon dobijanja pozitivnih izvještaja o realizaciji privremenih mjerila za poglavlja 23 i 24, ušla u završnu fazu pregovora za članstvo u EU, stvorili su se uslovi za početak diplomatskih razgovora o ispunjenju jedinog završnog mjerila za poglavlje 31 - Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika. Nakon obavljenih pregovora i u dogovoru sa američkom stranom, Crna Gora je 27. septembra o.g. obavijestila SAD verbalnom notom o namjeri da raskine sporazum. O toj namjeri (kojom je Crna Gora praktično izašla iz Sporazuma) obaviještena je 1. oktobra 2024. Evropska komisija, koja smatra da je time Crna Gora ispunila preostalo mjerilo u poglavlju 31.

Regionalna i multilateralna saradnja⁷

Crna Gora ostaje čvrsto posvećena unaprjeđenju regionalne saradnje u oblasti odbrane i bezbjednosti. Ovaj vid saradnje ogleda se u aktivnom učešću u regionalnim odbrambenim inicijativama kao što su Centar za bezbjednosnu saradnju (RACVIAC), Inicijativa za odbrambenu saradnju zemalja Srednje Evrope (CEDC+), Proces saradnje ministara odbrane zemalja Jugoistočne Evrope (SEDM), Američko-jadranska povelja (A5), Balkanska namjenska medicinska jedinica (BMTF), Inicijativa za odbrambenu saradnju (DECI), Jadransko-jonska inicijativa (ADRION), kao i Forum načelnika generalštabova balkanskih zemalja (BCHOD).

Na ministarskom sastanku inicijative Proces saradnje ministara odbrane zemalja Jugoistočne Evrope (SEDM), koji je održan u periodu 5 – 7. XI 2024, usvojen je novi projekat – Platforma za jačanje otpornosti država članica SEDM. Crna Gora, kao članica ove inicijative od 2010. podržala je pokretanje ovog projekta i razmotriće učešće u istom, u skladu sa svojim nacionalnim kapacitetima i potrebama. Tokom 2024. godine, u okviru Američko-jadranske povelje (A-5), nastavljen aktivan doprinos jačanju regionalne saradnje i promovisanju evroatlantskih integracija zemalja regiona Zapadnog Balkana. U fokusu su bili dalji razvoj Koncepta za revitalizaciju Američko-jadranske povelje A-5, kao i zajedničko angažovanje u međunarodnim misijama. Sastanak ministara odbrane zemalja članica Američko – jadranske povelje A-5, na kojem je učestvovala i Crna Gora, održan je u Tirani u periodu 3 – 5. XII 2024.

Balkanska medicinska namjenska jedinica (BMTF) – 29. I 2024. je potpisan Memorandum o razumijevanju između Ministarstva odbrane Crne Gore i ITF Ustanove za jačanje ljudske bezbjednosti iz R. Slovenije u oblasti multinacionalne vojno-medicinske saradnje u okviru (BMTF). U toku je isporuka medicinskih sredstava u sklopu ove donacije Crnoj Gori, a završetak isporuke se očekuje u julu 2025.

Saradnja sa EU

Ministarstvo odbrane je realizovalo nekoliko sastanaka/aktivnosti na visokom nivou u okviru saradnje sa Evropskom unijom. U Briselu je 12. XII 2024. održan sastanak v.d. generalne direktorice za politiku odbrane u Ministarstvu odbrane sa zamjenikom izvršnog direktora Evropske odbrambene agencije (EDA). Državni sekretar Ministarstva odbrane, na poziv Visokog predstavnika za vanjsku i bezbjednosnu politiku EU i potpredsjednika Evropske komisije, učestvovao je na Šumanovom forumu za bezbjednost i odbranu, 28. i 29. V 2024. u Briselu, K. Belgija.

Saradnja sa Ujedinjenim nacijama

⁷ Detaljnije u dijelu „Politički kriterijumi“

U periodu od 21. II 2024 – 1. II 2025, ispunjene su obaveze koje proizilaze iz članstva Crne Gore u Ujedinjenim nacijama⁸. Crna Gora ostaje posvećena promovisanju uloge žena u miru i bezbjednosti, kao i implementaciji ciljeva Rezolucije SBUN 1325 i njoj pratećih rezolucija. Ministarstvo odbrane je, zajedno sa Međuresorskom radnom grupom, nosilac izvještavanja o nacionalnom Akcionom planu za implementaciju Rezolucije 1325 SBUN – Žene, mir i bezbjednost u Crnoj Gori⁹. Vlada je 23. XI 2023. usvojila Strategiju implementacije Rezolucije savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 - Žene, mir i bezbjednost i njoj pratećih rezolucija za period od 2024. do 2027. godine, sa Akcionim planom za period 2024 - 2025. godina (treći nacionalni akcioni plan). U toku je izrada Godišnjeg izvještaja o realizaciji aktivnosti iz Akcionog plana za period 2024 - 2025 za primjenu Strategije implementacije Rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 – Žene, mir i bezbjednost i njoj pratećih rezolucija (2024-2027) za 2024. godinu. U oktobru 2024, u saradnji sa UNDP SEESAC-om realizovana je obuka na temu: „Rodno odgovorno liderstvo“ za visoko rukovodni i komandni kadar institucija bezbjednosti. Takođe, od aprila do novembra 2024, oficir Vojske Crne Gore učestvovao je u programu „Mentorstvo za rodnu ravnopravnost“, koji je vodila ekspertkinja za rodna pitanja iz UNDP SEESAC-a.

Saradnja sa OEBS-om

U navedenom periodu, ispunjene su obaveze u skladu sa Kalendarom implementacije obaveza iz domena Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju – OEBS¹⁰.

Viškovi naoružanja i ubojnih sredstava

Ministarstvo odbrane kroz zadatak praćenja životnog ciklusa ubojnih sredstava (UbS) i njihovog sigurnog skladištenja, a u cilju postizanja veće bezbjednosti, nastavlja sa postupkom smanjenja viškova ubojnih sredstava, kako u sopstvenoj organizaciji, tako i u saradnji sa misijom OEBS-a u Crnoj Gori, što potvrđuje projekat „Ublažavanje bezbjednosnih rizika u vezi sa SALW/SCA u Crnoj Gori“ i izrada Uputstva za sigurno skladištenje UbS – za bezbjednosne snage u Crnoj Gori (Vojsku i Policiju). U periodu od 21. II 2024 do 1. II 2025. rješavanje viškova ubojnih sredstava je teklo sljedećom dinamikom:

- uništavanjem uz podršku „ITF Enhancing Human Security“ organizacije u količini od 33,73 tone;

⁸ Iz nadležnosti Ministarstva odbrane: izvještavanja o sprovođenju međunarodno-pravnih instrumenata iz oblasti razoružanja i kontrole naoružanja, u skladu sa rokovima izvještavanja Ujedinjenih nacija i finansijske kontribucije prema određenim mirovnim misijama, organizacijama i konvencijama, na prethodno dostavljeni zahtjev Ministarstva vanjskih poslova. U vezi sa tim, Ministarstvo je dostavilo izvještaje o implementaciji konvencija iz domena razoružanja i kontrole naoružanja: Godišnji izvještaj o usklađenosti sa Konvencijom o konvencionalnom oružju (CCW), na nacionalnom nivou; Godišnji izvještaj o implementaciji Izmijenjenog protokola II o zabrani ili ograničenju upotrebe mina, mina iznenađenja i drugih sredstava CCW Konvencije, na nacionalnom nivou; Godišnji izvještaj po članu 7 Konvencije o zabrani upotrebe, skladištenja, proizvodnje i prometa protivpješadijskih mina i njihovom uništavanju (APLC), na nacionalnom nivou; Godišnja izjava u skladu sa Haškim kodeksom ponašanja protiv širenja balističkih projektila (HCOC), sa aspekta svoje nadležnosti; Godišnji izvještaj u skladu sa članom VII Konvencije o zabrani kasetne municije (CCM), sa aspekta svoje nadležnosti; Godišnji izvještaj po osnovu člana VII Konvencije o hemijskom oružju (CWC), sa aspekta svoje nadležnosti; Godišnji izvještaj u vezi sa informacijama o nacionalnim programima u zaštitne svrhe protiv hemijskog oružja, u skladu sa članom X Konvencije o hemijskom oružju (CWC), sa aspekta svoje nadležnosti.

⁹ Prvi AP Vlada Crne Gore je usvojila 2017. i pokrивao je period od dvije godine. Drugi AP Vlada je usvojila 2019. i pokrивao je period od četiri godine, a Završni izvještaj o sprovođenju drugog AP Vlada je usvojila 4. V 2023.

¹⁰ U vezi sa tim, Ministarstvo odbrane je dostavilo godišnje izvještaje/informacije i popunilo tražene upitnike iz domena svoje nadležnosti, po sljedećem: Odgovore na upitnik o Kodeksu ponašanja u političko vojnim aspektima bezbjednosti; Odgovore na Upitnik o protivpješadijskim minama; Odgovore na upitnik o SALW-u, kao i razmjenu informacija o kategorijama, potkategorijama i kvalitetu o SALW-u, kontakt osobi za SALW/SCA u MO; Informaciju o transferima konvencionalnog naoružanja.

- prodajom po ranije zaključenim ugovorima u količini od 531,63 tone;
- donacijom partnerskim zemljama u količini od 34,18 tona;
- 3.541 komad naoružanja i drugih borbenih sredstava je preuzeto od strane kupca (po ranije zaključenim ugovorima).

Kontrola naoružanja

Crna Gora je u periodu 21. II 2024 – 1. II 2025. nastavila da učestvuje u aktivnostima po pitanju kontrole naoružanja u skladu s Bečkim dokumentom 2011 (BD11). Crna Gora je realizovala inspekciju Specifičnog područja na Malti, sa gostom inspektorom iz R. Češke (23 - 26. IV 2024), i učestvovala je u sljedećim inspeksijskim/evaluacijskim timovima: u timu Češke Republike tokom evaluacijskog nadzora u K. Švedskoj (27 – 29. II 2024); u timu R. Slovenije tokom inspekcije Specifičnog područja na Kipru (13 – 17. V 2024); u timu Mađarske tokom evaluacijskog nadzora u Austriji (3 – 6. VI 2024). U periodu od 10 – 13. XII 2024, Crna Gora je imala inspekciju Specifičnog područja od strane Kipra. Crna Gora je nastavila sa realizacijom aktivnosti u okviru NATO – ACDC i VCC, u cilju koordinacije i sprovođenja aktivnosti NATO članica u oblasti kontrole naoružanja. U skladu sa Bečkim dokumentom 2011 (BD11), 30. IV 2024 izvršena je razmjena Globalne vojne informacije – GEMI (Global Exchange of Military Information) za 2024. Takođe, 15. XII 2023. izvršena je Godišnja razmjena vojnih informacija – AEMI (Annual Exchange of Military information), za 2024, sa svim zemljama OEBS-a. U skladu sa Sporazumom o podregionalnoj kontroli naoružanja – SPKN, Član IV – Dejtonskog mirovnog sporazuma, Crna Gora je realizovala jednu aktivnu inspekciju prijavljene lokacije na teritoriji R. Hrvatske, u periodu od 4. do 6. VI 2024, kao i jednu pasivnu kvotu inspekcije prijavljene lokacije na teritoriji Crne Gore koja je, u periodu od 25. do 27. VI 2024. godine, realizovana od strane R. Srbije. U okviru saradnje sa Centrom za bezbjednosnu saradnju – RACVIAC, u periodu od 17. do 22. III 2024. u Crnoj Gori (Budva) realizovan je kurs po Sporazumu o podregionalnoj kontroli naoružanja – SPKN, Član IV, Dejtonskog mirovnog sporazuma. Crna Gora je predsjedavala sastankom 37. Stalne radne grupe (SRG) koji je realizovan u periodu od 10-12 IX 2024. u Herceg Novom. Takođe, Crna Gora je predsjedavala i sastancima 73. Podregionalne konsultativne komisije (PRKK) i Preglednom komisijom, koji su realizovani u periodu 4 - 8. XI 2024. u Beču, R. Austrija. Takođe, u skladu sa Sporazumom o podregionalnoj kontroli naoružanja, na sastanku „Razmjena godišnje informacije po SPKN za 2025“, koji je realizovan 12. XII 2024, u Beču, između Strana u Sporazumu izvršena je razmjena godišnjih vojnih informacija za 2025.

Kapaciteti za doprinos

U cilju doprinosa međunarodnom miru i stabilnosti, Crna Gora je nastavila sa aktivnim učešćem u međunarodnim misijama i operacijama. Pored učešća u misijama pod okriljem UN-a, kao i NATO misijama i aktivnostima u kojima učestvujemo kao kredibilna i odgovorna saveznica, Crna Gora doprinosi Zajedničkoj bezbjednosnoj i odbrambenoj politici (CSDP), kroz upućivanje pripadnika Vojske Crne Gore u EU misije i operacije, u skladu sa svojim kapacitetima.

NATO misije

Crna Gora je nastavila sa aktivnim doprinosom misiji KFOR, a na osnovu odluke Skupštine iz jula 2018. godine o učešću pripadnika VCG u NATO misiji na Kosovu. Trenutno su u ovoj misiji angažovani jedan oficir i jedan podoficir.

NATO misija u Iraku – U februaru i avgustu 2024. godine izvršene su rotacije u okviru NMI kada je upućen po jedan pripadnik VCG, na period od šest mjeseci.

Kao dio regionalnih napora na planu borbe protiv terorizma, Crna Gora je, na nivou saradnje Američko-jadranske povelje (A-5), u novembru 2024, angažovala i jednog pripadnika VCG u okviru mobilnog trening tima koji je upućen u Irak.

NATO operacija Sea Guardian – Skupština je, 13. V 2024, donijela Odluku o učešću pripadnika Vojske Crne Gore u NATO pomorskoj operaciji „Sea Guardian“ u Sredozemnom moru. Upućivanje crnogorskih pripadnika se očekuje u narednom periodu, u saradnji sa Mornaricom R. Albanije. U tom kontekstu, u decembru 2024, potpisan je Tehnički aranžman između Ministarstva odbrane Crne Gore i Ministarstva odbrane Republike Albanije u vezi sa pripremom za upućivanje i angažovanjem pripadnika VCG na patrolnim brodovima Mornarice Albanije radi učešća u ovoj operaciji.

Ostale NATO aktivnosti

Doprinos Crne Gore aktivnostima Alijanse na njenim istočnim granicama ostvaruje se kroz angažovanje pripadnika VCG u okviru NATO isturenih kopnenih snaga (Forward Land Forces) u Letoniji i Bugarskoj. U periodu od 21. II 2024 – 1. II 2025, Crna Gora je, u okviru FLF u Letoniji angažovala dvanaestu i trinaestu rotaciju od po 10 pripadnika, dok je u FLF u Bugarskoj u istom periodu angažovala treću i četvrtu rotaciju od po 43 pripadnika VCG.

EU misije i operacije

U pomorskoj operaciji NAVFOR ATALANTA, u periodu od 21. II 2024 – 1. II 2025. bila su angažovana dva pripadnika VCG. Prvi je bio angažovan u periodu od februara do 21. VI 2024, dok je drugi pripadnik bio angažovan u periodu od 10. VI 2024 do 25. XII 2024. Naredno upućivanje je planirano u drugoj polovini februara 2025.

Crna Gora je izrazila namjeru za učešće u misiji Evropske unije za pružanje vojne pomoći Ukrajini (EUMAM Ukraine). U vezi sa tim, u septembru 2023, Ministarstvo odbrane je uputilo pismo namjere EU Službi za vojno planiranje i sprovođenje (MPCC). U februaru 2024, Ministarstvo je obaviješteno da je Političko – bezbjednosni komitet dao saglasnost da Crna Gora pruži svoj doprinos misiji EUMAM. U toku je skupštinska procedura koja prethodi realizaciji učešća u međunarodnim misijama i operacijama.

UN misije

U misiji UN MINURSO, u periodu od 21. II 2024 – 1. II 2025., bile su angažovane dvije oficirke VCG. Prva je bila na angažovanju (od aprila 2023. godine) do aprila 2024, a druga je upućena u aprilu 2024. na angažman koji će trajati do aprila 2025. Do sada je u navedenoj misiji učestvovalo ukupno devet pripadnika. U skladu sa prioritarnim politikama UN za povećanje broja žena u misijama, VCG od 2020. godine u navedenu misiju upućuje samo oficirke. Pored navedenog, Vojska Crne Gore planira da proširi svoje učešće u misijama pod okriljem UN-a, kroz angažovanje u misiji na Kipru (United Nations Peacekeeping Force in Cyprus – UNFICYP). Skupština je u maju 2024. godine donijela Odluku o upućivanju do 3 pripadnika u navedenu misiju. U toku je procedura usaglašavanja bilateralnog aranžmana sa UK o učešću pripadnika VCG u sastavu UK kontingenta u navedenoj misiji.

Vježbe i obuke

Obuka jedinica i pripadnika VCG je u periodu 21. II 2024 – 1. II 2025. bila fokusirana na dostizanje, unapređenje i održavanje njihovih sposobnosti, a u cilju kvalitetnog izvršavanja postavljenih zadataka. Aktivnosti su bile usmjerene na osposobljavanje deklariranih jedinica, realizaciju karijernih kurseva, stručno-specijalističko

usavršavanje i izučavanje stranih jezika u zemlji i inostranstvu. Pripadnici Vojske su u navedenom periodu učestvovali na brojnim nacionalnim i međunarodnim vježbama, što je bilo od posebnog značaja za dostizanje interoperabilnosti sa savezničkim snagama, ali i unaprijeđenje bilateralne i multilateralne saradnje i razumijevanja.

Strategijski i normativni okvir

Vlada je 3. X 2024. donijela Odluku o obrazovanju Interresorne komisije za suprotstavljanje hibridnim prijetnjama, u cilju izrade i praćenja implementacije Strategije o suprotstavljanju hibridnim prijetanjama i pratećeg Akcionog plana. Strategija o suprotstavljanju hibridnim prijetnjama za period 2025-2028 sa pratećim Akcionim planom za njenu implementaciju za period 2025-2026 predstavljaće osnovni strateški dokument kojim se daju smjernice za unapređivanje postojećeg normativnog i institucionalnog okvira u cilju efikasnijeg suprotstavljanja širokom spektru hibridnih prijetnji. Realizacija mjera i aktivnosti sadržanih u ovom strateškom dokumentu ima za cilj uspostavljanje integrisanog nacionalnog sistema za suprotstavljanje hibridnim prijetnjama, kao i jačanje ukupne otpornosti države i društva na ovaj bezbjednosni izazov. Nacrt Strategije i Akcionog plana biće usaglašen na nacionalnom nivou najkasnije do kraja februara 2025. godine, nakon čega će biti poslani na uvid i sugestije Evropskom centru izvrsnosti za hibridne prijetnje. Usvajanje Strategije se očekuje u I kvartala 2025.

Vlada je 26. XII 2024. usvojila Plan investiranja Crne Gore u odbranu 2025 – 2028, čiji se primarni cilj ogleda u dostizanju potrebnog investiranja u odbranu u iznosu od minimum 2% BDP, dok se istovremeno obezbjeđuje održivost i kontinuitet budžeta za odbranu. Takođe, Planom se omogućava postizanje ciljeva utvrđenih sveukupnom reformom sistema odbrane, kao i ciljeva postavljenih u dijelu modernizacije i opremanja Vojske Crne Gore, odnosno implementaciji NATO ciljeva sposobnosti dodijeljenih Crnoj Gori.

Nacionalni katalog mjera za odgovor na krize je u 2024, usaglašen sa NATO priručnikom mjera za odgovor na krize. U njemu su jasno definisani nacionalni nosioci i aktivnosti koje je neophodno preduzeti za implementaciju mjera kada se aktiviraju od strane NATO, u toku realizacije vježbi iz oblasti upravljanja krizama, ali i tokom stvarnih situacija.

Skupština je 17. V 2024. donijela Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti. U Zakon je transponovano 13 akata sekundarnog prava Evropske unije i to: jedanaest direktiva, jedna odluka i jedna regulativa. Potpuna usklađenost sa pravnom tekovinom Evropske unije i sa smjernicama i standardima međunarodnih organizacija postići će se kroz izradu strateških, planskih, programskih i podzakonskih akata, koje ovaj Zakon predviđa (112 pravnih osnova – 107 za podzakonska akta i 5 za strateška dokumenta), zaključno sa 1. VII 2027. U dijelu sprovođenja Ugovora o neproliferaciji nuklearnog oružja (NPT), Sporazuma o zaštitnim mjerama, Dodatnog protokola i Protokola o malim količinama tokom izrađena su četiri kvartalna i godišnji nacionalni izvještaj i izjave o nuklearnim materijalima u Crnoj Gori, koji su dostavljeni Međunarodnoj agenciji za atomsku energiju. Vlada je preko Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera bila suorganizator Regionalne radionice o Integrisanim planovima održivosti nuklearne bezbjednosti, koja se održala u periodu 3 – 7. VI 2024, a koju je organizovala Međunarodna agencija za atomsku energiju (MAAE). Svrha događaja je bila da učesnicima pruži odgovarajuća znanja u svim aspektima nuklearne bezbjednosti, kao i sveobuhvatan pregled relevantnih međunarodnih pravnih instrumenata, uključujući skorašnji napredak u ovoj oblasti.

Pripremljen je Nacrt Integrisanog plana održivosti nuklearne bezbjednosti sa Planom implementacije za period 2025-2030. godina, čije se usvajanje očekuje u prvoj polovini 2025.

Vlada je 1. XI 2024. donijela Strategiju za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030. sa Akcionim planom za 2025-2026. godinu, koja obuhvata i radijacione i nuklearne nesreće. Ovaj dokument izrađen je u okviru projekta koji je finansiran u okviru Mehanizma Unije za civilnu zaštitu. Glavni cilj Strategije je sprovođenje aktivnosti na prevenciji i smanjenju rizika od katastrofa i jačanju otpornosti na pojavu novih rizika, kao i jačanje kapaciteta društva i državnih/lokalnih institucija u odgovoru na različite vrste prirodnih i od strane čovjeka izazvanih katastrofa, sa posebnim akcentom na ranjive grupe i rodnu odgovornost. Strategija će unaprijediti kapacitete Crne Gore za sprovođenje aktivnosti koje se odnose na upravljanje rizicima od katastrofa i obezbijediti efikasniju prevenciju, pripravnost i reagovanje u slučaju katastrofa, dok će istovremeno snažno podržavati nacionalnu implementaciju pet ciljeva Unije za otpornost na katastrofe. Izradu Strategije podržala je EU (DG ECHO, kroz poziv za „Pojedinačne grantove državama za upravljanje rizikom od katastrofa (Track 1)“).

Na osnovu Zakona o hemikalijama („Sl. list CG“, br. 051/17, 084/24), doneti su sljedeći pravilnici: Pravilnik o načinu klasifikacije, pakovanja i označavanja hemikalije u skladu sa globalno harmonizovanim sistemom UN („Sl. list CG“, br. 085/17, 117/21, 017/24) kojim se transponuju izmjene i dopune CLP Regulative i Uredbu o zabranjenim odnosno dozvoljenim načinima upotrebe, proizvodnje i stavljanja na tržište hemikalija koje predstavljaju neprihvatljiv rizik po zdravlje ljudi i životnu sredinu („Sl. list CG“, br. 070/18, 076/20, 134/22, 057/24) u skladu sa izmjenama Aneksa XVII REACH regulative.

U toku je izrada novog Zakona o oružju i municiji, kojim će se izvršiti usklađivanje sa Direktivom 2021/555 od 24. III 2021, kao i unaprijediti važeća zakonska rješenja, kako bi se omogućila efikasna kontrola posjedovanja i prometa oružja, u cilju sprječavanja njegove zloupotrebe i poboljšanja bezbjednosti građana Crne Gore. Zakonom će se legalnim i savjesnim vlasnicima oružja omogućiti da nesmetano posjeduju i koriste oružje u zakonom dozvoljene svrhe lova, sporta, samoodbrane i kolekcionarstva. Utvrđivanje predloga zakona planirano je u II kvartalu 2025.

U Operativno-komunikacionom centru 112 (OKC 112) Direktorata za zaštitu i spašavanje Ministarstva unutrašnjih poslova u februaru 2024, uspostavljen je CECIS sistem – Zajednički sistem komunikacije i informisanja u vanrednim situacijama koji će pojednostaviti i unaprijediti komunikaciju sa Centrom za koordinaciju odgovora na vanredne situacije u Briselu (ERCC), koji funkcioniše u okviru Mehanizma Unije za civilnu zaštitu.

Regionalna platforma za smanjenje rizika od katastrofa za Evropu i Centralnu Aziju, održala se od 6. do 8. XI 2024. u Budvi i okupila blizu 700 predstavnika iz 55 država Evrope i Centralne Azije. Regionalnu platformu organizovala je Vlada Crne Gore, u saradnji sa Kancelarijom Ujedinjenih nacija za smanjenje rizika od katastrofa (UNDRR) i uz podršku Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), Evropske komisije i Savjeta Evrope. Ovaj događaj je omogućio političkim liderima, institucijama nadležnim za smanjenje rizika od katastrofa i drugim učesnicima da se osvrnu na napredak u implemetaciji Sendai okvira za smanjenje rizika od katastrofa 2015-2030 i Mape puta za smanjenje rizika od katastrofa 2021-2030, te da razgovaraju o odvažnim koracima za unapređenje otpornosti na katastrofe u regionu, sa fokusom na proaktivno upravljanje rizicima umjesto na reagovanje na katastrofe.

U okviru projekata, podržanih od EU, održane su dvije terenske i jedna regionalna štabna vježba na temu reagovanja u slučaju elementarnih nepogoda, većih i drugih nesreća na kojima su se testirale uspostavljene procedure slanja i primanja međunarodne pomoći u slučaju katastrofa, kao i uvijek bavale procedure iz EU smjernica za Podršku zemlje domaćina (HNS). Na ovim vježbama učestvovala su 143 predstavnika iz Crne Gore.

Pružanje humanitarne pomoći – Ministarstvo unutrašnjih poslova (Zaključak Vlade, broj 10-011/24-5582/2 od 6. X 2024.) uputilo je spasilački tim u Bosnu i Hercegovinu, radi saniranja posljedica poplava koje su pogodile centralni i južni dio zemlje. Tim je spasilačke aktivnosti sprovodio na području Jablanice i Konjica,

od 7. do 11. X 2024. Ovaj tim se sastojao od dvije komponente: komponenta za traganje i spašavanje iz ruševina (light USAR) i komponenta tima visokog kapaciteta za crpljenje vode (High Capacity Pumping – HCP) i imao je 33 pripadnika, i to: 24 vatrogasaca-spasilaca, 5 pripadnika Crvenog krsta Crne Gore i 4 pripadnika Direktorata za zaštitu i spašavanje (menadžment tima). Takođe, Ministarstvo unutrašnjih poslova pružilo je i pomoć u vidu vreća za spavanje – 50 komada i ćebadi – 300 komada, procijenjene vrijednosti 9.000,00 eura.

Crna Gora je nastavila da se u potpunosti usaglašava sa Zajedničkom vanjskom i bezbjednosnom politikom Evropske unije, primarno prateći razvoj ruske agresije na ukrajinsku teritoriju i transponujući sve odluke koje čine dosadašnje pakete sankcija Evropske unije, u cilju slabljenja ruskih ratnih sposobnosti i finalno onemogućavanja Ruske Federacije da nastavi agresiju, ali i istovremeno transponujući odluke o restriktivnim mjerama u vezi sa tematskim oblastima koje se odnose na ljudska prava, hemijsko oružje i sajber napade, kao i odluke o restriktivnim mjerama prema drugim državama.

U okviru 14. paketa sankcija, Vlada je u oktobru 2024. usvojila posljednju izmjenu Odluke 2014/145/ZVBP od 17. marta 2014. godine o uvođenju međunarodnih restriktivnih mjera utvrđenih odlukama Savjeta Evropske unije u odnosu na djelovanja koja podrivaju ili ugrožavaju teritorijalni integritet, suverenitet i nezavisnost Ukrajine. U proceduri transponovanja je bila i posljednja izmjena Odluke 2014/512/ZVBP od 31. jula 2014. godine, o uvođenju međunarodnih restriktivnih mjera utvrđenih odlukama Savjeta Evropske unije s obzirom na djelovanja Ruske Federacije kojima se destabilizuje situacija u Ukrajini, koju je u trenutku obustavilo usvajanje novog Zakona o restriktivnim mjerama na sjednici Skupštine Crne Gore, odnosno promjene u proceduri uvođenja odluka o restriktivnim mjerama Evropske unije, predviđene novim zakonskim rješenjem.

Skupština je 10. XII 2024. donijela Zakon o restriktivnim mjerama, a na snagu je stupio 21. XII 2024. Nova zakonska procedura predviđa mnogo brže usvajanje restriktivnih mjera Evropske unije te omogućava da Crna Gora nastavi da se, bez većih zakašnjenja, u potpunosti usaglašava sa ZVBP-om Evropske unije, ispunjava svoje međunarodne obaveze u cilju davanja doprinosa pri održavanju i uspostavljanju međunarodnog mira i bezbjednosti, i ostane kredibilan partner u ovoj oblasti. Takođe, važno je napomenuti da će nova procedura uvođenja odluka o restriktivnim mjerama EU, omogućiti da 15. paket, i svi budući paketi sankcija EU budu transponovani u jako kratkom roku nakon usvajanja istih od strane Savjeta Evropske unije. Usvajanjem novog Zakona o restriktivnim mjerama, Crna Gora je ispunila sve preporuke i sugestije MONEYVAL-a i FATF-a, koje su pri ranijim evaluacijama prepoznate kao nedostaci prethodnog zakonskog rješenja.

EKONOMSKA I FINANSIJSKA PITANJA I STATISTIKA

Makroekonomska kretanja

Crnogorska ekonomija je u 2024. pokazala visok stepen stabilnosti i otpornosti, zahvaljujući nastavku pozitivnih makroekonomskih trendova i stabilizaciji inflatornih tokova u odnosu na 2023.

Stopa inflacije u 2024, nakon visokih stopa u prethodne dvije godine, bilježi izrazito povoljne trendove. Prema posljednjim podacima, godišnja inflacija je u 2024. iznosila 3,3%, dok je decembarska mjesečna inflacija zabilježila pad od 0,1% u odnosu na novembar.

Prema preliminarnim podacima Monstata, crnogorska ekonomija je u prva tri kvartala 2024. zabilježila realni rast BDP-a od 3,1%, pri čemu je najveći doprinos rastu dala privatna potrošnja (5,9 p.p). U prvom kvartalu rast je iznosio 4,4%, što je Crnu Goru svrstalo među tri zemlje sa najvećom stopom rasta u Evropi. U drugom kvartalu je ostvaren rast BDP-a od 2,7%, dok je u trećem kvartalu rast iznosio 2,6%, pri čemu su najveći rast zabilježile bruto investicije u osnovna sredstva (9,8%), što je pokazatelj oporavka investicione aktivnosti. U trećem kvartalu 2024. stopa rasta ekonomije Evropske unije je iznosila 1,3%.

Prema dostupnim kratkoročnim indikatorima, građevinska aktivnost bilježi rast vrijednosti izvršenih građevinskih radova od 2,4% za prva tri kvartala 2024. Prihodi od turizma su u trećem kvartalu iznosili 877,1 mil.€ i bilježe pad od 3,5% u odnosu na isti kvartal 2023. Iako su nakon rekordne 2023. prihodi od turizma za prvih devet mjeseci 2024. zabilježili blagi pad u odnosu na 2023, u poređenju sa pretkriznom 2019. prihodi od turizma bilježe snažan rast od 29,0%. U prvih jedanaest mjeseci 2024, promet u maloprodaji je rastao po prosječnoj stopi od 11%, dok je putnički promet na aerodromima u trećem kvartalu 2024. veći za 17,0% u odnosu na treći kvartal 2023.

Jedan od ključnih pokretača snažnog rasta tokom prethodnih godina, tržište rada, bilježi nastavak pozitivnih trendova, pa je u prvih jedanaest mjeseci 2024. zaposlenost porasla za 5,3% (na 257,4 hiljade), prosječna neto plata porasla je za 9,2% (na 863 eura), dok je stopa nezaposlenosti u novembru 2024. na niskom i stabilnom nivou od 11,40%.

Ostvarenju ovih ekonomskih pokazatelja snažno je doprinio bankarski sektor, sa značajnim povećanjem ukupnih kredita od 14,0% na godišnjem nivou u novembru, i depozita koji su dostigli vrijednost od 5,7 milijardi eura, uz godišnji rast od 5,6%.

Prosječna stopa inflacije u 2024. je iznosila 3,3%, a najveći doprinos rastu potrošačkih cijena dale su cijene u kategoriji 'stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva' (doprinos 0,79 p.p) i cijene odjeće i obuće (doprinos 0,56 p.p). Godišnja stopa inflacije u Crnoj Gori je u septembru 2024. bila na nivou od 1,0%, što je najniži nivo od marta 2021. Decembarske cijene su na mjesečnom nivou zabilježile pad (-0,1%). Cijene industrijskih proizvoda iz uvoza u Crnoj Gori u trećem kvartalu 2024. bilježe godišnji rast od 0,2%, dok su cijene proizvođača industrijskih proizvoda za izvoz više 6,6,% u odnosu na isti kvartal 2023.

U skladu sa najnovijim trendovima i podacima, očekuje se da će privredni rast u 2024. u Crnoj Gori dostići 3,8%, na bazi daljeg rasta sektora turizma, nastavka visoke privatne potrošnje, kao i oporavka i daljeg rasta investicija, na bazi relevantnih planova i usvojenog kapitalnog budžeta za 2024, dok se u narednoj godini očekuje snažniji rast od 4,8%.

Crnogorska ekonomija će u srednjem roku prosječno godišnje rasti po stopi od 3,7%. Osnovne pretpostavke makroekonomskog scenarija u srednjem roku čine snažna potrošnja domaćinstava, povećanje minimalne i prosječne zarade i minimalne penzije, reforme poreske politike i poslovnog ambijenta, rast investicione aktivnosti i nastavak rasta u turizmu, uz mjere sektorske podrške i relevantne prognoze ekonomske aktivnosti i inflacije u Evropi. Takođe, prospekti rasta ekonomije u srednjem roku podržani su visokim prioritetima ka ispunjavanju EU agende u procesu pristupanja Crne Gore, naročito u kontekstu Plana rasta EU i instrumenata finansijske podrške za domaće razvojne projekte i reformske mjere.

STATISTIKA EKSTERNOG SEKTORA

Platni bilans

Prema preliminarnim podacima Centralne banke Crne Gore, u periodu januar-septembar 2024, deficit tekućeg računa iznosio je 776,86 miliona eura i bio je veći za 115,79% u odnosu na isti period 2023. Rast deficita tekućeg računa rezultat je rasta deficita na računu roba (11,82%), pada suficita na računu usluga (za 3,84%), kao i zabilježnog deficita na računu primarnog dohotka.

U periodu januar - septembar 2024. zabilježen je rast obima razmjene roba od 2,29%, dok je kod obima razmjene usluga zabilježen pad od 4,57%. Ukupan izvoz roba iznosio je 463,74 miliona eura ili 16,79% manje u odnosu na isti period 2023, dok je ukupan uvoz roba iznosio 2.957,93 miliona eura i bio je za 6,10% veći u odnosu na uporedni period. Ukupni prihodi od usluga iznosili su 2.185,60 miliona eura ili 4,33% manje u odnosu na posmatrani period, dok su evidentirani rashodi iznosili 769,48 miliona eura (pad od 5,23%).

Prema preliminarnim podacima, neto priliv stranih direktnih investicija u periodu januar-novembar 2024. je povećan za 17,22% u odnosu na isti period prethodne godine. Ovakvo kretanje rezultat je smanjenja odliva SDI od 10,93%, kao i povećanja priliva SDI od 3,08% u poređenju sa istim periodom 2023. Ukupan odliv SDI u periodu januar-novembar 2024. iznosio je 347,87 miliona eura, dok je ukupan priliv SDI iznosio 801,69 miliona eura.

Spoljni dug

Prema preliminarnim podacima, ukupan spoljni dug Crne Gore na kraju trećeg kvartala 2024. iznosio je 9.412,69 miliona eura. U odnosu na kraj decembra prethodne godine ovaj dug uvećan je za 343,64 miliona eura, usljed većeg povećanja duga zabilježenog kod javnog sektora.

U strukturi spoljnog duga Crne Gore na kraju trećeg kvartala 2024, 44,06% odnosilo se na dug javnog sektora, dok se 55,94% odnosilo na dug privatnog sektora. Spoljni dug javnog sektora iznosio je 4.147,60 miliona eura, što predstavlja povećanje od 528,28 miliona eura u odnosu na kraj prethodne godine. Ovaj rast rezultat je povećanja obaveza po osnovu emitovanih obveznica na inostranom tržištu. Spoljni dug privatnog sektora na kraju trećeg kvartala 2024. iznosio je 5.265,08 miliona eura, ili 184,63 miliona eura manje u odnosu na kraj prethodne godine.

U valutnoj strukturi ukupnog spoljnog duga tokom posmatranog perioda dominirao je euro sa 95% učešća, što rizik zemlje čini relativno niskim imajući u vidu da je euro u Crnoj Gori zvanično sredstvo plaćanja.

BANKARSKI SEKTOR

Za Centralnu banku Crne Gore, 2024. bila je obilježena značajnim dostignućima: pristupanjem Crne Gore Jedinostvenom području plaćanja u eurima (SEPA); ubrzanom pripremom i dostavljanjem svih sistemskih zakona od strane CBCG, znatno prije prvobitno planiranih rokova za 2025. i 2026. – finalizovanih i dostavljenih Vladi do septembra 2024. na dalju obradu i usvajanje u Parlamentu – u cilju ispunjavanja završnih mjerila za Poglavlje 4 (Slobodno kretanje kapitala) i Poglavlje 9 (Finansijske usluge); značajnim napretkom u modernizaciji sistema plaćanja; značajno ojačanim okvirom za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma (AML/CFT) i pohvalnim rezultatima CBCG; promocijom održivijeg, digitalnog i inkluzivnijeg finansijskog sektora; te usvajanjem Strategijskog plana CBCG za period 2025–2028, kojim se postavljaju temelji za potpuno usklađivanje sa standardima Evropskog sistema centralnih banaka (ESCB) i Eurosistema.

Ovi uspjesi upotpunjeni su usvajanjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Centralnoj banci Crne Gore, koji je Skupština usvojila 28. XII 2023, a kojim se u potpunosti implementiraju principi institucionalne, funkcionalne, personalne i finansijske nezavisnosti Centralne banke. Na osnovu principa institucionalne nezavisnosti, usklađenog sa članom 130 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (TFEU) i članom 7 Statuta ESCB-a i ECB-a, guvernerka CBCG je u avgustu 2024. iskoristila autonomna ovlašćenja i podnijela Skupštini nominacije za dva viceguvernera. Nominacije su i dalje na razmatranju u Skupštini. Oba kandidata izabrana su na osnovu njihovih izuzetnih profesionalnih kompetencija i etičkih standarda, što su dokazali tokom godina predanog rada u CBCG.

Aktivnosti CBCG na usklađivanju domaćih propisa sa pravnim okvirom EU, zajedno sa kontinuiranim nadzorom bankarskog sektora, rezultirale su stabilnim i zdravim bankarskim sistemom.

Bankarski sistem u Crnoj Gori karakteriše stabilnost, likvidnost, visoka profitabilnost i dobra kapitalizovanost. U novembru 2024. zabilježen je rast ključnih bilansnih pozicija u jednogodišnjem uporednom periodu. Bankarski sistem na 30. XI 2024. posluje sa dobitkom u iznosu od 161,9 mil. eura, što je za 13,08% više u odnosu na isti period 2023. Vlasnička struktura kapitala banaka nije značajno promijenjena u trećem kvartalu 2024. godine.¹¹ Kapital banaka većim dijelom potiče iz stranih izvora. Učešće stranog kapitala u bankama iznosi 86,85%, na domaći privatni kapital se odnosi 11,96%, dok je učešće državnog kapitala u ukupnom kapitalu 1,19%. Koeficijent adekvatnosti kapitala na kraju trećeg kvartala 2024. iznosi 19,80%, što je znatno iznad zakonom propisanog minimuma koji iznosi 8%. Ovaj koeficijent bilježi pad u odnosu na isti period 2023, kada je iznosio 20,71%. Bruto nekvalitetni krediti i potraživanja (C, D i E) na kraju novembra 2024. iznose 177,3 mil. eura i predstavljaju 3,81% ukupnih bruto kredita i potraživanja. U odnosu na novembar 2023. ovaj pokazatelj bilježi pad od 1,26 p.p.

Centralna banka Crne Gore od početka rata u Ukrajini prati stabilnost depozita nerezidenata na nivou pojedinih banaka i sistema kao cjeline. Posebna pažnja se posvećuje depozitima nerezidentnih lica koji dolaze iz Ruske federacije.

Tokom 2024, regulatorne aktivnosti Centralne banke Crne Gore bile su usmjerene na potpuno usklađivanje sa EU regulatornim okvirom (CRD V/CRR II), u okviru kojih su pripremljene i izmjene i dopune Zakona o kreditnim institucijama, koje su u vidu Predloga zakona upućene sredinom septembra 2024. na dalju proceduru za usvajanje.

Prilikom izrade navedenog Zakona korišćena je ekspertska podrška kroz realizaciju TAIEX instrumenta predpristupne pomoći sa ekspertima iz Hrvatske narodne banke u cilju provjere usklađenosti izmjena i dopuna Zakona o kreditnim institucijama sa navedenom EU bankarskom regulativom. Takođe, pomenutim izmjenama

¹¹ Podaci o vlasničkoj strukturi kapitala, koeficijentu adekvatnosti kapitala, ROA i ROE su dostupni isključivo na kvartalnom nivou.

i dopunama inkorporirane su preporuke eksperata Evropske komisije – DG FISMA, angažovanih kroz tehničku pomoć prilikom pripreme nacrt aplikacije u okviru aktivnosti za uspješno realizovano proširenje geografskog obuhvata SEPA na Crnu Goru.

Usvajanjem navedenog Zakona unaprijediće se regulatorni okvir za poslovanje kreditnih institucija, kroz primjenu dodatnih zahtjeva ili jačanje postojećih, koji su propisani EU bankarskim paketom, i na taj način će se pozitivno uticati na dalje poslovanje kreditnih institucija i u krajnjem, na zdrav i stabilan bankarski sistem, odnosno finansijski sistem u cjelini.

Nakon usvajanja izmjena i dopuna ovog Zakona, biće izvršeno neophodno usklađivanje cjelokupnog seta podzakonskih propisa koji proističu iz ovog Zakona, što podrazumijeva usklađivanje navedenog podzakonskog okvira sa relevantnim EU smjernicama i drugim propisima. Značajan dio predloga izmjena i dopuna ovih propisa je pripremljen ili je u završnoj fazi pripreme (izmjene Odluke kojima se reguliše upravljanje rizicima u kreditnim institucijama, izmjene Odluke o upravljanju rizikom likvidnosti kojim se prenosi zahtjev za NSFR, zatim izmjene Odluke o ICAAP i ILAAP, Odluke o planovima oporavka kreditnih institucija, Odluke primanjima u kreditnim institucijama, Odluke o velikim izloženostima kreditnih institucija itd.).

Takođe, Centralna banka Crne Gore je pripremila i sredinom septembra 2024. uputila na dalju proceduru za usvajanje i izmjene i dopune Zakona o finansijskom lizingu, faktoringu, otkupu potraživanja, mikrokreditiranju i kreditno-garantnom poslovanju, kojim se unapređuje postojeći regulatorni okvir za poslovanje pružalaca finansijskih usluga, osnažuje nadzor nad njima, u skladu sa najboljim praksama i kojim se povećava osnivački kapital za ove subjekte, izuzev kreditno-garantnih fondova, i uvode zahtjevi za održavanje adekvatnosti kapitala za mikrokreditne finansijske institucije i lizing društva, koji će pozitivno uticati na jačanje stabilnosti i odgovornosti pružalaca finansijskih usluga, kao i na porast sigurnosti i zaštitu korisnika ovih usluga.

Dodatno, radni tim koji čine predstavnici Ministarstva finansija, Centralne banke, Agencije za nadzor osiguranja i Komisije za tržište kapitala, pripremio i u julu 2024. uputio na proceduru za usvajanje Predlog zakona o finansijskim konglomeratima kojim je izvršeno usklađivanje sa Direktivom 2002/87/EC o dodatnom nadzoru kreditnih institucija, osiguravajućih društava i investicionih društava u finansijskom konglomeratu.

Takođe, regulatorne aktivnosti podrazumijevale su i unaprijeđenje podzakonske regulative usvojene u cilju sprovođenja važećeg Zakona o kreditnim institucijama („Sl. list CG“, br. 72/19 i 8/21).

Na sjednici Savjeta Centralne banke Crne Gore, održanoj 25. III 2024. usvojene su sljedeće Odluke:

Odluka o povećanju stope kontracikličnog bafera kapitala („Sl. list Crne Gore“ br. 27/24) koja će se primjenjivati od 1. IV 2025. u skladu s kojom će se stopa kontracikličnog bafera kapitala za teritoriju Crne Gore povećavati za 0,50 procentnih poena i iznosiće 0,5% ukupnog iznosa izloženosti riziku.

Donijeta je i Odluka o izmjeni Odluke o primanjima u kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“ br. 27/24). Naime, po prethodno važećem rješenju, članom 38 bila je propisana obaveza odlaganja isplate varijabilnih primanja koja se odnosila na sve zaposlene koji imaju značajan uticaj na rizični profil značajne kreditne institucije, bez pravljenja razlike u visini iznosa primanja koja se dodjeljuju zaposlenom, kako je to bilo predviđeno članom 42 Odluke u odnosu na čl. 39 do 41 Odluke. S tim u vezi, usvojenim izmjenama, od primjene ograničenja iz odredbe člana 38 Odluke izuzimaju se sva „manja“ varijabilna primanja zaposlenih, odnosno ona varijabilna primanja koja ne dosežu propisane pragove iz člana 42 Odluke (iznos od 30.000 EUR i 30% fiksnih primanja na godišnjoj osnovi).

Dodatno, usvojena je i Odluka o izmjeni i dopuni Odluke o obračunu i iskazivanju efektivne kamatne stope na kredite i depozite („Sl. list Crne Gore“ br. 27/24) kojom se uvodi obaveza kreditnih institucija da Centralnoj banci Crne Gore dostavljaju informacije o kamatnim stopama za potrošačke kredite, čime se stvoreni preduslovi da CBCG sastavlja informativnu listu ponude potrošačkih kredita koju objavljuje na svojoj internet stranici. Na ovaj način se postiže temeljna i cjelovita informisanost potrošača kojim je dostupno da vrše poređenje kamatnih stopa i biraju čije će usluge kreditiranja koristiti, na jednom mjestu i na pristupačan način.

U aprilu 2024. Savjet Centralne banke Crne Gore donio je Odluku o prestanku važenja Odluke o privremenim mjerama za ublažavanje negativnih uticaja epidemije zarazne bolesti COVID 19 i situacije u Ukrajini na finansijski sistem („Sl. list Crne Gore“ br. 35/24). Ova Odluka je donesena iz razloga što je većina prethodno propisanih mjera prestala da se primjenjuje ili istekom roka na koji su mjere donesene (zabrana isplate dividende i isključivanje nerealizovanih gubitaka), te zbog same prirode mjere.

Krajem maja 2024. Savjet Centralne banke je donio Odluku o izmjeni i dopuni Odluke o adekvatnosti kapitala kreditnih institucija („Sl. list Crne Gore“ 52/24) kojom se ukida prudencijalni tretman rezervi za procijenjene gubitke po regulatornom zahtjevu (račun 3025) tako što je propisano postepeno priznavanje negativnih efekata u regulatornom kapitalu, na koji način se obezbjeđuje postepeno ukidanje korišćenja računa 3025 tako da se počev od 31.XI 2025. otpočne sa priznavanjem negativnih efekata u potpunosti prilikom obračuna redovnog osnovnog kapitala.

Krajem juna 2024. Savjet Centralne banke donio je Odluku o izmjenama i dopunama Odluke o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“, broj 62/24), kojom je izvršeno potpuno usklađivanje sa EU propisima kojim se propisuju standardi za upravljanje rizicima koji proizilaze iz izloženosti kamatnom riziku po osnovu pozicija kojima se ne trguje i rizikom kreditnog spreda koji proizilazi iz pozicija kojima se ne trguje (IRRBB, CSRBB).

Savjet Centralne banke donio je 24. XII 2024. Odluku o izmjeni Odluke o makroprudencijalnim mjerama koje se odnose na kredite koje kreditne institucije odobravaju fizičkim licima, kojom se primjena makroprudencijalnih mjera produžava na period od još godinu dana.

SANACIJA KREDITNIH INSTITUCIJA

CBCG je u cilju usaglašavanja Zakona o sanaciji kreditnih institucija sa Direktivom 2019/879/EU o izmjeni Direktive 2014/59/EU u pogledu kapaciteta pokrivanja gubitaka i dokapitalizacije kreditnih institucija i investicionih društava i Direktive 98/26/EZ (BRRD II), a sa ciljem poboljšanja operativnog izvršenja sanacije kreditnih institucija, jačanja nadležnosti organa za sanaciju i prevazilaženja zakonskih neizvjesnosti, pripremila nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sanaciji kreditnih institucija, čiji predlog je utvrdila Vlada, a Skupština usvojila 19. XI 2024. („Službeni list Crne Gore“ br.113/24).

Takođe, u cilju usklađivanja domaće regulative iz oblasti stečaja i sanacije banaka sa važećim EU propisima, Centralna banka je pripremila nacrt Zakona o izmjeni i dopuni Zakona o stečaju i likvidaciji banaka, koji je, kao i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sanaciji kreditnih institucija, Skupština usvojila 19. XI 2024. („Službeni list Crne Gore“ br.113/24) i kojim se navedeni zakonski akt usklađuje sa Direktivom 2017/2399/EU u pogledu rangiranja neobezbijeđenih dužničkih instrumenata u hijerarhiji stečajnog postupka. Navedenim izmjenama i dopunama Zakona u potpunosti je izvršeno usaglašavanje sa BRRD II regulativom.

S obzirom da je bila u obavezi da pripremi planove sanacije, CBCG je zatražila od svih kreditnih institucija da dostave podatke kojima raspolažu, a koji su neophodni za pripremu planove sanacije, pa je CBCG usvojila planove sanacije za 2022, 2023. i 2024. CBCG je u 2022, 2023. i 2024. utvrdila minimalni zahtjev za sopstvenim

sredstvima i prihvatljivim obavezama (MREL) za sve kreditne institucije, koji je dovoljan za eventualni otpis ili konverziju iznosa sopstvenih sredstava i kvalifikovanih obaveza, najmanje u iznos pokrića gubitka i dokapitalizacije.

NADZOR U OBLASTI SPREČAVANJA PRANJA NOVCA, SUZBIJANJA FINANSIRANJA TERORIZMA I ZAŠTITE KLIJENATA U KREDITNIM INSTITUCIJAMA I KORISNIKA FINANSIJSKIH USLUGA

CBCG je u 2024. sprovela šest ciljnih kontrola usklađenosti sa propisima i 10 kontrola provjera postupanja po supervizorskim mjerama (9 kreditnih i 1 platna institucija). Završene su i tri tematske kontrole koje su sprovedene kod ukupno 19 obveznika.

U odnosu na navedeno, CBCG je u vezi sa slabostima sistema utvrđenim posredstvom neposrednog nadzora u 2024. naložila ukupno 16 supervizorskih mjera: sedam supervizorskih mjera u formi pisanog upozorenja (za šest kreditnih institucija i jednu MFI), osam u formi rješenja kreditnim institucijama (za šest kreditnih institucija) i jedna mjera Sporazuma.

Rješenjima su naložene novčane kazne, u rasponu od 0,1%, do 0,5% regulatornog kapitala, što je i maksimalni iznos prema članu 276 Zakona o krednim institucijama. Tako je CBCG u 2024. naložila novčane kazne ukupne vrijednosti (830.703,00 EUR) što predstavlja značajan iskorak CBCG u dijelu snaženja kaznene politike CBCG.

Osim toga, CBCG je u toku 2024. izradila:

- Smjernice za analizu rizika i smjernice za uspostavljanje sistema upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma kod obveznika koje nadzire CBCG
- Uputstvo za identifikaciju stvarnog vlasnika za obveznike koje nadzire CBCG
- Uputstvo za primjenu administrativnih mjera i izricanje novčanih kazni, uz podršku DNB (De Nederlandsche Bank) uključujući metodologiju (kalkulator) za novčane kazne.

CBCG je aktivno učestvovala u izradi izmjena i dopuna Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma (usvojen u julu 2024), u skladu s komentarima DG FISMA, u okviru kojeg je značajno unaprijeđena kaznena politika supervizora, i implementirana mogućnost primjene i novčane kazne u iznosu do 5.000.000,00€ (dosadašnja mjera maksimalno dozvoljenog zakonom propisanog novčanog iznosa koji je se mogao izreći je bio 0.5 % regulatornog kapitala).

Zaposleni u Direkciji aktivno učestvuju u izradi III Nacionalne procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, uključujući koordinaciju dvije radne grupe - zadužene za procjenu ranjivosti kod finansijskih institucija pod nadzorom CBCG.

Kada je u pitanju oblast zaštite klijenata kreditnih institucija i korisnika finansijskih usluga izradjena je i objavljena Informativna lista ponude potrošačkih kredita internet stranici CBCG, kojom se podiže nivo informisanosti potrošača i omogućava da potrošači na brz i jednostavan način i na jednom mjestu, vrše poređenje kamatnih stopa i uslova kreditiranja svih kreditnih institucija u Crnoj Gori, za osam najčešćih vrsta potrošačkih kredita.

Obavljane su redovne neposredne i posredne kontrole provjera primjene obaveza propisanih zakonima iz predmetne oblasti, koje su praćenje izricanjema adekvatnih mjera, a u okviru redovnih aktivnosti kontinuirano su razmatrani prigovori potrošača koji nijesu bili zadovoljni pruženim uslugama kreditora i koji su tražili dodatna pojašnjenja o njihovim pravima propisanim zakonom.

PLATNI SISTEM

Tokom 2024. Platni sistem Centralne banke poslovao je stabilno i efikasno i obezbijedio je vrlo visoku raspoloživost (99,94%) i pouzdanost, kao i brzinu izvršavanja platnih transakcija. Ostvaren je viši obim i vrijednost realizovanog platnog prometa u Platnom sistemu Centralne banke u odnosu na 2023, za 7%, odnosno 13%.

Unapređenje regulatornog okvira

CBCG je nastavila intenzivne aktivnosti na usklađivanju regulatornog okvira platnog prometa sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim standardima.

- Izmjene Zakona o platnom prometu: Iako je zakon već usklađen s direktivom PSD2 kroz izmjene iz oktobra 2022, CBCG je, u sklopu pripreme za pristupanje SEPA, implementirala dodatne izmjene. Ove izmjene su izrađene na osnovu preporuka poljskog regulatora KNF (angažovanog kroz TAIEX program) i preliminarne mišljenja EK – DG FISMA iz 2024.
- Usvajanje zakona: Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o platnom prometu usvojen je od strane Vlade 13. XII 2024. i upućen u skupštinsku proceduru, dok se njegovo konačno usvajanje očekuje početkom 2025.

Donijeti podzakonski akti tokom 2024:

1. Odluka o centralnom registru transakcionih računa, depozita i sefova,
2. Odluka o zahtjevima za izvršavanje kreditnih transfera i direktnih zaduženja unutar SEPA,
3. Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o pouzdanoj provjeri autentičnosti klijenta i sigurnim otvorenim standardima komunikacije.

Od donošenja Zakona o platnom prometu u skladu sa PSD2 (usvojenog u oktobru 2023, uz početak pune primjene u aprilu 2024), Centralna banka Crne Gore (CBCG) nastavila je intenzivne aktivnosti na implementaciji novog regulatornog okvira.

Ključni rezultati uključuju:

- Novo platne institucije zainteresovane za pružanje usluga iniciranja plaćanja (PIS) i informisanja o računima (AIS). Jedna platna institucija dobila je odobrenje za dok se uskoro očekuje početak pružanja ovih usluga. Postupak izdavanja odobrenja za još jednu platnu instituciju koja bi uključila usluge PIS i AIS je u toku. Istovremeno, traje i transformacija jedne postojeće platne institucije u instituciju za elektronski novac, čime bi bile obuhvaćene i ove usluge.
- Prve kontrole poslovanja platnih institucija shodno novim odredbama Zakona o platnom prometu započele su u decembru 2024.

Pristupanje SEPA

CBCG je 1. VII 2024. formalno podnijela zahtjev za pridruživanje SEPA. Nakon pozitivne odluke Evropskog platnog savjeta (EPC), Crna Gora je 21. XI 2024. zvanično postala dio SEPA.

- Faze implementacije: Pristupanje crnogorskih finansijskih institucija SEPA šemama biće omogućeno od aprila 2025, do kada se očekuje se da će pružaoci platnih usluga koji pokrivaju 75% crnogorskog tržišta podnijeti aplikacije za priključenje SEPA platnim šemama. Datum operativnog početka pružanja usluga za pružaoce platnih usluga iz Crne Gore će kasnije precizirati EPC.

Modernizacija platnog sistema

U toku je implementacija projekta nadogradnje postojećeg platnog sistema, čiji je glavni cilj usklađivanje sa globalnim trendovima, odnosno implementacija novog finansijskog standarda ISO20022. U projektu pored CBCG učestvuju i svi direktni učesnici Platnog sistema, uključujući i komercijalne banke, a očekivani završetak je mart 2025.

Uspostavljanje sistema instant plaćanja

CBCG sprovodi aktivnosti na uspostavljanju modernog sistema instant plaćanja u Crnoj Gori.

- TIPS Clone projekat: 10. I 2025, CBCG je potpisala Pismo o namjerama sa Bankom Italije za realizaciju TIPS Clone projekta. Implementacija projekta započinje u januaru 2025, dok se stavljanje sistema u funkciju očekuje do juna 2026.
- Benefiti TIPS Clone: Sistem će omogućiti Crnoj Gori usklađenost sa evropskim standardima instant plaćanja i pripremiti se za prelazak na originalni TIPS sistem nakon ulaska u EU.

Razvoj FINTECH-a

U 2024. usvojena je Strategija finansijskih tehnologija (Fintech strategija) za period 2025–2029. Ovaj strateški dokument predstavlja ključni korak ka daljoj digitalizaciji i modernizaciji finansijskog sektora u Crnoj Gori. Ciljevi strategije uključuju:

- Podsticanje inovacija u sektoru finansijskih tehnologija,
- Jačanje sigurnosti i zaštite potrošača,
- Promovisanje inkluzivnijeg pristupa finansijskim uslugama.

Strategija je razvijena u saradnji Ministarstva finansija, Vlade, Centralne banke Crne Gore (CBCG) i drugih ključnih učesnika, uz podršku Evropskog fonda za Jugoistočnu Evropu (EFSE). Implementacija ove strategije očekuje se da značajno doprinese digitalnoj transformaciji crnogorskog finansijskog tržišta.

ODRŽIVE FINANSIJE

CBCG je donijela Politiku u vezi sa izazovima klimatskih promjena kojom je predviđeno vođenje politike aktivnog djelovanja na jačanje otpornosti finansijskog sistema na ovom polju, sa ciljem smanjivanja negativnog uticaja klimatskih promjena na finansijski sistem i posvećivanja ozelenjavanju finansijskog sistema. Ciljevi postavljeni Politikom detaljnije su obrađeni u Akcionom planu 2023-2025, koji sadrži pregled planiranih aktivnosti na polju jačanja otpornosti banaka na klimatske promjene.

CBCG koordinira izradom Mape puta finansijskog sektora ka održivim finansijskim čiji je primarni cilj usklađenost nacionalnog finansijskog sektora sa ciljevima održivog razvoja i praćenje rizika i mogućnosti povezanih sa zaštitom životne sredine, društvenim i upravljačkim aspektima.

CBCG prati i učestvuje u aktivnostima vodećih međunarodnih institucija na polju zelenih i održivih finansijskih. CBCG je članica Mreže za ozelenjavanje finansijskog sistema (NGFS) i Mreže za održivo bankarstvo i finansiranje (SFBN).

Ustanovljena je godišnja Zelena nagrada za najbolji rad iz oblasti uticaja klimatskih promjena na finansijski sistem, sa ciljem afirmacije odgovornog odnosa prema izazovima klimatskih promjena i stimulisanja naučne ekonomske misli u ovoj oblasti.

FINANSIJSKA EDUKACIJA I INKLUZIJA

CBCG je nacionalni koordinator implementacije Programa razvoja finansijske edukacije u Crnoj Gori 2023-2027, koji se realizuje kroz godišnje akcione planove kojima se precizira širok spektar aktivnosti na planu finansijske edukacije, uz navođenje njihovih nosilaca i rokova sprovođenja. Nedavno je Nacionalni komitet za razvoj finansijske edukacije usvojio Akcioni plan za 2025, koji sadrži niz mjera i aktivnosti usmjerenih na unapređenje finansijske pismenosti u Crnoj Gori. Plan je rezultat zajedničkog rada predstavnika 22 institucije iz javnog, privatnog i NVO sektora koje je CBCG okupila oko implementacije Programa razvoja finansijske edukacije u Crnoj Gori 2023-2027.

Dodatno, CBCG aktivno radi na podsticanju finansijske inkluzije prvenstveno kroz sprovođenje aktivnosti na finansijskom opismenjavanju građana. Cilj je da građanima obezbijedimo kvalitetan pristup finansijskoj edukaciji, kako bi stekli i unaprijedili znanja i vještine za korišćenje finansijskih usluga i proizvoda.

CBCG, kroz regulatorne izmjene, projekte sa međunarodnim institucijama i inicijative kojima koordinira, doprinosi stvaranju inkluzivnijeg okruženja za pristup kapitalu i poslovnim mogućnostima za ranjive kategorije. Projekat poput *Women Entrepreneurs (WE) Finance Code*, koga CBCG realizuje u saradnji sa EBRD-om, usmjeren je na podršku preduzećima u vlasništvu žena. Program ima za cilj jačanje ženskog preduzetništva, kroz unapređenje pristupa finansiranju za crnogorska mikro, mala i srednja preduzeća kojima rukovode žene ili su njihove vlasnice. Takođe, CBCG u saradnji sa EBRD-om realizuje projekat *Women on Boards Montenegro*, čiji je cilj jačanje inkluzivnog poslovnog ambijenta u Crnoj Gori. Projekat stavlja poseban akcenat na pripremu crnogorskog poslovnog ambijenta za usklađivanje domaće legislativne sa pravnim okvirom Evropske unije omogućavajući crnogorskim kompanijama da se prilagode obavezujućim ESG standardima i promovišu rodnu ravnopravnost na najvišim nivoima odlučivanja.

CBCG aktivno podstiče digitalnu transformaciju bankarskog sektora u Crnoj Gori, pri čemu se u bankama implementiraju napredne tehnologije poput mobilnog i internet bankarstva, čime se povećava dostupnost usluga za građane. Neke od aktivnosti koje je pokrenula CBCG sa ciljem promovisanja fintecha u Crnoj Gori su:

uspostavljanje Odjeljenja za finansijske tehnologije unutar CBCG, uspostavljanje CBCG Fintech HUB-a (za direktnu komunikaciju sa inovativnom zajednicom), organizovanje međunarodnih fintech konferencija i CBCG Fintech Hackathona, uspostavljanje partnerskog odnosa sa privatnim IT sektorom i akademskom zajednicom, iniciranje izrade nacionalne Fintech strategije (u partnerstvu sa Ministarstvom finansija), edukativne sesije i radionice, analiza tržišta, različiti upitnici za banke, krajnje korisnike, fintech stejkohdere.

JAVNE FINANSIJE

Izvršenje budžeta za 2024.

Prihodi budžeta za period januar - decembar 2024.

Prema preliminarnim podacima, prihodi budžeta u 2024. iznosili su 2.755,1 mil. eura, odnosno 37,8% procijenjenog BDP-a (7.279,7 mil. eura), što je u odnosu na prethodnu godinu veće za čak 188,6 mil. eura ili 7,3%. U poređenju sa planom po rebalansu prihodi budžeta su manji za 17,6 mil. eura ili 0,6%.

Izuzimajući prihode jednokratnog karaktera, prihodi budžeta u 2024. u odnosu na 2023. veći su za 333,8 mil. eura ili 14%.

Izdaci budžeta

Izdaci budžeta za period januar – avgust 2024. iznosili su 1.731,8 mil. eura ili 23,8% procijenjenog BDP-a. U odnosu na isti period prethodne godine, izdaci su veći 236,3 mil. eura, ili 15,8% i najveće odstupanje je kod izdvajanja za isplatu prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja dominantno zbog povećanja minimalne penzije, transfera institucijama i značajnije kod institucija javnog zdravlja, kao i rasta izdvajanja za bruto zarade (usvajanje granskih kolektivnih ugovora kojima su povećane zarade zaposlenih u javnom sektoru u 2023). U odnosu na plan ove godine, izdaci su niži za 152,1 mil. eura ili 8,1%, i odraz su dinamike pristizanja obaveza u ovom periodu, kao i aktivnog upravljanja potrošnjom.

Tekući izdaci u tekućem budžetu u posmatranom periodu ostvareni su u iznosu od 674,15 mil. eura, što predstavlja 92,7% plana, i niže ostvarenje je zabilježeno dominantno kod rashoda za materijal, odnosno 65,8% plana, usljed sporije dinamike plaćanja administrativnog materijala, materijala za posebne namjene i ostalih rashoda za materijal, kao i ostalih izdataka čije je ostvarenje 72,9% plana.

Kapitalni budžet, koji uključuje budžetske pozicije kapitalnih izdataka, kao i pojedine pozicije u okviru rashoda za usluge i druge pozicije, realizovan je u iznosu od 87,59 mil. eura, što predstavlja 78,2% plana kapitalnog budžeta za ovaj period. U odnosu na isti period prethodne godine, njegovo ostvarenje je veće za 15,77 mil. eura ili 22,0%.

Uzimajući u obzir ostvarene prihode i rashode, u posmatranom periodu ostvaren je suficit budžeta u iznosu od 93,7 mil. eura, odnosno na nivou od 1,3% procijenjenog BDP-a, što je u poređenju sa planom, koji predviđa ostvarenje deficita od 138,3 mil. eura, za 232,0 mil. eura bolji budžetski bilans od plana.

Fiskalna strategija

Članom 17 Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti Crne Gore propisano je: "Fiskalnu strategiju za period trajanja mandata Vlade donosi Skupština".

44. Vlada Crne Gore je svoj mandat započela 30. X 2023. sa jasnim opredjeljenjem da će na prvom mjestu biti privredni oporavak i prosperitet društva i da će posvećeno raditi na ekonomskim reformama, poboljšanju životnog standarda svakog pojedinca, vladavini prava i što skorijem pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji. Predlog Fiskalne strategije utvrđen je na Vladi 5. IX 2024.

Ključni prioriteti 44. Vlade sublimirani su u tri glavna stuba:

1. Crna Gora je država vladavine prava i kredibilna članica EU i NATO,
2. Stabilan finansijski i ekonomski sistem za bogatu državu, građane i građanke,
3. Zdravi i obrazovani pojedinci kao temelj prosperitetnog i solidarnog društva.

Strateški okvir rada u pripremi Fiskalne strategije predstavljali su: Ekspoze predsjednika Vlade Crne Gore, Srednjoročni program rada Vlade za period 2024 – 2027, Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2024 – 2027, Reformska agenda – Plan rasta za Zapadni Balkan 2024 – 2027, Program ekonomskih reformi Crne Gore za period 2024-2026, Program reforme upravljanja javnim finansijama 2022 – 2026. kao i sektorske strategije i programi kojima se bliže definišu strateški pravci djelovanja u pojedinim oblastima politika.

Stabilne i održive javne finansije glavni su preduslov ukupne makroekonomske stabilnosti svake zemlje, te odgovorno upravljanje javnim finansijama posebno u uslovima ograničenosti vođenja monetarne politike predstavlja glavni instrument ukupne ekonomske politike.

Dakle, preduslovi makro-fiskalne stabilnosti su smanjenje deficita javnih finansija na kratak rok, zaduživanje isključivo za finansiranje kapitalnih projekata, odnosno ostvarenje suficita tekuće budžetske potrošnje, uz kontinuirani rast budžetskih prihoda i optimizaciju tekuće budžetske potrošnje.

Vlada je utvrdila Predlog fiskalne strategije Crne Gore za period 2024-2027. 5. IX 2024. i 10. IX 2024. dostavila Skupštini na usvajanje.

U periodu od 18. VII 2024. do 7. VIII 2024. sprovedena je javna rasprava. U okviru postupka javne rasprave, organizovan je okrugli sto, 26. VII 2024. Pored okruglog stola organizovani su pojedinačni sastanci sa zainteresovanim stranama.

Fiskalna strategija je ključni razvojni dokument za vremenski okvir mandata Vlade, u kojem su definisane ključne mjere ekonomske i fiskalne politike, kao i druge reforme u oblasti poslovnog ambijenta.

Dokumentom su predložene jasne i ciljane mjere fiskalne konsolidacije i reforme za povećanje prihoda države u narednom periodu. Osnovni cilj u oblasti fiskalne politike je stvaranje preduslova za sveobuhvatnu reformu poreskog sistema u cilju proširenja poreske baze, a samim tim i stvaranja novih izvora prihoda, izmjena dalje regulative u skladu sa zakonodavstvom EU, kao i unaprijeđenje konkurentnosti putem smanjenja poreskog opterećenja na rad, koje će Crnu Goru svrstati među državama sa najnižim nametima na zarade zaposlenih u Evropi.

Kako bi se omogućilo kontinuirano praćenje ciljeva i rezultata planiranih Fiskalnom strategijom, Vlada će svake godine, uz Prijedlog zakona o završnom računu budžeta, podnositi zbirni izvještaj o realizaciji Fiskalne strategije za tu godinu.

Glavni ciljevi u oblasti fiskalne politike u periodu 2024 – 2027. odnose se na:

- ostvarivanje suficita tekuće budžetske potrošnje (finansiranje svih tekućih obaveza države iz tekućih prihoda);
- ostvarenje budžetskog deficita na prosječnom nivou od 3,3% BDP-a periodu 2024-2027;
- nivo javnog duga na prosječnom godišnjem nivou od oko 64% u period 2024-2027. uz neto javni dug na prosječnom godišnjem nivou od 61% u period 2024-2027;
- obezbjeđivanje uslova da se novo zaduživanje isključivo vrši za finansiranje kapitalnih projekata odnosno otplatu i refinansiranje postojećih dugova države;
- značajno uvećanje sredstava, kroz ulaganje kroz Kapitalni budžet i podršku kroz grantove obezbijedene od strane EU, čime se otpočinje intenzivan investicioni ciklus i doprinosi ubrzavanju ekonomskog rasta;
- izdavanje državnih garancija samo za projekte od opšteg javnog interesa koji doprinose dugoročnom razvoju.

Glavne preporuke:

- Program je inkluzivan jer podrazumijeva rast zarada za sve zaposlene u Crnoj Gori kao i rast penzija.
- Program podrazumijeva smanjenje poreskog opterećenja na rad kako bi rasteretili poslodavce u dijelu najvećeg fiksnog troška, a to je trošak na zarade;
- Svaki poslodavac koji je isplaćivao zarade iznad nivoa nove minimalne zarade od 600€ ostvaruje isključivo uštedu i pored povećanja zarada što može iskoristiti za nova zapošljavanja, investiranje.
- Dvije minimalne zarade od 600€ i 800€ u zavisnosti od stručne spreme zaposlenog, rezultat su zahtjeva reprezentativnih predstavnika poslodavaca u okviru obaveznog socijalnog dijaloga koji je vođen na temu ove reforme. Time se došlo do optimalnog modela koji omogućava rast zarada svih zaposlenih, a ne samo zaposlenih u javnom sektoru. Ova reforma je zbog toga inkluzivna i pozitivna - za zaposlene i penzionere, kao i za poslodavce, uz očuvanje pune makroekonomske i fiskalne stabilnosti;
- Nakon ove reforme „poreski klin“ (odnos bruto i neto zarade) iznosi svega 11,1% na minimalnu zaradu od 600€; 13,5% na minimalnu zaradu od 800€ i ukupno 16,2% na prosječnu zaradu od 1000€.
- Crna Gora tako postaje zemlja sa najmanjim poreskim opterećenjem na rad u Evropi (prosjeak OECD zemalja iznosi 34,8% na prosječnu zaradu)
- Program je fiskalno neutralan. Prihodi su konzervativno planirani budući da nisu planirani prihodi od: legalizacije nelegalno izgrađenih objekata, nelegalno stečene imovine i potencijalne koncesije na Aerodrome;

- Nema povećanja opštih poreskih stopa: PDV-a, porez na dobit, poreza na dohodak.
- U periodu 2024-2027. projektuje se suficit tekuće potrošnje što znači da se zadovoljava „zlatno pravilo“ za planiranje budžeta da se sve tekuće obaveze izmiruju iz tekućih prihoda. Dakle, nema zaduženja za ovu reformu, svako zaduženje biće isključivo za finansiranje izgradnje infrastrukture i vraćanje starih dugova;
- Penzije rastu oko 8% isključivo zbog rasta prosječne zarade;
- Finansiranje penzija ostaje isključivo preko Fonda PIO i prvog penzionog stuba

Priprema budžeta za 2025.

Planiranje budžeta države zasniva se na ekonomskoj i fiskalnoj politici, smjernicama fiskalne politike, projekcijama ekonomskog rasta i projekcijama makroekonomske stabilnosti. Ministarstvo finansija, na osnovu smjernica fiskalne politike i dostavljenih zahtjeva za dodjelu budžetskih sredstava potrošačkih jedinica, nacrtom zakona o budžetu države predlaže izdatke za potrošačke jedinice.

Shodno članu 32 Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti Ministarstvo finansija pripremi je Nacrt zakona o budžetu države i u oktobru ga dostavilo Vladi. U skladu sa odredbama člana 33 predmetnog Zakona predlog zakona o budžetu države utvrdila je Vlada i dostavila ga je Skupštini na usvajanje.

U skladu sa Zakonom o budžetu i fiskalnoj odgovornosti i Odlukom o izradi kapitalnog budžeta i utvrđivanju i vrednovanju kriterijuma za izbor kapitalnih projekata ("Službeni list CG", br. 36/2024), Ministarstvo finansija je uputilo poziv potrošačkim jedinicama prvog nivoa i jedinicama lokalnih samouprava da dostave budžetske zahtjeve i predloge za nove i promjenu tekućih kapitalnih projekata. Takođe, upućen je budžetski cirkular prema svim potrošačkim jedinicama za dostavljanje zahtjeva za budžetskim sredstvima za narednu godinu za finansiranje redovnih aktivnosti potrošačkih jedinica.

Predlog zakona o budžetu za 2025. je trenutno u skupštinskoj proceduri, a do usvajanja istog sve obaveze izmirivaće se u skladu sa zakonskim odredbama u vezi privremenog finansiranja.

Izvorni prihodi budžeta u 2025. projektovani su u skladu sa kretanjem makroekonomskih indikatora, kao i postojeće i planirane zakonske regulative. Izvorni prihodi budžeta u periodu 2025-2027. kretaće se u rasponu od 2.886,1 mil.eura ili 36,2% BDP-a u 2025, do 3.111,3 mil. eura ili 35,5% BDP-a u 2027. Izvorni prihodi budžeta u 2025. planirani su u iznosu od 2.886,1 mil.eura ili 36,2% procijenjenog BDP-a (7.965,4 mil. eura).

Projektovani rast prihoda, kojim se kompenzuju prihodi izgubljeni po osnovu smanjenja poreskog opterećenja na zarade ostvariće se po osnovu:

- povećanja lične potrošnje usljed rasta minimalne i prosječne zarade te posljedično tome rasta prihoda koji se naplaćuju po osnovu poreza na potrošnju (PDV i akcize);
- rasta prihoda po osnovu rasta ekonomske aktivnosti (shodno osnovnom makroekonomskom scenariju);

- rasta naplate poreza na dohodak i doprinosa na penzijsko i invalidsko osiguranje po osnovu veće osnovice za obračun (povećanje minimalne i prosječne zarade) i očekivanog smanjenja „sive ekonomije“ na tržištu rada, uz stope rasta zaposlenosti i zarada u srednjem roku;
- uvođenja treće stope PDV-a od 15%;
- generisanja novih prihoda po osnovu akciza (proširenje obuhvata proizvoda u dijelu negaziranih pića sa dodatkom šećera, uvođenja akcize na „mirna“ vina, „markiranja goriva“);
- oporezivanje dobitaka od igara na sreću i implementacije novog zakonskog rešenja u dijelu privređivanja igara na sreću;
- naplate poreskog duga kroz novo zakonsko rešenje u dijelu otpisa kamate u slučaju uplate glavnice duga;
- smanjenja „sive“ ekonomije kroz implementaciju Programa za suzbijanje neformalne ekonomije.

Upravljanje dugom i državne garancije

Prema preliminarnim podacima, dug opšte države Crne Gore na dan 31. XII 2024. iznosio je 4.573,81 miliona eura ili 61,67% BDP-a. Dug opšte države se sastoji od duga centralne vlade u iznosu od 4.511,66 miliona eura ili 60,84% BDP-a i duga lokalne vlade u iznosu od 61,82 miliona eura ili 0,83% BDP-a.

S obzirom na depozite Ministarstva finansija, koji su na kraju četvrtog kvartala iznosili 382,6 miliona eura (uključujući 38,477 unci zlata) ili 5,16% BDP-a, neto dug opšte države na kraju istog perioda iznosio je 4.191,21 miliona eura ili 56,51% BDP-a.

Dug centralne države na kraju četvrtog kvartala 2024. iznosio je 4.511,66 miliona eura ili 60,84% BDP-a, od čega je spoljni dug iznosio 4.181,35 miliona eura ili 56,38% BDP-a, dok je unutrašnji dug iznosio 330,64 miliona eura ili 4,46% BDP-a. Neto dug centralne države na isti dan iznosio je 4.129,39 milion eura ili 55,68% BDP-a.

Kretanje državnih garancija do 30. IX 2024.

Ugovoreni iznos državnih garancija izdatih do kraja septembra 2024. iznosi oko 583,1 milion eura. Stanje duga na kraju septembra 2024. po osnovu garancija datih domaćim i stranim povjericima iznosilo je 135,5 miliona eura, što predstavlja 1,8% BDP-a.

Garancije koje su izdate uglavnom se odnose na kredite koji su korišćeni za realizaciju različitih infrastrukturnih projekata, puteva, željeznica, vodovoda i kanalizacije, električne energije, pružanja podrške razvoju malih i srednjih preduzeća ili restrukturiranja.

Na kraju trećeg kvartala 2024, dug po osnovu državnih garancija izdatih stranim povjericima iznosi 117,6 miliona eura ili 1,6% BDP-a, dok dug po osnovu garancija izdatih domaćim povjericima iznosi 17,9 miliona eura ili 0,2% BDP-a.

STATISTIKA

U cilju postavljenog roka za ispunjenje završnih mjerila PP18 - Statistika, od strane Vlade do 2026, Uprava za statistiku je sagledala sve potencijalne mogućnosti i u tom smislu sačinila akcioni plan djelovanja.

Dakle, ono što je prepoznato kao prioritet i od strane visokih zvaničnika Eurostat-a, tokom novembarske posjete, jeste sprovesti reviziju raspoložive vremenske serije BDP od 2006. do 2023, shodno metodološkim unapređenjima na kojima se u prethodnom periodu radilo, a uzimajući u obzir i podatke sprovedenog popisa stanovništva 2023. Na bazi sprovedene revizije, nužno je sačiniti i GNI inventori sa detaljnim osvrtom primijenjene metodologije i korišćenih izvora podataka koji će pratiti proces tabele.

Izazovan rad na ovim aktivnostima iziskivao bi i određenu ekspertsku podršku, isključivo iz razloga ograničenih ljudskih kapaciteta i paralelnog rada na tekućim aktivnostima koje su unaprijed definisane Godišnjim planom zvanične statistike.

Uvažavajući važnost i zainteresovanost korisnika za podacima statistike državnih finansija (GFS) i podacima iskazanih kroz procedure prekomjernog deficita i duga (EDP), Uprava za statistiku je ozbiljno pristupila radu na aktuelnom projektu IPA 2022, u saradnji sa MF i CBCG u namjeri da se obezbijede zahtijevani podaci.

U tom smislu, u cilju pravovremenog obezbjeđivanja podataka kroz dužu vremensku seriju i sačinjavanju inventori sa detaljnim osvrtom na primijenjenu metodologiju shodno raspoloživim izvorima podataka, Uprava za statistiku je u aktivnoj komunikaciji sa relevantnim Vladinim institucijama u namjeri da se obezbijedi dugoročni ekspert iz ove oblasti.

Naime, ekspertiza obezbjeđenja kroz aktuelni projekat je kratkoročna u smislu broja dana raspoređenih u dužem vremenskom periodu od tri godine, namjera je da se obezbijedi ekspert koji će sa radnim osobljem definisanim ispred sve tri institucije, u kraćem vremenskom periodu aktivnim, svakodnevnim radom, obezbijediti očekivane rezultate koji odgovaraju postavljenom roku do 2026. podaci verifikuju od strane Eurostata.

Takođe, pokrenuta procedura izmjena i dopuna Zakona o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike, u dijelu transfera nadležnosti GFS statistike sa Ministarstvom finansija - MF na Upravu za statistiku je u finalnoj fazi. Dakle, Zakon je, nakon usvajanja od strane Vlade, u skupštinskoj proceduri usvajanja.

Usvajanjem istog obezbjeđuje se preduslov za izradu, tj. ažuriranje Trilateralnog sporazuma između Uprave za statistiku, MF i Centralne banke Crne Gore - CBCG, tj. detaljno definisanje nadležnosti između ove tri institucije kada je u pitanju statistika državnih finansija.

Uvažavajući neophodnost obezbjeđivanja potrebnih i adekvatnih ljudskih resursa, posebno u oblasti statistike nacionalnih računa i GFS, Uprava za statistiku radi na izradi kadrovske plana za 2025. Otežavajuća okolnost u tom smislu je neusvojeni Zakon o budžetu i primjena privremenog finansiranja, zbog čega je nužna privremena reorganizacija postojećeg osoblja Uprave za statistiku u cilju doprinosa i rada na prethodno definisanim aktivnostima koje su prioritete kada je u pitanju PP18.

FINANSIJSKI NADZOR

JAVNA UNUTRAŠNJA FINANSIJSKA KONTROLA I EKSTERNA REVIZIJA

Najnoviji razvoj u sprovođenju javne unutrašnje finansijske kontrole

Upravljanje i unutrašnje kontrole

U izvještajnom periodu sprovedene su sljedeće aktivnosti:

- Ministarstvo finansija je krajem novembra 2023. organizovalo Konferenciju o upravljačkoj odgovornosti. Cilj konferencije bio je promocija upravljačke odgovornosti i delegiranja ovlašćenja, podizanje svijesti o značaju implementacije ovog koncepta u državnoj upravi, kao i da se predstave iskustva Ministarstva finansija Holandije. Na Konferenciji su prisustvovali predstavnici Ministarstva finansija Holandije i relevantni predstavnici institucija iz sistema državne uprave.
- U junu 2024. Ministarstvo finansija je sprovedlo aktivnosti na prikupljanju podataka o prenijetim, odnosno delegiranim ovlašćenjima u ministarstvima. Zahtjev za dostavljanje informacija i podataka o delegiranju ovlašćenja je upućen na 19 ministarstava od kojih je njih 13 ili 68,4% je odgovorilo. Od 13 ministarstava, njih 8 ili 61,5% (odnosno 42% od ukupnog broja ministarstava-19) je navelo i dostavilo odgovarajuće dokaze o delegiranju ovlašćenja.
- Iako ne postoji formalno delegiranje, u praksi ono postoji, jer su rukovodioci srednjeg nivoa odgovorni za pripremu politika i donošenje odluka u okviru svojih nadležnosti, izbor zaposlenih, kao i za interne kontrole kao što je odobravanje službenih putovanja ili bilo koje druge vrste troškovi. Sve formalno potpisuje rukovodilac subjekta ili lice na koje je delegirano ovlašćenje za plaćanje (osoba koja je navedena u kartonu deponovanih potpisa, koji se dostavlja Trezoru na potvrdu kada institucije podnose zahtev za isplatu), ali uvijek samo nakon prethodnog potpisa rukovodioca srednjeg nivoa.
- U cilju pružanja podrške subjektima da na odgovarajući način definišu zahtjeve za informacijama koje su im potrebne za efikasno upravljanje pripremljena je Metodologija za interno izvještavanje, koja je objavljena na sajtu Ministarstva finansija. Takođe, organizovane su i obuke za rukovodioce i zaposlene na centralnom i lokalnom nivou.
- Krajem 2023. sprovedeno je sagledavanje kvaliteta uspostavljenog sistema za razmjenu informacija u Ministarstvu sporta i mladih i Ministarstvu rada i socijalnog staranja i o tome su pripremljeni izvještaji koji sadrže preporuke za unapređenje ovog sistema. Takođe, u decembru 2024. sprovedeno je sagledavanje kvaliteta upravljanja i unutrašnjih kontrola sa fokusom na uspostavljeni sistem upravljanja rizicima. Pripremljeni su nacrti izvještaja i poslata subjektima na izjašnjavanje.
- U cilju unapređenja specifičnog Programa obuke za sticanje i unapređenje znanja, vještina i sposobnosti iz oblasti upravljanja i unutrašnjih kontrola u javnom sektoru, krajem februara 2024. proširena je baza predavača.
- U 2024. održano je 15 obuka iz oblasti upravljanja i unutrašnjih kontrola na teme: „Upravljanje rizicima“, „Samoprocjena unutrašnjih kontrola“, „Upravljačka odgovornost“ i „Otkrivanje i postupanje po obavještenjima o sumnjama na nepravilnosti i prevare“, „Izvještavanje u javnom sektoru“, „Interne procedure“, a kojima je ukupno prisustvovalo 274 službenika.

Unutrašnja revizija

- U periodu od novembra 2023. do kraja decembra 2024, završen je peti krug lokalizovanog Programa obuke za unutrašnjeg revizora u javnom sektoru za 22 kandidata, u skladu sa Pravilnikom o programu obuke i načinu polaganja ispita za sticanje sertifikata unutrašnjeg revizora u javnom sektoru ("Službeni list Crne Gore", br. 071/19).
- U izvještajnom periodu pripremljen je Predlog Uredbe o izmjenama Uredbe o uspostavljanju unutrašnje revizije u javnom sektoru. Osnovni razlog za donošenje ove uredbe je usaglašavanje Uredbe o uspostavljanju unutrašnje revizije u javnom sektoru sa Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave („Službeni list CG“, br. 98/23, 102/23, 113/23, 71/2024, 72/2024, 90/2024, 93/2024 i 104/24).
- U izvještajnom periodu, u okviru programa kontinuiranog profesionalnog usavršavanja ovlašćenih unutrašnjih revizora u javnom sektoru, ukupno su održane 24 obuke¹² za unutrašnje revizore raspoređene u jedinicama za unutrašnju reviziju na centralnom i lokalnom nivou. Teme su bile sledeće: „IT kontrole i revizija informacionih sistema“, „Predstavljanje novih Globalnih standarda unutrašnje revizije sa fokusom na etičnost i profesionalizam unutrašnjih revizora“, „Revizija upravljanja kao oblast rada unutrašnje revizije sa fokusom na obavljanje revizije planiranja i izvršenja programskog budžeta“, „Sličnosti i razlike između angažmana uvjeravanja i savjetodavnih angažmana i pružanje savjetodavnih usluga u oblasti upravljanja rizicima“, „IT revizija, korišćenje CAAT i značaj revizorskog uzorkovanja“ i „Strateško i godišnje planiranje unutrašnje revizije“.
- Na centralnom nivou 26 korisnika sredstava Budžeta Crne Gore formiralo je posebnu jedinicu za unutrašnju reviziju, u kojima je raspoređeno 55 unutrašnjih revizora.
- Kako bi se obezbijedila što veća pokrivenost korisnika sredstava budžeta funkcijom unutrašnje revizije, Zakonom o upravljanju i unutrašnjim kontrolama u javnom sektoru u članu 49 definisano je da jedinica za unutrašnju reviziju subjekta koji u skladu sa zakonom vrši nadzor nad drugim subjektom vrši unutrašnju reviziju i kod tog subjekta, ako nema uspostavljenu unutrašnju reviziju. Na taj način obezbijedena je potpuna pokrivenost budžeta funkcijom unutrašnje revizije.
- Na lokalnom nivou Odlukom o organizaciji i načinu rada organa lokalne uprave osnovana je Služba za unutrašnju reviziju u svih 15 opština koje su obavezne da formiraju posebnu jedinicu za unutrašnju reviziju u skladu sa Uredbom o uspostavljanju unutrašnje revizije u javnom sektoru, u kojima su raspoređena ukupno 32 unutrašnja revizora.

Prema podacima iz registra CHU (Centralne jedinice za harmonizaciju), na kraju izvještajnog perioda, 84¹³ od 87 (96,6%) raspoređenih unutrašnjih revizora u javnom sektoru Crne Gore je sertifikovano.

Eksterna revizija

¹² Za 4 grupe unutrašnjih revizora

¹³ Nesertifikovani raspoređeni unutrašnji revizori su u postupku sertifikacije

U izvještajnom periodu, Državna revizorska institucija (DRI) je izradila i objavila ukupno 123 izvještaja i to:

- 46 izvještaja o reviziji i
- 77 izvještaja o realizaciji preporuka.

Od ukupno 46 revizija, DRI je izvršila:

- 36 finansijskih revizija i revizija usklađenosti, što uključuje i zakonski obavezujuću reviziju Predloga zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2023. – izraženo uslovno mišljenje na finansijsku reviziju i negativno mišljenje na reviziju pravilnosti i dato 47 preporuka i 3 systemske preporuke Skupštini i Vladi.
- 6 revizija uspjeha, od kojih su 2 kao dio paralelne revizije uspjeha i to na temu: Uspješnost sprovođenja rodno odgovornog budžetiranja u Crnoj Gori i Implementacija projekata u vodoprivredi.
- 2 revizije IT sistema u oblasti obrazovanja i kulture i 2 kontrolne revizije.

U izvještajnom periodu, DRI je izvršila kontrolu realizacije preporuka datih u Izvještaju o reviziji Predloga zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2022. i 2 kontrolne revizije i na osnovu 77 izvještaja o realizaciji preporuka i:

- prekontrolisalo ukupno 1217 revizorskih preporuka, od kojih je 40% realizovano, 21% nerealizovano, 17% djelimično realizovana, 12% u fazi realizacije, 3% preporuka nijesu primjenjive usljed izmjena propisa i za 8% preporuka nije utvrđen status.

Na planu unaprjeđenja strateškog okvira, DRI je izradila:

- Strategiju upravljanja kvalitetom shodno obavezama iz ISSAI međunarodnih standarda (mart 2024);
- Srednjoročni plan revizija uspjeha DRI za period 2025 – 2029, koji je fokusiran na pitanja iz oblasti održivog razvoja i obaveze iz Agende UN za održivi razvoj do 2030 (decembar 2024).

DRI je shodno potpisanom Protokolu o saradnji dostavila sve konačne izvještaje o reviziji Skupštini na uvid i nadležnim skupštinskim radnim tijelima s izrečenim uslovnim i negativnim mišljenjem. U odnosu na dostavljene izvještaje, razmatrani su sljedeći izvještaji na sjednicama Skupštine i nadležnih skupštinskih odbora:

- Izvještaj o reviziji Predloga zakona o završnom računu budžeta države za 2022. – sjednica Odbora za ekonomiju, finansije i budžet, decembar 2022;
- Izvještaj o reviziji Predloga zakona o završnom računu budžeta države za 2022. i Godišnji izvještaj o izvršenim revizijama i aktivnostima Državne revizorske institucije za period oktobar 2022 - oktobar 2023. – peta sjednica Skupštine, decembar 2023.
- Izvještaj o reviziji godišnjeg finansijskog izvještaja i pravilnosti poslovanja Ministarstva unutrašnjih poslova za 2022. – sjednica Odbora za bezbjednost i odbranu, decembar 2023;
- Izvještaj revizije uspjeha „Uspješnost sprovođenja rodno odgovornog budžetiranja u Crnoj Gori" i izvještaj Regionalne paralelne revizije učinka realizacije Cilja održivog razvoja 5 - Postizanje rodne ravnopravnosti – sjednica Odbora za rodnu ravnopravnost, april 2024;

- Izvještaj o reviziji Godišnjeg finansijskog izvještaja Crnogorskog elektrodistributivnog sistema D.O.O. Podgorica za 2022. – sjednica Odbora za ekonomiju, finansije i budžet Skupštine;
- Izvještaji o reviziji godišnjih konsolidovanih finansijskih izvještaja o političkim subjektima za 2022. i 2023. sa negativnim mišljenjem – sjednica Odbora za antikorupciju;
- Izvještaj o reviziji Predloga zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2023. i Godišnji izvještaj DRI o izvršenim revizijama i aktivnostima za period oktobar 2023 - oktobar 2024. – sjednica Skupštine;
- Izvještaj o reviziji Godišnjeg finansijskog izvještaja Ministarstva odbrane za 2023. - sjednica Odbora za bezbjednost i odbranu;
- Izvještaj o reviziji Predloga zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2023. i Godišnji izvještaj o izvršenim revizijama i aktivnostima DRI za period oktobar 2023 – oktobar 2024. - sjednica Odbora za ekonomiju, finansije i budžet;
- Finansiranje ženskih organizacija unutar političkih subjekata – sjednica Odbora za rodnu ravnopravnost.

U izvještajnom periodu, popunjenost radnih mjesta u odnosu na ukupan broj sistematizovanih radnih mjesta je 80%. Senat DRI je obavijestio Odbor za ekonomiju, finansije i budžet Skupštine o datumu odlaska člana Senata u starosnu penziju. U izvještajnom periodu, Skupština nije imenovala predsjednika Senata.

UNUTRAŠNJE TRŽIŠTE I KONKURENCIJA

JAVNE NABAVKE

Pravno usklađivanje

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama („Sl. list CG”, br. 74/19, 03/23, 11/23), usvojen krajem 2022. godine počeo je sa primjenom od januara 2023. godine. U svrhu primjene novih zakonskih rješenja, u izvještajnom periodu donijeti su sljedeći podzakonski akti:

- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o načinu sprovođenja jednostavnih nabavki („Sl. list CG”, br. 49/24, 114/24);
- Pravilnik o obrascu izjave privrednog subjekta („Sl. list CG”, broj 114/24);
- Uredba o dopuni Uredbe o listi vojne opreme, postupku i načinu sprovođenja nabavki u oblasti odbrane i bezbjednosti („Sl. list CG”, broj 67/24).

Treba napomenuti i da su, u cilju olakšavanja primjene novih podzakonskih akata, donijeti sljedeći akti: Uputstvo za ponuđače za podnošenje zahtjeva za monitoring postupka jednostavne nabavke; Uputstvo za kreiranje izjave privrednog subjekta za naručioce, Uputstvo za kreiranje izjave privrednog subjekta za ponuđače i Uputstvo za kreiranje Obrasca 2 u jednostavnim nabavkama za naručioce.

U cilju uvažavanja sugestija iz Izvještaja Evropske komisije i kao rezultat naših aktivnosti koje se odnose na korišćenje jednostavnih nabavki i njihovog udjela u ukupnoj vrijednosti nabavke, Ministarstvo finansija je uvelo kontrolni mehanizam za ovu vrstu nabavke kroz monitoring ovih postupaka. Navedeni mehanizam je počeo sa radom od 1. I 2024. Njime se omogućava ponuđačima koji učestvuju u postupcima jednostavnih nabavki da podnesu zahtjev za monitoring postupka. Na taj način sprječava se kršenje osnovnih principa javnih nabavki i moguće nepravilnosti pri sprovođenju ove vrste postupaka. Zahtjev za monitoring postupka jednostavne nabavke podnešen od strane zainteresovanog ponuđača zaustavlja sve radnje naručioca u postupku. Od početka funkcionisanja ovog mehanizma, podnešeno je ukupno 160 zahtjeva za monitoring postupka jednostavne nabavke. Od tog broja, u 36 slučajeva je potvrđena odluka naručioca, u 76 slučajeva je Ministarstvo finansija predložilo ispravku nepravilnosti, dok je dato 12 predloga za poništenje postupka jednostave nabavke. Od ukupno 16 postupaka koji su prosljeđeni inspekciji na postupanje, u dva slučaja nijesu nađeni propusti, u tri je utvrđena nepravilnost ali nije propisana prekršajna mjera, u četiri je izrečena mjera ukazivanja, dok u sedam slučajeva nije dostavljeno mišljenje inspekcije.

U septembru 2024. usvojena je Reformska agenda Crne Gore 2024-2027 - Instrument EU za reforme i rast u okviru Plana rasta EU za Zapadni Balkan. To je ključni dokument koji ima za cilj ubrzanje ekonomske konvergencije Crne Gore prema prosjeku Evropske unije i sprovođenje neophodnih reformi kako bi se ubrzala integracija u EU. U okviru reforme 1.1.2, Revizija postupaka javnih nabavki i politike državne pomoći, postoje tri koraka usmjerena na povećanje transparentnosti, efikasnosti i integriteta u procesima javnih nabavki i državne pomoći. Prvi korak, pod nazivom Međuvladini sporazumi i ugovori sa trećim zemljama, uključuje poboljšanje postojećeg softverskog rješenja integracijom nove funkcionalnosti čime se omogućava naručiocima da objavljuju ovakve vrste ugovora sa svim pratećim elementima. Ova funkcija se uvodi na osnovu preporuka Evropske komisije, koja zahtijeva transparentnost za sve ugovore o javnim nabavkama, uključujući i one koji su izuzeti od primjene nacionalnog zakonodavstva u ovoj oblasti. Implementacija ove funkcionalnosti podrazumijeva i informisanje svih naručilaca o novoj obavezi, što je druga aktivnost koju je Ministarstvo finansija preduzelo u cilju efikasnog rada ove funkcionalnosti. Drugi korak fokusira se na ograničavanje zakonskih

odredbi ili procedura u međuvladinim sporazumima koje omogućavaju odstupanja od nacionalnog zakonodavstva o javnim nabavkama usklađenog sa EU. Ovaj korak je od ključne važnosti za sprječavanje potencijalnih zloupotreba i osiguravanje jednakih uslova za sve učesnike u postupcima javnih nabavki, povećanje pravne sigurnosti i poštenog tržišnog takmičenja. Treći korak podrazumijeva reviziju zakonskih rješenja sa ciljem unaprijeđenja transparentnosti i efikasnosti i integriteta, u konkretnom koraku fokus je na antikorupcijski okvir, integritet i pravila o sukobu interesa u oblasti javnih nabavki, u skladu sa izmjenama Zakona o sprječavanju korupcije. Ove izmjene će dodatno ojačati institucionalne mehanizme za borbu protiv korupcije i povećati odgovornost svih učesnika u javnim nabavkama. Cilj je osigurati transparentne i etičke procese koji će minimizirati mogućnost zloupotreba. Četvrti korak fokusira na smanjenje udjela direktnih nabavki, odnosno nabavki čija je vrijednost manja od 8.000,00 eura u odnosu na ukupnu vrijednost javnih nabavki. U tom cilju, u junu 2024. usvojene su izmjene i dopune Pravilnika o načinu sprovođenja jednostavne nabavke, kojima je godišnji iznos direktnih nabavki svih naručilaca ograničen na 100.000,00 eura. Predviđeno smanjenje ovog udjela je 3% godišnje u periodu 2024–2025. što će značajno unaprijediti konkurentnost i efikasnost sistema javnih nabavki.

Na osnovu anketnog istraživanja iz jula 2024. čiji je rezultat Izvještaj o poslovnom ambijentu u Crnoj Gori koji je objavila Privredna komora Crne Gore najbolje ocijenjena oblast bile su javne nabavke. Privrednici su, bolje od prosjeka, ocijenili elektronski portal za javne nabavke (3,29), te poštovanje roka za izmirenje obaveza od strane države (3,27), transparentnost javnih nabavki (2,76), zakonodavni okvir (2,62) i rad nadležnih organa za kontrolu javnih nabavki (2,58). Bolje ocjene date od privrednih subjekata rezultirale su nakon intenzivnog reformskog procesa Ministarstva finansija u dijelu unaprjeđenja regulatornog okvira, elektronskog sistema javnih nabavki, kao i primjene međunarodnih standarda i profesionalizacije u okviru politike javnih nabavki.

U oktobru 2022. započeo je MAPS projekat u Crnoj Gori, čiji je korisnik Ministarstvo finansija – Direktorat za politiku javnih nabavki a kojim koordinira Svjetska banka. Projekat je pružio podršku procjeni sistema javnih nabavki u Crnoj Gori, korišćenjem OECD Metodologije za procjenu sistema javnih nabavki (MAPS), uključujući i dodatni modul za e-nabavke. Glavni rezultat je sveobuhvatni izvještaj koji je finaliziran u oktobru 2024, u kojem je izvršena procjena ključnih aspekata sistema javnih nabavki u Crnoj Gori, koja će činiti osnovu koju će Vlada iskoristiti za izradu strateškog plana za prioritizovanje budućih reformskih aktivnosti, postavljanje revidiranih ciljeva i za neophodno prilagođavanje politike javnih nabavki i načina njene implementacije. Takođe, izrađen je poseban izvještaj kojim je izvršena procjena elektronskog sistema javnih nabavki u Crnoj Gori i dati pravci za njegovo dalje unaprjeđenje koji će biti adresirani u novom strateškom dokumentu čija priprema će započeti u 2025.

Sredinom 2024. donijeta je nacionalna Strategija za borbu protiv korupcije za period 2024-2028. godine, u kojoj je oblast javnih nabavki prepoznata kao značajan segment i adresirana kroz tri mjere koje imaju za cilj borbu protiv korupcije u ovoj oblasti, i to:

- Obezbjediti tehničku podršku koja ima za cilj razmjenu iskustava i najbolje prakse koja se odnosi na monitoring javnih nabavki;
- Unaprjeđenje elektronskog Sistema javnih nabavki uvođenjem funkcije detektovanja/upozoravanja na postojanje korupcije u postupku javne nabavke (red flags);
- Izraditi i dostavljati godišnje izvještaje o realizaciji javnih nabavki i zaključenim ugovorima o javnim nabavkama na lokalnom nivou.

Nacr Etičkog kodeksa u oblasti javnih nabavki je pripremljen, i objavljen na e-sistemu nabavki na: [CeJN](#), a planira se i održavanje odgovarajućih obuka za učesnike u sistemu javnih nabavki.

U okviru pregovaračkog procesa za Poglavlje 5 – javne nabavke, pripremljen je i poslat Evropskoj komisiji sveobuhvatni izvještaj o realizaciji aktivnosti za ispunjavanje završnih mjerila u ovom poglavlju. Evropska komisija je dostavila komentare na Izvještaj na koje je odgovoreno i očekuje se da, u skladu sa predviđenom dinamikom, poglavlje 5 bude privremeno zatvoreno u II kvartalu 2025.

Elektronski sistem javnih nabavki

Elektronski sistem javnih nabavki (<http://cejn.gov.me>) je u potpunosti operativan i pokriva 100% svih postupaka javnih nabavki koje se sprovode u državi.

U skladu sa preporukama Evropske komisije vezanim za kontinuirano unaprjeđivanje rada CEJN-a, sistem je u toku 2024. unaprjeđivan dodavanjem novih funkcionalnosti – u januaru je uvedena funkcionalnost kojom se omogućava podnošenje zahtjeva za monitoring jednostavne nabavke (aplikativni dio za naručioca, ponuđača i zaposlene u Ministarstvu finansija na poslovima monitoringa); u junu je uvedena mogućnost objavljivanja međuvladinih sporazuma i ugovora sa trećim zemljama na e-sistemu; uvedena je i funkcija za izvještavanje o nabavkama koje sprovode diplomatsko-konzularna predstavništva Crne Gore u inostranstvu. Dodatna unaprjeđenja e-sistema nabavki sprovedena su kroz aktivnosti projekta u saradnji sa Delegacijom EU u Crnoj Gori, a uključuju elektronsku izjavu privrednog subjekta (aplikativni dio za naručioce i ponuđače), kao i unaprjeđenje aplikativnog dijela softvera namijenjenog ponuđačima u vidu različitih obavještenja i izvještaja.

Povezivanje sa kaznenom evidencijom Ministarstva pravde je započeto, i očekuje se početak implementacije u I kvartalu 2025.

Planirana unaprjeđenja elektronskog sistema javnih nabavki u predstojećem periodu odnose se na uvođenje red flags-a, odnosno detektovanja potencijalnih nepravilnosti u postupcima javnih nabavki što je ujedno i mjera AP Strategije za borbu protiv korupcije u Crnoj Gori za period 2024-2027, kao i rad na uvođenju funkcije praćenja realizacije ugovora o javnim nabavkama.

Prema preliminarnim podacima sa sistema, broj ponuda po postupku javne nabavke - indeks konkurentnosti u 2024. godini iznosio je 3,3, što predstavlja ispunjenje projektovanih ciljeva za dati period.

Sredinom januara 2025. sistem ima ukupno 12829 korisnika. Ukupno registrovanih ponuđača ima 6178, od kojih je aktivno registrovano njih 4352. Broj započetih postupaka u sistemu od početka rada je 30039, dok je broj zaključenih ugovora 25617 (u izvještajnom periodu započeto je 9376 postupaka i sklopljeno 6727 ugovora o javnim nabavkama). Godišnji izvještaj o javnim nabavkama u Crnoj Gori za 2024. godinu koji će sadržati detaljnu relevantnu statistiku biće pripremljen i, nakon usvajanja od strane Vlade najkasnije do 31. V 2025. godine, biće javno dostupan.

Strateški okvir

Strategija unaprjeđenja politike javnih nabavki i javno-privatnog partnerstva u Crnoj Gori za period 2021-2025. godine, usvojena u oktobru 2021, implementira se u skladu sa Akcionim planovima koji se usvajaju se na godišnjem nivou. U skladu sa propisanim obavezama, u toku je priprema Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za 2024. godinu koji će sadržati zaključke i preporuke na osnovu kojih će se pripremiti Akcioni plan za 2025. godinu.

Što se tiče implementacije aktivnosti u okviru šest operativnih ciljeva Strategije, izvještaji iz prethodnih godina pokazali su da se zacrtani ciljevi ostvaruju u zadovoljavajućoj mjeri (preko 50%), dok je značajan udio djelimično realizovanih aktivnosti (oko 30%) koje se uglavnom odnose na aktivnosti koje se sprovode u kontinuitetu. Kad su u pitanju nerealizovane aktivnosti (oko 20%), nakon sagledavanja njihove svrsishodnosti za postizanje operativnih ciljeva Strategije kao i realne mogućnosti njihove realizacije, praksa je da se iste uvrste u naredni Akcioni plan. Takođe, veliki broj aktivnosti koje se na godišnjem nivou definišu radi ispunjenja operativnih ciljeva strategije imaju kontinuiran karakter, kao što su obuke, edukacija učesnika u sistemu javnih nabavki, aktivnosti u sklopu započetih projekata tehničke pomoći koji traju više od jedne godine, međuinstitucionalna saradnja i slično, te se prenose u Akcioni plan za tekuću godinu. Broj aktivnosti u okviru Operativnog cilja ne mora garantovati njegovo ispunjenje, već je naglasak na efektivnim koracima koji se na tom planu projektuju i njihovoj efikasnoj implementaciji.

Do sada, usvojeni su izvještaji za period II polovina 2021-2022. godine, sa Akcionim planom za 2023. godinu i Izvještaj za 2023. godinu sa AP za 2024. godinu. Svi dokumenti relevantni za implementaciju strateškog okvira u oblasti javnih nabavki i JPP su javno dostupni na Internet stranici Ministarstva finansija, na: <https://www.gov.me/clanak/strateski-dokumenti>. U pripremi je Izvještaj za 2024. godinu sa Predlogom Akcionog plana za 2025. godinu. U drugoj polovini 2025. godine Ministarstvo će izvršiti završnu evaluaciju efekata primjene ove strategije, a u istom periodu će se započeti aktivnosti na izradi nove strategije za period 2026-2030. godine.

Administrativni kapaciteti

U izvještajnom periodu je jedan službenik zapošljen u Direktoratu za politiku javnih nabavki, dok je jedan prešao na novo radno mjesto, tako da nije bilo promjena u pogledu broja zaposlenih.

Ministarstvo finansija je tokom cijelog izvještajnog perioda radilo na jačanju administrativnih kapaciteta i podizanju nivoa profesionalizacije zaposlenih u javnim nabavkama. Na temu primjene propisa u oblasti javnih nabavki i novih zakonskih rješenja Ministarstvo je sprovedo 6 obuka za 195 polaznika. Na temu korišćenja CEJN-a organizovane su dvije obuke za 25 polaznika. Ministarstvo je, u saradnji sa SIGMA-om, organizovalo i specijalističku obuku na temu IN-HOUSE nabavki za 21 polaznika, dok su u saradnji sa SIGMA-om i USAID održane obuke na temu dinamičkog Sistema nabavki (Dynamic Purchasing System). Takođe, organizovane su obuke vezano za donošenje Pravilnika o elektronskoj izjavi privrednog subjekta kao i za korišćenje odgovarajuće nove funkcionalnosti CEJN-a, kojima je prisustvovalo oko 300 polaznika.

U saradnji sa SIGMA-om pripremljen je novi Program i način stručnog osposobljavanja i usavršavanja u oblasti javnih nabavki, čije se usvajanje očekuje početkom 2025. godine. Stručni ispit za rad na poslovima javnih nabavki se polaže po programu za polaganje ispita, pred Komisijom i sastoji se od pismenog i usmenog dijela. Do sredine 2024. godine ovaj ispit je položio 904 službenika za javne nabavke.

KONKURENCIJA

Zakonodavni okvir

Administrativni kapaciteti

Agencija za zaštitu konkurencije (AZK) usvojila je u novembru 2024. novi Pravilnik o unutrašnjoj sistematizaciji i organizaciji, koji predviđa ukupno 55 radnih mjesta unutar AZK, uključujući i sljedeće pozicije: predsjednik Savjeta, dva člana Savjeta, direktor i zamjenik direktora.

Na dan 31. XII 2024, AZK je imala ukupno 39 zaposlenih.

Zaštita konkurencije

Koncentracije

U izvještajnom periodu, Agencija je po Zahtjevima za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracija riješila 72 predmeta (od čega su dva zahtjeva odbijena jer nijesu ispunjeni uslovi za podnošenje zahtjeva i dva su obustavljena zbog povlačenja zahtjeva). U proceduri su 22 predmeta.

Od ukupno pet postupaka pokrenutih pred Sudom za prekršaje, u jednom predmetu Sud za prekršaje donio je rešenje da pravno lice i odgovorno lice u pravnom licu nije krivo i Agencija se žalila Višem sudu za prekršaje koji je vratio predmet prvostepenom sudu za prekršaje koji je obustavio postupak. U istom periodu, jedan predmet je riješio Sud za prekršaje, i utvrdio krivicu za pravno i odgovorno lice u pravnom licu i izrekao novčanu kaznu, međutim prekršiocu se žalilo Višem sudu za prekršaje koji je preinačio prekršaj i izrekao novčanu kaznu za pravno lice (40.000,00 eura za pravno lice). U izvještajnom periodu su u toku tri postupka.

Pojedinačna izuzeća sporazuma od zabrane

U izvještajnom periodu, na zahtjev stranaka pokrenuta su tri postupka za pojedinačna izuzeća sporazuma od zabrane, od čega su dva odobrena u tekućem periodu (Sava osiguranje/Lovćen osiguranje i Glosarij CD/Merch, Sharp & Dohme B.V.), dok je jedan postupak u toku (m:tel/Sky Towers). Predmeti koji su riješeni iz prethodnog izvještajnog perioda: (i) Hemofarm/Farmegra i (ii) Philip Morris/Kaiva brands.

Zabranjeni sporazumi

U toku 2024, AZK je po službenoj dužnosti pokrenula jedan postupak za utvrđivanje zabranjenih sporazuma na tržištu pružanja prepaid usluga mobilne telefonije na teritoriji Crne Gore.

U predmetnom postupku AZK je donijela Rješenje o utvrđivanju zabranjenog sporazuma.

Postupak koji je pred Agencijom pokrenut po službenoj dužnosti na tržištu pružanja agencijskih usluga rezervacije hotelskog smještaja u zemlji i inostranstvu i dalje je u toku.

Inicijative za ispitivanje povrede konkurencije

Agenciji je podnijeto pet Inicijativa za ispitivanje povrede konkurencije, koje su u izvještajnom periodu i riješene.

Sudski postupci

Pred sudovima za prekršaje se trenutno vodi devet prekršajnih postupaka i postupci su u toku.

U upravnom postupku se trenutno vodi osam postupaka pred Upravnim sudom, po tužbama koje su uložili učesnici na tržištu, i postupci su u toku.

Zloupotreba dominantnog položaja

U toku 2024, AZK je po službenoj dužnosti pokrenula jedan postupak za utvrđivanje zloupotrebe dominantnog položaja, na tržištu otpremanja i dopremanja robe pomorskim prevozom na teritoriji Luke Bar. Postupak pred AZK je u toku.

Competition advocacy

AZK je donijela jedan *Competition advocacy*, koji se odnosi na tržište pružanja lučkih usluga u akvatorijumu Luke Bar. Isti je upućen Ministarstvu pomorstva i Upravi pomorske sigurnosti i upravljanja lukama.

Inicijative za ispitivanje povrede konkurencije (zloupotrebe dominantnog položaja)

U izvještajnom periodu dvije inicijative su riješene, a jedna je u toku (na tržištu veleprodaje nafte i naftnih derivata).

Sudski postupci

Pred Sudom za prekršaje u toku je jedan prekršajni postupak.

Sektorske analize

U toku izvještajnog perioda, AZK je obrađivala i analizirala podatke prikupljene za potrebe dvije sektorske analize, i to:

- Sektorska analiza tržišta maloprodaje i veleprodaje mješovitom robom pretežno hranom, pićima i higijenskim proizvodima za domaćinstvo 2018 – 2023. godine – finalizovanje dokumenta.
- Sektorska analiza maloprodajnog tržišta Crne Gore 2019 – 2023. godine (analiza na tržištu uvoza, veleprodaje i maloprodaje određenim prehrambenim proizvodima na teritoriji Crne Gore) – finalizovanje dokumenta.

Nenajavljeni neposredni uvidi

Agencija je po pokrenutom ispitnom postupku po službenoj dužnosti, za utvrđivanje zloupotrebe dominantnog položaja na tržištu otpremanja i dopremanja robe pomorskim prevozom na teritoriji Luke Bar, za potrebe ovog postupka, izvršila nenajavljeni neposredni uvid 9. II 2024, u poslovnim prostorijama učesnika na relevantnom tržištu otpremanja i dopremanja robe pomorskim prevozom na teritoriji Luke Bar. Prikupljanje podataka neposrednim uvidom je ocijenjeno kao neophodno radi ispitivanja postojanja akata koji za cilj ili posljedicu imaju ili mogu imati sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije.

Državna pomoć

Što se tiče *ex ante* kontrole državne pomoći, u izvještajnom periodu usvojeno je ukupno 33 mišljenja i rješenja.

Što se tiče *ex post* kontrole državne pomoći, AZK je u izvještajnom periodu okončala sedam ispitnih postupaka naknadne kontrole državne pomoći. Od toga, u tri postupka AZK je donijela rješenja o povraćaju neusklađene državne pomoći, a u tri postupka AZK je donijela rješenja da mjere koje su bile predmet ispitivanja ne predstavljaju državnu pomoć. U jednom ispitnom postupku pokrenutom po prijavi, AZK je odbila prijavu jer lice koje ju je podnijelo nije imalo status zainteresovane strane. U izvještajnom periodu, AZK je pokrenula tri ispitna postupka naknadne kontrole državne pomoći.

U izvještajnom periodu, AZK je izradila Godišnji izvještaj o dodijeljenoj državnoj pomoći u 2023. godini, koji je dostavila Vladi na uvid, nakon čega je isti prosljeđen na upoznavanje Skupštini i EK. Naročito kada je riječ o zahtjevima definisanim završnim mjerilom broj četiri u pregovaračkom poglavlju 8 – *Konkurencija*:

1. U vezi sa slučajem „Montenegro Airlines“, u decembru 2024. godine, AZK je nakon sprovedene usmene rasprave u prisustvu punomoćnika Nacionalne turističke organizacije Crne Gore i vještaka, donijela rješenje o povraćaju neusklađene državne pomoći koju je Nacionalna turistička organizacija Crne Gore dodijelila Montenegro Airlines-u 2017. godine.

2. Što se tiče slučaja „Uniprom-KAP“, AZK je, nakon što su Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera i Fond za zaštitu životne sredine dostavili AZK tražene podatke, AZK je u februaru 2024. godine prosljedila spise predmeta Državnom tužilaštvu, radi eventualnog preduzimanja radnji iz svoje nadležnosti, iz razloga utvrđivanja postojanja prethodnog pitanja u smislu člana 104 Zakona o upravnom postupku (među kojima je postojanje krivičnog djela obavezan razlog za prekid postupka i rješavanje prethodnog pitanja prije rešavanja upravnog postupka) prije nego što AZK pokrene ispitni postupak. U skladu sa aktivnostima predviđenim IPA projektom pod nazivom “Povećanje kapaciteta institucija za usklađivanje i primjenu EU pravne tekovine u oblasti konkurencije i inovacija”, AZK je zatražila procjenu državne pomoći dodijeljene putem dodjele CO2 kredita, posebno u pogledu obračuna iznosa državne pomoći dodeljene Uniprom DOO Nikšić u slučaju navodne dodjele prekomjernih emisionih kredita.

3. Što se tiče slučaja Auto-puta “Bar-Boljare”, u decembru 2024. godine, AZK je pokrenula ispitni postupak utvrđivanja usklađenosti potencijalne državne pomoći utvrđivanja dodijeljene privrednom subjektu Monte put, u vezi sa upravljanjem projektom izgradnje auto-puta Bar-Boljare, prioritetne dionice Smokovac-Mateševo i naložila davaocima državne pomoći da se u ostavljenom roku izjasne o činjenicama i informacijama koje ukazuju na nezakonitost potencijalne državne pomoći.

Drugi značajni slučajevi:

1. Slučaj Barska plovidba: U izvještajnom periodu Upravni sud je donio presudu kojom je odbio tužbu Barske plovidbe protiv rješenja AZK iz 2022. godine, o povraćaju neusklađene državne pomoći od tog privrednog društva i time je potvrđeno rješenje AZK.

2. Slučaj Adriatic Marinas: AZK je u izvještajnom periodu okončala ex post ispitni postupak i donijela rješenje kojim je utvrdila da mjera umanjena potraživanja po osnovu naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta, odnosno mjera prebijanja međusobnih potraživanja između Opštine Tivat i Adriatic Marinas, ne predstavlja državnu pomoć. Opština Tivat je podnijela tužbu protiv ovog rješenja Upravnom sudu i upravni spor je u toku.

3. Slučaj Tosçelik: AZK je u izvještajnom periodu okončala ex post ispitni postupak i donijela rješenje o povraćaju neusklađene državne pomoći koju je Elektroprivreda Crne Gore dodijelila privrednim subjektima TOSCELIK PROFIL VE SAC ENDUSTRISI A.S. i TOSCELIK ALLOYED ENGINEERING STEEL NIKŠIĆ DOO. Elektroprivreda Crne Gore je podnijela tužbu protiv ovog rješenja Upravnom sudu i upravni spor je u toku.

Bilateralna saradnja

Memorandum o razumijevanju između crnogorske Agencije za zaštitu konkurencije i Turskog tijela za konkurenciju (*Rekabet Kurumu*) potpisan je 30. IX 2024, dok je Memorandum o razumijevanju između AZK i Albanskog tijela za konkurenciju (*Autoriteti i Konkurrencës*) potpisan 7. X 2024.

Nastavljena je kvalitetna saradnja s Regionalnim centrom za konkurenciju (*Regional Centre for Competition – RCC*) iz Budimpešte, zajedničkom inicijativom Mađarskog nacionalnog tijela za konkurenciju (*Gazdasági Versenyhivatal – GVH*) i Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (*Organization for Economic Co-operation and Development – OECD*). U periodu 24-26. IX 2024, u saradnji s Agencijom za zaštitu konkurencije, RCC je organizovao međunarodni seminar pod nazivom „Alatke za povećanje efikasnosti u sprovođenju antimonopolskih propisa“. Ovo je prva obuka ovog tipa koja je održana u Crnoj Gori od uspostavljanja Regionalnog centra.

U periodu 2-3. XII 2024, predstavnici AZK su učestvovali na OECD Globalnom forumu o konkurenciji, čime je Crna Gora po prvi put imala svoje delegate na tom događaju.

RCC je, u periodu 12-13. XII 2024, organizovao seminar za sudije, na temu sprovođenja evropskog zakonodavstva iz oblasti konkurencije. Na ovom seminaru je, po prvi put, učešće uzelo i dvoje sudija Upravnog suda.

U okviru IPA projekta „Povećanje kapaciteta institucija za usklađivanje i primjenu EU pravne tekovine u oblasti konkurencije i inovacija“, koji u Crnoj Gori sprovodi konsultantska firma EPRD Ltd. iz Republike Poljske, AZK je produbila saradnju s drugim javnim institucijama koje se bave temama konkurencije i državne pomoći (uključujući državno pravosuđe, Ministarstvo finansija i Ministarstvo ekonomskog razvoja), kao i predstavnicima nacionalnih medija, kroz zajedničko učešće na obukama, tematskim sastancima i okruglim stolovima.

U toku je i realizacija projekta *Policy and Legal Advice Centre (PLAC) for Montenegro*, podržanog od strane Evropske unije, u okviru kojeg je, između ostalog, u novembru 2024. kreiran i objavljen analitički dokument pod naslovom „Procjena nedostataka sudskih kapaciteta u Crnoj Gori u oblastima pravila konkurencije i kontrole državne pomoći“ – kao prvi analitički dokument ovog tipa u našoj zemlji.

TRGOVINA, INDUSTRIJA, CARINE I POREZI

SLOBODA KRETANJA ROBE

U okviru prvog završnog mjerila Crna Gora kontinuirano usklađuje zakonodavstvo s pravnom tekovinom EU u oblasti lijekova i medicinskih sredstava, s ciljem visokog nivoa usklađenosti do 2024/2025. U okviru drugog završnog mjerila, dostavljen je popunjeni upitnik o usklađenosti sa EU propisima i prijedlog izmjena Zakona o nadzoru proizvoda na tržištu, prilagođen Uredbi (EU) 2019/1020. Očekuju se povratne sugestije Evropske komisije (EK). Za treće završno mjerilo, Crna Gora je EK dostavila izvještaj o usklađivanju s članovima 34-36 UFEU, ukinula 1853 neusklađena propisa i nastavila s prilagođavanjem zakonodavstva.

Zakonodavstvo:

Vlada je 16. I 2025. donijela Odluku o izmjenama i dopunama Odluke o osnivanju Akreditacionog tijela Crne Gore.

Vlada je 7. III 2024. utvrdila Predlog zakona o građevinskim proizvodima.

Administrativni kapaciteti:

U okviru četvrtog završnog mjerila, jačaju se administrativni i finansijski kapaciteti za primjenu usklađenih propisa u oblastima tržišnog nadzora, standardizacije, akreditacije i metrologije. Budžetska izdvajanja za ove aktivnosti povećana su za 60% u posljednje četiri godine.

PREDUZETNIŠTVO I INDUSTRIJSKA POLITIKA

U pogledu usklađivanja nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU, odnosno Direktivom 2011/07/EU o borbi protiv kašnjenja u plaćanju u komercijalnim transakcijama, Skupština je donijela Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza 19. X 2024. Primjena novog zakona će omogućiti poboljšanje gotovinskih tokova u sektoru malih i srednjih preduzeća i obezbijediti adekvatnu primjenu mjera koje povjericima omogućavaju da u potpunosti ostvare prava u skladu sa zakonom kao i doprinijeti sveukupnom poboljšanju likvidnosti privrede, a biće obezbijeđen i efikasniji nadzor nad sprovođenjem zakona. Usvajanjem Zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza („Sl. list CG“, br. 113/24), u potpunosti je realizovan operativni zaključak sa Pododbora održanog u junu 2024.

U dijelu ispunjenja završnog mjerila za privremeno zatvaranje pregovaračkog poglavlja 20 – Preduzetništvo i industrijska politika pripremljen je i od strane Vlade 4. IV 2024. uvojen Završni izvještaj o implementaciji Industrijske politike Crne Gore 2019-2023. Završni izvještaj predstavlja analizu ostvarenja strateških i operativnih ciljeva i ključnih dostignuća za period 2019-2023. uz procenat realizacije različitih programa, projekata i instrumenata za podršku industrijskom razvoju na nivou 85.95% tokom cijelog implementacionog perioda i zajedno sa ključnim nalazima i preporukama nezavisne eksterne evaluacije predstavljao je osnovu za pripremu nove Industrijske politike za period 2024-2028.

Operativni zaključak za usvajanje strategije Industrijske politike sa Akcionim planom za 2024. realizovan je donošenjem nove Industrijske politike Crne Gore za period 2024-2028, sa Akcionim planom za sprovođenje za 2024. Oba dokumenta je Vlada donijela 1. VIII 2024, čime je ispunjen je preduslov za privremeno zatvaranje pregovaračkog poglavlja 20 – Preduzetništvo i industrijska politika, koje je i zvanično privremeno zatvoreno na Međuvladinoj konferenciji u Briselu 16. XII 2024.

Industrijska politika CG za period 2024-2028. definiše razvojnu viziju i razvojne prioritete, odnosno strateške i operativne ciljeve za ostvarivanje vizije industrijskog razvoja za naredni ciklus implementacije, u cilju povećanja industrijske produktivnosti i konkurentnosti, podsticanja inovativnosti, digitalne i zelene tranzicije i boljeg pristupa jedinstvenom tržištu EU. Dokument je usklađen sa smjernicama definisanim u EU Komunikacijama: Ažuriranom Industrijskom strategijom „Izgradnja snažnijeg Jedinstvenog tržišta za oporavak Evrope“ (COM 2021/350), i drugim komunikacijama kao što su „Godišnji izvještaj o Jedinstvenom tržištu za 2021“ (COM 2021/351), „Analiza strateških zavisnosti i kapaciteta Evrope“ (COM 2021/352), itd.

Ranije uspostavljena struktura Koordinacionog tijela za izradu i implementaciju Industrijske politike na dva nivoa- upravljačka i operativna struktura, u potpunosti je funkcionalna i rukovodi, organizuje i koordinira cjelokupnim procesom implementacije i monitoringa realizacije aktivnosti utvrđenih Industrijskom politikom i obezbjeđuje kontinuirano usklađivanje sa inoviranim okvirom Industrijske politike EU. U skladu sa Planom monitoringa i implementacije Industrijske politike 2024-2028. u toku su aktivnosti na pripremi Izvještaja o sprovođenju Akcionog plana za 2024. kao i izrade Akcionog plana za period 2025-2026.

Vlada je 26. IX 2024. usvojila Program za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji. Za implementaciju Programa za 2024. obezbijeđeno je 2,3 miliona eura iz sredstava Ministarstva ekonomskog razvoja i Instrumenta za pretprijetnu pomoć – IPA III, za uvođenje inovativnih rješenja za unapređenje energetske efikasnosti, uz korišćenje savremenih tehnologija i uspostavljanje sistema upravljanja energijom i povećanja upotrebe dostupnih obnovljivih izvora energije. Po osnovu Javnog poziva za implementaciju Programa za 2024. koji je raspisan 1. X 2024. prispjelo je 32 projektne prijave, za koje u skladu sa dinamikom realizacije Programa slijedi dalja evaluacija.

U pogledu realizacije trećeg operativnog zaključka sa Pododbora koji se odnosi na sprovođenje kontinuiranih aktivnosti za uspješnu implementaciju Sporazuma o učešću u Single Market Programu, trenutno se realizuju dva projekta u okviru SMP: Enterprise Europe Network – EEN i Cross-Re-Tour. Pored redovnih aktivnosti EEN, organizacije i koorganizacije različitih događaja (sajmovi, b2b susreti), tokom 2024. posebna pažnja je bila na objavljivanju i promovisanju EU poziva EENergy, namijenjen podršci zelenoj tranziciji u malim i srednjim preduzećima i energetske efikasnosti u obliku bespovratnih sredstava za mala i srednja preduzeća širom Evrope.

Projekat Cross-Re-Tour, posvećen je turističkom sektoru, podržavajući digitalne i zelene inovacije, kroz biznis savjetovanje, mentorstvo ali i grant šemu koja će pomoći da se inovacije i sprovedu.

Promocija relevantnih poziva, mogućnosti podrške i benefita koji se nude kroz SMP u kontinuitetu se promovise i objavljuje preko sajta Ministarstva, kao i na sajtu www.biznis.gov.me, specijalizovanom portalu namijenjenom za promociju različitih programa podrške u CG. Snažna saradnja se tradicionalno realizuje sa svim partnerima u okviru EEN projekta u CG, te se i tim putem dodatno promovišu svi relevantni pozivi i inicijative.

Politika malih i srednjih preduzeća definisana Strategijom mikro, malih i srednjih preduzeća u implementacionom ciklusu 2023-2026. sprovodi se u kontinuitetu. Vlada je 27.VI 2024. usvojila Izveštaj o sprovođenju Akcionog plana Strategije za 2023, čiji je procenat ispunjenosti planiranih aktivnosti predviđenih za 2023. 87,83%. U toku je priprema Izveštaja o sprovođenju Akcionog plana za 2024, kao i Akcionog plana za period 2025-2026.

Tokom 2024. pripremljeni su i usvojeni: Izveštaj o implementaciji Akcionog plana za 2023. Strategije za razvoj ženskog preduzetništva 2021-2024; Izveštaj o implementaciji Akcionog plana za 2023. Strategije za cjeloživotno preduzetničko učenje 2021-2024 i Izveštaj o implementaciji Akcionog plana za 2023. Strategije za cirkularnu tranziciju do 2030.

U skladu sa istekom implementacionog perioda za Strategije za razvoj ženskog preduzetništva i Strategije za cjeloživotno preduzetničko učenje, sprovodi se eksterna evaluacija strateških dokumenata kako bi se kroz nalaze istog sagledali efekti ostvarenja postavljenih strateških i operativnih ciljeva i dale preporuke za naredni period u cilju daljeg unapređenja politike ženskog preduzetništva i cjeloživotnog preduzetničkog učenja.

Ministarstvo ekonomskog razvoja nastavilo je pružanjem finansijske i nefinansijske podrške kroz Program za unapređenje konkurentnosti privrede za 2024. Poseban fokus je bio na razvoju preduzetništva mladih i žena u biznisu, kao i preduzeća koja posluju u jedinicima lokalne samouprave sa indeksom razvijenosti ispod prosjeka. Tokom 2024. Ministarstvo je podržalo ukupno 94 aplikacije u iznosu od 2.644.787,13 eura.

U dijelu podrške zanatlijama, realizacijom Programa za razvoj i promociju zanatstva za 2024. nastavljena je kontinuirana bespovratna finansijska podrška za nabavku opreme i alata namijenjenih za obavljanje zanatske djelatnosti, po osnovu koje je odborena podrška za 23 privrednih subjekata u iznosu od 200.000 eura.

Prepoznajući važnost mikro, malih i srednjih preduzeća u kontekstu razvoja crnogorske privrede, Ministarstvo ekonomskog razvoja i Evropska banka za obnovu i razvoj uz finansijsku podršku Evropske unije, kreirali su jedinstvenu tačku kontakta za mikro, mala i srednja preduzeća SAP Portal (Single Access Point) u cilju unapređenja komunikacije sa svim preduzećima u Crnoj Gori. Na portalu biznis.gov.me se u kontinuitetu ažuriraju sve važne informacije na jednom mjestu, a tokom 2024. je povećan broj institucija koje dostavljaju informacije za sadržaj Portala. Tokom 2024. započeta je nadogradnja novih servisa i funkcionalnosti a koje će biti operativne početkom 2025.

U saradnji Ministarstva ekonomskog razvoja i Ministarstva finansija, a uz podršku Evropske banke za obnovu i razvoj, intenzivno se radi na uspostavljanju Kreditno-garantnog fonda Crne Gore. Nacrt Zakona se nalazi u završnoj fazi izrade, uz obezbijeđen osnivački kapital od strane države u iznosu od 10 miliona eura. Uporedo se radi i na uspostavljanju informacionog sistema, u cilju njegove potpune operacionalizacije i stavljanja u funkciju po uspostavljanju zakonodavnog okvira. Cjelokupan proces osnivanja Kreditno-garantnog fonda Crne Gore pratiće snažna tehnička podrška od strane Evropske banke za obnovu i razvoj.

U okviru finansijske podrške sektoru MSP, za 12 mjeseci 2024, od strane Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore je odobreno 429 plasmana u vrijednosti od 186 miliona eura. Najveći dio ovih sredstava je tokom 2024. namijenjen za podršku likvidnosti i finansiranje obrtnih sredstava.

Na planu unapređenja kvaliteta i dostupnosti finansijske podrške za mlade u biznisu, IRFCG je tokom 2024. odobrio 77 plasmana u vrijednosti od 13,8 miliona eura. Po osnovu podrške ženskom preduzetništvu za 12 mjeseci 2024. odobreno je 119 plasmana u vrijednosti od 14,6 miliona eura.

Po osnovu Ugovora o garanciji između Evropskog Investicionog Fonda kao garanta i IRFCG kao korisnika – EaSi garancija, tokom 2024. odobren je 29 kredit u iznosi od 0,3 miliona eura.

U drugoj polovini 2024. je iniciran proces transformacije Investiciono razvojnog fonda Crna Gore u Razvojnu banku Crne Gore, a Skupština je 9. X 2024. donijela Zakon o Razvojnoj banci Crne Gore („Sl. list CG“, broj 99/24). Strateški pravac razvoja Crne Gore i snažan fokus na proces EU integracije nameće potrebu daljeg razvoja i snaženja finansijskih institucija, što se između ostalog i ostvaruje osnivanjem Razvojne banke Crne Gore, kao i usklađivanje s potrebama i najboljim praksama u EU, gdje se institucionalni okvir i razvojni prioriteti snažno oslanjaju na ulogu državnih razvojnih banaka, kao jedan od najefikasnijih mehanizama za implementaciju strateških i razvojnih prioriteta država članica EU. Razvojna banka Crne Gore je registrovana 31. XII 2024.

U dijelu inovacione politike, aktivnosti Fonda za inovacije kao nacionalnog tijela za implementaciju politike inovacija, realizuju se u skladu sa Programom za inovacije 2023-2027. i tokom 2024. realizovane su sve aktivnosti u skladu sa planom rada i kroz sedam programskih linija ugovorio finansiranje 71 projekta ukupne vrijednosti preko 3,2 miliona eura.

Tokom 2024. Fond je imao podršku kroz projekat BEST, koji realizuje Svjetska banka uz podršku Evropske komisije i sprovedene su različite aktivnosti usmjerene na osnaživanje korisnika programskih linija Fonda kroz edukaciju, mentorstvo i povezivanje sa investitorima.

U pogledu kontinuirane koordinacije Industrijske politike sa drugim strategijama sa fokusom na Strategiju pametne specijalizacije, prvi strateški ciklus pametne specijalizacije 2019-2024 uspješno je zaključen 31. XII 2024, dok je priprema nove S3 započeta zvanično u februaru 2024. Vlada je 24. IV 2024 usvojila Mapu puta za pripremu nove S3, koju je usaglasila sa Udruženim istraživačkim centrom Evropske komisije (JRC). U decembru 2024. kompletirana je Kvantitativna analiza, dok je sredinom januara 2025. započeta izrada Kvalitativne analize. U toku su pripreme za izradu Završnog izvještaja o realizaciji S3, kao i eksterne evaluacije.

U okviru unapređenja poslovnog ambijenta, na planu suzbijanja neformalne ekonomije, u kontinuitetu se realizuju aktivnosti utvrđene Programom za suzbijanje neformalne ekonomije u Crnoj Gori, kojim su definisane mjere za suzbijanje neformalne ekonomije za period od 2024-2026. Polugodišnjim izvještajem o realizaciji planiranih aktivnosti iz Programa za suzbijanje neformalne ekonomije koji je Vlada usvojila u septembru 2024. dat je prikaz napretka sa ostvarenim rezultatima realizacije planiranih aktivnosti za 2024. na tržištu roba i usluga i tržištu rada. Aktivnosti na planu jačanja međuresorne saradnje na lokalnom i centralnom nivou i unapređenje administrativnih kapaciteta sa ciljem pune implementacije Akcionog plana, kao i jačanje institucionalnog okvira su dodatno precizirane kroz osnivanje Komisije za praćenje realizacije Programa za suzbijanje neformalne ekonomije, koja je obrazovana od strane Vlade Crne Gore.

U cilju jasnog identifikovanja ključnih barijera za poslovanje, uz prepoznavanje nosilaca aktivnosti za ispunjenje konkretnih zadataka za eliminisanje identifikovanih barijera u definisanim rokovima, u koordinaciji Sekretarijata Savjeta za konkurentnost pripremljen je Akcioni plan za eliminisanje biznis barijera sa kojima se susrijeće poslovna zajednica, koji je usvojen na 23. sjednici Savjeta održanoj 11. III 2024. Akcionim planom identifikovano je 11 ključnih barijera, koje su prepoznate kao konkretni zadaci, koji će se kroz 37 pojedinačnih aktivnosti nastojati ispuniti u zadatim kratkoročnim (kraj 2025.) ili srednjoročnim okvirima (kraj 2026). obzirom na visok procenat aktivnosti koji zahtijevaju intenzivnu međuresornu saradnju, od izuzetne važnosti za uspješnu realizaciju aktivnosti iz Akcionog plana je posvećenost nadležnih institucija i timski rad kako bi se identifikovane barijere eliminisale. Sekretarijat Savjeta za konkurentnost na kvartalnoj osnovi prikuplja izjašnjenja od

nadležnih institucija, koji predstavljaju inpute za pripremu Izvještaja o statusu realizacije aktivnosti iz Akcionog plana za eliminisanje biznis barijera sa kojima se susrijeće poslovna zajednica.

U segmentu sprovođenja reforme upravljanja privrednim društvima u većinskom vlasništvu države, reforma sektora državnih preduzeća započeta je tokom 2024. i sastavni je dio Reformske agende u implementaciji Plana rasta za Zapadni Balkan. U cilju stvaranja baze za efikasnije izvještavanje o fiskalnim rizicima koji poboljšavaju transparentnost, kao i nadzornu i kontrolnu funkciju Vlade u oblasti državnih preduzeća, kreiran je i objavljen na sajtu Ministarstva finansija u februaru 2024. prvi Registar privrednih društava i javnih preduzeća u većinskom vlasništvu države za ukupno 50 pravnih lica, a koji je u julu ažuriran najnovijim pokazateljima poslovanja za 2023. Sve relevantne informacije i evidencije se nalaze u okviru registra, dok je u narednoj fazi reforme u planu njegovo dalje vizuelno i informaciono tehnološko unapređenje.

Vlada je 24. VII 2024. usvojila Analizu institucionalnog i regulatornog okvira za poslovanje javnih preduzeća i privrednih društava u većinskom vlasništvu države, na osnovu koje se pristupilo pripremi nacrtu dokumenta za jasno definisanje vlasničke politike države u javnim preduzećima i privrednim društvima u većinskom državnom vlasništvu, uz jačanje vlasničke funkcije i orijentisanje više ka centralizovanom modelu upravljanja. U proceduri i izrada novog Zakona o upravljanju privrednim društvima u državnom vlasništvu, kojim će se na jedinstven i sveobuhvatan način urediti sistem upravljanja i nadzora nad sektorom državnih preduzeća, kao i sve specifičnosti vezane za funkcionisanje i poslovanje ovih društava. Vlada je u decembru 2024. usvojila Agregatnu analizu finansijskog poslovanja sektora državnih preduzeća za 2023. sa Izjavom o fiskalnim rizicima. Praćenje i javno objavljivanje Izjave o fiskalnim rizicima državnih preduzeća u skladu je sa MMF-ovim Kodeksom fiskalne transparentnosti koji predstavlja standard koji treba da primjenjuju sve članice MMF-a, i ovo je praksa koju Crna Gora prvi put sprovodi.

U oblasti politike turizma, Vlada je 4. VIII 2024, donijela Program podsticajnih mjera u oblasti turizma za 2024. Program su realizovali Ministarstvo i Nacionalna turistička organizacija Crne Gore. Programom je realizovano pet mjera podrške, u cilju podrške diverzifikaciji turističkog proizvoda i usluga, te razvoju MICE turizma i podršku za unapređenje organizovanih avionskih dolazaka putem zajedničke marketing kampanje sa turoperatorima. Podržan je ukupno 121 projekat i isplaćeno je 597.984,76 eura. Nadalje, Vlada je 17. X 2024. usvojila Izveštaj o realizaciji Strategije razvoja turizma Crne Gore 2022-2025, sa Akcionim planom za 2024.

Vlada je 30. V 2024. usvojila programe za podsticanje energetske efikasnosti, za oblast turizma. Usvojen je Program za podsticanje energetske efikasnosti u hotelskoj industriji, čiji je budžet 3 miliona eura. Javni poziv završen je 27. oktobra, urađena je evaluacija pristiglih prijava i 15 hotela je zadovoljilo kriterijume definisane javnim pozivom i odobreno im je 2.204.999,74 eura (uključujući PDV). Usvojen je i Program za podsticanje energetske efikasnosti u objektima koji pružaju ugostiteljske usluge u domaćinstvu i seoskom domaćinstvu, čiji je budžet 500.000 eura. Javni poziv je u toku, a biće zatvoren sa utroškom sredstava. Kroz Programe su obezbijedena bespovratna sredstva na kliznoj skali od 50 do 70% kako bi turistička preduzeća mogla da implementiraju mjere koje će poboljšati energetske efikasnost i smanjeoperativne troškove. Implementaciono tijelo je Eko fond. Sredstva za ovaj program obezbijedena su direktno iz budžeta, u okviru paketa hitne podrške Evropske unije zemljama Zapadnog Balkana, uz tehničku podršku UNDP-a. Održivost projekta pokušava se obezbijediti uz podršku međunarodnih partnera.

Statistika turizma - Prema podacima Uprave za statistiku – MONSTAT u svim vidovima smještaja tokom 2024. registrovano je 2.606.854 turista (0,25% manje u odnosu na 2023.) koji su ostvarili 15.594.299 noćenja (4,85% manje u odnosu na 2023). Upoređujući sa 2019, bilježi se smanjenje od 1,35%, kada su u pitanju dolasci turista, kao i povećanje od 7,93%, kada je riječ o realizovanim noćenjima.

TRGOVINA

Normativni okvir – Zakonodavno usklađivanje s pravnom tekovinom EU

- Crna Gora je potvrdila sva četiri do sada potpisana Sporazuma koji proizilaze iz Berlinskog procesa, i to: Sporazum o priznavanju kvalifikacija u oblasti visokog obrazovanja na Zapadnom Balkanu, Sporazum o slobodi kretanja na Zapadnom Balkanu sa ličnom kartom, Sporazum o priznavanju profesionalnih kvalifikacija za doktore medicine, doktore stomatologije i arhitekta u kontekstu Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini. Sva tri pomenuta sporazuma su stupila na snagu za sve ugovorne strane, dok su za Crnu Goru stupili na snagu 23. II 2024. Takođe, CEFTA Sporazum o priznavanju stručne kvalifikacije medicinskih sestara opšte njege, doktora veterinarske medicine, farmaceuta i babica za Crnu Goru je stupio na snagu 21. VIII 2024, ali ne i za sve ugovorne strane (u skladu sa članom 21 stav 2 pomenutog Sporazuma). Nadležne crnogorske institucije su pokrenule proceduru potvrđivanja Sporazuma o pristupu visokom obrazovanju i prijemu na studije na Zapadnom Balkanu, petog međunarodnog ugovora koji je u okviru Berlinskog procesa usvojen 14. X 2024. u Berlinu.
- Skupština je 9. X 2024. donijela Zakon o Razvojnoj banci Crne Gore („Sl. list CG“, broj 99/2024). U skladu sa članovima 77, 78 i 79 Zakona, 1. I 2025. je Investiciono razvojni fond (IRF) prestao da postoji, a počela je sa radom Razvojna banka Crne Gore, nastala transformacijom IRF -a u Razvojnu banku Crne Gore.
- Vlada je 8. XI 2024. utvrdila Predlog zakona o spoljnoj trgovini robom koja bi se mogla koristiti za izvršenje smrtne kazne, mučenje ili drugo okrutno, neljudsko ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje, koji se nalazi u skupštinskoj proceduri.
- Vlada je 15. XI 2024. utvrdila Predlog zakona o potvrđivanju dopune 23, dopuna 24, izmjene i dopuna 25, izmjene 26, izmjene i dopune 27, izmjene i dopune 28, dopuna 28 BIS, izmjene i dopune 29, izmjene i dopune 30, izmjena i dopuna 31, izmjene i dopune 32, izmjene i dopune 33, izmjene i dopune 34, izmjene i dopuna 35, izmjene i dopune 36, dopuna 37, izmjene i dopuna 38 i izmjene i dopune 39 Carinske Konvencije o međunarodnom prevozu robe na osnovu isprava za MDP (karneta TIR) (Konvencija TIR, 1975). U pitanju je Predlog zakona kojim se ratifikuju izmjene i dopune Carinske konvencije o međunarodnom prevozu robe na osnovu karneta TIR. Predlog zakona se nalazi u skupštinskoj proceduri.
- Vlada je 19. XII 2024. donijela Uredbu o Carinskoj tarifi za 2025. („Sl. list CG“ broj 126/24), koja se se primjenjuje od 1. I 2025.
- Vlada je 24. XII 2024. donijela Odluku odluke o utvrđivanju Nacionalne kontrolne liste robe dvostruke namjene.

Sporazumi o slobodnoj trgovini (FTA)

U vezi sa sporazumima o slobodnoj trgovini (FTA), u dijelu koji se odnosi na Regionalnu konvenciju o Pan-EuroMediteranskim preferencijalnim pravilima porijekla (PEM Konvencija) sve Ugovorne strane, na sastanku Zajedničkog komiteta komiteta PEM Konvencije podržale su izmijenjeni tekst i izglasale usvajanje istog. U skladu s pomenutim, Vlada je 5. XII 2024. utvrdila Predlog zakona o potvrđivanju Odluke broj 1/2023 Zajedničkog komiteta Regionalne konvencije o Pan-Euro-Mediteranskim preferencijalnim pravilima porijekla od 7. XII 2023. godine o izmjeni Regionalne konvencije o Pan-Euro-Mediteranskim preferencijalnim pravilima porijekla. Imajući u vidu kratak vremenski period za okončanje svih procedura (period od glasanja u okviru Zajedničkog komiteta PEM Konvencije, usaglašavanja od strane EK i objavljivanja u Službenom listu EU, ali i okončanja nacionalnih procedura) u Zaključku broj: 08-053/23-5355/2, između ostaloga, se navodi „Vlada je privremeno prihvatila primjenu izmjenjene PEM Konvencije ukoliko se ne završe sve nacionalne procedure do 1. I 2025“. Vezano za Odluku broj 1/2023, a kako

sve PEM Ugovorne strane nisu bile u mogućnosti da otpočnu primjenu revidirane PEM Konvencije (od 1. I 2025), PEM Zajednički komitet je u decembru 2024. usvojio Odluku broj 2/2024 o izmjeni Odluke broj 1/2023, s ciljem uvođenja tranzicionih odredbi za izmjene PEM preferencijalnih pravila (ista se primjenjuju od 1. I 2025. i ograničena je na period 1. I - 31. XII 2025). Pomenuto će omogućiti nastavak dijagonalne kumulacije porijekla, i to kroz paralelnu primjenu revidiranih i PEM pravila iz 2012. i propusnost između njih. Vežano za pomenuto, Vlada je 30. I 2025. usvojila *Informaciju o implementaciji Regionalne konvencije o Pan-Euro-Mediterranskim preferencijalnim pravilima porijekla i njenim izmjenama*, kojom je predviđeno da će Crna Gora otpočeti s privremenom primjenom Odluke br. 2/2024. Takođe, pored već navedne Odluke, treba imati u vidu i da je PEM Zajednički komitet (u decembru 2024) usvojio i Odluku broj 1/2024 o izmjeni Odluke broj 1/2023 u dijelu koji se odnosi na upotrebu elektronski izdatih uvjerenja o kretanju robe. Napomena: Odluke (broj 1/2024 i broj 2/2024) objavljene su u Sl. listovima EU serije L br.16 i br.17 (od 9. I 2025).

U odnosu na SSP, FTA sa CEFTA-om i EFTA-om, a kako već usvojene izmjene sporazuma sadrže tzv. *dinamični link* u cilju primjene PEM Konvencije ali i svih njenih naknadnih izmjena, primjena izmijenjene Konvencije (za navedene strane) je otpočela 1. I 2025. S obzirom da se u FTA sa R. Turskom primjenjuju PEM pravila iz 2012, u cilju primjene revidirane PEM Konvencije, R. Turska je zvaničnim diplomatskim kanalima Crnoj Gori uputila inicijativu za izmjenu FTA. U odnosu na navedeno, Crna Gora je 6. VIII 2024. uputila notu br. 5/7-900/24-1773-7 Ambasadi R. Turske u Podgorici, kojom je prosljedila crnogorske komentare na predlog Odluke 1/2024 Zajedničkog komiteta¹⁴, te su pregovori i dalje u toku. U odnosu na EU integraciju, značaj vezivanja FTA za izmijenjenu PEM Konvenciju, prepoznat je i u dokumentu DG TAXUD-a br. 3747268/24-EN/FR od 3. V 2024, gdje je u matrici dijagonalne kumulacije porijekla u PEM zoni FTA između Crne Gore i R. Turske označen kao sporazum koji je potrebno vezati za izmijenjenu Konvenciju. U kontekstu FTA s Ukrajinom, inicirane su izmjene u dijelu koji se odnosi na pravila porijekla i metode administrativne saradnje. U skladu s aktuelnim pregovaračkim procesom, i više iteracija usaglašavanja dokumenta (koje su održane 2024), od ukrajinske strane (krajem novembra 2024) dobijen je *Revised draft Protocol between the Government of Ukraine and Government of Montenegro on amendment to the Free Trade Agreement between the Government of Ukraine and the Government of Montenegro replacing Annex II to the Free Trade Agreement rules of origin and methods of administrative cooperation*, s pratećim Aneksom. Na liniji navedenog, u decembru 2024. MVP¹⁵ je Ambasadi Crne Gore u Kijevu dostavilo objedinjene komentare crnogorske strane na revidirani Nacrt protokola, radi daljeg prosljeđivanja nadležnim ukrajinskim organima uobičajenim diplomatskim putem. Komentari crnogorske strane bili su na liniji PEM pravila porijekla, kao i uvođenja dinamičkog linka s ciljem implementacije izmijenjenih pravila, a imajući u vidu da aktuelni sporazum nije vezan za PEM Konvenciju). Ukrajinska strana je 15. I 2025. informisala o saglasnosti sa dostavljenim izmjenama i dostavila finalni nacrt Protokola, i slijede nacionalne procedure.

CEFTA 2006 i Zajedničko regionalno tržište (CRM)

Tokom 2024, CEFTA Sporazumom je presjedavala Republika Srbija (presjedavanje je preuzeto od Crne Gore). U toku presjedavanja Republike Srbije, održani su

¹⁴ Decision No 1/2024 of the Joint Committee established by the Free Trade Agreement between the Republic of Türkiye and Montenegro amending Free Trade Agreement between the Republic of Türkiye and Montenegro, by replacing Protocol II thereto concerning the definition of the concept of "originating products" and methods of administrative cooperation

¹⁵ Dopisom br. 13/2-053/24-104-3 od 26. XII 2024. Napomena: Komentari na Nacrt su radi informisanja, istog dana, dostavljeni i Ambasadi Ukrajine u Podgorici, notom br. 13/2-053/24-786-6.

sledeći sastanci nadležnih CEFTA tijela, i to: CEFTA Zajednički komitet¹⁶, CEFTA Komitet za kontakt tačke¹⁷, CEFTA Komitet za trgovinske olakšice¹⁸, CEFTA Podkomitet za trgovinu uslugama¹⁹, CEFTA Podkomitet za netarifne mjere²⁰, CEFTA Podkomitet za carine i pravila porijekla²¹, CEFTA Podkomitet za poljoprivredu, sanitarne i SPS mjere²² kao i sastanak Upravljačkog komiteta CEFTA Sekretarijata²³.

U odnosu na održane sastanke značajno je napomenuti da je na sastanku CEFTA Zajedničkog komiteta održanog 9. X 2024. usvojeno je deset (10) CEFTA Odluka i jedna (1) Preporuka²⁴. Pored navedenog, na pomenutom sastanku, CEFTA Zajedničkog komiteta, od strane svih CEFTA strana usvojen je tekst CEFTA Dodatnog protokola 7 za rješavanje sporova. CEFTA strane su sada u obavezi da realizuju svoje interne procedure vezano za stupanje na snagu navedenih CEFTA dokumenata²⁵.

U izvještajnom periodu, Uprava carina je nastavila sa aktivnostima u vezi sa izdavanjem odobrenja za ovlašćenog privrednog subjekta AEO i izdato je 9 odobrenja za AEO. U saradnji sa GIZ-om, uspješno je realizovan i Projekat „Podrška regionalnoj ekonomskoj integraciji“, čiji je cilj, između ostalog i unapređenje Dodatnog protokola 5, odnosno uzajamno priznavanje AEO programa između CEFTA strana. CEFTA Validaciona misija za Program ovlašćenih privrednih subjekata (AEO) Crne Gore, u kojoj su učestvovali i predstavnici DG TAXUD-a u svojstvu posmatrača, realizovana je u junu 2024. i crnogorski AEO program je pozitivno ocijenjen. Očekuje se donošenje Odluke od strane CEFTA Sekretarijata.

U odnosu na inicijativu Zeleni koridori/Plavi koridori nastavljene su aktivnosti. Na osnovu zaključenih sporazuma o razmjeni elektronskih podataka sa državama članicama EU sa Agencijom za carine i igre na sreću R. Italije i Carinskom upravom R. Hrvatske razmjena podataka se vrši putem systemske elektronske razmjene podataka kroz SEED i u ovoj fazi Crna Gora dostavlja podatke zemlji članici EU. Pravno rješenje kojim će se omogućiti sprovođenje 2 faze (izmjena SSP-a ili sporazuma o carinskoj saradnji) će biti razmotreno od strane EK. U odnosu na razmjenu podataka sa nesusjednim zemljama 18. XI 2024. zaključen je Tehnički protokol o elektronskoj razmjeni podataka između Uprave carina Crne Gore i Uprave carina R. Sjeverne Makedonije u cilju dalje implementacije Dodatnog protokola 5 CEFTA.

CRM – Investiconna komponenta

¹⁶ 18. sastanak CEFTA Zajedničkog Komiteta 9. X 2024. „online“;

¹⁷ 40. sastanak Komiteta za kontakt tačke 28. VI 2024, Brisel; 41. sastanak Komiteta za kontakt tačke 04. IX 2024 „online“; 42. sastanak Komiteta za kontakt tačke 18. IX 2024 „online“, 43. sastanak Komiteta za kontakt tačke 26. X 2024 „online“.

¹⁸ 15. sastanak Komiteta za trgovinske olakšice 20. VI 2024, „online“;

¹⁹ 18. sastanak Podkomiteta za trgovinu uslugama 19. VI 2024, „online“;

²⁰ 13. sastanak Podkomiteta o netarifnim mjerama 20. VI 2024, „online“;

²¹ 27. sastanak Podkomiteta za carina i pravila porijekla robe 24. IV 2024, Priština; 28. sastanak Podkomiteta za carina i pravila porijekla robe 29. X 2024, Priština

²² 22. sastanak Podkomiteta za poljoprivredu i SPS mjere 16. V 2024, Tirana; 23. sastanak Podkomiteta za poljoprivredu i SPS mjere 22. X 2024, Tirana.

²³ 16. sastanak Upravljačkog komiteta CEFTA Sekretarijata 17. XII 2024. „online“;

²⁴ Odluka ZK o priznavanju programa AEO (Ovlašćeni privredni subjekat), Odluka ZK o olakšavanju elektronske trgovine, Odluka ZK o uslugama dostave pošiljki/paketa između strana, Odluka ZK o prevenciji neopravdanog geo-blokiranja, Odluka ZK koja se odnosi za aspekt zaštite prava intelektualne svojine, Odluka ZK o uspostavljanju elektronskog sistema za olakšavanje upravljanja rizicima u trgovini robama, Odluka o olakšanju trgovine uslugama koje pružaju turističke agencije i turoperatora, Odluka ZK o izmjeni Odluke br.1/2007 i Odluke 8/2007, Odluka ZK o izmjeni Odluke 1/2018 o funkcionisanju Sekretarijata, Odluka ZK o izmjeni Odluke 1/2015 osnivanje CEFTA tijela, Preporuka o olakšanju osiguranja putničkih motornih vozila u okviru CEFTA strana.

²⁵ Na sjednici Vlade Crne Gore od 28 XI 2024, usvojen je zaključak Vlade br.10-053/24-6595/2 od 5. XII 2024. kojim je Vlada usvojila Izvještaj o završenim pregovorima za Dodatni protokol 7 i prihvatila Dodatni protokol 7. Naredni korak je njeno ratifikacija u Skupštini Crne Gore (planirano tokom 2025.).

U kontekstu implementacije investicione komponente CRM-a, najveći broj aktivnosti je sproveden kroz rad Radne grupe za investicije koja funkcioniše pod okriljem Savjeta za regionalnu saradnju (RCC). S tim u vezi, u organizaciji RCC održana su dva sastanka navedene Radne grupe (28. V 2024. u Budvi i 10. IX 2024 u Tirani). Kao rezultat aktivnosti Radne grupe pripremljeni su "Regionalni standard za skrining stranih direktnih investicija Zapadnobalkanske šestorke", koje su lideri Zapadnobalkanske šestorke potpisali na 10. samitu Berlinskog procesa, održanom 14. X 2024. u Berlinu. Inicijativa proizlazi iz obaveza Zapadnobalkanske šestorke utvrđenih Akcionim planom za Zajedničko regionalno tržište (CRM), a ima za cilj razvoj regionalnih smjernica za pregled i efikasnu reakciju na pitanja u vezi sa stranim direktnim investicijama (FDI), u skladu sa novim standardima i politikama EU. Takođe, vezano za oblast skrining mehanizma za zaštitu stranih direktnih investicija, nastavljena je saradnja s ekspertima Programa za privredno pravo Ministarstva trgovine SAD-a (Commercial Law Development Program - CLDP) kako bi se u Crnoj Gori uspostavio efikasan sistem za provjeru investicija. S tim u vezi održana je trodnevna radionica „Workshop on Developing Effective an Investment Screening Mechanism in Montenegro“, organizovana od strane Ministarstva ekonomskog razvoja u saradnji sa Programom za trgovinsko pravo ("CLDP") Ministarstva trgovine SAD, u periodu od 17-19. VI 2024. u Podgorici. Tokom pomenute radionice predstavljeni su različiti mehanizmi za provjeru investicija, kako u SAD-u, tako i u određenim državama članicama EU, a sve u cilju definisanja adekvatnog mehanizma za skrining investicija u Crnoj Gori. U okviru kontinuiranih aktivnosti na uspostavljanju adekvatnog mehanizma za skrining investicija u Crnoj Gori, Program za trgovinsko pravo u saradnji sa Ministarstvom ekonomskih poslova i klimatskih promjena Savezne Republike Njemačke, Američkom agencijom za kontrolu izvoza i bezbjednost povezanih granica (EXBS) i Ministarstvom ekonomskog razvoja Crne Gore, organizovao je dvodnevnu radionicu o skriningu investicija, koja je održana 17. i 18. IX 2024. u Berlinu. Na radionici su učestvovali predstavnici relevantnih resora Vlade Crne Gore sa ciljem upoznavanja s iskustvom Savezne Republike Njemačke, članice EU, u kreiranju mehanizama za skrining investicija, kao i iskustvima SAD-a.

Na poziv CLDP-a, a u organizaciji CELIS Foruma, predstavnica Ministarstva ekonomskog razvoja je učestvovala na konferenciji CFIS 24, koja je održana u periodu od 16-18. X 2024. u Francuskoj, a koja je bila posvećena skriningu stranih investicija. Predstavci Ministarstva ekonomskog razvoja učestvovali su na forumu „Dizajniranje mehanizama za skrining stranih direktnih investicija u Istočnoj Evropi, koji je organizovala Rumunska komisija za pregled stranih investicija (CEISD) u saradnji sa Programom za razvoj trgovačkog prava (CLDP) Ministarstva trgovine SAD-a, 14. i 15. XI 2025. u Bukureštu. Ministarstvo ekonomskog razvoja trenutno priprema Informaciju o važnosti razvijanja nacionalnog mehanizma za skrining investicija u Crnoj Gori, koju će Vlada usvojiti u I kvartalu 2025.

Svjetska trgovinska organizacija (STO)

Crna Gora prepoznaje značaj STO, i u aktuelnim pregovaračkim procesima, svoje stavove usaglašava s EU i u tom kontekstu, Crna Gora prepoznaje značaj STO inicijativa²⁶. U odnosu na izvještajni period, u junu 2024. je zvanično podržan Neformalni dijalog o zagađenju plastikom i ekološki održivoj trgovini plastikom (*Informal Dialogue on Plastics Pollution and Environmentally Sustainable Plastics Trade*). Takođe, u vezi sa Zajedničkom inicijativom o elektronskoj trgovini (*Joint Initiative on E-commerce*) tokom pregovaračkog procesa usaglašavani su stavovi s EU (najavljen je završetak pregovora 26. VII 2024. kroz Zajedničku izjavu, i tekst Sporazuma o elektronskoj trgovini je finalizovan, međutim, rok za njegovu implementaciju ostaje neizvjestan²⁷). Crna Gora podržava i ostale aktivnosti koje imaju

²⁶ Učešće u zajedničkim inicijativama (E-commerce, Investment facilitation for development, MSMEs i Domestic regulation of trade in services) i Učešće u ekološkim inicijativama (Fossil Fuel Subsidy Reform, Trade and environmental sustainability i Plastics pollution and environmentally sustainable plastics trade)

²⁷ Kada se otklone trenutne prepreke, može biti započet postupak ratifikacije, a Inicijativa će biti formalno integrisana u pravni okvir STO kao Aneks Sporazuma o osnivanju STO. Pitanje elektronske trgovine, u odnosu na aktuelni proces je značajno i s aspekta dalje implementacije nakon usvajanja Inicijative i uvođenja u pravni sistem STO-a.

za cilj nadgradnju već postojećeg pravnog okvira, pa pored e-trgovine, na fonu usaglašavanja s EU politikama, podržava i uvođenje Sporazuma o olakšicama za ulaganje u razvoj (IFD) u pravni sistem STO-a, ali i pitanje reforme STO i rješavanje sporova. Crna Gora podržava Odluke/Deklaracije koje su donijete na 13. Ministarskoj konferenciji (MC 13) - Abu Dabi (februar 2024). Takođe, prepoznajući značaj MC 13 Crna Gora je uputila video poruku podrške (*Statement of Montenegro*).

STO Sekretarijatu je 14. VI 2024. deponovan instrument ratifikacije koji se odnosi na STO Sporazum o nedozvoljenim subvencijama u ribarstvu nakon što je Skupština 4. IV 2024. donijela Zakon o potvrđivanju Protokola o izmjenama i dopunama Sporazuma iz Marakeša o osnivanju STO – Sporazum o subvencijama u ribarstvu („Sl. list CG - Međunarodni ugovori”, broj 3/2024). Na ovaj način, pored ispunjavanja međunarodno preuzetih obaveza Crna Gora je nastavila i da slijedi politiku Zajedničke ribarske politike i stavove EU.

U odnosu na Sporazum o trgovinskim olakšicama, Vlada je 15. XI 2024. donijela Program trgovinskih olakšica 2024-2026 s okvirnim Akcionim planom. Takođe, u vezi sa pristupom tržištu roba, a koji je definisan kroz crnogorsku Listu koncesija, Vlada je 19. XII 2024. donijela Uredbu o carinskoj tarifi za 2025. i ista je u primjeni od 1. I 2025²⁸. Pitanje transparentnosti sve više dobija na značaju, i u tom smislu važno je napomenuti da je Crna Gora prepoznata kao jedna od aktivnijih STO članica, imajući u vidu da kontinuirano i blagovremeno dostavlja notifikacije (sve distribuirane notifikacije su dostupne na sajtu STO).

CARINSKA UNIJA

Zakonodavni okvir

Uprave carina (UC) je usvojila Poslovnu strategiju za period 2024-2026, sa Akcionim planom koja predstavlja osnovni strateški dokument, na kojem će se zasnivati razvoj carinske službe u trogodišnjem periodu pripreme za punopravno članstvo Crne Gore u Evropskoj uniji. Poslovnom strategijom su utvrđeni sledeći strateški ciljevi: Modernizacija i unapređenje carinskih postupaka; Efikasna naplata prihoda; Zaštita društva i bezbjednost carinskog područja; Jačanje saradnje na nacionalnom i međunarodnom nivou; Razvoj ljudskih resursa i poboljšanje uslova rada, te specifični ciljevi za realizaciju svakog strateškog cilja. UC je izradila Program rada – IT Strategija 2024 – 2026 koji postavlja jasne prioritete za razvoj i implementaciju IT rješenja koja podržavaju ključne poslovne aktivnosti UC i predstavlja sredstvo za podršku implementaciji Carinskog zakona, u pogledu razvoja i implementacije elektronskih sistema, usklađenih sa odgovarajućim sistemima država članica Evropske unije. Programom su planirani rokovi, kao i izvori i iznosi neophodnih finansijskih sredstava za implementaciju i održavanje IT sistema.

Vlada je 15. XI 2024. donijela Program trgovinskih olakšica 2024-2026 s okvirnim Akcionim planom koji predstavlja sveobuhvatnu inicijativu koja ima za cilj unapređenje efikasnosti, efektivnosti i lakoće prekogranične trgovine. Programom je utvrđena zajednička agenda za sve nadležne organe u oblasti trgovinskih olakšica. Opšti cilj programa je: poboljšana efikasnost i efektivnost sistema za olakšavanje trgovine kroz transparentne i pojednostavljene procedure, poboljšanu tehnološku infrastrukturu i unaprijeđenu međuagencijsku koordinaciju u cilju podrške ekonomskom rastu i usklađivanju sa međunarodnim standardima, dok se

²⁸ U odnosu na tranzicione periode za: 1. STO ITA/ITA2 Sporazuma obaveza je realizovana zaključno sa 1. I 2023; 2. Zakon o potvrđivanju Protokola o pristupanju Crne Gore Sporazumu iz Marakeša o osnivanju STO sve preuzete obaveze implementirane su 1. I 2022; 3. STO Protokol o izmjeni aneksa sporazuma o trgovini civilnim vazduhoplovima (CV) i Odluku koja se odnosi na pristup tržištu bez kvota i carina za najmanje razvijene zemlje (DFQF for LDCs), obaveze po osnovu Sporazuma i Odluke su implementirane zaključno sa 2016.

operativni ciljevi odnose na pojednostavljenje trgovinskih procesa, smanjenje administrativnih barijera i redukciju troškova privatnog sektora u obavljanju prekograničnih transakcija.

Vlada je 19. XII 2024. donijela Uredbu o Carinskoj tarifi za 2025. godinu („Sl. list CG“ broj 126/24), kojom je izvršeno usklađivanje nomenklature carinske tarife sa Kombinovanom nomenklaturom Evropske unije za 2025. godinu (Regulativa Komisije br. 2024/2522) i koja se primjenjuje od 1. I 2025.

Vlada je 15. XI 2024. utvrdila Predlog Zakona o potvrđivanju izmjena i dopuna 23 – 39 Carinske Konvencije o međunarodnom prevozu robe na osnovu isprava za MDP (karneta TIR) (Konvencija TIR, 1975). Predlog Zakona se odnosi na izmjene i dopune koje su usvojene u skladu sa čl. 59 i 60 Konvencije TIR i iste su stupile na snagu u periodu od 7. XI 2003. do 25. VI 2022. Predlog Zakona je upućen Skupštini na usvajanje.

Nacrt zakona o kontroli proizvodnje i prometa supstanci koje se mogu upotrijebiti u proizvodnji opojnih droga i psihotropnih supstanci i tabela usklađenosti, revidirani su u skladu sa sugestijama i komentarima i upućeni EK na mišljenje 27. X 2023. U cilju potpunog usklađivanja sa propisima EU za ovu oblast, izrađeni su nacrti pravilnika za sprovođenje ovog zakona, na koje se Crna Gora pozvala u tabeli usklađenosti, i dostavljeni na mišljenje Evropskoj komisiji 7. XII 2023. DG GROW je 20. XII 2024. dostavio komentare na dostavljene nacрте propisa, dok je DG TAXUD svoje konačne komentare dostavio 31. I 2025. Ministarstvo zdravlja je pristupilo izmjeni nacрте propisa na osnovu dostavljenih komentara od strane EK.

Ministarstvo finansija donijelo je Pravilnik o načinu sprovođenja carinskog postupka za robu koja se koristi za snabdijevanje prevoznih sredstava u međunarodnom saobraćaju, vrsti robe i količinskim ograničenjima („Sl. list CG“, broj 127/24), kojim se propisuje način snabdijevanja plovnih objekata i vazduhoplova robom, pod carinskim nadzorom, prije napuštanja carinskog područja Crne Gore, u skladu sa kojim se gorivom i mazivom pod carinskim nadzorom i bez plaćanja uvoznih dažbina, prije napuštanja teritorijalnih voda, snabdijevaju i plovni objekti koji se koriste za privatne svrhe, pod uslovom da se prethodno zadrže u teritorijalne vode Crne Gore najmanje 72h.

Izgradnja kapaciteta

Carinska tarifa za 2025. je implementirana u TARICG (Integrirana tarifa Crne Gore: <http://app-web.carina.corp/uccgTariCG/publicview/sections.xhtml>), koji predstavlja elektronsku bazu podataka carinskih i spoljnotrgovinskih propisa, formirana povezivanjem roba (tarifnih oznaka) sa carinskim stopama, uvozno/izvoznim mjerama (zdravstveno-sanitarne, fitosanitarne, dozvolama i dr.), tarifnim kvotama i preferencijalima. U cilju jednoobraznog svrstavanja roba u Carinsku tarifu, a u skladu sa Carinskim zakonom, UC je i tokom 2024, nastavila da na internet stranici objavljuje odluke Komiteta za harmonizovani sistem Svjetske carinske organizacije, kao i odluke o svrstavanju određene robe u Kombinovanu nomenklaturu Evropske unije koje je usvojila Evropska komisija. Nastavljeno je i sa implementacijom pojednostavljenja u svrstavanju robe izdavanjem obavezujućih informacija, te je u 2024.g. izdato 12 obavezujućih informacija o svrtavanju robe (OTI). UC u kontinuitetu radi na modernizaciji carinske laboratorije. Oprema instalirana u laboratoriji omogućava profesionalno obavljanje fizičko-hemijskih analiza mineralnih ulja i naftnih derivata i davanje stručnih mišljenja o svrstavanju navedene vrste proizvoda u Carinsku tarifu, čime se obezbjeđuje pravilan obračun carinskih dažbina. Laboratorijska ispitivanja koja se ne mogu izvršiti u carinskoj laboratoriji, vrše se u eksternim laboratorijama u Crnoj Gori. UC je nastavila da bez poteškoća primjenjuje Protokol 3 Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju koji se odnosi na definiciju pojma „proizvodi sa porijeklom“ i metode administrativne

saradnje, uključujući pravnu vezu s Prilogom I Regionalne konvencije o Pan-Euro-Mediterskim preferencijalnim pravilima o porijeklu robe. Bez poteškoća se sprovode i odredbe Protokola o uzajamnoj pomoći u carinskim pitanjima (Protokol VI).

U odnosu na sporazume o slobodnoj trgovini, u dijelu koji se odnosi na Regionalnu konvenciju o Pan-Euro-Mediterskim preferencijalnim pravilima porijekla (PEM Konvencija) sve ugovorne strane, na sastanku Zajedničkog komiteta PEM Konvencije (decembar 2023.g.) podržale su izmijenjeni tekst i izglasale usvajanje istog. U skladu s pomenutim, Vlada je 5. XII 2024. utvrdila Predlog zakona o potvrđivanju Odluke broj 1/2023 Zajedničkog komiteta Regionalne konvencije o Pan-Euro-Mediterskim preferencijalnim pravilima porijekla od 7. decembra 2023. godine o izmjeni Regionalne konvencije o Pan-Euro-Mediterskim preferencijalnim pravilima porijekla. Imajući u vidu kratak vremenski period za okončanje svih procedura, Vlada je privremeno prihvatila primjenu revidirane PEM Konvencije ukoliko se ne završe sve nacionalne procedure do 1. I 2025. Shodno navedenom, od navedenog datuma, otpočela je primjena revidiranih PEM pravila u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, Sporazumu CEFTA 2006 i Sporazumu sa EFTA zemljama. Međutim, s obzirom na to da sve PEM Ugovorne strane nisu bile u mogućnosti da otpočnu primjenu revidirane PEM Konvencije od 1. I 2025, PEM Zajednički komitet je, u decembru 2024., usvojio Odluku br.2/2014 o izmjeni Odluke br.1/2023 u cilju uvođenja tranzicionih odredbi za izmjene PEM preferencijalnih pravila koja se primjenjuju od 1. I 2025, a čija je primjena ograničena na period 1. I - 31. XII 2025, između ostalog i sa ciljem omogućavanja nastavka dijagonalne kumulacije porijekla kroz paralelnu primjenu revidiranih i PEM pravila iz 2012. i propusnost između njih. Takođe, usvojena je i Odluka br.1/2024 o izmjeni Odluke br.1/2023 u cilju upotrebe elektronski izdatih uvjerenja o kretanju robe. U toku je nacionalna procedura za usvajanje obje odluke u Skupštini CG. Međutim, od 30. I 2025, odlukom Vlade omogućena je primjena Odluke br.2/2025.

U cilju priprema za primjenu Revidirane PEM Konvencije, u decembru 2024. održane su obuke za carinske službenike i, u saradnji sa Privrednom komorom, poslovnu zajednicu na kojima su predstavljene novine i benefiti koje donose nova, modernija i fleksibilnija pravila porijekla. Takođe, o navedenim činjenicama izrađen je raspis organizacionim jedinicama Uprave, koji je radi informisanosti poslovne zajednice objavljen i na web sajtu Uprave carina.

S obzirom na to da se u FTA sa R. Turskom primjenjuju PEM pravila iz 2012.g., u cilju primjene revidirane PEM Konvencije, R. Turska je zvaničnim diplomatskim kanalima Crnoj Gori uputila inicijativu za izmjenu FTA. U odnosu na navedeno, Crna Gora je 6. VIII 2024. uputila notu br. 5/7-900/24- 1773-7 Ambasadi R. Turske u Podgorici, kojom je prosljedila crnogorske komentare na predlog Odluke 1/2024 Zajedničkog komiteta, te su pregovori i dalje u toku.

Nastavljeni su pregovori za izmjenu FTA s Ukrajinom, u dijelu koji se odnosi na pravila porijekla i metode administrativne saradnje. Nakon konačnog usaglašavanja teksta Protokola i pratećeg Aneksa, obje strane će pokrenuti nacionalne procedure za zaključivanje izmjena FTA.

U dijelu implementacije pravila porijekla, tokom 2024. UC je nastavila sa pojednostavljenjima te u tom cilju izdala 8 obavezujućih informacija o porijeklu robe i donijela jednu odluku o dopuni statusa ovlašćenog izvoznika.

UC je tokom 2024. nastavila s dodjeljivanjem AEO statusa, kao i sa implementacijom pojednostavljenih uvoznih i izvoznih carinskih postupaka na osnovu knjigovodstvenog upisa i na osnovu trgovačke isprave. U 2024.godini, devet privrednih subjekata je dobilo status AEO, tako da ih sada ima ukupno 12, dok je u proceduri još pet zahtjeva. U toku 2024. odobreno je i 15 pojednostavljenih postupaka.

Uz podršku CEFTA Sekretarijata i GIZ nastavljene su aktivnosti na Projektu „Podrška regionalnoj ekonomskoj integraciji”, čiji je cilj implementacija Dodatnog protokola 5, odnosno uzajamno priznavanje AEO programa, uzajamno priznavanje graničnih procedura i dokumentacije i integrisano upravljanje rizikom. Nakon

pilot validacione misije, u oktobru 2023. Crna Gora je podnijela formalan zahtjev CEFTA Sekretarijatu za validaciju AEO programa. CEFTA Validaciona misija za Program ovlaštenih privrednih subjekata (AEO) Crne Gore sprovedena je u junu 2024, nakon koje je Crna Gora dobila pozitivnu ocjenu za nacionalni AEO program.

UC je od 9. IX 2024. otpočela sa nacionalnom primjenom Novog kompjuterizovanog tranzitnog sistema (NCTS) u pet carinskih ispostava, a od 1. X 2024. na cijelom carinskom području Crne Gore. U ovom trenutku tranzitne deklaracije se podnose isključivo u Nacionalnoj tranzitnoj aplikaciji (NTA) koja je kompatibilna sa NCTS-om. U dosadašnjoj primjeni ovog sistema nije bilo kritičnih momenata, svi problemi su riješeni za nekoliko sati. U periodu 9. IX - 31. XII 2024. obrađeno je 66.012 deklaracija posredstvom NTA. U periodu od 21. II 2024.-17. I 2025. izdata su odobrenja za elektronsku razmjenu podataka u tranzitnom postupku (za NCTS) za 29 privrednih subjekata (ukupno 60 odobrenja), te jedno odobrenje za zajedničko obezbjeđenje sa smanjenim iznosom na 30 % od referentnog iznosa. Objavljena su obavještenja o sprovođenju tranzitnog postupka na portalu ecarina.me, u cilju jednoobrazne primjene NCTS. Takođe, u saradnji sa Privrednom komorom Crne Gore, u cilju pripreme, a od oktobra i praćenja nacionalne primjene NCTS-a, održano je više sastanaka. Takođe, održano je više sastanaka sa bankama. Postupak javne nabavke za uslugu održavanja i nadogradnje aplikativnog softvera u NCTS sistemu je okončan i, s odabranim ponuđačem, je 29. X 2024. zaključen ugovor na period od 12 mjeseci.

U odnosu na dodatno usklađivanje odredbi novog carinskog zakonodavstva koje uređuju carinski status robe i nacionalni postupak tranzita, u kontekstu pune implementacije Novog kompjuterizovanog tranzitnog sistema NCTS i pripreme za pristupanje Konvenciji o zajedničkom tranzitu, u toku je izmjena Uredbe o bližem načinu sprovođenja carinskih postupaka i carinskih formalnosti i Pravilnika o obliku, sadržaju i načinu podnošenja carinske deklaracije i drugih obrazaca koji se upotrebljavaju u carinskom postupku u cilju usklađivanja sa poslednjim izmjenama EU zakonodavstva – Delegiranom regulativom br. 2015/2446 i Implementacionom regulativome br. 2015/2447.

U cilju provjere ispunjenosti uslova za pristupanje Crne Gore Konvenciji o zajedničkom tranzitnom postupku, u periodu 14 -16. I 2025. održana je pre-monitoring misija Evropske komisije koju su činili predstavnici DG TAXUD i predstavnici članica Konvencije iz Mađarske, Francuske, Italije, Austrije, Češke i Turske. Pre-monitoring misija posjetila je UC, Carinsku ispostavu Debeli brijeg – granični prelaz sa Hrvatskom, Carinsku Ispostavu Terminal Podgorica, kojom prilikom je pozitivno ocijenjena spremnost i stručnost carinskih službenika za implementaciju NCTS. Takođe, održani su sastanci sa predstavnicima Ministarstva finansija, kao i predstavnicima banaka, privrednih subjekata i Udruženja špeditera Crne Gore u Privrednoj komori. Uprava carina je implementacijom NCTS unaprijedila carinski informacioni sistem uvođenjem savremene arhitekture i tehnologije, čime je obezbijeđeno olakšavanje trgovine i stvoreni uslovi za efikasniju borbu protiv carinskih prevara i sprečavanje korupcije. Izrađeni su sistemi upravljanja garancijama i upravljanja rizikom, u skladu sa zahtjevima Evropske komisije i na taj način obezbijeđena je zaštita finansijskih interesa države. Tokom predstavljanja preliminaranih nalaza, od strane predstavnika Evropske komisije, istaknuto je da su primijenjene sve instrukcije, kao i da se predano radi na potpunom usklađivanju zakonodavstva, boljoj organizaciji carinske službe, kompatibilnosti IT rješenja i spremnosti privrede za buduće pristupanje Konvenciji. Takođe, istaknuto je da, ukoliko se nastave aktivnosti planiranom dinamikom, očekuje se da će Crna Gora tokom 2025. godine pristupiti Konvencijama CTC i SAD.

UC je u toku 2024. nastavila sa realizacijom aktivnosti na implementaciji Projekta „Sistema carinskih odluka (CDS) na nacionalnom nivou“ (sredstva EUIF 2017). Projekat je započeo u decembru 2021. i uspješno je završen krajem 2024. Privredni subjekti i carinski službenici su uspješno obučeni za korišćenje sistema carinskih

odluka. U toku je izmjena i dopuna Uredbe o bližem načinu sprovođenja carinskih postupaka i carinskih formalnosti i Pravilnika o obliku, sadržaju i načinu podnošenja carinske deklaracije i drugih obrazaca koji se upotrebljavaju u carinskom postupku, radi zakonodavnog usklađivanja sa zahtjevima sistema carinskih odluka.

Projekat "Podrška digitalizaciji trgovinskih procedura – uspostavljanje elektronskog sistema obrade podataka prije prispjeća robe za pošiljke u pomorskom i poštanskom saobraćaju", uz tehničku podršku Saveznog ministarstva za ekonomsku suradnju i razvoj Njemačke (GIZ) okončan je 30. VI 2024. i u toku je testiranje sistema. Očekuje se prelazak sa testne na fazu punog funkcionisanja sistema.

UC je nastavila i sa aktivnostima na realizaciji Projekta „Podrška Upravi carina na unapređenju Carinskog informacionog sistema (CIS)” iz IPA II 2018, a koji ima za cilj obezbjeđivanje servisno orijentisane Uprave primjenom funkcionalnosti za podršku elektronskom podnošenju deklaracija i pratećih dokumenata (e-documents), kreiranjem aplikacije za čuvanje pomenutih dokumenata (e-arhive) i nadogradnjom funkcionalnosti u Registru upravljanja rizicima (RUR) i aplikacijama baze podataka o rizicima (ERI) u sistemu za upravljanja rizikom (RMS). Intezivno se radi na testiranju aplikacija. Takođe, u toku je Implementacija projekta modernizacije CCN veze prema Briselu (CCN2) po inicijativi pokrenutoj od strane DG TAXUD-a. Projekat je počeo u III Q 2024 godine i okončane su prve dvije faze pripreme CCN2 okruženja, kao i implementacija dvije optičke veze CG Mtel, isporuka i implemetacija mrežne opreme za CCN2 Orange telecom. Takođe, isporučena je SD-WAN oprema. Realizacija nabavke i implementacije novih spoljnjih i internih Juniper SRX Series uređaja je obavljena u trećem kvartalu 2024. godine. Takođe je realizovana nabavka nekoliko rezervnih Juniper SRX Series I EX uređaja, za udaljene WAN lokacije, koji će služiti za backup u slučaju otkazivanja opreme. Realizovana je nabavka i implementacija CA sertifikata.

Pripremljeni su i upućeni Ministarstvu finansija Projektni zadaci za dva projekta Uprave carina koji će se implementirati iz sredstava predpristupne podrške EU IPA 2024 i to: „Nadogradnja/razvoj carinsko informacionog sistema do potpuno funkcionalnog EU automatizovanog izvoznog sistema (AES) i uvoznog kontrolnog sistema (ICS2)".

U odnosu na sprovođenje mjera zaštite prava intelektualne svojine, UC je u periodu 21. II 2024. do 1. II 2025. godine donijela 136 rješenja kojima su usvojeni zahtjevi za preduzimanje carinskih mjera za zaštitu prava intelektualne svojine. EK je, u sklopu monitoring misije čiji je cilj procjena trenutnog stanja u sprovođenju mjera za zaštitu prava intelektualne svojine i sagledavanje ispunjenosti 4. završnog mjerilau okviru pregovaračkog poglavlja 7 - Prava intelektualne svojine, posjetila UC 4. IX 2024. Monitoring misija je bila značajna u smislu evaluacije postignutih rezultata i dobijanja daljih smjernica, a sve u cilju privremenog zatvaranja poglavlja 7, što se, zahvaljujući ukupnim rezultatima, desilo u decembru 2024.

Naplata prihoda

Ukupno ostvarena naplata carinskih prihoda za period 1. 1. – 31. XII 2024. godine, iznosila je 1.293.277.122,39 € što je u odnosu na 2023. više za 115.176.634,16 €, odnosno 9,78%.

PREGLED NAPLATE CARINSKIH PRIHODA ZA PERIOD JANUAR – DECEMBAR 2024. GODINE				
VRSTA PRIHODA	Ostvareno u 2023.godini(A)	Ostvareno u 2024.godini(B)	Apsolutno odstupanje(B-A)	% ostvarenja u odnosu na 2023 (B/A)
PDV pri uvozu	793.725.043,69	851.615.212,67	57.890.168,98	107,29

Akciza	329.306.128,68	378.415.546,57	49.109.417,89	114,91
Carina	52.225.989,11	60.418.445,99	8.192.456,88	115,69
Porez na kafu	2.707.512,50	2.643.755,29	-63.757,21	97,65
Ostali prihodi	135.814,25	184.161,87	48.347,62	135,60
BRUTO NAPLATA	1.178.100.488,23	1.293.277.122,39	115.176.634,16	109,78
Carinski povraćaj sredstava	3.786.362,20	1.361.151,00	-2.425.211,20	35,95
Akcizni povraćaj sredstava	6.185.228,17	9.826.523,00	3.641.294,83	158,87
NETO NAPLATA	1.168.128.897,86	1.282.089.448,39	113.960.550,53	109,76

29.3. Međunarodna saradnja

U okviru međunarodnih aktivnosti zaključen je Tehnički protokol o elektronskoj razmjeni podataka između UC i Uprave carina Republike Sjeverne Makedonije u cilju dalje implementacije CEFTA Dodatnog protokola 5. Takođe, realizovane su pripremne aktivnosti za zaključivanje Sporazuma između Vlade Crne Gore i Savjeta ministara Bosne i Hercegovine o saradnji i uzajamnoj pomoći u carinskim pitanjima, i isti je upućen Vladi u proceduru. Realizovane su i pripremne aktivnosti za zaključivanje Memoranduma o saglasnosti između Uprave carina Crne Gore i Uprave carina Hrvatske o međusobnoj razmjeni podataka i informacija i isti je upućen Vladi Crne Gore u proceduru. Nastavljene su i aktivnosti na zaključivanju Memoranduma o razumijevanju između UC Crne Gore i Carinske državne službe Ukrajine o međusobnoj razmjeni podataka i informacija kao i zaključivanju Protokola između Uprave carina Crne Gore i Carinske državne službe Ukrajine u vezi s organizacijom razumjene preliminarnih podataka koji prelaze državne granice Crne Gore i Ukrajine. Započete su aktivnosti na pripremi teksta Nacrta Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade SAD o saradnji i uzajamnoj pomoći u carinskim pitanjima.

29.4. Aktivnosti na suzbijanju ilegalne trgovine, uključujući duvanske proizvode

U dijelu postupanja nadležnih organa sa zaplijenjenim cigaretama izvršen je popis koji je otpočeo 22. X 2024. godine i trajao je do 8. XI 2024., uključujući postupak unošenja rezultata i naknadnu kontrolu unosa rezultata popisa. Popis zaplijenjenih cigareta su sproveli službenici Uprave carina i Uprave policije, uz podršku i nadzor službenika Uprave prihoda i carina Velike Britanije (HMRC), čime su obezbijedeni kredibilitet i transparentnost brojanja. Koordinaciono tijelo za popis oduzete robe u Slobodnoj zoni „Luka Bar“, koje je formirala Vlada, je 12. XI 2024. usvojilo kao tačan i prihvatljiv Završni izvještaj o prebrojavanju oduzetih cigareta i duvana koji je pripremila HMRC. Nakon uspješne realizacije popisa, naredne aktivnosti Koordinacionog tijela će biti usmjerene na pronalaženju najboljeg modela za uništenje oduzetih cigareta, vodeći računa o svim bezbjednosnim aspektima i uz poštovanje zahtjeva koji se odnose na zaštitu životne sredine. U postupku uništenja, fokus će takođe biti na transparentnosti i koordinisanom radu sa međunarodnim partnerima, koji su izrazili spremnost da pruže podršku procesu uništenja. UC je inicirala izmjenu Zakona o slobodnim zonama, kako bi se unaprijeđenim odredbama tog zakona stvorio osnov za dodatno jačanje kontrolnih mehanizama u Zoni, na čijoj izradi radi RG formirana od strane Ministarstvo ekonomskog razvoja, a u kojoj učestvuju i predstavnici UC.

Vlada je 5. IX 2024 donijela Odluku o ukidanju saglasnosti za osnivanje slobodne zone "Novi duvanski kombinat" u Podgorici, čime je ista, i formalno, prestala sa radom.

UC je tokom 2024. nastavila sa aktivnostima na implementaciji Okvirne konvencije o kontroli duvana (FCTC), odnosno Protokola za eliminaciju nezakonite trgovine duvanskim proizvodima. Nakon sagledavanja najboljih praksi u implementaciji Track&Trace sistema, u Velikoj Britaniji u februaru 2024. i Sloveniji u januaru 2025, Ministarstvo finansija i Uprava carina, kao nadležni organi za njegovu implementaciju, uz ekspertsku pomoć koju ovom procesu pruža Kancelarija Svjetske zdravstvene organizacije u Crnoj Gori, će do kraja IQ 2025, izraditi Mapu puta sa zadacima i rokovima za realizaciju, sa krajnjom intencijom da u testnoj fazi Track&Trace sistem bude uspostavljen do kraja četvrtog kvartala 2025.

UC je 12. VIII 2024. otpočela sa punom primjenom Sistema za targetiranje pošiljki u pomorskom saobraćaju Svjetske carinske organizacije (Cargo Targeting System CTS) koji je implementiran u prethodnom periodu uz podršku Odsjeka za međunarodne operacije MUPa UK. Sistem omogućava elektronsku najavu manifesta u pomorskom saobraćaju što je doprinijelo efikasnijoj kontroli roba koje pristižu u Luka Bar uz korišćenje sistema za analizu rizika. CTS aplikacija zasnovana je na webu, može joj se pristupiti preko internet pretraživača sa bilo kog računara koji je povezan na internet ili na internu mrežu Uprave carina, čime je unaprijeđena kako mobilnost Tima za lokalnu analizu rizika u Slobodnoj zoni „ Luka Bar“ u Baru, tako i centralne analize rizika.

UC je nastavila da intenzivno saraduje i razmjenjuje informacije sa partnerskim službama, kao i sa međunarodnim organizacijama i institucijama. U periodu od 21. II 2024 – 1. II 2025, u skladu sa sporazumima o međunarodnoj saradnji u carinskim pitanjima, kao i na osnovu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (Protokol 6), razmijenjeno je 35 dopisa i to: 22 obavještenja/ odgovora na zahtjeve koje su carinske službe uputile UC, kao i 13 upita/zahtjeva za administrativnu pomoć, koje je UC uputila partnerskim carinskim službama. Nastavljena je i saradnja sa OLAF kao i sa Britanskom ambasadom u Podgorici.

U periodu od 21. II 2024 – 1. II 2025. službenici Uprave carina su učestvovali u 7 međunarodnih operacija, sa fokusom na: suzbijanje krijumčarenja duvana i duvanskih proizvoda i eventualno ostalih otkrivenih akciznih proizvoda kao što su alkoholna i gazirana pića i naftni derivati; otkrivanje, presrijetanje i zaplijena nezakonitih pošiljki roba koje se koriste za proizvodnju improvizovanih eksplozivnih naprava; podršku naknadnim istragama sa ciljem identifikacije, ometanja i demontiranja transnacionalnih nezakonitih mreža, te operacijama protiv ilegalne trgovine biljnim i životinjskim vrstama i operacijama za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma otkrivanjem krijumčarenja gotovine, gotovinskih ekvivalenata, dragulja i plemenitih metala i druge krijumčarene robe.

UC je prihvatila poziv Agencije za carinu i igre na sreću Italije (ADM) da učestvuje u Projektu "AdriaCustoms -Primjena zajedničke carinske strategije i kontrole na Jadranskom moru (2023 IT-ADRIACUSTOMS), koji sufinansiraju ADM i OLAF. U Rimu - Italija je 16. i 17. IV 2024.godine održana preliminarna konferencija pod nazivom AdriaCustoms: Primjena zajedničke carinske strategije i kontrola na Jadranskom moru, u organizaciji Agencije za carine i igre na sreću Italije (ADM) i Agencije Evropske Unije za borbu protiv prevara (OLAF) na kojoj su učestvovali direktori carinskih službi zemalja učesnica. Projekat traje šesnaest mjeseci i ima za cilj jačanje carinske saradnje u području Jadrana između Italije, Albanije, Hrvatske, Crne Gore i Slovenije u stvaranju zajedničkog okvira u borbi protiv carinskih prekršaja i prevara, posebno u području krijumčarenja droga, akciznih proizvoda, kao i kršenja prava intelektualne svojine. Tokom 2024. godine održane su tri studijske posjete i to u lukama Bari, Drač i Bar. U februaru 2025. godine očekuje se realizacija četvrte studijske posjete carinskih službenika u luci Ankona, nakon koje će se sačiniti mapa puta sa smjernicama i preporukama za unapređenje saradnje među carinskim administracijama zemalja uključenih u ovaj projekat.

Na nacionalnom nivou, u oblasti carinskih istraga, nastavljena je intenzivna saradnja sa tužilaštvom, MUP-om, Upravom policije i ostalim organima za sprovođenje zakona. Dostavljena su 16 odgovora i dva obavještenja osnovnim državnim tužilaštvima, dok su Ministarstvu unutrašnjih poslova i Upravi policije, dostavljene 42 informacije (odgovori, obavještenja, zahtjevi). U dijelu sprovođenja aktivnosti na sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, nastavljena je uspješna saradnja sa Finansijsko-obavještajnom jedinicom, kojoj je u izvještavanom periodu poslato 4 obavještenja i 10 odgovora, dok je Specijalnom policijskom odeljenju upućeno 11 odgovora. UC je učestvovala u 2 zajedničke akcije sa Upravom policije.

Statistički podaci za period 21. II 2024 – 1. II 2025.

U periodu od 21. II 2024 – 1. II 2025. službenici Uprave carina izvršili su 72225 detaljnih kontrola vozila i robe. Utvrđeno je 489 nepravilnosti. Izdato je 515 prekršajnih naloga i izrečene novčane kazne u vrijednosti od 430.200,00 eura i podnijeto je 65 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka. Oduzeta je krijumčarena roba u vrijednosti od 809.135,44 eura. Takođe u izvještajnom periodu je bilo 14 slučajeva privremeno oduzetog novca u ukupnoj količini od: 76.765,00 GBP, 1.088.550,00 EUR i 7.105,00 USD. U izvještajnom periodu oduzeto je 130100 komada cigareta u vrijednosti 16.790,60 eura i 8573 komada cigarilosa, tomputusa u vrijednosti od: 38.334,00 eura. Takođe, oduzeto je 71,00 kg rezanog duvana u vrijednosti 5.175,00 eura; 4266 litara alkohola u vrijednosti 29.201,88 eura i 2659 litara gaziranog pića u vrijednosti 2.989,61 eura. Kada je u pitanju krijumčarenje narkotika bilo je ukupno 4 zapljene i to: marihuane 2 zapljena u količini od 140,00 kg, skanka 1 zapljena u količini od 3,00 kg i hašiša 1 zapljena u količini od 0,014 kg. Uprava carina je samostalno i u saradnji sa drugim državnim organima podnijela ukupno 28 krivičnih prijava nadležnom tužiocu.

Administrativni kapaciteti

Vlada je 11. VII 2024. donijela rješenje o prestanku vršenja dužnosti direktora UC²⁹, zbog isteka mandata od šest mjeseci i donijela rješenje o određivanju nove v.d. direktorice UC, počev od 12. VII 2024, a najduže do šest mjeseci. Takođe, Vlada je 9. I 2025. godine donijela odluku o produženju mandata vršiteljki dužnosti direktorice Uprave carina do imenovanja direktora Uprave carina u skladu sa zakonom, a najduže do šest mjeseci. Vlada je 28. VIII 2024, usvojila Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji UC, u skladu sa kojim je izvršeno raspoređivanje službenika na odgovarajuća radna mjesta. Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Uprave carina, je utvrđena organizacija i sistematizacija poslova Uprave carina, broj i vrsta organizacionih jedinica, sadržaj grupa poslova, koji se vrše u unutrašnjim organizacionim jedinicama, ukupan broj radnih mjesta i izvršilaca poslova tih radnih mjesta, uslovi za obavljanje utvrđenih poslova sa kompetencijama za radna mjesta starješine organa i visoko-rukovodnog kadra i opis poslova radnih mjesta Uprave, na način koji obezbjeđuje zakonito, blagovremeno i efikasno obavljanje zadataka i stručnih poslova iz nadležnosti Uprave, kao i drugih administrativnih poslova.

Polazeći od funkcionalnog grupisanja poslova iz djelokruga Uprave carina, i to po vrsti, složenosti, prirodi i međusobnoj povezanosti poslova u skladu sa potrebama službe, u Upravi je utvrđeno 14 organizacionih jedinica od čega 6 sektora, 2 odjeljenja, 2 službe i 4 PJ carinarnice, i to: Sektor za carinski sistem i procedure, Sektor za carinsko informacioni sistem, Sektor za upravljanje i razvoj ljudskih resursa, Sektor za carinsku bezbjednost i kontrolu, Sektor za akcize, poreze i naplatu prihoda,

²⁹ Uredbom o izmjenama i dopunama Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave („Sl. list CG”, broj 113/23) izvršena je reorganizacija Uprave prihoda i carina, na način da je dotadašnja Uprava podijeljena na dva organa – Poresku upravu i Upravu carina, koje kao samostalni organi funkcionišu od 1. I 2024.

Sektor za strateško planiranje, koordinaciju projekata i međunarodnu saradnju, Odjeljenje za unutrašnju kontrolu, Odjeljenje za unutrašnju reviziju, Služba za finansije i javne nabavke, Služba za opšte poslove, Područna jedinica - Carinarnica Podgorica, Područna jedinica - Carinarnica Bar, Područna jedinica - Carinarnica Kotor i Područna jedinica Carinarnica Bijelo Polje. Ovakvom organizacionom strukturom nastavio se započeti reformski proces i reorganizacija službe. Predložena organizaciona struktura prilagođena je preporukama i standardima Evropske unije, te obavezama ovog organa koje proizilaze iz pregovaračke pozicije 29 – Carinska unija. Rukovodeći se potrebama službe, važećim propisima i mjerama optimizacije, Pravilnikom je sistematizovano 598 radnih mjesta za izvršavanje poslova iz nadležnosti ovog državnog organa, dok je trenutni broj zaposlenih u ovoj Upravi 480.

Kadrovski plan i zapošljavanje

U cilju jačanja administrativnih kapaciteta UC, u skladu sa Zaključkom Vlade Crne Gore br.10-100/24-4818/2 od 12. IX 2024, Uprava carina je izradila Kadrovski plan za 2024.godinu, koji je usvojen na sjednici Vlade od 30 .X 2024. Navedenim Planom za 2024. u Upravi carina planirano je zapošljavanje ukupno 27 izvršilaca na neodređeno (u carinarnicama, carinskim ispostavama, filijalama, kao i u sektorima, službama i odjeljenjima Uprave carina). Popuna gore navedenih radnih mjesta je neophodna iz razloga nedovoljnog broja službenika u Upravi, te potrebe kontinuiranog i efikasnog obavljanja poslova u naprijed navedenim organizacionim jedinicama Uprave. Imajući u vidu da su intenzivirane aktivnosti na realizaciji projekata Uprave carina vezanih za implementaciju IT sistema, te u cilju obezbjeđenja adekvatnih kadrovskih kapaciteta u Sektoru za carinsko-informacioni sistem, predviđeno je zapošljavanje troje izvršilaca u Odsjeku za projektovanje, razvoj i održavanje aplikativnog softvera. Takođe, cijeneći činjenicu da je otpočela primjena NCTS – a na nacionalnom nivou, predviđeno je zapošljavanje 2 izvršioca u Sektoru za carinski sistem i procedure, Odsjek za tranzit, Grupi za podršku korisnicima. Početkom novembra 2024., UC je, preko organa nadležnog za upravljanje kadrovima – Uprave za ljudske resurse, pokrenula postupak popunjavanja navedenih pozicija, putem javnih i internih oglasa predviđenih Kadrovskim planom. Procedure su u toku i planirano je da se u zakonski predviđenom roku, nakon provjere kompetencija, izvrši selekcija prijavljenih kandidata.

Obuke

U oblasti jačanja administrativnih kapaciteta u 2024. realizovano je 88 obuka, na kojima je učestvovalo 443 službenika Uprave carina. Obuke su organizovane u koordinaciji sa drugim organima ili institucijama u zemlji i inostranstvu ili u organizaciji Uprave carina. Tokom decembra 2024.godine finalizovan je Nacrt Plana obuka carinskih službenika za 2025. Nastavljeno je učešće u Programu unije Customs tokom 2024 i realizovane pripremne aktivnosti za nastavak učešća u Customs Programu 2025 – 2027. Aktivnosti u kojima su učestvovali carinski službenici u okviru projekta CUSTOMS: Sastanci ECCG grupe i Kontakt grupe za trgovinu u okviru Programa Customs (Brisel, Belgija oktobar i novembar 2024) i CLEN Aktivnost – (ECICS) Radionica o hemijskim supstancama (Atina, Grčka, novembar 2024). U kontinuitetu se sprovode aktivnosti na korišćenju podrške TAIEX u cilju uspostavljanja najbolje prakse i razmjene iskustava sa carinskim upravama država članica EU. Realizovana je u septembru 2024. ekspertska misija za implementaciju restriktivnih mjera sa kolegama iz FAR Slovenije, dok je u toku priprema za realizaciju još 5 studijskih posjeta /ekspertske misije po raznim oblastima carinskog djelovanja.

POREZI

U okviru normativnih aktivnosti u izvještajnom periodu donijeti su sljedeći poreski propisi:

1. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dobit pravnih lica („Sl. list CG“, broj 88/24), kojim su uvedene izmjene koje se odnose na definisanje izdataka pravnih lica koji se priznaju na teret rashoda najviše do 3.5% ukupnog prihoda i uvođenje podsticajne mjere za izdatke za nacionalne sportske saveze koji će se priznavati na teret rashoda najviše do 5% ukupnih prihoda. Takođe, uvedena su poreska oslobođenja za pravna lica koja reinvestiraju sredstva iz ostvarene dobiti u poljoprivredne projekte, odnosno koja ulažu sredstva u druge subjekte poljoprivredne djelatnosti na način da im se obračunati porez na dobit umanjuje za iznos reinvestiranih, odnosno uloženi sredstava. Ukupan iznos ovih poreskih oslobođenja za period od tri godine ne može biti veći od 300.000 eura.

2. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica („Sl. list CG“, broj 88/24), kojim je izvršeno širenje poreskog obuhvata sa dva nova izvora prihoda, unaprijeđena zakonska rješenja koja su u praksi izazivala nedoumice kod poreskih obveznika, poboljšanje poslovnog ambijenta, te uvećan limit za paušalno oporezivanje prihoda od samostalne djelatnosti. U smislu širenja poreskog obuhvata propisana su dva nova izvora prihoda, i to za prihode ostvarene preko interneta i video igara i od igara na sreću. Prihodi ostvareni preko interneta i od video igara će se oporezivati po godišnjoj prijavi po stopi od 15%, a prihodi ostvareni od igara na sreću će se oporezivati po odbitku po stopi od 15%. Takođe, limit za paušalno oporezivanje prihoda od samostalne djelatnosti je uvećan, sa 18.000 eura na 30.000 eura.

3. Zakon o otpisu kamate na dospjele poreske obaveze („Sl. list CG“, broj 88/24), kojim je propisano da poreski dužnik može ostvariti pravo na otpis kamate ukoliko podnese sve poreske prijave koje su dospjele do 31. XII 2024, plati u cjelini osnovni poreski dug u roku od 60 dana od dana početka primjene ovog zakona, te podnese zahtjev za otpis kamate na dospjele poreske obaveze. Ovaj zakon je počeo da se primjenjuje 1. I 2025.

4. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama („Sl. list CG“, broj 94/24), kojim je izvršeno povećanje visine akcize za mirna vina čija visina od 1. januara iznosi 25 eura po hektolitru, čime će se doprinijeti povećanju budžetskih prihoda po osnovu akciza kao i ujednačenosti mjera Fiskalne strategije kojom se pored ostalog obezbjeđuje i smanjenje poreskog opterećenja na rad.

Takođe, u cilju jačanja konkurentnosti i stimulisanja daljeg razvoja vinskog sektora, posebno kada su pitanju mali proizvođači vina, ovim zakonom se, shodno odredbama Direktive Savjeta 2020/1151 o usklađivanju strukture akciza na alkohol i alkoholna pića, vrši uvođenje samostalnih malih proizvođača vina koji u komercijalne svrhe proizvode do 1000 hektolitara vina godišnje i koji će plaćati akcize u iznosu od 50% visine akcize propisane Zakonom (12,5 eura).

U cilju usaglašavanja važećeg zakona sa odredbama Direktive Savjeta 2003/96, ovim zakonom se propisuje uvođenje akcize na električnu energiju sa odloženim rokom primjene od datuma ulaska Crne Gore u EU.

5. Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o porezu na dodatu vrijednost („Sl. list CG“, broj 94/24) kojim su se postigli sljedeći ciljevi: reforma snižene stope PDV, u skladu sa Direktivom 2006/112/EU o zajedničkom sistemu na dodatu vrijednost, kroz uvođenje druge snižene stope PDV-a od 15%; ukidanje poreskog rashoda, odnosno nulte stope PDV na isporuku proizvoda i usluga za gradnju i opremanje ugostiteljskog objekta kategorije pet i više zvjezdica, energetskog objekta za proizvodnju električne energije instalisane snage veće od 10 MW i kapaciteta za proizvodnju prehrambenih proizvoda razvrstanih u okviru sektora C grupa 10 Zakona o klasifikaciji djelatnosti („Sl. list CG“, broj 18/11), čija investiciona vrijednost prelazi 500.000 eura; reforma odredbe koja se odnosi na oslobođenje od plaćanja PDV pri uvozu, odnosno njeno usklađivanje sa Direktivom 2009/132/EU o utvrđivanju područja primjene člana 143 tački (b) i (c) Direktive 2006/112/EU u

vezi oslobođenja od plaćanja poreza na dodatu vrijednost prilikom konačnog uvoza određene robe; ukidanje odredbe koja se odnosi na oslobođenje kod uvoza proizvoda na pošiljke neznatne vrijednosti do 75 eura i uvećanje nivoa paušalne nadoknade koju ostvaruje poljoprivrednik sa 5% na 8%.

6. Zakon o izmjenama Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje („Sl. list CG“, broj 94/24), kojim je propisano da doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje na teret osiguranika bude 10%, a da doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje na teret isplatioca bude 0%.

7. Zakon o potvrđivanju Ugovora između Vlade Crne Gore i Vlade Velikog Vojvodstva Luksemburg o otklanjanju dvostrukog oporezivanja u odnosu na poreze na dohodak i na imovinu i sprečavanju poreske evazije i izbjegavanja ("Sl. list CG - Međunarodni ugovori", br. 7/24) koji je Skupština Crne Gore donijela 31. VII 2024.

8. Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Crne Gore i Republike Češke o otklanjanju dvostrukog oporezivanja u odnosu na poreze na dohodak i sprečavanju poreske evazije i izbjegavanja ("Sl. list CG - Međunarodni ugovori", broj 12/24), koji je Skupština Crne Gore donijela 17. XII 2024.

9. Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o poreskoj administraciji, koji se nalazi u skupštinskoj proceduri, izvršiće se potpuna usklađenost sa Standardom zajedničkog izvještavanja (Common Reporting Standard - CRS). Takođe, predloženim izmjenama vrši se poboljšanje postojećih rješenja kroz unapređenje odredbi koje regulišu poresku tajnu i prinudnu naplatu poreza.

10. Predlog Zakona o potvrđivanju Ugovora između Crne Gore i Knjaževine Andore o otklanjanju dvostrukog oporezivanja u odnosu na poreze na dohodak i na imovinu i sprečavanju poreske evazije i izbjegavanja, nalazi se u skupštinskoj proceduri.

11. Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o obliku, sadržini i postupku izdavanja potvrde o rezidentnosti u poreske svrhe („Sl. list CG“, broj 3/24), kojim je proširen obuhvat dokaza o sticanju prihoda fizičkog lica koji se dostavljaju nadležnom poreskom organu uz zahtjev za izdavanje potvrde o rezidentnosti, te unaprijeđeni obrasci.

12. Pravilnik o obliku i sadržini izvještaja o obračunatom i plaćenom porezu po odbitku na prihode koje ostvari rezidentno i nerezidentno pravno lice („Sl. list CG", broj 30/24) kojim se propisuje oblik i sadržina Izvještaja o obračunatom i plaćenom porezu po odbitku na prihode koje ostvari rezidentno i nerezidentno pravno i fizičko lice.

13. Pravilnik o izmjeni Pravilnika o obliku, sadržini, načinu popunjavanja i dostavljanja jedinstvenog obrasca izvještaja o obračunatom i plaćenom porezu na dohodak fizičkih lica i doprinosima za obavezno socijalno osiguranje („Sl. list CG", broj 68/24), kojim je propisana šifra za obračun naknade štete koja se isplaćuje po sudskoj odluci sa doprinosima i bez doprinosa za obavezno socijalno osiguranje,

14. Pravilnik o izmjenama Pravilnika o obliku i sadržini jedinstvene prijave za registraciju poreskih obveznika, obveznika doprinosa i osiguranika u Centralni registar („Sl. list CG", broj 70/24), kojim je izvršeno usklađivanje podzakonskog sa zakonskim aktom.

15. Uputstvo o izmjenama Uputstva o načinu obračunavanja i plaćanja poreza i doprinosa iz i na lična primanja po osnovu zaposlenja („Sl. list CG”, broj 103/24) kojim je izvršeno usklađivanje podzakonskog akta sa Zakonom o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje.
16. Pravilnik o obrascu zahtjeva za otpis kamate na dospjele poreske obaveze („Sl. list CG”, broj 103/24), kojim je propisan obrazac zahtjeva za otpis kamate na dospjele poreske obaveze.
17. Pravilnik o izmjeni Pravilnika obliku i sadržini poreske prijave za utvrđivanje poreza na dobit pravnih lica („Sl. list CG”, broj 114/24) kojim se propisuje oblik i sadržina prijave za utvrđivanje poreza na dobit pravnih lica.
18. Pravilnik o usklađivanju iznosa najviše godišnje osnovice za plaćanje doprinosa za 2024. godinu („Sl. list CG”, broj 114/24), kojim je propisan iznos najviše godišnje osnovice za plaćanje doprinosa za 2024. godine.
19. Pravilnik o iznosu kamatne stope koja se obračunava na finansijske instrumente između povezanih lica za 2025. godinu („Sl. list CG”, broj 115/24) kojim se propisuje kamatna stopa koja se, u skladu sa principom „van dohvata ruke”, obračunava na pozajmice, zajmove, odnosno kredite i druge finansijske instrumente između povezanih lica za 2025. godinu.
20. Pravilnik o utvrđivanju proizvoda i usluga koji se oporezuju po sniženoj stopi PDV („Sl. list CG“, broj 117/24) kojim se bliže utvrđuju proizvodi i usluge čije se oporezivanje vrši po sniženim stopama PDV.
21. Pravilnik o izmjeni Pravilnika o razvrstavanju osnovnih sredstava po grupama i metodama za utvrđivanje amortizacije („Sl. list CG”, br.118/24 i 124/24) kojim se uređuje način razvrstavanja osnovnih sredstava po grupama i metode za utvrđivanje amortizacije osnovnih sredstava za poreske svrhe.
22. Pravilnik o izmjenama Pravilnika o paušalnom oporezivanju prihoda od samostalne djelatnosti („Sl. list CG”, broj 118/24) kojim je izvršeno usklađivanje podzakonskog akta sa Zakonom o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje i Zakonom o porezu na dohodak fizičkih lica.
23. Pravilnik o izmjeni Pravilnika o postupku oslobađanja od plaćanja poreza na dodatu vrijednost investitora i isporuku određenih proizvoda i usluga („Sl. list CG“, broj 119/24) kojim se bliže uređuje pravo na oslobađanje od plaćanja PDV, odnosno primjena nulte stope PDV iz člana 25 Zakona.
24. Pravilnik o izmjeni Pravilnika o konsolidovanoj poreskoj prijavi („Sl. list CG”, br. 120/24) kojim se propisuje sadržaj konsolidovane poreske prijave koju podnosi matično preduzeće za grupu povezanih preduzeća.
25. Pravilnik o izmjeni Pravilnika o obliku i sadržini prijave za obračun poreza na dodatu vrijednost („Sl. list CG “, broj 120/24) kojim se propisuje oblik i sadržina mjesečne prijave za obračun poreza na dodatu vrijednost.
26. Pravilnik o utvrđivanju proizvoda i bližem načinu ostvarivanja prava na oslobođenje od plaćanja PDV pri uvozu („Sl. list CG “, broj 124/24) kojim se bliže utvrđuju proizvodi i način ostvarivanja prava na oslobođenje od plaćanja PDV pri uvozu, odnosno vrši potpuno usklađivanje sa Direktivom 2009/132/EU o utvrđivanju područja primjene člana 143 tački (b) i (c) Direktive 2006/112/EU u vezi oslobođenja od plaćanja poreza na dodatu vrijednost prilikom konačnog uvoza određene robe.

27. Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dodatu vrijednost („Sl. list CG“, broj 124/24) kojim se bliže uređuje način primjene Zakona o porezu na dodatu vrijednost.

28. Pravilnik o izmjeni Pravilnika o obliku, sadržini, načinu popunjavanja i dostavljanja jedinstvenog obrasca izvještaja o obračunatom i plaćenom porezu na dohodak fizičkih lica i doprinosima za obavezno socijalno osiguranje („Sl. list CG“, broj 124/24), kojim su propisane šifre za obračun u skladu sa Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica („Sl. list CG“, broj 88/24).

29. Pravilnik o načinu izdavanja i bližem sadržaju potvrde koju izdaje poreski organ primaocu kamata i autorskih naknada („Sl. list CG“, broj 130/24) kojim se propisuje način izdavanja i bliži sadržaj potvrde koju izdaje poreski organ primaocu kamata i autorskih naknada. Ovaj pravilnik će se primjenjivati od dana pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

30. Pravilnik o načinu sprovođenja carinskog postupka za robu koja se koristi za snabdijevanje prevoznih sredstava u međunarodnom saobraćaju, vrsti robe i količinskim ograničenjima („Sl. list CG“, broj 127/24), kojim se propisuje način snabdijevanja plovni objekata i vazduhoplova robom, pod carinskim nadzorom, prije napuštanja carinskog područja Crne Gore.

Novina u odnosu na prethodno rješenje jeste mogućnost da se gorivom i mazivom pod carinskim nadzorom i bez plaćanja uvoznih dažbina (carina, akciza i pdv), prije napuštanja teritorijalnih voda, snabdijevaju i plovni objekti koji se koriste za privatne svrhe. Kako bi ostvarili ovu olakšicu, plovni objekti za privatne svrhe moraju se prethodno zadržati u teritorijalnim vodama Crne Gore najmanje 72h, računajući od sljedećeg dana od dana ulaska u Crnu Goru. S obzirom da su plovni objekti dužni da nakon snabdijevanja gorivom napuste teritorijalne vode Crne Gore, gorivo će se izvezno cariniti.

Ovo rješenje je u skladu sa politikom Vlade koja je usmjerena na stvaranje dodatnog podstreka za razvoj nautičkog turizma, odnosno privlačenje većeg broja jahti, brodova i visokoplatežnih turista. Shodno odredbi člana 218 Carinskog zakona („Sl. list CG“, broj 86/22), ovo rješenje će biti u primjeni do pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

Poreska uprava

RARP

Vlada je 2018, sa IBRD-om potpisala ugovor o kreditu za projekat Reforma poreske administracije u ukupnoj vrijednosti od 14,0 miliona eura, dok je 2019. potpisala ugovor o dodatnom finansiranju kojim je odobreno dodatnih 4,8 miliona eura kreditnih sredstava za ovaj projekat. Projekat sprovodi Poreska uprava Crne Gore, sa predviđenim rokom realizacije 2018. - 2025. Razvojni cilj projekta je da poboljša djelotvornost operativnih funkcija Poreske uprave i smanji troškove poreskih obveznika prilikom izmirivanja poreskih obaveza.

Ključna aktivnost projekta je nabavka novog Integriranog IT sistema za upravljanje prihodima (IRMS), usklađenog sa međunarodnim standardima. Ugovor za IRMS, vrijedan 8,5 miliona eura, potpisan je u maju 2023, sa konzorcijumom OWL ("OSA Računarski inženjering" d.o.o. Srbija, "wedoIT-solutions" GmbH Austrija i "Lanaco" d.o.o. Bosna i Hercegovina), sa rokom realizacije do septembra 2025. Do sada je pripremljena dokumentacija koja se odnosi na Konceptualni dizajn, Arhitekturu IRMS sistema, Plana migracije, i postavljeno je testno i razvojno okruženje. U pogledu funkcionalnosti budućeg sistema, u toku je izrada funkcionalnosti modula za registraciju, kao i sagledavanja modaliteta za migraciju registracionih podataka.

U okviru projekta ugovorena je i nabavka hardvera neophodnog za funkcionisanje novog IRMS, čija je ukupna vrijednost 1.1 miliona eura, koji je isporučen, odrađena instalacija i integracija.

U pogledu realizacije dijela projekta koji se odnosi na uspostavljanje sistema za elektronsku fiskalizaciju, kompletan sistem (nabavka hardvera i softvera, kao i obuka zaposlenih unutar Poreske uprave) je pušten u produkciju i operativno prihvatljiv od decembra 2021.

Globalni forum

Tokom decembra 2023, OECD je izvršio peer review Crne Gore u području Razmjene informacija na zahtjev (EOIR). Navedena revizija obuhvata pravni i regulatorni okvir Crne Gore u pogledu transparentnosti i razmjene informacija na zahtjev u poreske svrhe. Takođe uključuje praktičnu primjenu ovog okvira. Predmetna provjera odnosi se na razdoblje 1. I 2020. - 31. XII 2022. Na temelju nalaza ove provjere sastavljen je izvještaj koji je razmatrao Sekretarijat Globalnog foruma za transparentnost i razmjenu Informacija za poreske svrhe u oktobru 2024. U cilju ispunjavanja preporuka datih u izvještaju formirano je Koordinaciono tijelo sastavljeno od predstavnika institucija koje učestvuju u postupku razmjene informacija sa zadatkom da dopuni zakone kako bi zakonska regulativa bila u skladu sa međunarodnim standardima i preporukama datim u izvještaju. Tokom 2025. biće sproveden tenderski postupak za nabavku programskog rješenja za AEOI.

Centralna kancelarija za vezu (CLO) će biti u potpunosti operativna do dana pristupanja EU. Kada je riječ o administrativnim kapacitetima Kancelarije za vezu, novim predlogom za sistematizaciju radnih mjesta predviđena su dodatna dva radna mjesta u kancelariji za vezu CLO.

TADAT

Nastavljena je pomoć kroz projekat tehničke pomoći sredstvima Višekorisničke IPA-e koju pružaju eksperti MMF-a, na osnovu TADAT procjene odrađene na kraju 2015.

Urađena je analiza napretka i dostavljen izvještaj - STANJE IMPLEMENTACIJE PREPORUKA FAD-a za 2023. Nakon toga dostavljen je dokument „Crna Gora Nastavak reforme Poreske uprave april 2024.“, sa preporukama. U aprilu 2024. pružena je konsultantska podrška vezana za upravljanje poreskim dugom „Jačanje naplate poreskog duga – kratkoročna poboljšanja“. Dostavljen je nacrt preporuka čija će se realizacija pratiti. U junu i novembru 2024. pružena je konsultantska podrška na temu „Unaprjeđenje rada na temelju procjene rizika – dalji koraci“. Dostavljen je nacrt preporuka.

Shodno preporukama MMF u Sektoru za operativu u oblasti inspeksijskog nadzora u Odsjeku za inspeksijski nadzor, izvršena je centralizacija i Aktom o unutrašnjoj organizaciji formirano je pet grupa i to: Grupa za analizu rizika odabir predmeta za kontrolu i izvještavanje, Grupa za obezbjeđenje kvaliteta kontrola, Grupa za inspeksijski nadzor za Centralni, Primorski i Sjeverni region.

U Grupi za analizu rizika odabir predmeta za kontrolu i izvještavanje sistematizovano devet radnih mjesta (8+1), popunjeno je sedam (6+1). Centralizovan je postupak odabira predmeta za kontrolu i postupak je zasnovan na analizi rizika kako zahtjeva za povraćaj PDV, stečajeva i likvidacija tako i zahtjeva za vršenje inspeksijskog nadzora od trećih lica, izuzev zahtjeva MUP, SPO i SDT, kod kojih se ne vrši analiza.

Grupa za analizu rizika odabir predmeta za kontrolu i izvještavanje sačinjava Generalni i Operativni plan kontrola, zasnovan na analizi rizika. U 2024. na osnovu analize rizika 40% primljenih zahtjeva za povraćaj PDV proslijeđeno je područnim jedinicama i ekspoziturama da izvrše povraćaj PDV bez prethodno izvršenog inspeksijskog nadzora. Kod poreskih obveznika kod kojih je pokrenut stečajni postupak, vrši se analiza i veoma mali procenat zahtjeva se daje na vršenje inspeksijskog nadzora. U 2024. formiran je Odbor za upravljanje rizicima.

Preduzete su aktivnosti na realizaciji preporuka eksperta MMF-a vezano za upravljanje poreskim dugom i to: uspostavljanje pilot projekta, sa tri razdvojena toka rada u naplati po timovima u PJ Podgorica, koji je u praksi i uspostavljen od 18. IV 2024, s ciljem da se postojeći dugovi tretiraju na pravi način i u pravo vrijeme uz progresivno povećanje ozbiljnosti u preduzimanju mjera prinudne naplate. Ovakav način naplate duga dao je pozitivne rezultate i u budućem periodu plan je da se radi i u drugim PJ / ekspoziturama. Takođe, dat je predlog za formiranje Sektora za utvrđivanje i naplatu neprijavljenih prihoda fizičkih lica.

BEST projekat

U okviru BEST projekta, uz podršku dva konsultanta Svjetske banke, tokom 2024. realizovana je Analiza ljudskih resursa i kompetencija u Poreskoj upravi. Navedena analiza se sprovodila u skladu sa EU okvirom kompetencija, koji se primjenjuje u poreskim upravama zemalja Evropske unije. U novembru i decembru 2024. realizovano je devet radionica - fokus grupa, na kojima su učesnici bili službenici iz kategorija ekspertsko-rukovodni, ekspertski i izvršni kadar svih organizacionih jedinica (sektori, odjeljenja, službe, područne jedinice i ekspoziture). Ciljevi radionica - fokus grupa su bili sagledavanje poslova organizacionih jedinica i identifikacija znanja i vještina neophodnih za njihovo efikasno obavljanje, a nakon toga verifikovanje rezultata analize kompetencija zaposlenih, identifikovanje prioriteta za razvoj kompetencija zaposlenih i procjena postojećeg nivoa menadžerskih kompetencija. U februaru 2025. planirana je radionica - fokus grupa, na kojoj će učesnici biti menadžment Poreske uprave gdje će biti predstavljeni rezultati Analize ljudskih resursa i kompetencija u Poreskoj upravi.

Strateška dokumenta

Usvojena su sljedeća dokumenta: Strategija Poreske uprave 2024 - 2028, Plan rada Poreske uprave za 2024., Izvještaj o radu Poreske uprave za 2024., postavljeni su Indikatori za mjerenje uspješnosti organizacionih jedinica za 2024, takođe, usvojen je Plan unapređenja poštovanja propisa za 2024, zatim, Plan unapređenja poštovanja propisa za 2025, Registar rizika za 2025. godine, Akcioni plan za realizaciju Strategije Poreske uprave 2024 - 2028 i Plan rada za 2025.

Uprava carina

Nakon što je Evropska komisija odobrila Upravi Carina projekat iz IPA2024 "Podrška upravi carina u razvoju sistema za kontrolu kretanja akciznih proizvoda (EMCS)" Uprava carina je pripremila projektni zadatak za nadogradnju nacionalne aplikacije za akcize, u skladu sa zahtjevima EU sistema za kontrolu kretanja akciznih proizvoda u režimu odloženog plaćanja akcize (EU EMCS), čime će se uspostaviti potreban nivo IT strukture iz trećeg završnog mjerila Pregovaračkog poglavlja 16 – Oporezivanje. Za uvođenje EU EMCS sistema neophodno je dalje usklađivanje Zakona o akcizama, te će Ministarstvo finansija u saradnji sa Upravom carina i uz obezbijeđenu ekspertsku podršku Ambasade Velike Britanije, u narednom periodu raditi na izradi odgovarajućih zakonskih odredbi.

U dijelu sprovođenja aktivnosti na implementaciji Regulative 2012/389, odnosno uspostavljanju Kancelarije za akcize, koja će, u cilju pravne usklađenosti akciznog zakonodavstva, biti nadležna za saradnju sa nadležnim organima država članica i Evropskom komisijom i međusobnu razmjenu informacija potrebnih za obezbjeđenje pravilne primjene Zakona o akcizama, Ministarstvo finansija i Uprava carina su planirali da Kancelarija organizaciono bude u okviru Uprave carina, tj. Odsjeka koji je nadležan za akcizno zakonodavstvo.

SAOBRAĆAJ, ŽIVOTNA SREDINA, ENERGETIKA I REGIONALNI RAZVOJ

ŽIVOTNA SREDINA I KLIMATSKE PROMJENE

Vlada je 11. IV 2024. usvojila Šesti polugodišnji Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 – Životna sredina i klimatske promjene, koji obuhvata period septembar 2023 – februar 2024. Vlada je 5. XII 2024. usvojila Sedmi polugodišnji izvještaj o realizaciji završnih mjerila u poglavlju 27, koji obuhvata period mart - avgust 2024. Od 251 obaveze koje su predviđena Akcionim planom, realizovano je njih 122, što predstavlja 48% ukupne realizacije. 105 obaveza je sa rokom „kontinuirano“, dok 24 obaveze nisu dospjele za realizaciju. U novembru 2024. realizovane su TAIX radionice za jačanje kapaciteta za primjenu Zakona o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu i Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu, na temu razmjene iskustva u implementaciji ovih zakona. Na radionicama je učestvovalo je 26 učesnika sa lokalnog (opštinskog) i državnog nivoa (iz Agencije za zaštitu životne sredine).

Kvalitet vazduha

Usvajanje Strategije upravljanja kvalitetom vazduha je još uvijek uslovljeno donošenjem Nacionalnog energetskeg i klimatskog plana (NECP). Nakon usvajanja NECP-a potrebno je izraditi projekcije emisija da bi se za Crnu Goru postavili realni ciljevi smanjenja emisija za period do 2029. i nakon 2030. godine. U međuvremenu, u okviru EU4Green projekta, IIASA eksperti izradili su polazne projekcije za zemlje Zapadnog Balkana koristeći GAINS model za utvrđivanje potencijalnih obaveznih smanjenja emisija za dati period.

U okviru regionalnog projekta „Za bolji kvalitet vazduha u zemljama Zapadnog Balkana“ koji je podržan od strane Švedske agencije za međunarodni razvoj (SIDA), izrađen je vodič za lokalne samouprave za izbor efektivnih mjera za smanjenje zagađivanja kvaliteta vazduha. U okviru iste inicijative, u saradnji sa UNICEF-om finalizovan je vodič za djecu i mlade sa ciljem da se mlađe generacije upoznaju sa sistemom praćenja kvaliteta vazduha i značajem kvaliteta vazduha za njihov zdrav razvoj.

Tokom izvještajnog perioda, Agencija za zaštitu životne sredine dostavila je EIONET-u i Sekretarijatu Konvencije o prekograničnom prenosu zagađenja vazduha na velikim udaljenostima (CLRTAP) Inventar emisija zagađujućih materija u vazduh za 2024. i učestvovala na regionalnom webinaru (4. XI 2024.) za unapređenje kapaciteta u izradi inventara emisija u organizaciji Sekretarijata LRTAP konvencije.

Crna Gora je nastavila sa redovnim monitoringom automobilskeg i brodskog goriva u skladu sa godišnjim Programom praćenja kvaliteta goriva za period 2023 – 2024.

Upravljanje otpadom

Skupština je 4. IV 2024. donijela Zakon o upravljanju otpadom („Sl. list CG“, broj 34/24, 92/24). Na osnovu Zakona o upravljanju otpadom, donijeti su sljedeći podzakonski akti: Pravilnik o klasifikaciji otpada, katalogu otpada, postupcima obrade otpada, odnosno prerade i odstranjivanja otpada („Sl. list CG“, broj 64/24), Pravilnik o načinu vođenja evidencije otpada i sadržaju formulara o transportu otpada („Sl. list CG“, broj 64/24), Pravilnik o načinu vođenja i sadržaju zahtjeva za upis u registar izvoznika neopasnog otpada („Sl. list CG“, broj 94/24), Pravilnik o listi POPs supstanci, načinu i postupku za upravljanje POPs otpadom i graničnim vrijednostima koncentracija POPs materija koje se odnose na preradu i odstranjivanje otpada koji sadrži ili je kontaminiran POPs supstancama („Sl. list CG“, broj

98/24), Pravilnik o izračunavanja sume osiguranja za izdavanje dozvole za preradu i/ili odstranjivanje otpada („Sl. list CG“, broj 117/24), Pravilnik o sadržaju izvještaja o izvorima žive i načinu vođenja evidencije o skladištenju žive („Sl. list CG“, broj 103/24), Pravilnik o uslovima koje treba da ispunjava privredno društvo, odnosno preduzetnik koji vrši preradu i/ili odstranjivanje otpada („Sl. list CG“, broj 64/24) i Uredba o nadoknadi koju plaća prodavac laganih plastičnih kesa za nošenje, debljine zida preko 50 mikrona („Sl. list CG“, broj 105/24).

U saradnji sa Eko-fondom i Agencijom za životnu sredinu, MERS je pokrenuo projekat Arhus Karavan koji je trajao od 1. do 16. VII 2024, kojom prilikom su obidene sve jedinice lokalnih samouprava u Crnoj Gori, a održane su prezentacije i edukacije sa ciljem promocije novog Zakona o upravljanju otpadom. Nastavlja se realizacija Tehničke podrške za unapređenje okvira za efikasno upravljanje rizicima zagađenja, koju je obezbijedila Svjetska Banka. Nastavljeni su radovi na sanaciji neuređenog odlagališta „Zakršnica“ u Mojkovcu, započeti u maju 2023. Neuređeno odlagalište "Mislov do" u Nikšiću zatvoreno je 17. XII 2024.

U toku je realizacija projekta izgradnje Regionalnog centra za upravljanje otpadom u Nikšiću. Urađena je Studija izbora lokacije za pomenuti regionalni centar. Svjetska banka je obezbijedila grant za tehničku podršku unapređenju oblasti upravljanja otpadom i dio tih sredstava je usmjeren za izradu tehničke dokumentacije za Regionalni centar.

Za Projekat pretvaranja deponijskog gasa u električnu energiju na deponiji „Možura“, završena je Studija izvodljivosti i Glavnog projekta koju je finansirao Eko fond, a 27. VIII 2024. raspisan je tender za izgradnju postrojenja za pretvaranja deponijskog gasa u električnu energiju. Za projekat „Proširenje kapaciteta deponije izgradnjom novih sanitarnih kada na deponiju „Možura“ je završena Studija izvodljivosti sa idejnim rješenjem.

Za Projekat zatvaranja i rekultivacije privremenog skladišta komunalnog i neopasnog građevinskog otpada na lokaciji Bakovići u Opštini Kolašin, potpisan je ugovor za izradu idejnog rešenja, na osnovu kojeg će biti raspisan javni konkurs po principu "projektuj i izgradi".

U skladu sa novim Zakonom o upravljanju otpadom, Državni plan upravljanje otpadom, na predlog MERS, donosi Vlada za period do šest godina. Shodno Izvještaju o sprovođenju Državnog plana za 2023. godinu, na teritorije Crne Gore evidentirano je 330 neuređenih odlagališta. Eko-fond je jedan dio svojih poslova usmjero na saniranju neuređenih odlagališta. Shodno tome, u 2024. godini, započeta je sanacija 60 neuređenih odlagališta.

MERS je 22. X 2024. raspisao Javni konkurs nevladinim organizacijama koje imaju kapacitet i iskustvo u oblasti upravljanja otpadom da prijave projekte kojima mogu doprinijeti realizaciji Državnog plana upravljanja otpadom u Crnoj Gori. Za prijavljene projekte odobreno je 150.000,00 eura. Istog dana objavljen je Javni poziv nevladinim organizacijam za predlaganje eko-ambasadora za 2024. godinu. Izbrano je 12 eko-ambasadora. Program eko-ambasadora ima za cilj podizanje svijesti o ekološkim pitanjima i unapređenje zaštite prirode. Obaveza izabranog eko-ambasadora je da u roku od 6 mjeseci od dana proglašenja organizuje najmanje četiri javna skupa na teritoriji jedinice lokalne samouprave za koju je proglašen, sa temom imlementacije Zakona o upravljanja otpadom, sa akcentom na odredbe koje se odnose na zabranu plastičnih kesa i plastike za jednokratnu upotrebu, uz saradnju sa MERS i nadležnim inspekcijama.

Kvalitet voda

U izvještajnom periodu donijet je Program ispitivanja kvaliteta voda za kupanje („Sl. list CG“, broj 21/24), dok je 19. XII 2024, Vlada donijela Program monitoringa površinskih i podzemnih voda za 2025. godinu.

U okviru projekta IPA 2016 „Podrška implementaciji i monitoringu upravljanja vodama u Crnoj Gori” koji je završen u novembru 2024, implementiraju se: Direktiva o procjeni i upravljanju rizicima od poplava, Direktiva koja se odnosi na zaštitu voda od zagađivanja uzrokovanog nitratima iz poljoprivrednih izvora, Direktiva o upravljanju kvalitetom vode za kupanje i Direktiva o uspostavljanju okvira za djelovanje Zajednice u području politike morske sredine.

U vezi s implementacijom Direktive 2007/60/EZ o procjeni i upravljanju rizicima od poplava urađeni su predlozi planova upravljanja rizicima od poplava i Strateške procjene uticaja na životnu sredinu za planove upravljanja rizicima od poplava. U pogledu zaštite voda od zagađenja nitratima iz poljoprivrednih izvora urađen je Akcioni plan sa programom mjera. U vezi sa implementacijom Direktive 2006/7/EZ o upravljanju kvalitetom voda za kupanje urađen je Program monitoringa voda za kupanje. U pogledu implementacije Direktive 2008/56/EZ o morskoj strategiji (Marinska direktiva) završen je Program monitoringa morske sredine. U cilju implementacije Direktive 91/271/EEZ o prečišćavanju urbanih otpadnih voda, obezbijedena su bespovratna sredstva kroz deseti Zapadnoevropski investicioni okvir (WBIF).

Odobreni su investicioni grantovi od strane Operativnog odbora Zapadnobalkanskog investicionog okvira (WBIF) od 2. VII 2024, i to za sljedeće projekte:

- Unapređenje sistema za prikupljanje otpadnih voda u opštinama Pljevlja i Nikšić: izgradnja II faze kanalizacione mreže u Pljevljima kao i izgradnja II faze kanalizacione mreže sa pumpnom stanicom u Nikšiću, sa predloženim iznosom granta od 17,83 miliona eura;
- Vodosnabdijevanje i prikupljanje otpadnih voda na Jadranskoj obali - Bokokotorski zaliv u priobalnom dijelu Opštine Kotor i naseljima Risan i Perast, sa predloženim iznosom granta od 3,97 miliona eura;
- Vodosnabdijevanje i tretman otpadnih voda na cmogorskom primorju, faza V, komponenta 2 - Opština Tivat, sa predloženim iznosom granta od 9,69 miliona eura;
- Vodosnabdijevanje i tretman otpadnih voda u Ulcinju, Faza 1 - Komponenta 2: Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i prateće infrastrukture, sa predloženim iznosom granta od 30,63 miliona eura;

Projektom „Program integrisanog razvoja koridora rijeka Save i Drine” se sprovodi izgradnja multifunkcionalnih nasipa dužine 10 kilometara na rijekama Grnčar i Lim u opštinama Gusinje, Plav, Bijelo Polje i Berane.

Zaštita prirode

U toku je priprema nacrtu Zakona o zaštiti prirode i Zakona o izmjenama i dopuna zakona o nacionalnim parkovima kojim se predlažu izmjene granica područja nacionalnih parkova Skadarsko jezero i Durmitor, a čiji opisi moraju biti sastavni dio Zakona o nacionalnim parkovima. U izvještajnom periodu usvojena su sljedeća podzakonska akta: Pravilnik o stanišnim i prioritnim stanišnim tipovima i listi vrsta biljaka i životinja sa prioritnim vrstama uključujući ptičije vrste i vrste za koje se određuju područja ekološke mreže („Sl. list CG“, broj 112/24), Pravilnik o utvrđivanju Liste invazivnih stranih vrsta koje izazivaju zabrinutost u crnoj gori i/ili evropskoj uniji i načinu ažuriranja liste („Sl. list CG“, broj 98/24) i Pravilnik o utvrđivanju Liste dozvoljenih vrsta biljaka, životinja i gljiva i načinu ažuriranja liste („Sl. list CG“, broj 98/24).

Park prirode „Ulcinjska solana“ - Po pitanju uspostavljanja upravljačkog tijela za Park prirode „Ulcinjska solana“ – društvo sa ograničenom odgovornošću je u suvlasništvu Vlade CG i Opštine Ulcinj. MERS je u stalnoj komunikaciji sa rukovodstvom Opštine, u pokušaju da proces osnivanja privrednog društva kao

upravljačkog tijela dovede do kraja. Plan upravljanja je spreman za slanje Opštini Ulcinj, sa napomenom da ne može biti kompletiran, s obzirom na to da još uvijek nije donijeta odluka o osnivanju privrednog društva kao upravljača. Javno preduzeće Nacionalni parkovi Crne Gore, koje je u svojstvu privremenog upravljača Parka prirode „Ulcinjaska Solana”, kontinuirano produžava ugovor o zakupu cjelokupne imovine privrednog društva AD Solana „Bajo Sekulić“ u stečaju, do izbora trajnog upravljačkog tijela. Članovi Radne grupe su pripremili tromjesečni izvještaj o nivou implementacije mjera za zaštitu Ulcinjske solane za period jun – decembar, koji je dostavljen EK.

Natura 2000 – U 2024. godini, mapiranje staništa i vrsta nastavljeno je uz podršku državnog budžeta, GEF 7 projekta „Integracija biodiverziteta u sektorske politike i prakse i jačanje zaštite ključnih tačaka biodiverziteta u Crnoj Gori“, kao i IPA III projekta „Podrška uspostavljanju mreže Natura 2000 za Crnu Goru“. Do sada je mapirano oko 70% kopnene teritorije.

Industrijsko zagađenje i upravljanje rizikom

U aprilu 2024, Skupština je usvojila Zakon o izmjenama i dopuna Zakona o industrijskim emisijama („Sl. list CG“, broj 34/24). Ne postoji odredba primarnih izvora prava EU sa kojom bi se nacrt regulative mogao uporediti kako bi se utvrdio stepen usklađenosti, već se radi o regulisanju oblasti na nacionalnom nivou.

Sprovode se aktivnosti izdavanja i revizije integrisanih dozvola operatorima koji podliježu obavezama prema Zakonu o industrijskim emisijama sprovodi. Shodno tome, u navedenom periodu Agencija za zaštitu životne sredine (AZŽS) je donela jednu odluku o izdavanju integrisane dozvole (operator Fab live d.o.o. Podgorica), kao i jednu odluku o produženju važenja integrisane dozvole (operator Deponija d.o.o. Podgorica). Pored toga, dobijen je jedan podnesak za izdavanje nove integrisane dozvole operateru Agromont doo Nikšić. Taj postupak je još u toku.

Što se tiče SEVESO postrojenja, donijeta je jedna odluka o davanju saglasnosti za operatora Energogas d.o.o. Podgorica. Takođe je dobijena saglasnost na Plan zaštite od udesa i na Izvještaj o bezbjednosti operateru Poliex a.d iz Berana.

Crna Gora je učesnica regionalnog projekata „Unapređenje registara ispuštanja i prenosa zagađujućih materija u zemljama Zapadnog Balkana i Republici Moldaviji“, koji se sprovodi uz AZŽS, kroz koji je urađena Nacionalna procjena pravnih, institucionalnih i tehničkih potreba, kao i potreba izgradnje kapaciteta, u cilju uspostavljanja registra zagađivača u AZŽS.

U februaru 2024, održana je dvodnevna obuka za operatere i predstavnike AZŽS, u cilju upotrebe softvera. Softver se nalazi na testiranju i uspostavljanju u Ministarstvu javne uprave.

U decembru 2024, Crna Gora je izrazila interesovanje za nastavak Projekta „Unapređenje Registara o ispuštanju i prenosu zagađujućih materija u zemljama Zapadnog Balkana i Republici Moldaviji – Faza II“.

Implementacija UNOPS projekta je u toku, u okviru kojeg će se identifikovati postrojenja koja koriste organska rastvarača u svom radu, u skladu sa Zakonom o industrijskim emisijama, kao i izgradnja i unapređenje kapaciteta kako operatora, tako i administrativnih kapaciteta.

Takođe, u izveštajnom periodu pripremljeno je Uputstvo za korišćenje zaključaka u vezi sa najboljim dostupnim tehnikama za sisteme za tretman/upravljanje otpadnim vodama i otpadnim gasovima u hemijskom sektoru.

Dobijena je TAIEX podrška u cilju jačanja administrativnih kapaciteta u ovom sektoru, odnosno sprovođenja redovnog inspekcijskog nadzora nad Seveso i IED postrojenjima, kako bi se u kontinuitetu provjeravalo da li se redovno sprovode mjere i uslovi iz izdatih dozvola i saglasnosti.

Hemikalije

Skupština je u aprilu 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o biocidnim proizvodima („Sl. list CG“, broj 34/24). Na osnovu Zakona o biocidnim proizvodima donijet je Pravilnik o listama aktivnih supstanci koje su dozvoljene za upotrebu u biocidnim proizvodima i biocidnim proizvodima manjeg rizika („Sl. list CG“, broj 16/19, 107/24) i Pravilnik o programu aktivnih supstanci za ocjenjivanje („Sl. list CG“, broj 90/24).

Na osnovu Zakona o hemikalijama („Sl. list CG“, broj 51/17, 84/24), donijeti su: Pravilnik o načinu klasifikacije, pakovanja i označavanja hemikalije u skladu sa globalno harmonizovanim sistemom UN („Sl. list CG“, broj 85/17, 117/21, 17/24) kojim se transponuju izmjene i dopune CLP Regulative i Uredba o zabranjenim odnosno dozvoljenim načinima upotrebe, proizvodnje i stavljanja na tržište hemikalija koje predstavljaju neprihvatljiv rizik po zdravlje ljudi i životnu sredinu („Sl. list CG“, broj 70/18, 76/20, 134/22, 57/24) u skladu sa izmjenjena Aneksa XVII REACH regulative.

Na osnovu Zakona o upravljanju otpadom („Sl. list CG“, broj 34/24 i 92/24) donijeti su: Pravilnik o sadržaju izvještaja iz izvornim žive i načinu vođenja evidencije o skladištenju žive („Sl. list CG“, broj 103/24) i Pravilnik o listi POPs supstanci, načinu i postupku za upravljanje POPs otpadom i granične vrijednosti koncentracija POPs materija koje se odnose na preradu i odstranjivanje otpada koji sadrži ili je kontaminiran POPs supstancama („Sl. list CG“, broj 98/24) kojim su prenijeti Aneksi IV i V POPs regulative.

Vlada je 16. I 2025. usvojila Nacionalni profil izloženosti azbestu Crne Gore s Akcionim planom za 2025-2026.

Evropska agencija za hemikalije (ECHA) kroz različite obuke i radionice pruža podršku jačanju administrativnih kapaciteta za efikasno sprovođenje zakonodavstva u oblasti upravljanja hemikalijama i biocidnim proizvodima. Tokom 2024. realizovane su tri TAIEX pomoći. Prva se odnosila na izradu podzakonskog akta na osnovu Zakona o biocidnim proizvodima. U okviru druge TAIEX pomoći, realizovana je studijska posjeta u oktobru 2024, koja je omogućila detaljno upoznavanje sa praksama inspekcije. Treća TAIEX pomoć obuhvatila je radionicu za uvoznike hemikalija u novembru 2024, čiji je cilj bio unapređenje administrativnih kapaciteta za praćenje i nadzor uvoza hemikalija.

Pored toga, kroz različite projekte, preduzete su značajne mjere za jačanje administrativnih kapaciteta u cilju efikasnog upravljanja hemikalijama:

- Globalni razvoj, pregled i ažuriranje Nacionalnih planova implementacije (NIP) Stokholmske konvencije o dugotrajnim organskim zagađivačima (POP) koji finansira GEF, a izvršna agencija je Regionalni centar Stokholmske konvencije RECETOX u saradnju sa CETI-em koji je tokom 2024. radion na inventaru POPs.
- Jačanje sinergije između Bazelske, Stokholmske, Roterdamske i Minamatske konvencije – tokom 2024. pripremljena su i objavljena korisna uputstva, koja su dostupna na sajtu Agencije, a odnose se na implementaciju ovih međunarodnih konvencija.
- Smanjenje zagađenja hemikalijama i otpadom na žarištima Mediterana (UNEP/MAP), kroz koji je planiran izvoz oko 80 tona otpada koji sadrži polihlorovane bifenile iz KAP-a i CEDIS-a, kao i izrada Studije zagađenja morskog ekosistema sa živaom i POPs.

- **Plastika u rekama – Aquatic plastic** - jedan od ciljeva projekta je kvantifikacija mikroplastične kontaminacije i mikroplastične akumulacije u hidroelektranama sliva Dunava.

Institutu za javno zdravlje Crne Gore (IJZCG) je odobreno pridruživanje inicijativi PARC (Partnerstvo za procjenu rizika od hemikalija), koja okuplja ključne partnere iz oblasti zdravlja, zaštite životne sredine i nauke, s ciljem unapređenja procjene rizika od hemikalija na EU nivou.

Agencija za zaštitu životne sredine je, na osnovu Zakona o hemikalijama i Zakona o biocidnim proizvodima, sprovela značajan broj upravnih postupaka, izdala dozvole, saglasnosti i rješenja, te unaprijedila rad Nacionalnog help-desk-a kroz postavljanje informativnih materijala i smjernica na zvaničnom sajtu. Takođe, Agencija je odgovarala na 124 pitanja putem mejla.

Buka

MERS je pokrenulo proceduru izrade novog Zakona o zaštiti od buke u životnoj sredini. Izmjene ovog zakona se odnose na dodatno uklađivanje sa propisima EU kao i na normativno razgraničena nadležnost organa na državnom i lokalnom nivou.

MERS je uz podršku kancelarije Kancelarije Ujedinjenih nacija za projektne usluge UNOPS organizovalo dvije radionice, „Menadžment bukom u životnoj sredini“ i „Kontrola buke u životnoj sredini“ koje su okupile veliki broj relevantnih institucija u cilju podizanja svijesti javnosti. Takođe je izrađen Vodič za menadžment bukom u životnoj sredini koji je objavljen na sajtu Ministarstva.

Civilna zaštita

Vlada je 1. XI 2024. usvojila Strategiju za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030. s predlogom Akcionog plana za 2025-2026, koje je dostavilo Ministarstvo unutrašnjih poslova. Takođe, donijeti su i sljedeći podzakonki akti: Pravilnik o standardnim operativnim postupcima („Sl. list CG“, broj 36/2024) i Pravilnik o programu i načinu polaganja ispita i obrascu licence za izradu planova zaštite i spašavanja privrednih društava, drugih pravnih lica i preduzetnika („Sl. list CG“, broj 64/2024)

Klimatske promjene

MERS je započelo rad na izradi Predloga zakona o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena i zaštiti ozonskog omotača. Predlog zakona je dostavljen je Sekretarijatu za zakonodavstvo na dalje usklađivanje. Zakon o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena uvodi obavezu izrade Strategije niskougljeničnog razvoja sa akcionim planom. Od strane Svjetske banke odobrena su sredstva za izradu prve faze Strategije.

U saradnji sa UNDP, MERS je pripremio Nacrt nacionalnog plana Crne Gore za prilagođavanje na klimatske promjene - NPP, koji finansira Zeleni klimatski fond (GCF). Usvajanjem ovog dokumenta Crna Gora će ojačati institucionalni okvir za koordinaciju proširenjem tehničkih kapaciteta koji su zaduženi i uključeni u planiranje procesa adaptacije, unaprijediti informacionu bazu potrebnu za efikasno donošenje odluka i definisati strategiju mobilizacije i korišćenja resursa. Dokumentom su obuhvaćena četiri ključna sektora: voda, zdravstvo, turizam i poljoprivreda, kao najugroženiji sektori u pogledu prilagođavanja, a za svaki sektor su predložene specifične mjere za adaptaciju, koje će biti fokusirane na jačanje otpornosti i smanjenje potencijalnih šteta. Nacrt NPP-a je poslat na mišljenje relevantnim insititucijama.

Crna Gora radi na reviziji Nacionalno utvrđenog doprinosa (NDC). Ujedno ažuriran je inventar GHG emisija za period 1990-2022, koji značajno poboljšava podatke za sektor LULUCF na osnovu ažuriranih nacionalnih podataka o aktivnostima usklađenih sa evropskim standardima.

Kroz projekat „Jačanje transparentnog okvira za praćenje nacionalnog utvrđenog doprinosa i akcija prilagođavanja u Crnoj Gori (CBIT)“ izrađen je Nacrt Četvrte nacionalne komunikacije (FNC) i Prvog dvogodišnjeg izvještaja o transparentnosti (BTR), koji se nalaze u finalnoj fazi, i koji su sastavni dio ispunjavanja obaveza Crne Gore prema Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama (UNFCCC).

Nacrt nacionalnog energetskeg i klimatskog plana (NECP) je finalizovan i upućen Energetskoj zajednici na mišljenje. Paralelno sa izradom NECP-a, radi se i na izradi Strateške procjene uticaja na životnu sredinu za NECP.

U toku je realizacija projekta sa Svjetskom Bankom "Plan podrške za postizanje spremnosti za određivanje cijene ugljenika (carbon pricing)". U okviru projekta pripremljena je Analiza procjene uticaja karbon takse na sektore energetike, šumarstva, i cijele ekonomije, koja predstavlja dobru osnovu za uvođenje CBAM-a i jačanje postojećeg nacionalnog sistema trgovanja emisijama. Takođe, pripremljene su Komunikaciona strategija dekarbonizacije i Gap Legal analiza,

Vlada je 13. VI 2024. usvojila Plan za implementaciju Kigali amandmana (I Faza) 2024-2029 godina, koji će omogućiti postepeno smanjenje potrošnje HFC supstanci.

Vlada je 27. VI 2024. donijela Odluku o alokaciji sredstava prikupljenih sprovođenjem aukcije za dodjelu emisionih kredita za 2023. godinu („Sl. list CG“, broj 68/24).

Izveštaj Fonda za zaštitu životne sredine (Eko-Fond) o realizovanim aktivnostima

Fond za zaštitu životne sredine je tokom 2024. aktivno radio na unapređenju postojećeg zakonskog okvira kao i na prepoznavanju potencijalnih novih izvora prihoda zasnovanih na principu „zagađivač plaća“. Javna aukcija za dodjelu emisionih kredita stacionarnim postrojenjima je raspisana u maju 2024, a prikupljena sredstva od prodaje emisionih kredita Elektroprivredi Crne Gore se uplaćuju na račun Eko-fonda.

Tokom 2024. godine, Vlada je imenovala Eko-fond kao implementacionu jedinicu za sprovođenje tri programa energetske efikasnosti koji se realizuju iz finansijskih sredstava obezbijedenih iz paketa direktne budžetske podrške Evropske komisije (EK) Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize i to:

- 8.000.000,00 eura za namjene Programa za podsticanje energetske efikasnosti u domaćinstvima;
- 3.000.000,00 eura za namjene Programa za podsticanje energetske efikasnosti u hotelskoj industriji;
- 500.000,00 eura za namjene Programa za podsticanje energetske efikasnosti u objektima koji pružaju usluge u domaćinstvu i seoskom domaćinstvu.

Nastavljeni su podsticaji prema građanima i privredi koji se odnose na nabavku novih električnih i hibridnih vozila, dok je finansijska podrška usmjerena za nabavku održivih transportnih rješenja i e-mobilnost u javnom sektoru, energetske efikasnosti u rasvjeti na saobraćajnicama, kao i podsticanje energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije u individualnim stambenim, poslovnim objektima i lokalnim samoupravama. U tu svrhu raspisano je pet javnih konkursa:

- Javni konkurs za dodjelu subvencija za kupovinu električnih i hibridnih vozila (opredijeljeno 836.000,00 eura);
- Javni konkursi za dodjelu subvencija za poboljšanje energetske efikasnosti u javnoj rasvjeti „Zamjena konvencionalnih sijalica novim led svjetiljkama saobraćajne (ulične) rasvjete“ (opredijeljeno 150.000,00 eura);

- Podrška prilikom kupovine energetski efikasnih klima uređaja za stanovnike opštine Bijelo Polje (opredijeljeno 100.000,00 eura);
- Zamjena električnih uređaja u domaćinstvima kupovinom novih energetski efikasnih uređaja (opredijeljeno 100.000,00 eura);
- Javni konkurs za dodjelu subvencija za primjenu mjera energetske efikasnosti za poslovne objekte namijenjene privredi (opredijeljeno 200.000,00 eura).

U toku 2024. raspisano je šest javnih konkursa za dodjelu bespovratnih sredstava (subvencija), realizovan je određen broj projekata kojima je pružena direktna finansijska podrška za realizaciju projekata iz oblasti zaštite životne sredine planiranih Programom rada Eko-fonda za 2024.godinu, a nastavilo se i sa realizacijom projekata iz prethodne godine.

Ekološka inspekcija

U sklopu reforme inspekcijskog sistema, Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera je 1. X 2024. preuzelo ekološku inspekciju od Uprave za inspekcijske poslove. Ekološka inspekcija u MERS funkcioniše u okviru unutrašnje organizacione jedinice - Odjeljenje za ekološku inspekciju.

Usvojena je nova sistematizacija radnih mjesta u MERS 25. XI 2024, prema kojoj je u Ekološkoj inspekciji sistematizovano 15 radnih mjesta (14 radnih mjesta za inspektore i 1 radno mjesto za savjetnika), od kojih je popunjeno osam radnih mjesta za inspektore i jedno radno mjesto za savjetnika.

Ekološka inspekcija je u periodu 1. I 2024 - 31. XII 2024. izvršila 1831 inspekcijskih pregleda u kojima je utvrdila 708 nepravilnosti:

Broj inspekcijskih pregleda	1831
- redovni	747
- po inicijativi	503
- kontrolni	583
Broj utvrđenih nepravilnosti	708
Broj ukazivanja	156
Broj rješenja	418
Broj prekršajnih naloga	10
Iznos izrečenih novčanih kazni prekršajnim nalogima	8090
Broj zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka	60
Broj rješenja o novčanom kažnjavanju	38
Iznos izrečenih novčanih kazni rješenjem	50.900
Broj krivičnih prijava	17

SAOBRAĆAJ

U oblasti drumskog saobraćaja i motornih vozila, započeta je izrada Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o prevozu u drumskom saobraćaju, Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ugovorima o prevozu u drumskom saobraćaju i Predloga zakona o radnom vremenu mobilnih radnika i tahografima o prevozu u drumskom saobraćaju, čije usvajanje se očekuje u četvrtom kvartalu 2025.

Kada je u pitanju željeznički saobraćaj, usaglašen je Predlog zakona o željeznici sa relevantnim institucijama, koji je dostavljen, u novembru 2024, Evropskoj komisiji na mišljenje. EK je dostavila komentare u decembru 2024, te se radi na usaglašavanju teksta zakona. Odredbama novog Zakona o željeznici biće ispunjena dva od ukupno četiri završna mjerila za pregovaračko poglavlje 14 i to u dijelu postizanja nezavisnosti regulatornog organa u željezničkom saobraćaju, koje će se postići kroz osnivanje Agencije za željeznice, kao i dalje usklađivanje nacionalnih propisa sa propisima EU u oblasti kreiranja jedinstvenog željezničkog tržišta i obaveze javnog prevoza putnika. Usklađivanje sa Regulativom EU u oblasti prava putnika, postići će se Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o ugovornim odnosima u željezničkom saobraćaju, čije je donošenje planirano za III kvartal 2025. godine.

Pripremljen je nacrt Zakona o bezbjednosti i interoperabilnosti željeznice, koji će biti stavljen na javnu raspravu u februaru 2025, a čije usvajanje je planirano za drugi kvartal 2025.

U maju 2024, sklopljeni su ugovori o grantu i kreditu sa EIB bankom na ukupan iznos od 80 miliona eura namijenjenih za realizaciju projekta rekonstrukcije dionice Lutovo – Bratonožići – Bioče, 13 čeličnih mostova, osam tunela, kao i modernizaciju radionica za održavanje željezničkih voznih sredstava. Prvi tender za projekat antikoroziivne zaštite 3 čelična mosta objavljen je u oktobru 2024, a rok za dostavljanje ponuda produžen je do februara 2025. godine. Dinamika raspisivanja ostalih tendera biće definisana u narednom periodu i očekuje se da isti budu objavljeni u prvoj polovini 2025. godine.

Kada je u pitanju dionica Golubovci – Bar, za čiju je rekonstrukciju krajem 2023. odobren grant u iznosu 112,6 miliona eura. U toku je izrada Elaborata o procjeni uticaja na životnu, kako bi Glavni projekat bio završen i kako bi se moglo preći u narednu fazu projekta.

Projekat rekonstrukcije zajedničke granične stanice u Bijelom Polju koji je finansiran iz IPA sredstava završen je u septembru 2024. U cilju stvaranje uslova za potpuno funkcionisanje zajedničke željezničke stanice neophodno je potpisivanje odgovarajućih protokola između Crne Gore i Srbije, koje će uslijediti nakon izmjena međudržavnog sporazuma.

Kada je u pitanju pomorski saobraćaj, Skupština je 7. III 2024. donijela Zakon o potvrđivanju Međunarodne konvencije iz Nairobija o uklanjanju olupina iz 2007. godine („Sl. list CG – Međunarodni ugovori“, broj 2/24). Pored toga, u izvještajnom periodu donijeti su sljedeći propisi: Pravilnik o pravima i obavezama priznate organizacije i načinu vršenja nadzora nad priznatom organizacijom („Sl. list CG“, broj 94/24), Pravilnik o identifikacionoj ispravi pomorca („Sl. list CG“, broj 10/24), Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o načinu vršenja nadzora, informisanja i upravljanja pomorskim saobraćajem („Sl. list CG“, broj 43/24), Pravilnik o relevantnim instrumentima na osnovu kojih se vrši inspeksijski pregled stranog plovnog objekta („Sl. List CG“, broj 93/24), Pravilnik o načinu najave dolaska broda u luku i odlaska broda iz luke („Sl. list CG“, broj 102/24), Pravilnik o obrascima zapisnika i rješenja koja donosi inspektor nad stranim plovnim objektima i obrascima identifikacionih isprava inspektora („Sl. list CG“, broj 17/24), Pravilnik o vrstama zvanja i ovlašćenja za članove posade ribarskog broda („Sl. list CG“, broj 33/24) i Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o vrstama zvanja i ovlašćenja, uslovima za sticanje zvanja i izdavanje ovlašćenja za članove posade broda („Sl. list CG“, broj 95/24).

Pripremljen je Predlog zakona o zaštiti mora od zagađenja sa pomorskih objekata, koji je dostavljen Sekretarijatu za zakonodavstvo na mišljenje. Zakon je pripremljen uz podršku EMSA-e, a kroz isti je prenijeta konsolidovana verzija MARPOL Konvencije iz 2020, kao i sljedeća EU legislativa: Direktiva 2005/35/EZ o zagađenju mora sa brodova i uvođenju sankcija za prekršaje, Regulativa (EU) broj 1257/2013 o recikliranju brodova, Regulativa (EZ) broj 782/2003 o zabrani

organokositrenih spojeva na brodovima, Regulativa (EU) broj 530/2012 o ubrzanom postupnom uvođenju zahtjeva za dvostrukom oplatom ili ekvivalentnih projektnih zahtjeva za tankere za ulje s jednostrukom oplatom, Direktiva 2009/20/EZ o osiguranju brodovlasnika za pomorske tražbine i Direktiva (EU) 2016/802 o smanjenju sadržaja sumpora u određenim tečnim gorivima i Direktiva (EU) 2019/883 o lučkim uređajima za prihvat brodskog otpada, izmjeni Direktive 2010/65/EU i stavljanju izvan snage Direktive 2000/59/EZ.

Za izradu Nacrta Zakona o lukama obezbijedena je ekspertska podrška preko TAIEX- a, a prva misija u okviru projekta sprovedena je krajem novembra 2024. Kroz Zakon o lukama biće transponovana sledeća EU legislativa: Direktiva 2001/96/EZ o utvrđivanju usklađenih zahtjeva i postupaka za siguran ukrcaj i iskrcaj brodova za rasuti teret i Regulativa (EU) 2017/352 o uspostavljanju okvira za pružanje lučkih usluga i zajedničkih pravila o finansijskoj transparentnosti luka.

Implementacija VTMS i NMSW - u 2024. je uspješno završena implementacija NMSW i druge faze VTMS-a. NMSW je počeo sa radom u avgustu 2024, dok VTMS druga faza počela sa radom krajem decembra 2024. godine. Paralelno sa implementacijom NMSW-a, donešen je i Pravilnik o načinu najave dolaska broda u luku i odlaska broda iz luke („Sl. list CG“, broj 102/24), za potrebe implementacije NMSW i primjene EU legislativa u nacionalno zakonodavstvo.

U oblasti vazdušnog saobraćaja u izvještajnom periodu donijeti su sljedeći pravilnici: Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o koordinisanom uvođenju govorne komunikacije sa razmakom govornih kanala 8,33 kHz za Jedinствeno evropsko nebo („Sl. list CG“, broj 13/24), Pravilnik o dopuni Pravilnika o uslovima za koordinisano uvođenje data link usluga u Jedinствeno evropsko nebo („Sl. list CG“, broj 13/24), Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o tehničkim zahtjevima i procedurama za obavljanje vazdušnih operacija („Sl. list CG“, broj 56/24), Predlog Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o obaveštenju, analiziranju i praćenju (follow-up) događaja u civilnom vazduhoplovstvu („Sl. list CG“, broj 64/24) i Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o zajedničkim zahtjevima za pružaoce usluga upravljanja vazdušnim saobraćajem i usluga u vazdušnoj plovidbi i drugih mrežnih funkcija upravljanja vazdušnim saobraćajem i nadzoru nad njima („Sl. list CG“, broj 75/24).

Vlada je 6. VI 2024. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju, koji se nalazi u skupštinskoj proceduri. Takođe, Vlada je 28. XI 2024. utvrdila sljedeće pravne akte koji su poslali Skupštini na usvajanje:

- Predlog zakona o potvrđivanju izmjena multilateralnog sporazuma između Evropske zajednice i njenih država članica, Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Crne Gore, Kraljevine Norveške, Republike Srbije i Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja (ECAA Sporazum);
- Predlog zakona o potvrđivanju Sporazuma između Savjeta ministara Bosne i Hercegovine, Vlade Republike Bugarske, Vlade Republike Hrvatske, Vlade Mađarske, Vlade Republike Sjeverne Makedonije, Vlade Crne Gore, Vlade Republike Srbije, Vlade Slovačke Republike i Vlade Republike Slovenije u vezi sa saradnjom i koordinacijom u oblasti traganja i spašavanja u civilnom vazduhoplovstvu.

Kada je koncesija crnogorskih vazdušnih luka u pitanju novina je da je novoformirana Tenderska komisija uputila zahtev potencijalnim ponuđačima (tri renomirane kompanije) da dostave ponude. Na osnovu ponuda, Vlada će do sredine 2025, kao većinski i jedini vlasnik, donijeti odluku li pomenuto preduzeće dati pod koncesiju na period od 30 godina ili iz sopstvenih sredstava modernizovati kapacitete i opremu crnogorskog operatora aerodroma.

Kada je nacionalna avio kompanija u pitanju, iako ima malu flotu, očekuje se da se u toku ljetnje IATA sezone 2025. godine proširei destinacije. Za ljetnju sezonu već su najavljeni novi letovi za Prag i Baku sa podgoričkog aerodroma.

TRANS-EVROPSKE MREŽE

Kada je riječ o trans-evropskim saobraćajanim mrežama, Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) je u izvještajnom periodu obezbijedila finansijska sredstva Vladi za implementaciju inteligentnih transportnih sistema (ITS) u drumskom saobraćaju u Crnoj Gori. Konsultant će obezbijediti informacije, analize, preporuke i dokumentaciju potrebnu za razvoj i realizaciju sledećih ITS investicija: Sistema prikupljanja podataka o saobraćaju, i Kamera za praćenje saobraćaja. Očekuje se da će konačni rezultat ovog projekta biti dostavljen uskoro, a u međuvremenu je EBRD odobrio finansiranje Upravi za saobraćaj za narednu fazu projekta, koja će uključivati: Sistem prikupljanja podataka o saobraćaju, putni meteorološki informacioni sistem, sisteme za kontrolu saobraćaja i tunela, kamere za nadzor saobraćaja, E-call i sistem za bezbjedno parkiranje teretnih vozila, sa procijenjenom ukupnom vrijednošću projekta 15 miliona eura.

WBIF projekti u izvještajnom periodu: Završena je Studija opravdanosti autoputa Bar-Boljare, kojom je potvrđeno da je izgradnja autoputa opravdana. U Plan rasta uključene su dvije dionice autoputa BB (Mateševo-Andrijevića i Smokovac-Farmaci). Za dionicu autoputa Mateševo-Andrijevića, EBRD je obezbijedila finansijsku podršku (kredit od 200 miliona eura), a EK je već obezbijedila 100 miliona bespovratnih sredstava preko WBIF-a (ukupan iznos granta će biti 40% od vrijednosti projekta koja se procjenjuje na 530 miliona bez PDV-a). U februaru 2025. godine se očekuje objavljivanje javnog poziva za izbor izvođača radova. Nadalje, sproveden je pretkvalifikacioni javni poziv za nadzor i javni poziv za izbor PIU konsultanta, takođe u skladu sa pravilima i procedurama EBRD-a.

Kada je riječ o bezbjednosti saobraćaja na putevima, Vlada je 18. VII 2024. usvojila Strategiju bezbjednosti saobraćaja na putevima 2024-2030, sa dvogodišnjim Akcionim planom 2024-2025, kojim su definisane aktivnosti i odgovornosti Koordinacionog tijela, a očekuje se da će uskoro biti predložen model za upravljanje bezbednošću saobraćaja na putevima.

U okviru IPA projekta „Tehnička pomoć za pripremu investicionih projekata u sektoru saobraćaja u Crnoj Gori“, očekuje se da konsultant dostavi konačnu projekturu i tendersku dokumentaciju za mjere sanacije prethodno utvrđenih crnih tačaka na mreži državnih puteva, dok je Uprava za saobraćaj već planirala budžetska sredstva za tu namjenu.

Izvedeni su radovi u cilju unaprjeđenja zona škola (15 lokacija na mreži državnih puteva), inspekcija bezbednosti saobraćaj u dužini od 100 km na mreži državnih puteva i revizija bezbjednosti saobraćaja na putevima za 4 tunela duža od 500m.

ENERGETIKA

U oblasti sigurnosti snabdijevanja, Skupština je 10. XII 2024. donijela Zakon o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima („Sl. list CG“, broj 119/24), kroz koji je transponovana Direktiva EU broj 2009/119/EZ o obavezi država članica da održavaju državaju minimalne zalihe sirove nafte i/ili naftnih derivata. Shodno Zakonu, uspostavljena je Uprava za Ugljovodnike kao tijelo koje će u ime države formirati minimalno 50% obaveznih rezervi naftnih derivata, dok će ostatak rezervi formirati uvoznici naftnih derivata. Uprava i uvoznici naftnih derviatu su dužni da postignu najmanje nivo obaveznih rezervi za 90 dana neto uvoza ili 61 dan domaće potrošnje u Crnoj Gori, zavisno od toga koja je količina veća. Zakonom je predviđeno da se sistem obaveznih rezervi finansira iz naknade za obavezne rezerve, koja se uvodi ovim zakonom. Zakonom je predviđeno da Uprava za ugljovodnike formira rezerve u gotovom proizvodu, dok je uvozcima omogućeno da biraju

formu u kojoj će rezerve čuvati, bilo da je gotava roba ili tiketi sa propisivanje obaveze dostupnosti rezervi. U toku je donošenje sekundarne legislative i prikupljanje podataka za potrebe obračuna obaveze svakog pojedinog obaveznika formiranja rezervi. U toku je postupak odbnove skladišnih kapaciteta u državnom vlasništvu za potrebe čuvanja obaveznih rezervi naftnih derivata. Prve rezerve Uprava za ugljovodonike formiraće krajem 2025. godine, dok su uvoznici dužni formirati rezerve u roku od 200 dana od uvođenja obveze.

Takođe, Vlada je 26. XII 2024. usvojila Akcioni plan za formiranje obaveznih rezervi naftnih derivata (dostavljen EK na upoznavanje 20. I 2025), kojim se precizira kako i kada će Crna Gora u potpunosti sprovesti pomenutu Direktivu o rezervama nafte i naftnih derivata a isti je u potpunosti usklađen sa Zakonom o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima („Sl. list CG“, broj 119/24). Akcioni plan pokriva dva perioda za potpuno formiranje obaveznih rezervi i to: period 2025 - 2029 (osnovni scenario) i period 2025 – 2027 (alternativni scenario).

Unutrašnje energetske tržište

Povodom usklađivanja nacionalnog zakonodavstva sa Paketom za integraciju tržišta električne energije, Vlada je 5. XII 2024. utvrdila Predlog zakona o energetici, koji je 13. XII 2024. dostavljen Skupštini na usvajanje. Ovim zakonom izvršiće se usklađivanje sa Direktivom (EU) 2019/944 o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije, prilagođenom Odlukom Ministarskog savjeta Energetske zajednice broj D/2022/03/MC-EnC (EnC CACM). Usklađivanje crnogorskog zakonskog okvira sa ostalim propisima iz Paketa za integraciju tržišta električne energije biće izvršeno kroz donošenje Zakona o prekograničnoj razmjeni električne energije i prirodnog gasa, čiji je nacrt bio na javnoj raspravi od 24. X 2024. do 13. XI 2024.

Kada je riječ o crnogorskom veleprodajnom tržištu električne energije, dan-unaprijed tržište, kojim upravlja “Berza električne energije” DOO Podgorica (BELEN), a koje je uspostavljeno 26. IV 2023, je u izvještajnom periodu obezbjeđivalo cjenovne signale za svaki sat. Tržište trenutno broji 29 učesnika, sa još dva u procesu registracije. Vremenska kapija zatvaranja ponuda je 10:15, sa rezultatima objave u 10:25, što je prepoznato kao trenutni model rada u lokalnom izolovanom obliku, dok ne dođe do spajanja tržišta. Do momenta zatvaranja izvještaja na tržištu Dan-Unaprijed prometovano je preko 642GWh sa pratećim uslugama kliringa. Po uspješnom pokretanju tržišta, u Q2 2024 je dobijena NEMO deznacija koja je omogućila ulazak sa posmatračkim statusom u Market Coupling Steering Committee (MCSC) i ALL NEMO Committee, kao i ulazak u Italian Border Working Table (IBWT) kao osnovni preduslov da se krene sa dobijanjem tehničke dokumentacije neophodne za spajanje tržištasa susjednim zemljama, odnosno sa Italijom, kako bi se na taj način Crnogorsko tržište povezal sa Jedinstvenim Evropskim Tržištem (SDAC).

Vlada je, saglasno Zakonu o energetici na predlog Ministarstva energetike i rudarstva, uz prethodno mišljenje Agencije, 30. V 2024. donijela Odluku kojom je BELEN imenovan za nominovanog operatora tržišta električne energije (NEMO). U skladu sa članom 5 stav 1 Regulative (EU) broj 2015/1222 o uspostavljanju smjernica za dodjelu kapaciteta i upravljanje zagušenjima, prilagođene Odlukom Ministarskog savjeta Energetske zajednice broj D/2022/03/MC-EnC (EnC CACM), Ministarstvo kapitalnih investicija je informisalo Sekretarijat Energetske zajednice da u Crnoj Gori postoji nacionalni pravni monopol za usluge dan-unaprijed i unutardnevnog trgovanja, koji isključuje određivanje više od jednog nominovanog operatora tržišta električne energije (NEMO). Ove informacije su objavljene od strane Sekretarijata Energetske zajednice u okviru Liste NEMO-a iz Energetske zajednice³⁰. BELEN je, nakon sticanja NEMO statusa, stekao status posmatrača u

³⁰<https://www.energy-community.org/implementation/package/EL/EL2.html>

međunarodnim tijelima relevantnim za proces povezivanja evropskih tržišta električne energije, i to u Market Coupling Steering Committee (MCSC) i All Nemo Committee. „Crnogorski elektroenergetski sistem“ AD Podgorica (CGES) je, takođe, stekao status posmatrača u Market Coupling Steering Committee (MCSC).

Vlada je 7. III 2024. usvojila informaciju Ministarstva energetike i rudarstva da povezivanje crnogorskog dan-unaprijed tržišta sa jedinstvenim evropskim dan-unaprijed tržištem (SDAC) krene u pravcu Crna Gora – Italija. S tim u vezi, zahtjev za uključivanje IT-ME granice u Italian Borders Working Table projekat (IBWT) potpisan od strane CGES-a i BELEN-a, uz pismo podrške Regulatorne agencije za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti (REGAGEN), upućen je 21. V 2024. Upravljačkom komitetu ovog projekta (IBWT Steering Committee). Upravljački komitet IBWT-a je 21. XI 2024. dostavio povratni odgovor ističući da sva regulatorna tijela uključena u rad IBWT-a (uključujući regulatorno tijelo Italije – ARERA) podržavaju uključivanje IT-ME granice, s tim što postoji više preduoslova koji se moraju ispuniti kako bi se geografski obuhvat IBWT operativnog ugovora proširio. Ispunjavanje svih preduoslova je u toku.

Paralelno sa opisanim aktivnostima, povodom operacionalizacije IT-ME regiona za proračun kapaciteta (CCR) formirana su radna tijela koja čine predstavnici regulatornih tijela i operatora prenosnih sistema Crne Gore i Italije (predstavnici NEMO-a učestvuju po potrebi) zadužena primarno za pripremu i usaglašavanje nacrtu uslova i metodologija iz CACM Regulative (TCMs - terms and conditions or methodologies), a potpisan je Memorandum o saradnji između crnogorskog (REGAGEN) i italijanskog (ARERA) regulatornog tijela. U izvještajnom periodu, od strane operatora prenosnih sistema Crne Gore i Italije pripremljen je Nacrt metodologija za proračun kapaciteta. U toku je obrada komentara dostavljenih od strane regulatornih tijela.

Kada je riječ o primjeni Regulative (EU) broj 1227/2011 o integritetu i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije (REMIT), REGAGEN je u izvještajnom periodu nastavila sa primjenom Zakona o nadzoru nad veleprodajnim tržištem električne energije i prirodnog gasa („Sl. list CG“, broj 1/22). U izvještajnom periodu u Evidenciju učesnika na veleprodajnom tržištu električne energije upisana su ukupno 84 učesnika³¹. Učesnici na tržištu su tokom izvještajnog perioda uredno dostavljali REGAGEN mjesečne podatke o izvršenim transakcijama. Postupajući u skladu sa obavezama koje proizilaze iz Zakona o nadzoru nad veleprodajnim tržištem električne energije i prirodnog gasa, REGAGEN je u oktobru 2024. godine usvojila i objavila Izvještaj o aktivnostima nadzora nad veleprodajnim tržištem električne energije u 2023.

Kada su u pitanju obaveze REGAGEN u skladu sa Zakonom o energetici, Agencija je u izvještajnom periodu donijela sljedeće:

- Odluku o davanju saglasnosti DOO „Crnogorski elektrodistributivni sistem“ Podgorica za imenovanje ovlaštenog lica za praćenje programa mjera primjene nediskriminatornih uslova za pristup distributivnom sistemu električne energije („Sl. list CG“, broj 46/24);
- Odluku o odobravanju Cjenovnika usluga korišćenja registra garancija porijekla („Sl. list CG“, broj 74/24 i 88/24);
- Odluku o utvrđivanju korekcija regulatorno dozvoljenog prihoda Operatora prenosnog sistema električne energije i cijena za korišćenje sistema električne energije u toku regulatornog perioda 2023-2025. godina („Sl. list CG“, broj 116/24);
- Odluku o davanju saglasnosti DOO „Crnogorski elektrodistributivni sistem“ Podgorica na Ažurirani investicioni plan za 2025. godinu i Program otkupa elektroenergetske infrastrukture u vlasništvu trećih lica za 2025. godinu, broj 24/3059-12 od 27. XII 2024;
- Odluku o davanju saglasnosti DOO „Crnogorski elektroenergetski sistem“ Podgorica na Ažurirani investicioni plan CGES-a za period 2023-2025. godina, broj 24/

³¹ <https://regagen.co.me/remit/evidencija-ucესnikа-na-veleprodajnom-trzistu/evidencija/evidencija-ucესnikа-na-veleprodajnom-trzistu-elektricne-energije-u-crnoj-gori/>

2811-10 od 27. XII 2024.

Vlada je 12. IX 2024. donijela Uredbu o dopuni Uredbe o načinu utvrđivanja koncesione naknade za privredno društvo ili pravno lice koje koristi vodnu akumulaciju i/ili vodotok za proizvodnju električne energije u hidroelektranama („Sl. list CG“ broj 93/24). Vlada je 27. VI 2024. usvojila Informaciju o ostvarenom udjelu energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u Crnoj Gori u 2022. godine i Izvještaj o ostvarenom udjelu energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u Crnoj Gori u 2022.

Vlada je 15. XI 2024. donijela Odluku o energetsom bilansu Crne Gore za 2025. godinu („Sl. list CG“, broj 114/24).

Vlada je 28. III 2024. usvojila Informaciju u vezi sa dodjeljivanjem direktne budžetske podrške Evropske komisije za nabavku Market Management Systema (MMS), kao i Informaciju u vezi sa dodjeljivanjem direktne budžetske podrške Evropske komisije za održavanje softverskih sistema koji omogućavaju implementaciju tržišta „dan-unaprijed“ u Crnoj Gori.

Obnovljiva energija: podsticajne mjere, državna pomoć i mali proizvodni objekti

Garancije porijekla

U 2024. napravljena je mapa puta za države koje nijesu članice EU, sa zahtjevima koje je potrebno ispuniti u cilju promjene evropske direktive REDIII, kako bi došlo do promjene iste, i priznavanja garancija porijekla u zemljama Evropske unije, gdje je kao jedan od najbitnijih uslova nabavka elektronskog sistema za administraciju garancija porijekla.

U cilju punopravnog članstva u evropskoj asocijaciji Tijela za izdavanje garancije porijekla, Operator tržišta je nakon sprovedenog međunarodnog tendera za nabavku softvera za garancije porijekla, kao prvorangiranog ponuđača odabrao kompaniju Grexel iz Finske. Nakon testnog perioda, funkcionalnog ispitivanja kao i migracije istorijskih podataka COTEE je počeo sa operativnim radom u Grexel softveru 1. VII 2024. čime je omogućeno elektronsko izdavanje, prenošenje, povlačenje i iskorišćenje garancija porijekla, kao jedan od osnovnih preduslova za članstvo u EECS šemi električna energija i povezivanje na AiB HUB.

Male hidroelektrane (mHE) – Vlada je 8. XI 2024. usvojila Aneks 1 Ugovora o koncesiji za korišćenje vode vodotoka Zeta za proizvodnju električne energije u maloj hidroelektrani „Slap Zete“ na dijelu vodotoka Zeta koji je zaključen 29. XI .2024.

Solarne elektrane (SE) Briska gora - Vlada je 19. IX 2024. donijela Odluku o prestanku važenja odluke o davanju u dugoročni zakup zemljišta na lokalitetu Briska gora, Opština Ulcinj („Sl. list CG“, broj 95/24).

Istraživanje ugljovodonika – Vlada je 8. XI 2024. utvrdila Predlog zakona o mjerama sigurnosti pri istraživanju i proizvodnji ugljovodonika koji je uslagašen s pravnom tekovinom EU (transponovane su odredbe Direktive 2013/30/EU, o bezbjednosti operacija sa ugljovodonicima u podmorju i o izmjeni Direktive 2004/35/EU)³². Predlogom Zakona se u skladu sa najboljim praksama Evropske unije, utvrđuju minimalni zahtjevi za sprečavanje velikih nesreća tokom izvođenja operacija istraživanja i proizvodnje ugljovodonika u podmorju Crne Gore, a za nadležni organ je određena Uprava za ugljovodonike. Cilj je uspostavljanje

³² Zakon je dva puta utvrđen od strane Vlade jednom u decembru 2021. potom u decembru 2022. i oba puta je povučen iz skupštinske procedure usled prestanka rada Parlamenta.

normativnog okvira za obavljanje ove djelatnosti na siguran način, bez negativnih posljedica po životnu sredinu, lica i imovinu, odnosno ograničavanje posljedica mogućih nesreća. Predlog zakona je ponovo upućen u skupštinsku proceduru 12. XII 2024, na donošenje po hitnom postupku. Takođe, Vlada je 28. XI 2024. donijela Uredbu o izmjeni Uredbe o načinu obračuna i plaćanja naknade za proizvodnju nafte i gasa („Sl.list CG“, broj 121/24) i Uredbu o izmjeni Uredbe o načinu povraćaja blokova i pristupu trećih lica upstream postrojenjima („Sl.list CG“, broj 121/24). Donijet je i Pravilnik o sadržaju elaborata o rezultatima izvršenih geoloških i geofizičkih istraživanja ugljovodnika („Sl. list CG“, broj 120/24) kojim se propisuje bliži sadržaj elaborata o rezultatima izvršenih geoloških i geofizičkih istraživanja ugljovodnika i način dostavljanja istog.

Energetska efikasnost

U skladu sa Zakonom o efikasnom korišćenju energije donijeti su sljedeći pravni akti: Pravilnik o minimalnim zahtjevima energetske efikasnosti zgrada („Sl. list CG“, broj 47/24), Pravilnik o sertifikovanju energetske karakteristika zgrada („Sl. list CG“, broj 47/24) i Pravilnik o utvrđivanju visine naknade za izdavanje sertifikata o energetske karakteristika zgrada („Sl. list CG“, broj 67/24).

Vlada je 18. VII 2024. usvojila Uredbu o izmjenama uredbe o rekonstrukciji službenih zgrada koji je utvrđen novi cilj rekonstrukcije službenih zgrada koji koriste organi državne uprave na nivou 3% godišnje.

Vlada je 5. IX 2024. donijela Plan rekonstrukcije službenih zgrada u državnoj svojini za period 2024-2026.godine.

Energetska efikasnost u Crnoj Gori (MEEP2)

U okviru projekta Energetska efikasnost u Crnoj Gori - druga faza (MEEP 2) u izvještajnom periodu sprovedene su sledeće aktivnosti:

- Završeni su radovi na pet zdravstvenih objekata. i to: domovi zdravlja u Podgorici-Blok V, Mojkovcu i Danilovgradu; Opšta bolnica u Nikšiću (glavna zgrada-građevinsko zanatski radovi) i Zdravstvena stanica Žabljak. Vrijednost ugovora iznosi 1.887.466,01 eura.
- Izvode se radovi na objektima Opšte bolnice Nikšić (Glavna zgrada (mašinski, elektro i radovi koji nisu EE), Psihijatrijsko odjeljenje i Dječiji dispanzer) i Dom zdravlja Podgorica-Konik. Vrijednost ugovorenih radova je 1.195.217,93 eura.
- Potpisan je ugovor za izvođenje radova na objektima Dom zdravlja Herceg Novi i Dom zdravlja Bar. Vrijednost predviđenih radova je 1.247.261,70 eura.

Sa Svjetskom bankom je 18. XII 2024. potpisan Ugovor o kreditu za realizaciju projekta „Dekarbonizacija energetske sektora Crne Gore“, čiji je cilj unapređenje energetske efikasnosti javnih objekata (objekti Univerziteta Crne Gore i drugi javni objekti) i povećanje operativne efikasnosti elektrodistributivne mreže u Crnoj Gori.

Unapređenje energetske efikasnosti u javnim zgradama (PEEPB)

U okviru projekta Unapređenje energetske efikasnosti u javnim zgradama (PEEPB) u periodu od 21. II 2024. do 1. II 2025. sprovedene su sledeće aktivnosti:

- Završeni su radovi na objektima iz klastera III (JU Gimanzija „25.maj“ Tuzi, JU Srednja ekonomsko-ugostiteljska škola Nikšić i OŠ „Njegoš“ Kotor);
- Potpisan je ugovor sa izvođačem radova na izgradnju objekata iz klastera I (objekat H, Dom za stare „Grabovac“ u Risnu). U toku su pripreme aktivnosti za uvođenje izvođača u posao. Vrijednost ugovora na izgradnji Doma starih u Risnu iznosi 6.566184,47 eura bez PDV-a. Rok za izvođenje radova je 18 mjeseci

od dana uvođenja izvođača u posao.

- Potpisan je ugovor za izvođenje radova na unapređenju energetske efikasnosti 4 obrazovna objekta u Baru i na Cetinju. Ugovoreni rok završetka radova je februar 2025.
- Završena je druga faza implementacije Centralnog informacionog sistema za monitoring potrošnje energije i vode u javnom sektoru i završena je Troškovno-optimalna analiza minimalnih zahtjeva energetske efikasnosti u saradnji sa Institutom za građevinsku fiziku Fraunhofer iz Štutgarta. Na osnovu rezultata navedene analize pripremljeni su inovirani propisi kojim se uređuju minimalni zahtjevi energetske efikasnosti zgrada i sertifikovanje energetske karakteristika zgrada koji su usvojeni u maju 2024.
- Završena je realizacija Faze 3 projekta na uspostavljanju Centralnog informacionog sistema za monitoring potrošnje energije i vode u javnom sektoru u okviru koje je implementiran sistem naprednog sistema monitoringa u 150 javnih objekata.

Programi podrške za unapređenje energetske efikasnosti u sektorima potrošnje energije

Nakon uspješne realizacije programa, a koji su podrazumijevali obezbjeđivanje atraktivnog i održivog finansijskog mehanizma u cilju primjene mjera energetske efikasnosti u domaćinstvima putem beskamatnih kredita, Ministarstvo energetike je u saradnji sa drugim institucijama pripremio 4 programa podrške koji su namijenjeni domaćinstvima, sektoru turizma i sektoru i prerađivačke industrije. Finansiranje programa je podržano iz paketa podrške Evropske komisije za prevazilaženje energetske krize u ukupnom iznosu 13 miliona eura.

Program za podsticanje energetske efikasnosti u domaćinstvima

Program za podsticanje energetske efikasnosti u domaćinstvima Vlade je usvojila 18. IV 2024, a isti je iniciran od strane Ministarstva energetike po uzoru na programe koje je u prethodnom periodu sprovodilo resorno ministarstvo (Energetski efikasan dom, Energy Wood i sl.) Cilj Programa je povećanje energetske efikasnosti u sektoru domaćinstava, sa akcentom na unapređenje kvaliteta vazduha u urbanim sredinama naročito u sjevernom i centralnom regionu. Stoga je prilikom koncipiranja Programa, odnosno određivanja nivoa podsticaja, posebno uzeto u obzir stanje kvaliteta vazduha u pojedinim opštinama, kao i indeks razvijenosti jedinica lokalnih samouprava). U prethodnom periodu kroz slične programe podršku je dobilo više od 2000 domaćinstava.

Shodno ostvarenim rezultatima u prethodnom periodu i ulozi i značaju za zaštitu životne sredine, Eko fond je implementaciono tijelo ovog programa. Program se realizuje u bliskoj saradnji sa Programom Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) koji će pružiti tehničku podršku Eko fondu naročito u dijelu kontrole realizacije mjera energetske efikasnosti na terenu i monitoringa namjenskog trošenja sredstava.

Za realizaciju Programa za podsticanje energetske efikasnosti u domaćinstvima obezbijedeno je 8.800.000 eura, od čega: 8.000.000 eura preko Instrumenta za pretpristupnu pomoć – IPA III, Paket direktne budžetske podrške Evropske komisije (EK) Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize, 300.000 eura iz budžeta opštine Pljevlja, 500.000 eura iz sredstava Eko fonda.

Program za podsticanje energetske efikasnosti u domaćinstvima podrazumijeva realizaciju sljedećih aktivnosti:

- Komponenta 1: Podrška na implementaciji mjera energetske efikasnosti u individualnim stambenim objektima, sa ukupnim budžetom u iznosu 7.500.000 eura,

- od čega: 1.700.000 eura za podršku domaćinstvima u opštini Pljevlja i 5.800.000 eura za podršku domaćinstvima u ostalim opštinama;
- Komponenta 2: Podrška na unapređenju energetske karakteristika omotača kolektivnih stambenih zgrada u Opštini Pljevlja, sa ukupnim budžetom u iznosu 1.100.000 eura; Upravljanje programom i organizaciju promotivnih aktivnosti u iznosu 200.000 eura.

Prihvatljive aktivnosti u okviru Programa i nivo podsticaja:

- U okviru Komponente 1: Podrška na implementaciji mjera energetske efikasnosti u individualnim stambenim objektima moguće je finansirati realizaciju jedne ili više mjera energetske efikasnosti sa nivoom podsticaja 20-70%:
- U okviru Komponente 2: Podrška na unapređenju energetske karakteristika omotača kolektivnih stambenih zgrada u Opštini Pljevlja moguće je finansirati radove na ugradnji toplotne izolacije spoljašnjih zidova. Nivo podsticaja za realizaciju ove mjere iznosi 85%.

Javni poziv za izbor kvalifikovanih izvođača radova u okviru ovog programa je objavljen 20. V 2024. Nakon evaluacije pristiglih prijavi izabrani su kvalifikovani izvođači radova i stekli su se svi uslovi za početak implementacije programa. S tim u vezi, 1. VIII 2024. je objavljen i Javni poziv za građane. Za učešće na programu se prijavilo više od 4500 hiljada domaćinstava.

Programi za podsticanje energetske efikasnosti u sektoru turizma

Vlada je 30. V 2024. usvojila Program za podsticanje energetske efikasnosti u hotelskoj industriji. Za realizaciju ovog Programa obezbijedeno je 3 miliona eura iz paketa direktne budžetske podrške Evropske komisije Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize. Programom je predviđeno uspostavljanje finansijskog mehanizma za unapređenje energetske efikasnosti i povećanje upotrebe dostupnih izvora obnovljive energije od strane hotelskih objekata. Na taj način, stvaraju se pretpostavke i za efikasnije korišćenje resursa (cirkularna ekonomija), kao i za dalji razvoj sektora turizma povećanjem kvaliteta usluga kroz primjenu inovativnih tehnologija. Predviđeni broj korisnika Programa je do 30 hotela, a implementaciono tijelo ovog Programa je Eko fond.

Na istoj sjednici Vlada usvojila i Program za podsticanje energetske efikasnosti u objektima koji pružaju ugostiteljske usluge u domaćinstvu i seoskom domaćinstvu. Za realizaciju Programa obezbijedeno je 500.000 eura, iz paketa direktne budžetske podrške Evropske komisije (EK) Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize. Za implementaciju Programa je odgovoran Eko fond.

U cilju implementacije namjenskih programa za podsticanje energetske efikasnosti u sektoru turizma, Ministarstvo energetike (nekad Ministarstvo energetike i rudarstva), Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera i Fond za zaštitu životne sredine (Eko-fond) su 4. VI 2024. potpisali Sporazum o saradnji. U cilju realizacije predviđenih aktivnosti, u okviru Programa za podsticanje energetske efikasnosti u objektima koji pružaju ugostiteljske usluge u domaćinstvu i seoskom domaćinstvu je 29. VII 2024. objavljen javni poziv u cilju izbora kvalifikovanih izvođača radova. Za izvođenje radova na primjeni mjera energetske efikasnosti u okviru ovog Programa se kvalifikovalo 10 izvođača. Javni poziv za pružanje podrške domaćinstvima i seoskim domaćinstvima koja pružaju ugostiteljske usluge je raspisan 4. XI 2024. Do sada se prijavilo 12 korisnika i evaluacija prijave je u toku.

Pored toga, u okviru Programa za podsticanje energetske efikasnosti u hotelskoj industriji, a u cilju izbora korisnika i kvalifikovanih izvođača radova javni pozivi su objavljeni 29. VII 2024. Rok za dostavljanje prijave za hotele za podsticaje za energetske efikasnosti bio je 29. IX 2024. Za izvođenje radova na primjeni mjera

energetske efikasnosti u hotelima se kvalifikovalo 19 izvođača radova. Javni poziv za pružanje podrške hotelima za sprovođenje mjera energetske efikasnosti je raspisan 27. VII 2024, a rok za podnošenje prijava bio je 28. X 2024. Na poziv se prijavilo 19 hotela, a 17 prijava je prošlo prvi krug evaluacije.

Program za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji

Cilj Programa je da se mikro, malim i srednjim preduzećima iz sektora prerađivačke industrije obezbijedi bespovratna podrška za investicije u unapređenju proizvodnog procesa i uvođenja inovativnih rješenja i novih tehnologija koje će dovesti do poboljšanja energetske efikasnosti i povećanja upotrebe dostupnih obnovljivih izvora energije. Implementacijom Za implementaciju Programa obezbijeđen je milion eura iz sredstava Ministarstva ekonomskog razvoja, a iz sredstava budžetske podrške Evropske komisije Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize su u januaru 2024. opredijeljena dodatna sredstva u iznosu od 1,5 miliona eura. Nivo podrške predviđen za preduzeća u okviru Programa je 80%. Najniži iznos sredstava bespovratne podrške koji se dodjeljuje preduzeću je 80.000 eura, a najviši 200.000 eura. Na ovaj način će mikro, mala i srednja preduzeća iz sektora prerađivačke industrije dobiti bespovratnu podršku, koja će uz dodatno, minimalno ulaganje od strane privrednog subjekta, imati direktne efekte na njihovo poslovanje, posebno na planu boljeg korišćenja resursa, uštede energije, unapređenja i inoviranja postojećih proizvodnih kapaciteta i procesa proizvodnje, kao i na planu boljeg upravljanja i optimizacije potrošnje energije u preduzeću. Nakon sprovedenog javnog poziva i procedura odabira predviđenih Programom, sedam projekata privrednih subjekata iz sektora prerađivačke industrije je odobreno za finansiranje u vrijednosti od 1.289.479,62 eura, sa kojima je Fond za inovacije potpisao Ugovore o sufinansiranju u junu i julu 2024., a ukupna vrijednost projekata je 1.641.738,40 eura, uključujući i sopstveno učešće podnosioca prijava (sufinansiranje Fonda za inovacije).

Vlada je 26. IX 2024. usvojila Program za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji za 2024. godinu. Ovaj program predstavlja kontinuitet i nadogradnju prethodno realizovanih aktivnosti po osnovu Programa iz 2023, uz dodatno unapređenje na osnovu iskustava u implementaciji i preporuka proisteklih iz procesa evaluacije projektnih prijava u smislu kriterijuma ocjenjivanja, procedura implementacije i procedura praćenja potrošnje energije, održivosti rezultata, itd. Fond za inovacije Crne Gore je 1. X 2024. objavio javni poziv za učešće u Programu. Rok za podnošenje prijava zainteresovanih kompanija bio je 11. XI 2024. Broj preduzeća koji je podnio prijavu u okviru javnog poziva je 32 i proces evaluacije je u toku.

Ministarstvo energetike koordinira aktivnosti na finalizaciji Nacionalnog energetskeog i klimatskog plana Crne Gore za period do 2030. godine (NECP), uz tehničku podršku konsultantskog tima angažovanog od strane Njemačkog društva za međunarodnu saradnju (GIZ).

NECP se priprema u skladu sa Regulativom (EU) 2018/1999 o upravljanju energetskeom unijom i djelovanjem u području klime i njegovo donošenje je planirano Zakonom o energetici. Paralelno sa izradom NECP-a, radi se i na izradi Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za NECP.

Nacrt NECP-a je pripremljen i dostavljen je Energetskoj zajednici početkom decembra 2024. Nakon dobijanja komentara od strane Sekretarijata Energetske zajednice, pristupiće se izradi finalnog nacrta dokumenta i biće organizovan proces javnih konsultacija.

Nuklearna energija

Skupština je 17. V 2024. donijela Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti. U Zakon su transpovane pojedine odredbe primarnog i sekundarnog prava Evropske unije, kao i smjernice i odredbe međunarodnih standarda Međunarodne agencije za atomsku energiju. U Zakon je

transponovano 13 akata sekundarnog prava Evropske unije i to: jedanaest Direktiva Savjeta Evropske unije, jedna Odluka i jedna re Savjeta Evropske Unije. Zakon je u potpunosti usklađen sa Poglavljem III Zdravlje i sigurnost Ugovora o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju (EURATOM), koje se odnosi na nuklearnu sigurnost, i sa Direktivom Savjeta 2009/71/EURATOM o uspostavljanju okvira Zajednice za nuklearnu sigurnost nuklearnih postrojenja, kako je dogovoreno sa Evropskom komisijom na bilateralnom skriningu (prenosi se samo dio Direktive koji se odnosi na regulatorno tijelo i vanredne situacije). Zakon je djelimično usklađen sa preostalom pravnom sekundarnom tekovinom Evropske unije.

Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera je u saradnji sa predstavnicima 20 institucija i organizacija i uz podršku Međunarodnme agencije za atomsku energiju u periodu 9-12. IX 2024. izradilo Nacrt Integrisanog plana održivosti nuklearne bezbjednosti sa Planom implementacije za period 2025-2030. godina, čije se usvajanje očekuje u prvoj polovini 2025.

Vlada je 1. XI 2024. donijela Strategiju za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030. sa Akcionim planom za 2025-2026. godinu, koja obuhvata i radijacione i nuklearne nesreće. Ovo je drugi po redu strateški dokument koji ima za cilj da ukaže na najbitnije segmente smanjenja rizika od katastrofa na lokalnom i nacionalnom nivou. Ovaj dokument izrađen je u okviru projekta koji je finansiran u okviru Mehanizma Unije za civilnu zaštitu.

Na osnovu člana 22 stav 5 Zakona o zaštiti i spašavanju („Sl. list CG”, broj 13/07, 32/11, 54/16, 146/21 i 3/23), Ministarstvo unutrašnjih poslova donijelo je Pravilnik o standardnim operativnim postupcima („Sl. list CG”, broj 36/24) od 18. IV 2024, koji se odnosi i na radijacione i nuklearne nesreće.

Na osnovu Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti Agencija za zaštitu životne sredine je izdala 91 dozvolu i to:

- 44 dozvole dozvola za obavljanje prometa;
- 23 dozvole za obavljanje radijacione djelatnosti;
- 24 odobrenja za prevoz radioaktivnih materijala.

Na osnovu Zakona o prevozu opasnih materija („Sl. list CG”, broj 33/14, 13/18) Ministarstvo unutrašnjih poslova, Direktorat za zaštitu i spašavanje izdalo je 16 saglasnosti za prevoz radioaktivnih materija, za postupak izdavanja odobrenja za prevoz radioaktivnih materijala koje izdaje Agencija za zaštitu životne sredine.

REGIONALNA POLITIKA

Prvi sastanak Pregovaračke radne grupe za poglavlje 22 – Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata je održan 11. III 2024, kada je dogovorena dinamika budućih aktivnosti u okviru ovog poglavlja i usvojena Metodologija pripreme revidiranog Akcionog plana za ispunjavanje zahtjeva kohezione politike (AP). Nadalje, u Kolašinu je 15-16. IV 2024. organizovan II sastanak i obuka za članove PRG na temu kohezionih fondova, uz podršku projekta tehničke podrške NIPAK kancelariji. Treći sastanak je održan je 10. V 2024, kada je definisana dinamika pripreme odgovora na Usmjeravajuća pitanja EK, te imenovani koordinatori za svaku podoblast Akcionog plana. Tokom juna i jula realizovane su aktivnosti na izradi prvog nacrta Akcionog plana uz koordinaciju imenovanih osoba za pojedinačne podoblasti, a uz učešće članova radne grupe i ekspertsku podršku gore pomenutog projekta. Nakon finalizacije prvog nacrta Akcionog plana, isti je predstavljen na sjednici PRG koja je održana 25. X 2024. Ujedno je predstavljena i Metodologija za samoprocjenu ispunjavanja preduslova (enabling conditions), Studija o broju i opsegu programa, te Program obuke na temu kohezione politike. Nakon komentara od članova PRG, nacrt AP je dostavljan Evropskoj komisiji na komentare 8. XI

2024, dok su komentari EK dostavljeni 19. XII 2024. U toku je intenzivan rad na uključivanju komentara EK u drugi nacrt dokumenta, koji se očekuje da bude upućen EK tokom prve polovine februara.

Što se tiče institucionalnog okvira za evropske strukturne i investicione (ESI) fondove, treba istaći da Crna Gora u septembru 2024. podnijela zahtjev za odobravanje izvršenja budžetskih zadataka za IPA III Operativni program za zaštitu životne sredine i klimatske akcije 2024-2027, odnosno u novembru 2024. za IPA III Operativni program za zapošljavanje i socijalnu inkluziju, koji će u određenoj mjeri odražavati buduću strukturu za implementaciju ESIF-a. Pored toga, važno je napomenuti da su budući koraci u pogledu institucionalnog okvira ESIF-a sastavni dio Poglavlja-Institucionalni okvir u okviru revidiranog Akcionog plana za ispunjavanje zahtjeva kohezije politike EU. U vezi s navedenim, kroz blisku saradnju Ministarstva finansija i Ministarstva evropskih poslova, stvoren je inicijalni nacrt okvira kada je u pitanju struktura za upravljanje fondovima nakon pristupanja, što je potrebno dalje usaglašavati i definisati referentnim zakonskim i podzakonskim rješenjima, koja će prema planu biti donešena do kraja 2026.

U oblasti administrativnih kapaciteta, sve aktivnosti vezane uz indirektno upravljanje sprovodile su se redovno, iako su na uspostavljeni IPA sistem djelimično uticale značajne promjene, kako organizacione tako i kadrovske, tokom rekonstrukcije Vlade koja se desila u julu 2024. Sve navedene promjene praćene su i analizirane od strane NAO i dalje komunicirane ka EK. Nastavljen je razvoj kapaciteta IPA struktura i zapošljavanje novog kadra, dok iako su ojačani kapaciteti implementacionih tijela i dalje se bilježi nedostatak kadra u IPA tijelima. U dijelu koji se odnosi na politiku zadržavanja kadra, primjenjuje se prethodno donešena Odluka o dodatku na zarade za IPA strukture, omogućavajući povećanje zarada zaposlenima u IPA strukturi do 30%. Takođe, u saradnji sa Upravom za ljudske resurse uspješno se sprovodi specifični program obuka u oblasti upravljanja IPA sredstvima, te u okviru projekta PPF sa NIPAK-om izrađen je i počeo s primjenom opsežan Program obuka koji je zasnovan na okviru kompetencija EK. Program je otpočeo sa realizacijom u novembru 2024, i sastoji se od početnog programa sa 3 modula za novozaposlene u strukturi i napredni program od 10 modula. Obuke će biti nastavljene tokom 2025. sa ponavljanjima prema potrebi.

Tokom izvještajnog perioda realizovane su brojne i intenzivne aktivnosti koje podrazumijeva učešće Crne Gore u jedanaest programa prekogranične i teritorijalne saradnje. Crnogorski korisnici su po prvi put imali priliku da apliciraju u okviru dva poziva koja su objavljena kroz međuregionalni program Interreg Evropa, a objavljeni su novi pozivi i ugovoreni novi vrijedni projekti i u okviru ostalih programa koji su primarno usmjereni na podršku inicijativama za zaštitu životne sredine, promovisanje obnovljive energije, zaštitu i očuvanje biodiverziteta, unapređenje efikasnosti tržišta rada i kvaliteta usluga u obrazovanju, unapređenje održivog rasta i konkurentnosti mikro i malih preduzeća i otvaranje novih radnih mjesta, jačanje kapaciteta u oblasti inovacija, osnaživanje uloge kulture i održivog turizma, razvoj multimodalnih oblika transporta na području Jadransko-jonskog regiona, kao i unapređenje institucionalnih kapaciteta za teritorijalno i makroregionalno upravljanje.

Što se tiče nadgledanja i evaluacije, nastavljene su redovne aktivnosti u ovoj oblasti u skladu sa procedurama za IPA programe i projekte. Otpočeta je realizacija projekta koji se tiče evaluacije IPA II programa u indirektnom upravljanju i to u sljedećim sektorima: Životna sredina, klimatska akcija i energija; Konkurentnost i inovativnost; Zapošljavanje i socijalna politika.

FINANSIJSKA PODRŠKA EU

Tokom 2024, kada su u pitanju nacionalni programi, Crna Gora je nastavila da implementira projekte koji se sprovode u okviru programa IPA II i IPA III. S tim u vezi, u skladu sa planiranom dinamikom, nastavljena implementacija preostalih akcija koji se sprovode u okviru programa IPA 2016, IPA 2017, IPA 2018 i IPA 2020.

Po pitanju IPA III perspektive, u okviru programa IPA 2021, za koji je EU opredijelila ukupno 34,4 miliona eura bespovratnih sredstava, podržane su akcije u oblasti saobraćaja, životne sredine i poljoprivrede, zajedno sa dvije horizontalne akcije. U okviru programa, crnogorske institucije su nastavile sa pripremom tenderske dokumentacije i tokom 2024. su potpisana četiri ugovora: dva u sektoru poljoprivrede; jedan u oblasti životne sredine i jedan u sektoru saobraćaja.

U vezi sa programom IPA 2022, pored podrške koja je obezbijedena kroz Instrument za evropsku integraciju, EU je podržala Crnu Goru sa dvije direktne budžetske podrške u oblastima Integrisano upravljanje granicom (IUG) i Reforme javne uprave (RJU) u ukupnom iznosu od 40,3 miliona eura. S tim u vezu, Crna Gora je primila prvu, fiksnu tranšu za RJU u iznosu od 3,5 miliona eura, koja je uplaćena 29. XII 2023. i za IUG u iznosu od četiri miliona eura, koja je uplaćena 5. I 2024.

Za program IPA 2023, kroz koji je EU opredijelila ukupno 30 miliona eura direktne budžetske podrške za ublažavanje efekata energetske krize, prva, fiksna tranša je isplaćena je Crnoj Gori 23. marta 2023. u iznosu od 27 miliona eura.

Kada je program IPA 2024 u pitanju, Finansijski sporazum je potpisan 13. XII 2024. i programom je opredijeljeno ukupno 26,6 miliona eura za akcije u oblastima: 1) Vladavina prava; 2) Životna sredina; 3) Zapošljavanje i socijalna politika; i za horizontalnu akciju 4) Instrument za evropsku integraciju. Za ovaj program, u toku je priprema tehničke dokumentacije.

Dodatno, Finansijski sporazum za Višegodišnji akcioni program za proširenje trans-evropske saobraćajne mreže u Crnoj Gori, Ruta 4, sekcija Mataševo – Andrijevića je potpisan 2. decembra 2024. Programom je opredijeljeno ukupno 100 miliona eura za podršku neophodnim investicijama u sektoru saobraćaja.

Oba Operativna programa za oblasti: 1) Životna sredina i 2) Zapošljavanje i socijalne politike za period 2024-2027 usvojena su 5. VIII 2024. Programima je EU podržala Crnu Goru u ukupnom iznosu od 66 miliona eura.

Programiranje programa IPA 2025-2027 je započeto tokom 2024. i u okviru programa, dvije horizontalne akcije – Instrument za sprovođenje reformi i Instrument za evropsku integraciju, u ukupnom iznosu od 45 miliona eura su izrađene i dostavljene Evropskoj komisiji na komentare u novembru 2024. Povratni komentari su dobijeni u decembru 2024. i u toku je njihovo usaglašavanje. Plan je da unaprijeđeni nacrti akcionih dokumenata budu dostavljeni Evropskoj komisiji 14. II 2025.

Kada je IPARD u pitanju, tokom 2024. nijesu raspisivani javni pozivi u okviru IPARD II programa, ali je nastavljeno ugovaranje za Mjeru 1 – Investicije u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava. Ugovoren je ukupno 231 projekat, u ukupnom iznosu investicija od 14.345.915 eura. Takođe, isplaćena su tri avansa za Mjeru 7, u ukupnom iznosu od 105.220,02 eura. Samim tim, dosadašnje aktivnosti su rezultirale uspješnom realizacijom 748 projekata. Zahvaljujući IPARD programu, crnogorski poljoprivrednici su modernizovali proizvodnju kroz 84 projekta u okviru kojih su izgrađeni ili rekonstruisani objekti kroz Mjeru 1 i Mjeru 3, pri čemu su isplaćene investicije u iznosu od 25,6 miliona eura. Pomenuti projekti i sprovedene aktivnosti će ujedno rezultirati poboljšanim kvalitetom proizvoda, povećanjem obima proizvodnje, većom konkurentnošću i dostizanjem EU standarda u oblasti bezbjednosti hrane u primarnom i prerađivačkom sektoru. Što se tiče investicija u mehanizaciju, podržano je 627 projekata u iznosu od 47,6 miliona eura i nabavljeno 467 traktora sa iznosom podrške od 8,2 miliona eura. Zahvaljujući uspješnoj implementaciji, poljoprivredni proizvođači i prerađivači su do kraja 2024. iskoristili blizu 90 odsto raspoloživih sredstava opredijeljenih kroz IPARD II program, odnosno oko 35 miliona eura opredijeljenih EU sredstava. Dodatno, 6. decembra 2024. Crna Gora je od strane Evropske komisije obaviještena u vezi sa zaključenjem formalnosti za izmijenjeni Finansijski sporazum (2014–2020), kojim se dodjeljuje akreditacija za upravljanje budžetskim sredstvima u okviru Mjere 9 IPARD II programa.

Što se tiče IPARD III programa, tokom 2024. su raspisana četiri javna poziva u okviru mjera 1, 3 i 7. Takođe, IPARD III Odbor za nadgledanje održan je u junu 2024, kako bi, između ostalog, usvojio izmjene programa, osiguravajući njegovo potpuno usklađivanje sa Sektorskim sporazumom.

Nadalje, Reformska agenda Crne Gore 2024-2027 za Instrument EU za reforme i rast u okviru Plana rasta EU za Zapadni Balkan je ključni dokument koji ima za cilj ubrzanje ekonomske konvergencije Crne Gore prema prosjeku Evropske unije i sprovođenje neophodnih reformi kako bi se ubrzala integracija u EU. Plan predviđa kombinaciju bespovratnih sredstava i povoljnih kredita, i to na način da je za Crnu Goru alocirano 383,5 miliona eura, od čega 110 miliona eura čine bespovratna sredstva, a 273,5 miliona eura povoljni krediti.

Od ukupnog iznosa podrške planirano je da 178,5 miliona eura bude dodijeljeno u vidu budžetske podrške, dok će preostalih 205 miliona eura biti dodijeljeno za finansiranje infrastrukturnih projekata i implementirana kroz mehanizam Zapadnobalkanskog investicionog okvira (ZIO). Shodno programskim dokumentima, planirana je dodijela sredstava u šest polugodišnjih tranši podrške, u zavisnosti od stepena realizacije planiranih reformi. Shodno smjernicama Evropske komisije, Ministarstvo finansija je poslalo zahtjev za uplatu iznosa od 26.845.000 eura, što predstavlja iznos koji će Crna Gora dobiti kao prefinansiranje, dok će preostala sredstva koja će biti dostupna Crnoj Gori biti uslovljena uspješnom implementacijom reformskih mjera definisanih u Reformskoj agendi.

POLJOPRIVREDA I RIBARSTVO (UKLJUČUJUĆI BEZBJEDNOST HRANE)

POLJOPRIVREDA I RURALNI RAZVOJ

Tokom 2024. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (MPŠV) je uz podršku eksperta angažovanog preko UNOPS projekta, pripremilo nacrt Implementacionog plana za uspostavljanje Agencije za plaćanje i Integrisanog administrativnog i kontrolnog sistema (IAKS-a). Treća verzija dokumenta sa pratećim priložima, upućena je EK 30. XII 2024. te će nakon konačnih usaglašavanja biti upućen Vladi Crne Gore na usvajanje. Usvajanje i sprovođenje ovog dokumenta omogućiće Crnoj Gori da ispuni završna mjerila iz pregovaračkog poglavlja 11.

Na predlog MPŠV, Skupština je 17. XII 2024. usvojila Zakon o organskoj proizvodnji („Sl. list CG“, broj 123/24).

U cilju uključivanja na listu priznatih kontrolnih tijela za organsku proizvodnju od strane EK „Monteorganica“ DOO je u fazi pripreme tehničkog dosijea koji će biti kompletiran nakon dobijanja Izvještaja o ocjenjivanju od strane Akreditacionog tijela Crne Gore, od čega i zavisi vrijeme podnošenja zahtjeva za priznavanje kod DG AGRI. Kao rezultat realizovane obuke od strane MPŠV, „Monteorganica“ DOO je 26. V 2024. akreditovana u skladu sa standardom MEST EN ISO/IEC 17065:2020: od strane Akreditacionog tijela Crne Gore (Akreditacioni broj: Sp.12.01 (ATCG 0145)).

23. IV 2024. sertifikovano je šest proizvođača geografske oznake „Crnogorski pršut“, okupljeni unutar NVO udruženja „Crnogorski pršut“.

U skladu sa zaključcima sa Pododbora i preporukama Peer Review misije iz novembra 2019, uspostavljanje elektronskog vinogradarskog registra je u završnoj fazi, i u toku je testiranje softverskog rješenja. Kroz implementaciju sistema geografskog označavanja vina, tokom 2024. sertifikovano je geografsko porijeklo 12 vina iz četiri vinogradarska subregiona.

Iz domena normativnih aktivnosti, u novembru 2024. donijet je Pravilnik o enološkim postupcima i enološkim sredstvima za proizvodnju vina i drugih proizvoda od grožđa i za proizvodnju organskog vina („Sl. list CG“, broj 111/24).

Vlada Crne Gore je u decembru 2024. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o maslinarstvu i maslinovom ulju, koji je u skupštinskoj proceduri usvajanja.

Kroz Agrobudžet za 2024. nastavljeno je sa sprovođenjem IAKS mjera (direktna plaćanja u biljnoj proizvodnji, direktna plaćanja za mladog poljoprivrednika, proizvodno vezana plaćanja u biljnoj proizvodnji i podrška organskoj proizvodnji), za šta je Direktorat za plaćanja isplatio 5,7 miliona eura za 8.510 proizvođača. Tokom 2024. kroz aplikaciju za evidenciju zahtjeva sprovedena je agroekološka mjera. Kroz ovu mjeru isplaćeno je 41.362,73 hektara livada i pašnjaka, za 3.847 korisnika u iznosu od 692.536,63 eura.

U toku je izrada modula za odabir uzoraka za kontrolu na terenu, kao dio IAKS-a. Ovaj modul je dizajniran da u potpunosti bude u skladu sa propisima EU i čini početnu komponentu softvera za upravljanje terenskim kontrolama.

Na kraju 2024. u SIZEP sistemu evidentirano je 119.176 ha korišćenog poljoprivrednog zemljišta, što je uvećanje za 14.427 ha u odnosu na 2023. kada je evidentirano 104.749 hektara. U saradnji sa ekspertima Twinning projekta u toku je izrada metodološkog dokumenta za održavanje i nadogradnju SIZEP-a.

U Registru poljoprivrednih gazdinstava upisano je ukupno 22.807 poljoprivrednih gazdinstava, odnosno tokom 2024. evidentirano je 2.362 novih poljoprivredna gazdinstava.

Ponovljeni su tenderi za izgradnju kuća poljoprivrede u Beranama i Pljevljima. Aktivnosti se finansiraju kroz MIDAS II projekat. Prethodni tenderi su poništeni jer dobijene ponude značajno prevazilazile planirani budžet.

Nastavljeno je sa sprovođenjem CMO mjera za pčelarstvo, školske šeme i vino. Donijeta je Odluka o sprovođenju školskih šema za školsku 2023/24 i 2024/25 godinu, te je raspisan Javni poziv za dobavljače voća, povrća, mlijeka i mliječnih proizvoda. U saradnji sa Ministarstvom prosvjete, u drugom polugodištu za školsku 2023/24. godinu program je sproveden u 17 osnovnih škola, za učenike nižih razreda, dok je u prvom polugodištu za školsku 2024/25 godinu program sproveden u 25 osnovnih škola. Takođe, po prvi put je raspisan i sproveden Javni poziv za sprovođenje pratećih obrazovnih mjera u okviru Programa poboljšanja dostupnosti hrane (voća, povrća, mlijeka i mliječnih proizvoda) za škole za 2024.

Projekat finansiran kroz Fond za evropsku integraciju (EUIF), u vezi sa razvojem tenderske dokumentacije za nabavku IPARD III računovodstvenog softvera, Registara klijenata i Fitosanitarnog informacionog sistema je završen u maju mjesecu 2024.

Sredstva za nabavku softvera i hardvera za računovodstvo EU poljoprivrednih fondova i registar klijenata su odobrena 4. VII 2024. kroz EUIF 2024 projekat u iznosu od 900.000 eura EU grant sredstava. U decembru 2024. potpisan je Finansijski sporazum za EUIF 2024 od strane Evropske komisije i Crne Gore čime su se stvorili uslovi za raspisivanje tendera.

Implementacija IPARD II programa

Crna Gora je 6. XII 2024. obaviještena od strane EK da su izvršene sve potrebne formalnosti za zaključivanje Sporazuma o izmjenama i dopunama Sporazuma o finansiranju 2014-2020, te je samim tim dobijena Akreditacija za upravljanja budžetskim sredstvima za Mjeru 9 – Tehnička podrška IPARD II programa.

U skladu sa Sektorskim sporazumom, IPARD Upravljačko tijelo ima obavezu da najkasnije godinu dana nakon završetka implementacije IPARD II programa sprovede ex post evaluaciju Programa. U skladu sa navedenim, Upravljačko tijelo IPARD-a je potpisalo u januaru 2025. ugovor sa “Ernst & Young Consulting”, za pripremu ovog dokumenta.

Peti Javni poziv za Mjeru 1 „Investicije u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava“ objavljen je 15. V 2023. Zahtjevi za dodjelu podrške u okviru ovog Javnog poziva primani su od 15. V do 15. VI 2023. Podnijeto je 414 zahtjeva za podršku. Ukupna vrijednost zahtijevanih investicija je 29.669.271,05 eura (sa PDV-om), odnosno 24.577.146,13 eura (bez PDV-a), a potencijalni iznos podrške je 16.782.676,91 eura. Do 31. XII 2023. odobreno je 67 projekata ukupne vrijednosti investicije od 3.289.521,04 eura (sa PDV-om), 2.718.612,43 eura (bez PDV-a), sa mogućim iznosom podrške od 1.912.598,83 eura. Dok je u 2024. godini odobren 231 projekat ukupne vrijednosti investicija od 17.358.556,99 eura (sa PDV-om), 14.345.915,00 eura (bez PDV-a), sa mogućim iznosom podrške od 9.999.809,68 eura.

U okviru Mjere 1 - „Investicije u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava“ ugovoreno je 777 projekata sa ukupnim iznosom investicija u vrijednosti od 63.957.447,16 eura sa PDV-om odnosno 52.857.394,35 eura bez PDV-a, podrška u iznosu od 35.788.282,30 eura dok EU doprinos iznosi 26.841.211,14 eura, a nacionalni 8.947.070,59 eura.

U okviru Mjere 3 - „Investicije u fizički kapital za preradu i marketnig poljoprivrednih i proizvoda ribarstva“ Programa razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Crne Gore za programski period IPARD II 2014-2020 ugovoreno je 118 projekata sa ukupnim iznosom investicija u vrijednosti od 71.752.184,06 eura sa PDV-om odnosno 59.299.325,67 eura bez PDV-a, podrška u iznosu od 29.942.313,97 eura dok EU doprinos iznosi 22.456.734,98 eura, a nacionalni 7.485.578,96 eura.

U okviru Mjere 7- „Diverzifikacija gazdinstva i razvoj poslovanja“, podmjera 7.1 „Podrška investicijama za razvoj ruralnog turizma“ ugovoreno je 25 projekata sa ukupnim iznosom investicija u vrijednosti od 3.994.758,59 eura sa PDV-om odnosno 3.301.453,38 eura bez PDV-a, podrška u iznosu od 2.148.465,83 eura dok EU doprinos iznosi 1.611.349,34 eura, a nacionalni 537.116,48 eura.

Što se tiče plaćanja u kroz Mjeru 3 „Investicije u fizički kapital za preradu i marketing poljoprivrednih i ribljih proizvoda“, isplaćeno je 11 projekata sa ukupnim iznosom investicije od 4.668.398,01 eura (bez PDV-a) i podrške u iznosu od 2.188.159,81 eura.

Kroz Mjeru 1 „Investicije u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava“ isplaćena su 304 projekta sa ukupnim iznosom investicije od 17.911.477,00 eura (bez PDV-a), a ukupnim iznosom podrške od 12.435.842,11 eura.

Kroz Mjeru 7 „Diverzifikacija gazdinstva i razvoj poslovanja“ isplaćeno je 17 projekata sa ukupnim iznosom investicije od 1.899.479,75 eura (bez PDV-a), i ukupnim iznosom podrške od 1.129.996,48 eura.

Ukupan iznos podrške iznosi 15.753.998,4 eura.

IPARD III program

Vlada je 28. VIII 2024. usvojila izmjene i dopune IPARD III programa 2021-2027, verzija 1.2.

Uredba o realizaciji i postupku korišćenja sredstava iz Instrumenta pretprijetne pomoći Evropske unije (IPARD III program) donijeta je u martu 2024. Navedenom Uredbom obuhvaćene su tri mjere koje se trenutno sprovode kroz IPARD III program (M1, M3 i M7). Uredba je pretrpjela izmjene i dopune, koje su usvojene u avgustu 2024.

Upravljačka struktura je 12. VII 2024. uputila akreditacioni paket za M4 Evropskoj komisiji – Generalnom direktoratu za poljoprivredu i ruralni razvoj (DG-AGRI).

Kada je u pitanju M5 - Realizacija lokalnih razvojnih strategija, u cilju rješavanja identifikovanih problema u budućoj implementaciji M5, Ministarstvo je definisalo registraciju LAG-ova kroz izmjene i dopune Zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju, čiji je nacrt pripremljen krajem 2024.

Što se tiče M6, Upravljačko tijelo i IPARD Agencija su pripremile akreditacioni paket i dostavile ga na eksternu reviziju NAO-u, nakon čega se planira podnošenje zahtjeva EK. Takođe, tokom 2024. organizovana je studijska posjeta za zaposlene Hrvatskoj, kao i radionice sa predstavnicima lokalnih samouprava (mogućim korisnicima), kako bi se upoznali sa PRAG procedurama i implementacijom M6.

Održani su 3. i 4. sastanak IPARD III Odbora za nadgledanje – u junu 2024. i januaru 2025. Na trećem sastanku su usvojene izmene IPARD III programa, koji je u potpunosti usklađen sa Sektorskim sporazumom.

Realizacija mjera u okviru IPARD III programa

Prvi Javni poziv za Mjeru 1 „Investicije u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava“ je objavljen 29. VIII 2024. godine i prijem aplikacija je trajao do 29. XI 2024. U toku je unos aplikacija u registar primljenih aplikacija, stiglo je cca 700 aplikacija.

Prvi Javni poziv za Mjeru 3 „Investicije u fizički kapital za preradu i marketing poljoprivrednih i proizvoda ribarstva“ objavljen je 27. VI 2024. Prvobitno je bilo predviđeno da se prijave primaju do 27. VIII 2024. S obzirom na to da je Direktorat primio nekoliko zahtjeva potencijalnih aplikanata za produženje roka jer nijesu u mogućnosti da na vrijeme završe Glavni projekat, prijem aplikacija je trajao do 27. IX 2024. Primljeno je 57 aplikacija. Ukupna vrijednost zahtjevanih investicija je 54.616.526,66 eura (sa PDV-om), odnosno 45.137.625,34 eura (bez PVD-a), od čega je iznos zahtjevane podrške 22.568.812,67 eura.

Prijem aplikacija za Prvi Javni poziv za dodjelu sredstava finansijske podrške za Mjeru 7 - podmjera 7.1 „Podrška investicijama za razvoj ruralnog turizma“ trajao je od 21. III 2024. do 23. V 2024. U okviru ovog javnog poziva podnijeto je 165 zahtjeva za podršku. Ukupna vrijednost zahtjevanih investicija je 32.136.006,10 eura (sa PDV-om), odnosno 26.574.264,49 eura (bez PDV-a), a potencijalni iznos podrške je 17.066.900,71 eura.

Prijem aplikacija za Prvi Javni poziv za dodjelu sredstava finansijske podrške za Mjeru 7 - podmjera 7.2 „Podrška investicijama za preradu na gazdinstvu“ trajao je od 11. IV 2024. do 11. VI 2024.. U okviru ovog javnog poziva podnijeto je 19 zahtjeva za podršku. Ukupna vrijednost zahtjevanih investicija je 522.571,96 eura (sa PDV-om), odnosno 437.144,25 eura (bez PDV-a), a potencijalni iznos podrške je 280.082,46 eura.

BEZBJEDNOST HRANE, VETERINARSTVO I FITOSANITARNI NADZOR

U izvještajnom periodu nastavljeno je sa sprovođenjem aktivnosti koje su planirane Strategijom za transpoziciju i sprovođenje pravne tekovine EU za poglavlje 12 - Bezbjednost hrane, veterina i fitosanitarna politika sa Opštim akcionim planom i Posebnim akcionim planom za suzbijanje i iskorjenjivanje klasične kuge svinja.

U izvještajnom periodu usvojena su ukupno 64 podzakonska akata i to: 14 u oblasti bezbjednosti hrane, 18 u oblasti veterine, 31 podzakonski akat u oblasti fitosanitarne politike i jedan u oblasti GMO.

U toku 2024. godine, u cjelosti su implementirani Program mjera bezbjednosti hrane i hrane za životinje za 2024. („Sl. list CG“, broj 30/24), Program obaveznih mjera zaštite zdravlja životinja za 2024. („Sl. list CG“, broj 31/24) te Program fitosanitarnih mjera za 2024. („Sl. list CG“, broj 32/24) i u toku je priprema programa za 2025.

Kontinuirano je sproveden Nacionalni program za unapređenje objekata za proizvode životinjskog porijekla i objekata za nusproizvode životinjskog porijekla (NPUO) kao i Nacionalni program za unapređenje kvaliteta sirovog mlijeka sa planom za postupanje sa neusaglašenim sirovim mlijekom. Takođe, sproveden je Plan upravljanja nusproizvodima životinjskog porijekla koji nijesu namijenjeni ishrani ljudi (sa Akcionim planom). Crna Gora je nastavila sa sprovođenjem Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja u skladu sa Akcionim planom za period 2021-2026 („Sl. list CG“, broj 115/21).

U svrhu smanjenja rizika od širenja afričke kuge svinja na teritoriji zemlje, Crna Gora sprovodi sve mjere kao i kampanju za podizanje svijesti. U tom pogledu, Vlada je 24. I 2024. usvojila Plan upravljanja kriznim situacijama u slučaju izbivanja afričke svinjske kuge.

U pogledu jačanja administrativnih kapaciteta, u izvještajnom periodu zapošljena su 4 lica u sektoru veterine. U sektoru za fitosanitarne poslove nije bilo novih zapošljavanja, dok je u sektoru za bezbjednost hrane jedno lice manje. Takođe, zaposleni su pohađali 15 obuka.

RIBARSTVO

Strategija razvoja sektora ribarstva 2024-2029. sa Akcionim planom za prenošenje, implementaciju i sprovođenje pravne tekovine EU usvojena je 28. III 2024.

Zakonodavni okvir

Zakon o organizaciji tržišta u ribarstvu i akvakulturi usvojen je na sjednici Sedmog vanrednog zasijedanja Skupštine, od 30. avgusta 2024.

U pogledu pripreme ostalih zakonskih rješenja, kojim se nacionalno zakonodavstvo usklađuje sa pravnom tekovinom EU, kroz IPA III projekat, čija je implementacija započela u septembru 2024. godine, angažovani su konsultanti koji pripremaju nacрте Zakona o morskom ribarstvu i Zakona o akvakulturi. Raniji plan da se pripremi jedno zakonsko rješenje, je u oktobru, prije održavanja Pododbora izmijenjen, odnosno Direktorat za ribarstvo je donio odluku da se rade dva odvojena zakona smatrajući da će na taj način biti bolje tretirana i prepoznata akvakultura, te da će se izvršiti potpuno usklađivanje sa Regulativom broj 708/2007. Takođe uz podršku UNOPS projekta angažovan je i konsultant za pripremu Zakona o strukturnim mjerama i dodjeli državne pomoći u ribarstvu i akvakulturi. Plan je da se prethodno pomenuta tri zakona upute EK na mišljenje do 15. III 2025. nakon što dobiju pozitivno mišljenje Sekretarijata za zakonodavstvo.

EUSAIR

Nastavljene su aktivnosti na implementaciji Evropske strategije za Jadransko – jonski region (EUSAIR), naročito u pogledu implementacije prvog stuba Strategije koji se odnosi na Plavi rast, kojim zajedno koordiniraju Crna Gora i Grčka. Tokom 2024. realizovano je više aktivnosti i sastanaka, a jedan od njih je učestvovanje na prvom sastanku mladih gdje su predstavljeni ciljevi i značaj Stuba I/ Plavi rast. Pored toga predstavnik Crne Gore je prisustvovao sastanku *Blue Skills Event* u decembru 2024, čime je jasno iskazano opredjeljenje Crne Gore za daljim razvojem Strategije.

MIDAS

Kroz MIDAS 2, završen je Drugi javni poziv za dodjelu bespovratnih sredstava podrške za investicije u ribolovne plovne objekte. Isplaćena su sredstva za 7 novih plovila, u vrijednosti od skoro 500.000 eura. Podrška Ministarstva je iznosila 70% od ukupne vrijednosti investicije. Radi se o plovilima ispod 10m, namijenjenim za obavljanje malog obalnog ribolova

Realizacija opremanja mjesta prvog iskrcaja u na 10 lokacija, duž naše obale je u završnoj fazi. Nakon sprovedene kontrole uređaja očekuje se instalacija istih do polovine 2025. Na ovaj način uz primjenu novih zakonskih rješenja koja će biti na snazi od polovine 2025. uspostaviće se kontrola iskrcaja ulova i sledljivost na tržištu proizvodima ribarstva.

Nakon što je krajem januara 2024. Agencija za zaštitu prirode donijela Rješenje kojim se daje saglasnost na Elaborat o uticaju na životnu sredinu tokom izgradnje luke na Rtu Đeram raspisan je tender za odabir izvođača za izradu projektne dokumentacije. Izgradnja ove ribarske luke biće dio novog petogodišnjeg programskog aranžmana Crne Gore sa Svjetskom Bankom. Početak gradnje luke planiran je za prvu polovinu 2026, nakon pribavljene građevinske dozvole.

GFCM

Crna Gora je nastavila aktivno učestvovati u okviru GFCM, a na 47. godišnjem zasjedanju dobila priznanje za usklađenost, čime je prepoznat i nagrađen njen rad na integraciji odluka GFCM-a u nacionalne pravne okvire i tačno izvještavanje o podacima.

Administrativni kapaciteti

U izvještajnom periodu nije bilo novih zapošljavanja.

Nastavak edukacije inspekcije omogućio je da predstavnici Crne Gore (dva inspektora) početkom oktobra budu ukrcani na plovilo EFCA, gdje su imali priliku da unaprijede svoja znanja u oblasti kontrole velikih plovila u vezi sa nezakonitim ribolovom.

U novembru je, u organizaciji GFCM-a, predstavnik inspekcije u Direktoratu za ribarstvo učestvovao na radionici posvećenoj temi NNN ribolova.

IPA 2021

Krajem decembra 2024. usvojene su izmjene Finansijskog sporazuma zaključenog između Evropske komisije i Vlade Crne Gore za Godišnji akcioni program za Crnu Goru za 2021. Ovim izmjenama povećan je budžet IPA 2021 projekta „EU za podršku poljoprivrednom sektoru u Crnoj Gori“ sa prethodnih 9 miliona eura na 11 miliona eura EU doprinosa i dodatno uključivanje nacionalnog kofinansiranja u iznosu ne manjem od 2 miliona eura.

Dodatno, predmetnim izmjenama Finansijskog sporazuma uključeno je i nacionalno kofinansiranje u iznosu od najmanje 2 miliona eura za projektnu komponentu 2-Bezbjednost hrane, veterina i fitosanitarni poslovi, koja se implementira kroz indirektno upravljanje, sa ciljem ispunjavanja završnih mjerila za Pregovaračko poglavlje 12.

Realizacija IPA 2021 projekta „EU za podršku poljoprivrednom sektoru u Crnoj Gori“ je u toku.

Realizacija Tvining projekta, u iznosu od 1.9 miliona eura i trajanjem od 30 mjeseci, u vezi sa zatvaranjem završnih mjerila za pregovaračko poglavlje 11 započeta je u februaru 2024.

Projekat za tehničku pomoć UBHVFP, u iznosu od 430.000 eura u trajanju od 18 mjeseci u vezi sa zatvaranjem završnih mjerila za pregovaračko poglavlje 12, dodijeljen je kompaniji Agriconsulting Europa S.A. (A.E.S.A.) – Belgija. Ugovor je zvanično otpočeo 25. XI 2024.

Ugovor za projektovanje i nadzor veterinarskih i fitosanitarnih graničnih kontrolnih mjesta za veterinu i Karantinske jedinice za zdravlje bilja je potpisan 18. XII 2024. Vrijednost ugovora iznosi 150.000 eura i dodijeljen je kompaniji Urbi.Pro iz Podgorice.

Ugovor za tehničku pomoć Direktoratu za ribarstvo je potpisan 2. IX 2024. u iznosu od 1,4 miliona eura i s trajanjem od 24 mjeseca. Ugovor je dodijeljen kompaniji AGT International (Italija). Ovaj projekat je u direktnoj sa zatvaranjem završnih mjerila za pregovaračko poglavlje 13.

Tenderska dokumentacija za ostale aktivnosti u oblasti poljoprivrede, ruralnog razvoja, šumarstva, bezbjednosti hrane, veterine i fitosanitarnih poslova je u završnoj fazi pripreme i pokretanje ovih tendera se očekuje u tekućoj godini.

INOVACIJE, LJUDSKI RESURSI, INFORMATIČKO DRUŠTVO, SOCIJALNA POLITIKA

SLOBODA KRETANJA RADNIKA

PRISTUP TRŽIŠTU RADA

U oblasti tržišta rada, Vlada je je 8. XI 2024. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti. Izmjenama i dopunama ovog zakona stvara se pravna osnova za nesmetan proces digitalizacije Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG), kao i za nesmetano uvođenje i implementaciju Programa "Garancija za mlade", kao i zbog definisanja odredbi koje će biti osnov za interoperabilnost baza podataka, čiji je cilj povezivanje ZZZCG sa drugim institucijama radi razmjene podataka. Istovremeno, kroz ovaj zakon se uvodi mogućnost da se na evidenciji Zavoda mogu naći i stranci kojima je odobrena privremena zaštita u Crnoj Gori, što će se posebno pozitivno reflektovati na državljane Ukrajine koji su u Crnu Goru došli zbog ratnih dešavanja u njihovoj zemlji. Ova lica koja se prijave u evidenciju nezaposlenih lica kod Zavoda imaće ista prava za vrijeme nezaposlenosti, kao i iste mogućnosti za korišćenje usluga za tržište rada kao i nezaposlena lica koja su crnogorski državljani. Predlog zakona je upućen u skupštinsku proceduru. Njegovo usvajanje se očekuje u prvom kvartalu 2025. Crna Gora planira izmjene i dopune ovog Zakona u cilju usklađivanja sa odredbama Uredbe (EU) br. 492/2011 o slobodi kretanja radnika u Uniji, Direktivu 2004/38/EZ o pravu građana Unije i članova njihovih porodica na slobodno kretanje i boravište na području države članice i Direktivu 2014/54/EU o mjerama za lakše ostvarivanje prava zajamčenih radnicima u kontekstu slobode kretanja radnika.

Vlada je 24. XII 2024. donijela Odluku o utvrđivanju godišnjeg broja dozvola za privremeni boravak i rad stranaca za 2025. godinu. Ovom odlukom utvrđena je godišnja kvota dozvola za privremeni boravak i rad stranaca za 2025. u ukupnom broju od 28.988 dozvola. Iz navedenog broja, izdvojeno je 5.000 dozvola za privremeni boravak i rad stranaca, koje Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga, može dodatno rasporediti za pojedine namjene, u skladu sa potrebama tržišta rada na zahtjev ZZZCG. Za zapošljavanje stranaca utvrđeno je 21.617 dozvola i za sezonsko zapošljavanje 2.371 dozvola. Dakle, iz ukupno utvrđenog broja raspoređeno je 23.988 dozvola.

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o strancima, je u završnoj fazi međuresorskog usaglašavanja, nakon čega će biti upućen EK na mišljenje. Direktiva 2004/38/EZ od 29. aprila 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih porodica na slobodno kretanje i boravak na teritoriji države članice potpuno prenijeta novim Nacrtom zakona o strancima, te da je propisano da Državljanin države članice EU, kao i član njegove porodice bez obzira na to da li je državljanin države članice EU ili ne, a ima pravo boravka u Crnoj Gori, izjednačen je u pravima sa državljanima Crne Gore u skladu sa Ugovorom o funkcionisanju Evropske unije, kao da da će se ova odredba primjenjivati od dana ulaska Crne Gore u EU.

KOORDINACIJA SISTEMA SOCIJALNOG OSIGURANJA

Crna Gora primjenjuje 25 bilateralnih sporazuma o socijalnom osiguranju, od čega je 16 sa državama članicama EU.

Usaglašen je tekst Sporazuma između Crne Gore i Bosne i Hercegovine o socijalnom osiguranju i Vlada je 17. V 2024. godine prihvatila Sporazum između Crne Gore i Bosne i Hercegovine o socijalnom osiguranju.. Nakon završetka internih procedura bosansko-hercegovačke strane, sporazum će se potpisati.

Upućene su inicijative za zaključivanje sporazuma o socijalnom osiguranju sa Republikom Grčkom, Republikom Maltom, Republikom Portugal, Kraljevinom Španijom, Republikom Kipar i Kraljevinom Švedskom.

U odnosu na pokrenute inicijative, primljen je odgovor portugalske strane prihvatanju predloga za otpočinjanje pregovora između Crne Gore i Republike Portugal, te da će do kraja prve polovine 2025. godine biti u prilici da predloži datum za održavanje prvog kruga pregovora.

U odnosu na inicijativu za zaključivanje sporazuma o socijalnom osiguranju sa Kraljevinom Švedskom, švedska strana je obavijestila o odluci da ne pokreće bilateralne pregovore imajući u vidu da bi bilateralni sporazum ove vrste bio primjenjiv samo na kratak vremenski period, odn. do očekivanog pristupanja Crne Gore EU kada će se primjenjivati Uredba EU 883/2004 o koordinaciji sistema socijalne sigurnosti.

Obavljeni su preliminarni razgovori sa Kanadom o mogućnostima zaključivanja sporazuma o socijalnom osiguranju, uz dogovor o nastavku pregovora u prvoj polovini 2025.

Vlada je 5. XII 2024. utvrdila Predlog Zakona o dobrovoljnim penzionim fondovima koji je usklađen sa Direktivom 2014/50/EU . o minimalnim zahtjevima za unapređenje mobilnosti radnika između država članica kroz poboljšanje sticanja i očuvanja prava iz dopunskih penzionih fondova i Direktivom 98/49/EZ o zaštiti prava iz dopunskih penzionih fondova zaposlenih i samozaposlenih osoba koje se kreću unutar Zajednice

EURES

Odsjek za EURES ZZZCG -a trenutno broji tri službenika, a planira se zapošljavanje još dva službenika u budućem periodu.

Kada je u pitanju IT preduslov za priključivanje EURES mreži, kroz Supply "Unapređenje postojeće IT infrastrukture i razvoj novog informacionog sistema Zavoda za zapošljavanje Crne Gore" je sprovedena digitalizacija Zavoda i stvorene tehničke pretpostavke za priključivanje EURES mreži. Crna Gora je pristupila jačanju kapaciteta ZZZCG i njegovom osavremenjivanju kroz nabavku novog hardvera i softvera radi razvijanja softverskih rješenja koja će biti kompatibilna sa softverima drugih nacionalnih institucija u cilju ostvarivanja interoperabilnosti.

Jačanje administrativnih kapaciteta ZZZCG se realizovao kroz TWINNING projekat "Jačanje kapaciteta Zavoda za zapošljavanje Crne Gore u pogledu sprovođenja aktivnih mjera zapošljavanja, budućeg učešća u Evropskom socijalnom fondu i olakšavanja mobilnosti radne snage". Kroz treću komponentu TWINNING projekta, organizovane su obuke za zaposlene u ZZZCG i tadašnjem Ministarstvu rada i socijalnog staranja o organizaciji i principu funkcionisanja EURES mreže, pravnoj regulativi, sistemu prijema u EURES mrežu, međunarodnom posredovanju pri zapošljavanju, vrsti i načinu pružanja usluga za tražioce posla i poslodavce u okviru EURES-a, funkcionisanje EURES portala, obavezama zemalja kandidatkinja u dijelu kretanja radnika i pristupu tržištu rada na nivou EU, prilagođavanju IT sistema u okviru pristupanja CG EURES mreži, prilagođavanju statističkih klasifikacija, praćenja i izvještavanja.

EVROPSKA KARTICA ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA (EKZO)

Uz ranije potpisane bilateralne sporazume o primjeni EKZO sa pet država članica EU: (Austrijom, Luksemburgom, Njemačkom, Slovačkom i Slovenijom), Crna Gora je 5. VI 2024. pokrenula inicijativu za potpisivanje Sporazuma o korišćenju EKZO sa Češkom i Hrvatskom. Češka je prihvatila inicijativu i predložila usaglašavanje dogovora u proljeće 2025, dok Hrvatska nije odgovorila na inicijativu.

U decembru 2024. su pokrenute su inicijative za potpisivanje dogovora o korištenju EKZO sa Bugarskom, Mađarskom i Belgijom.

Fond za zdravstveno osiguranje je podnio zahtjev za TAEX podršku radi unapređenja IT sistema Fonda za zdravstveno osiguranje za implementaciju EHIC-a.

INFORMATIČKO DRUŠTVO

1.1. Elektronske komunikacije

Novi Zakon o elektronskim komunikacijama usvojen (ZEK) je 10. X 2024, čime je Crna Gora transponovala Direktivu EU 2018/1972 Evropski zakonik o elektronskim komunikacijama (EECC) i u potpunosti uskladila svoje zakonodavstvo s pravnom tekovinom EU, obezbjeđujući punu finansijsku i operativnu nezavisnost regulatora elektronskih komunikacija.

Nacionalni plan razvoja širokopojasnog pristupa internetu, koji je izrađen u saradnji sa Međunarodnom unijom za telekomunikacije (ITU), Vlada je usvojila je 27. XII 2025.

Transpozicija Akta o gigabitnoj infrastrukturi u crnogorsko zakonodavstvo planirana je za IV kvartal 2025.

ZEK („Sl. list CG“, broj 100/24) je stupio na snagu 26. X 2024. Članom 222 stav 1 ZEK-a je propisano da će propisi za sprovođenje ZEK-a biti donijeti u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu ZEK-a.

Tokom izvještajnog perioda Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost (EKIP) je donijela sledeća akta:

- Odluka o utvrđivanju novčane vrijednosti boda na osnovu koje se obračunava visina godišnje naknade za korišćenje radio-frekvencija za 2024. godinu, broj 0504-2159/2 od 30. IV 2024,
- Odluka o utvrđivanju novčane vrijednosti boda na osnovu koje se obračunava visina godišnje naknade za korišćenje brojeva i/ili adresa za 2024. godinu, broj 0402-2160/2 od 30. IV 2024,
- Odluku o utvrđivanju visine godišnje naknade za vršenje poslova regulacije i nadzora tržišta elektronskih komunikacija za 2024. godinu, broj 0102-3160/1 od 14. VI 2024,
- Odluku o visini naknade za obradu zahtjeva za izdavanje odobrenja za korišćenje radio-frekvencija, broj 0504-6551/1 od 1. XI 2024,
- Odluku o utvrđivanju visine jednokratne naknade za obradu zahtjeva za izdavanje odobrenja za korišćenje numeracije, br. 0402-6662/1 od 07. XI 2024,
- Pravilnik o obrascu i načinu podnošenja zahtjeva za izdavanje odobrenja za korišćenje radio-frekvencija („Sl. list CG“ broj 111/24),
- Pravilnik o obrascu i načinu podnošenja prijave tehničkih parametara korišćenja odobrenih radio-frekvencija („Sl. list CG“ broj 111/24),
- Pravilnik o sadržini tehničkog rješenja korišćenja radio-frekvencija („Sl. list CG“ broj 121/24),
- Odluku o utvrđivanju oblika i sadržaja obrasca prijave koja se podnosi prije početka, prestanka ili izmjene režima korišćenja javnih elektronskih komunikacionih usluga, broj 0102-7291/1 od 12. XII 2024. godine,
- Statut Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, broj 0902-7561/1 od 26. XII 2024. godine („Sl. list CG“, broj 128/24).
- Pravilnik o obrascu i načinu podnošenja zahtjeva za izdavanje odobrenja za korišćenje numeracije („Sl. list CG“, broj 1/25).

Na osnovu softverske procjene stepena pokrivenosti signalom mobilnih mreža koju je EKIP izvršila na dan 1. X 2024. pokrivenost stanovništva 5G signalom (kompozitno sve tri mreže, 10 Mb/s DL) je iznosila 89,36%, dok je pokrivenost teritorije iznosila 31,46%. Signal 5G je dostupan u svim opštinama u Crnoj Gori. Rezultati predmetne predikcije su pokazali da je pokrivenost stanovništva GSM signalom (2G) iznosila 98,55% odnosno 85,13% teritorije, pokrivenost stanovništva UMTS signalom (3G) iznosila 97,54% odnosno 78,39% teritorije, te da je pokrivenost stanovništva LTE signalom (4G, 10 Mb/s DL) iznosila 97,61% odnosno teritorije 77,91%. EKIP je razvila internet portal za prikazivanje pokrivenosti signalom mobilnih mreža. Portal je javno dostupan od 14. III 2024. na web adresi <https://pokrivenost.ekip.me>.

U vezi sa dostignutim stepenom razvoja elektronske komunikacione infrastrukture i dostupnosti servisa u sljedećoj tabeli su date vrijednosti indikatora na kraju novembra 2024.

Indikator	Stanje na kraju novembra 2024
Dostupnost NGA širokopojasnog pristupa Procenat domaćinstava u području dostupnosti NGA (30 Mb/s)	82,02%
Penetracija fiksnih širokopojasnih priključaka (domaćinstva) Udio domaćinstava koja koriste najmanje fiksni širokopojasni pristup (2 Mb/s)	105,61%
Zastupljenost širokopojasnih priključaka velikih brzina Udio priključaka širokopojasnog pristupa internetu putem fiksne mreže velikih brzina (30 Mb/s) u ukupnom broju fiksnih širokopojasnih priključaka	82,70%
Penetracija fiksnih ultrabrzih širokopojasnih priključaka (domaćinstva) Udio domaćinstava koja koriste ultrabrzi fiksni širokopojasni pristup (100 Mb/s)	73,67%

EKIP je 17. X 2024, nakon sprovedene propisane procedure, donijela Odluku broj 0302-6247/1 o usvajanju analize Veleprodajnog tržišta poziva koji potiču (originiraju) iz javne fiksne telefonske mreže i Odluku broj 0302-6248/1 o usvajanju analize Veleprodajnog tržišta pristupa i originacije poziva iz mobilnih mreža. Na osnovu ovih analiza relevantnih tržišta, uz dalje sprovedenu propisanu proceduru, EKIP je dana 20. XII 2024. donijela Rješenje broj 0302-7453/1 kojim se Crnogorski Telekom A.D. Podgorica određuje za operatora sa značajnom tržišnom snagom na relevantnom tržištu „Veleprodajno tržište poziva koji potiču (originiraju) iz javne fiksne telefonske mreže“ i Rješenje broj 0302-7454/1 kojim se Crnogorski Telekom A.D Podgorica, One Crna Gora d.o.o. Podgorica i Mtel d.o.o. Podgorica određuju kao operatori sa značajnom tržišnom snagom na relevantnom tržištu „Veleprodajno tržište pristupa i započinjanja (originacije) poziva iz javnih mobilnih telefonskih mreža.

EKIP je, nakon sprovedene propisane procedure, usvojila Rješenje broj 0302-6249/1 od 17. X 2024. o izmjeni dokumenta “Analiza veleprodajnog tržišta lokalnog pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji” i Rješenje broj 0302-6250/1 od 17. X 2024. o izmjeni dokumenta “Analiza veleprodajnog tržišta centralnog pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji za proizvode za masovno tržište“. Na osnovu ovih dokumenata, uz dalje sprovedenu propisanu proceduru, EKIP je dana 20. XII 2024.

donijela Rješenje broj 0302-7437/1 o dopunama rješenja broj 0303-5678/1 od 7. IX 2023. kojim se Crnogorskom Telekomu utvrđuju cijene veleprodajnih relevantnih usluga u skladu sa rezultatima BU LRIC troškovnog modela za fiksnu mrežu.

Imenovanje organa EKIP-a

U februaru 2024. raspisan je javni konkurs za izbor predsjednika i članova Savjeta EKIP-a, u skladu sa odredbama važećeg Zakona o elektronskim komunikacijama. Skupština je 18. IV 2024. donijela Odluku o imenovanju predsjednika i četiri člana Savjeta EKIP-a ("Sl. list CG", broj 38/24).

Savjet EKIP-a je 25. IX 2024. raspisao javni konkurs za imenovanje izvršnog direktora EKIP-a +, u skladu sa odredbama tada važećeg Zakona o elektronskim komunikacijama. Po sprovedenom postupku javnog konkursa, Savjet EKIP-a je 23. XI 2024. donio Odluku o imenovanju izvršne direktorice na period od četiri godine („Sl. list CG, broj 117/24).

1.2. Usluge informatičkog društva

Novi Zakon o informacionoj bezbjednosti ("Sl. list CG", broj 113/24) stupio na snagu 5. XII 2024.

Vlada je 19. XII 2024. donijela Odluku o osnivanju Agencije za sajber bezbjednost.

Izveštaj o realizaciji Akcionog plana Strategije sajber bezbjednosti 2022-2026, za period 2022-2023, sa predlogom Akcionog plana za 2024. Godinu usvojen je 26. XII 2024.

Krajem 2024, na staroj verziji Portala eUprava, objavljeno je 375 usluga, od čega je 79 elektronskih, 247 za pravna lica, 115 za fizička lica i 11 za javnu upravu. Takođe, broj aktivnih korisnika na Portalu eUprava iznosi 117.050. Kada je u pitanju sistem ePraticipacije, na istom je ukupno za izvještajni period objavljeno, ukupno 1713 javnih rasprava, obavještenja i poziva u 2024. godini.

Tokom 2024. započeta je implementacija novog Portala eUprave kroz projekat „E-usluge i digitalna infrastruktura kao odgovor na COVID-19“.

Nacionalni sistem za elektronsko plaćanje i kontrolu naplate (NS NAT) koristi se u 17 institucija koje su dostavile podatka o svojim uslugama (219 administrativne takse i 154 naknada). Puna implementacija sistema se planira kroz integraciju sa portalima za pružanje elektronskih usluga.

U tabeli niže dat je prikaz davalaca elektronskih usluga povjerenja sa statističkim podacima o njihovoj upotrebi zaključno s datumom 1. VII 2024:

Davalac elektronskih usluga povjerenja	Vrsta elektronske usluge povjerenja	Broj izdatih aktivnih certifikata ili pruženih usluga
Pošta Crne Gore A.D	Izrada certifikata za elektronski potpis	8.977 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za elektronski potpis	15.872 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za elektronski pečat	30 certifikata

	Izrada kvalifikovanog certifikata za autentifikaciju internet stranice	24 certifikata
	Izrada kvalifikovanog vremenskog pečata	27.324 certifikata
	Usluga elektronske preporučene dostave	7184 usluga
	Kvalifikovana usluga elektronske preporučene dostave	26.978 usluga
Coreit D.O.O	Izrada kvalifikovanog certifikata za napredni elektronski potpis	4.392 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za napredni elektronski pečat	136 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za kvalifikovani elektronski potpis	38.143 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za kvalifikovani elektronski pečat	1.844 certifikata
	Izrada elektronskog vremenskog pečata	/
	Izrada kvalifikovanog vremenskog pečata	845
Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP)	Izrada kvalifikovanog certifikata za kvalifikovani elektronski potpis	342.021 certifikata
Ministarstvo javne uprave (MJU)	Izrada certifikata za napredni elektronski potpis	205 certifikata
Crnogorski Telekom A.D. Podgorica	Izrada certifikata za napredni elektronski potpis	/
	Izrada certifikata za napredni elektronski pečat	/
	Izrada kvalifikovanog certifikata za napredni elektronski potpis	7.819 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za napredni elektronski pečat	190 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za kvalifikovani elektronski potpis	552 certifikat
	Izrada kvalifikovanog certifikata za kvalifikovani elektronski pečat	3 certifikata
	Izrada kvalifikovanog vremenskog pečata	590 certifikata
	Kvalifikovana usluga verifikacija kvalifikovanog elektronskog potpisa i kvalifikovanog elektronskog pečata	590 usluga
	Kvalifikovana usluga elektronske preporučene dostave	83 usluga
Zeko.me DOO	Usluga elektronske preporučene dostave	553 usluga
Centralna banka Crne Gore	Izrada certifikata za napredni elektronski pečat	255 certifikata

Trenutno je upisano sedam davalaca elektronskih usluga povjerenja, čiji se podaci nalaze u Evidenciji davalaca elektronskih usluga povjerenja i Registru kvalifikovanih davalaca elektronskih usluga povjerenja, kao i u Trust listi uspostavljenoj u skladu sa standardom ETSI TS 119 612.

Saglasno implementaciji Strategije za digitalizaciju obrazovnog sistema 2022-2027, početkom 2024. Vlada je usvojila Akcioni plan za realizaciju navedene strategije za 2024. i 2025. (više informacija u poglavlju 26 *Obrazovanje i kultura*)

Usvojena je Nacionalna strategija razvoja digitalnog zdravlja 2024-2028 sa Akcionim planom za 2024-2025. koja predviđa niz mjera i inicijativa koje će zdravstveni sistem učiniti modernijim, efikasnijim i dostupnijim građaninu. Poseban akcenat u Strategiji je stavljen na uvođenje naprednih tehnologija kao što su telemedicina, mZdravlje i primjena vještačke inteligencije. Strategija se fokusira na jačanje sistema prikupljanja, čuvanja, obrade i korišćenja podataka u zdravstvene svrhe, te podržava Reformu primarne zdravstvene zaštite gdje će se kroz uvođenje savremenog integrisanog informacionog sistema omogućiti veća pristupačnost zdravstvenih usluga, smanjenje administrativnih opterećenja i poboljšanje kvaliteta usluga.

U okviru Smjernica makroekonomske i fiskalne politike za period od 2024. do 2027. i realizacije novih politika u okviru glavnog programa Zdravstvo, kroz politiku Digitalizacija zdravstvenog sistema predviđeno je izdvajanje sredstava u iznosu od 3.6 miliona eura za 2025, 2,5 miliona eura za 2026 i 2.0 miliona eura za 2027.

1.3. Audio-vizuelna politika

Zakon o medijima i Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama („Sl. list CG”, br. 54/24) su stupili na snagu 19. VI 2024, a 2. VII 2024. stupio je na snagu Zakon o nacionalnom javnom emiteru – Javnom medijskom servisu Crne Gore („Sl. list CG”, br. 60/24).

Usvajanjem Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama ispunjen je jedan od preduslova za reaktivaciju učešća Crne Gore u programu Kreativna Evropa 2021-2027, konkretnije potprogramu „Creative Europe MEDIA” i drugim međusektorskim potprogramima, počev od 1. VIII 2024. Zakonom je u potpunosti implementirana Direktiva 2010/13/EU o audio-vizuelnim medijskim uslugama i Direktiva 2018/1808 o audio-vizuelnim medijskim uslugama sa aspekta promijenjenih realnosti na tržištu. Zakonom se jača nezavisnost regulatornog organa za audiovizuelne medijske usluge – Agencije za elektronske medije (AEM), koji je, usvajanjem novog zakona promijenio ime u Agenciju za audiovizuelne medijske usluge (AMU).

Novim zakonom o medijima dodatno su razrađene odredbe koje se odnose na transparentnost vlasništva u medijima, transparentnost finansiranja medija iz javnih prihoda, Evidenciju medija, zaštitu zaposlenih u medijima, a uvedena je i definicija novinara.

Zakonom o nacionalnom javnom emiteru – Javnom medijskom servisu Crne Gore unaprijeđeni su kriterijumi za imenovanje i razriješenje članova Savjeta, generalnog direktora i direktora Radija, Televizije, Internetske publikacije i Ombudsmana Javnog medijskog servisa, kao i predviđen stabilan osnov finansiranja Javnog medijskog servisa, u cilju jačanja nezavisnosti i odgovornosti nacionalnog javnog emitera.

Implementacija Medijske strategije 2023-2027 sa Akcionim planom za period 2023-2024 je u toku, dok je u pripremi novi Akcioni plan za period 2025-2026. U aprilu 2024. Formirana je Komisija za praćenje implementacije Medijske strategije, koja je do 31. XII 2024. održala dvije sjednice.

AMU je usvojila set podzakonskih akata od značaja za sprovođenje Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama, koji su stupili na snagu:

- 13. XI 2024, Pravilnik o visini, načinu utvrđivanja i plaćanja naknada za pružanje usluga iz nadležnosti agencije za audiovizuelne medijske usluge („Sl. list CG”, broj 107/24),

- 28. XII 2024. („Sl. list CG“, broj 121/24):

- Pravilnik o programskim standardima u radijskim i televizijskim programima
- Pravilnik o komercijalnim audiovizuelnim komunikacijama u audiovizuelnim medijskim uslugama
- Pravilnik o posebnim tehničkim, prostornim i kadrovskim uslovima za obavljanje djelatnosti proizvodnje i emitovanja linearnih audiovizuelnih medijskih usluga

- 3. I 2025. godine („Sl. list CG“, broj 125/24):

- Pravilnik o postupku i uslovima za ostvarivanje prava na emitovanje radijskog ili televizijskog programa
- Pravilnik o uslovima i postupku izdavanja odobrenja za distribuciju linearnih audiovizuelnih medijskih usluga
- Pravilnik o uslovima i obavezama u vezi sa pružanjem audiovizuelnih medijskih usluga na zahtjev
- Pravilnik o pružanju usluga platformi za razmjenu video sadržaja i mjerama za zaštitu korisnika usluga
- Pravilnik o pristupačnosti audiovizuelnih medijskih usluga licima sa invaliditetom
- Pravilnik o uslovima za ostvarivanje minimalnog učešća evropskih audiovizuelnih djela
- Pravilnik o uslovima za ostvarivanje minimalnog obima učešća audiovizuelnih djela nezavisnih proizvođača
- Pravilnik o vođenju postupka i izricanju upravno-nadzornih mjera
- Pravilnik o sadržaju, načinu vođenja i objavljivanja podataka iz registara i sadržaju i načinu vođenja liste pružalaca usluga internet vebkastinga.

SOCIJALNA POLITIKA I ZAPOŠLJAVANJE

Radno pravo

Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu, koje se usklađuje sa sa Direktivom EU 2019/1158 o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i staratelja i Direktivom EU 2019/1152 o transparentnosti i predvidivim radnim uslovima, kao i definiše odredbe kojima bi se uredio rad na daljinu shodno Evropskom okvirnom sporazumu o radu na daljinu, prošao je javnu raspravu u martu 2024. Trenutno je u fazi međuresornog usaglašavanja. Na predlog zakona su dostavljeni komentari Međunarodne organizacije rada, koji su razmatrani na radnoj grupi i u određenoj mjeri prihvaćeni kako bi se uskladile odredbe zakona sa zahtjevima iz konvencija MOR-a.

Skupština je 6. IX 2024. donijela Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o radu („Sl. list CG“, broj 86/24) sa ciljem unapređenja standarda zaposlenih sa minimalnom zaradom, na način da iznos minimalne zarade počev od 1. X 2024. ne bude niži u neto iznosu od 600,00 eura za zaposlene na radnim mjestima do V nivoa kvalifikacije obrazovanja, odnosno 800,00 eura za zaposlene na radnim mjestima sa VI i višim nivoom kvalifikacije obrazovanja.

Socijalni dijalog

Socijalni savjet je u toku 2024. održao četiri plenarne sjednice i pet sjednica Predsjedništva.

Savjet je Vladi uputio Preporuku za izmjene i dopune Zakon o unutrašnjoj trgovini sa ciljem da se stvore uslovi za rad trgovinskih objekata nedeljom, tokom zimske i ljetnje turističke sezone.

Reprezentatini sindikati su pokrenuli inicijativu, koju je Socijalni savjet Crne Gore, podržao, da se u Predlogu zakona o izmjenama i dopuni Zakona o radu, koji se odnosi na usklađivanje sa Zakonom o državnim službenicima i namještenicima u pogledu izjednačavanja starosne granice za prestanak radnog odnosa po sili zakona kako za javni tako i realni sektor, odnosno, 67 godina života i 15 godina staža osiguranja. Trenutno je starosna granica u Zakonu o radu 66 godina života a u Zakonu o državnim službenicima i namještenicima 67 godina života.

Socijalni partneri i Socijalni savjet su bili uključeni u javnu raspravu o Izmjenama i dopunama Zakona o spriječavanju korupcije preko svojih predstavnika u organima i stalnim radnim tijelima institucija Crne Gore koji su imenovani isključivo od strane reprezentativnih socijalnih partnera, što znači da imenovanje njihovih predstavnika od strane Vlade ima sva obilježja formalnog imenovanja. Međutim, tumačenjem definicije javnog funkcionera, predstavnici socijalnih partnera su javni funkcioneri, što se u potpunosti kosi sa suštinom njihove uloge i misije u tim tijelima. Status javnog funkcionera za predstavnike socijalnih partnera se kosi sa njihovim aktima, statusom nezavisnosti i standardima Međunarodne organizacije rada.

Socijalni savjet je razmatrao i predlog Vlade o uvođenju dvije minimalne zarade, kojim se uvelo da minimalna zarada ne može biti niža od 600,00 eura za zaposlene na radnim mjestima do V nivoa kvalifikacije obrazovanja, odnosno 800,00 eura za zaposlene na radnim mjestima sa VI i višim nivoom kvalifikacije obrazovanja. Nakon uvođenja ove novine, na nivou Savjeta je otvoren dijalog za usklađivanje određenih djelova Opšteg kolektivnog ugovora sa novonastalim stanjem, odnosno novim principom od dvije minimalne zarade.

Savjet je razmatrao Predlog izmjena i dopuna Zakona o radu kojima je cilj dalje usklađivanje radnog zakonodavstva s pravnom tekovinom EU unije u okviru pregovaračkog poglavlja 19 - Socijalna politika i zapošljavanje, konvencijama i preporukama Međunarodne organizacije rada koje je Crna Gora ratifikovala i drugim izvorima međunarodnog prava. Pored usklađivanja s pravnom tekovinom EU, navedenim zakonom izvršice se usklađivanje sa Zakonom o životnom partnerstvu lica istog pola u smislu ko se smatra članom uže porodice u cilju ostvarivanja prava iz radnog odnosa.

U toku redovnih aktivnosti, Savjet je razmatrao i dao pozitivno mišljenje na Predlog odluke o utvrđivanju godišnjeg broja dozvola za privremeni boravak i rad stranaca u 2025, te pozvao Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga da u saradnji sa nadležnim institucijama sačini sveobuhvatnu analizu o strancima prisutnim na tržištu rada Crne Gore kroz zapošljavanje ili pružanje usluga, te sa rezultatima iste upozna Socijalni savjet. Dalje, Savjet je podržao inicijativu Unije slobodnih sindikata za donošenje izmjena i dopuna Zakona o fondu rada, kojim bi se regulisalo pravo jednog broja zaposlenih kojima nijesu uplaćivani doprinosi PIO za jedan broj godina radnog staža, a njihov poslodavac je prestao da postoji.

Savjet je podržao inicijativu Unije poslodavaca Crne Gore za izmjene Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti u smislu da se visina sredstava koja se refundiraju poslodavcu za naknadu zarade dok je zaposlene/i na porodiljskom/roditeljskom odsustvu ne može biti manja od minimalne zarade. Savjet je takođe podržao inicijativu da se hitno izvrši izmjena Zakona o zdravstvenom osiguranju i propiše rok od 30 dana u kome Fond za zdravstveno osiguranje je obavezan da izvrši refundaciju naknade poslodavcu, budući da se sada čeka na refundaciju do godinu dana.

Zaštita i zdravlje na radu

Inspekcija zaštite i zdravlja na radu je od 1. X2024. je organizaciono iz Uprave za inspeksijske poslove, prešla u Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga. Broj sistematizovanih radnih mjesta u inspekciji zaštite i zdravlja na radu je 13, i to: jedan glavni inspektor zaštite i zdravlja na radu, 10 inspektora zaštite i zdravlja

na radu, jedan samostalni savjetnik i jedan samostalni referent. U periodu od 21. II 2024. do 10. I 2025, Inspekcija zaštite i zdravlja na radu je sprovela ukupno 1.614 inspekcijskih nadzora, tokom kojih je utvrdila ukupno 2.777 nepravilnosti.

Godišnji Izvještaj o sprovođenju Akcionog plana za unapređenje zaštite i zdravlja na radu za 2023. godinu i Akcioni plan Strategije za unapređenje zaštite i zdravlja na radu 2022 – 2027. za 2024. usvojeni su 24. V 2024;

Formirana je Međuresorna radna grupa za izradu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti i zdravlju na radu. Takođe, sprovedena je i procedura javnih konsultacija.

Formirana je Međuresorna radna grupa za izradu Izmjena i dopuna Pravilnika o mjerama zaštite i zdravlja na radu od rizika izloženosti kancerogenim i mutagenim materijama, u kojem se poseban akcenat stavio na izmjene Priloga i tretiranje bioloških graničnih vrijednosti za olovne tetraetile. Predlog Pravilnika je usaglašen na nivou radne grupe i nalazi se u daljoj proceduri donošenja;

Realizovan je projekat kroz podršku SOCIEUX+, koji je imao za cilj izgradnju kapaciteta Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga u oblasti zaštite i zdravlja na radu za koordinatore u Crnoj Gori. Aktivnosti sprovedene u okviru ove akcije su proizvele procjenu potreba za obukom koordinatora za zaštitu i zdravlje na radu u fazi izrade projekta i fazi izvođenja radova, da se razviju ukupno 22 materijala za obuku trenera (ToT) za stručnjake MRZS za obuku koordinatora, kao i odgovarajući priručnik za obuku trenera, dok je u posljednjoj aktivnosti učestvovalo ukupno 67 koordinatora u obje faze. Takođe, u triangularnom modalitetu saradnje, eksperti iz Srbije i Sjeverne Makedonije pridružili su se mobilisanim ekspertima EU iz Češke, Litvanije, Letonije i Španije, omogućavajući tako razmjenu regionalnih iskustava.

Organizovano je i niz konferencija i predavanja po različitim temama i sa konkretnim ciljnim grupama koji su imali za cilj podizanje svijesti o važnosti zaštite i zdravlja na radu.

Na osnovu Zakona o zaštiti od nejonizujućih zračenja („Sl. list CG", broj 035/13) inspektor za nadležan za zaštitu od zračenja je izvršio 33 inspekcijska nadzora lica koja koriste izvore nejonizujućih zračenja i napisao 17 ukaza koja se odnose na preduzimanje određenih mjera i radnji u cilju otklanjanja utvrđenih nepravilnosti lica koja koriste izvore nejonizujućih zračenja.

Shodno članu 9 Zakona o zaštiti od nejonizujućih zračenja izdato je osam dozvola za obavljanje stručnih poslova zaštite od nejonizujućih zračenja.

Na osnovu Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti inspektor nadležan za zaštitu od zračenja je izvršio 47 inspekcijskih nadzora lica koja obavljaju radijacionu djelatnost; donio dva rješenja koja se odnose na preduzimanje određenih mjera i radnji; donio 22 ukaza koja se odnose na preduzimanje određenih mjera i radnji.

Po nalogu inspektora nadležnog za zaštitu od zračenja ukupno je sprovedeno 56.213 kontrola na radioaktivnost za uvoz/izvoz ili tranzit metala, metalnih proizvoda i sirovina, kao građevinskih proizvoda (21.055 izvršenih od strane D.O.O. "Centar za ekotoksikološka ispitivanja" i 35.158 od strane Instituta za crnu metalurgiju AD Nikšić), shodno Kontrolnoj listi i Spisku roba koje podliježu kontroli radioaktivnosti.

Na osnovu Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti izdato je 91 dozvolu i to: 44 dozvole dozvola za obavljanje prometa; 23 dozvole za obavljanje radijacione djelatnosti; 24 odobrenja za prevoz radioaktivnih materijala.

Na osnovu Zakona o prevozu opasnih materija („Sl. list CG”, br. 033/14, 013/18) izdato je 16 saglasnosti za prevoz radioaktivnih materija, za postupak izdavanja odobrenja za prevoz radioaktivnih materijala koje izdaje Agencija za zaštitu životne sredine.

Politika zapošljavanja

Vlada je 18. VII 2024. donijela Plan implementacije programa „Garancije za mlade“. Tokom IV kvartala 2024. sprovedene su aktivnosti na promociji i predstavljanju programa „Garancije za mlade“ u tri odabrane opštine, u kojima će se vršiti pilot faza implementacije Programa. Pilotiranje programa „Garancija za mlade“ započeto je u januaru 2025. ZZZCG uspostavio je lokalne timove koji će biti zaduženi za implementaciju programa u pilot opštinama, a kroz program profilisanja mladih, omogućeno je pružanje prilagođene podrške u skladu sa potrebama i profesionalnim ciljevima svakog pojedinca. Zahvaljujući realizovanom procesu digitalizacije ZZZCG, svi zaposleni imaju pristup novim softverskim rešenjima koja omogućavaju kvalitetniji rad sa korisnicima.

Vlada je 8. XI 2024. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, i isti uputila u skupštinsku proceduru. Izmjenama i dopunama navedenog Zakona se prvenstveno se pristupilo zbog potrebe prilagođavanja odredbi istog u cilju nesmetanog uvođenja i imlementacije Programa „Garancija za mlade“, kao i zbog definisanja odredbi koje će biti osnov za interoperabilnost baza podataka, čiji cilj povezivanje ZZZCG sa drugim institucijama radi razmjene podataka. Ključna novina se odnosi na uvođenje mogućnosti da se prijavljivanje u evidenciju nezaposlenih lica kao i pristup uslugama za tržište rada i pravima za vrijeme nezaposlenosti kod ZZZCG može ostvariti, osim ličnim dolaskom i elektronskim putem. Dodatno, se preciziraju odredbe Zakona kojima se propisuje postupak za realizaciju programa aktivne politike zapošljavanja.

Kada je u pitanju IT preduslov za priključivanje EURES mreži, kroz ugovor o nabavci „Unapređenje postojeće IT infrastrukture i razvoj novog informacionog sistema Zavoda za zapošljavanje Crne Gore“ je sprovedena digitalizacija Zavoda i stvorene tehničke pretpostavke za priključivanje EURES mreži. Crna Gora je pristupila jačanju kapaciteta ZZZCG i njegovom osavremenjivanju kroz nabavku novog hardvera i softvera radi razvijanja softverskih rješenja koja će biti kompatibilna sa softverima drugih nacionalnih institucija u cilju ostvarivanja interoperabilnosti. Dodatno, razvoj novog softverskog rješenja će napraviti osnovu za dalji razvoj i povezivanje sa EURES mrežom kada Crna Gora postane članica EU.

Socijalna inkluzija (i zaštita-PIO)

Informacioni sistem e-Social sada obrađuje oko 220.000 mjesečnih materijalnih davanja, a odgovoran je za raspodjelu cjelokupnog iznosa za socijalna davanja u iznosu od od 177.478,258,02 miliona eura u 2024.

Vlada je 19. XII 2024, usvojila Strategiju razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period od 2025. do 2028. godine sa Akcionim planom za 2025. godine. Cilj ovog strateškog dokumenta je obezbjeđenje i ostvarivanje mjera i programa namijenjenih pojedincu/pojedinki i porodici kojima je uslijed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne i dječje zaštite kroz uspostavljanje i razvijanje integrativnog i održivog sistema socijalne i dječje zaštite koji omogućava unaprjeđenje i poboljšanje kvaliteta života korsinika i korisnica.

Vlada je 19. XII 2024. usvojila Strategiju deinstitucionalizacije za period od 2025. do 2028. godine sa Akcionim planom za 2025. godine. Cilj ovog strateškog dokumenta je ostvarivanje prava na dostojanstven, nezavisan i kvalitetan život u zajednici kroz proces deinstitucionalizacije, prevenciju institucionalizacije, podršku socijalnoj inkluziji, razvoj održivih i dostupnih usluga koje omogućavaju korisnicima da žive u najmanje restriktivnom okruženju.

Vlada je 19. XII 2024, usvojila Strategiju za prevenciju i zaštitu djece od nasilja za period 2025-2029. godine s Akcionim planom 2025-2026. godinu koja je izrađena u sklopu projekta za jačanje sistema zaštite za prevenciju i zaštitu djece od svih oblika nasilja i eksploatacije, koji finansira EU, a koji se sprovodi u saradnji sa UNICEF. Strategija će omogućiti Crnoj Gori da nastavi s promovisanjem politike nulte tolerancije nasilja nad djecom.

Skupština je 17. XII 2024. usvojila Zakon o psihološkoj djelatnosti kojim se uređuju uslovi i način obavljanja psihološke djelatnosti, kontrola kvaliteta stručnog rada, kao i druga pitanja od značaja za obavljanje ove djelatnosti.

U toku je izrada Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, kojim će se unaprijediti pokrivenost i usmjerenost materijalnih davanja i usluga, mjera i programa, odnosno efikasnosti i finansijske održivosti sistema socijalne i dječje zaštite u cilju sveobuhvatnog i pravovremenog odgovora na potrebe korisnika, te postupak licenciranja pružalaca usluga i licenciranja stručnih radnika, kao i postupak akreditacije programa obuke, što će unaprijediti sistem kvaliteta u socijalnoj i dječjoj zaštiti.

Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije u saradnji sa UNDP sprovodi reformu nacionalnog sistema vještačenja invaliditeta radi uspostavljanja pravednijeg, ravnopravnijeg i lakšeg pristupa pravima osoba s invaliditetom, u skladu sa modelom ljudskih prava. U toku je međuresorsko usaglašavanje nacrtu Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta. Za funkcionisanje Zavoda za vještačenje invaliditeta koji će biti osnovan po usvajanju Zakona obezbijedene su prostorije.

U toku je rad na izmjenama Zakona o povlastici na putovanje lica sa invaliditetom. Ovim Zakonom će biti unaprijeđena prava osoba sa invaliditetom kao mjera za izjednačavanje mogućnosti zbog nepristupačnog javnog prevoza.

U periodu od februara 2024. u centrima za socijalni rad povećan je broj stručnih radnika za 18 izvršilaca.

U okviru Ministarstva socijalnog staranja, brige o porodici i demografije u novembru 2024. formirana je Direkcija za koordinaciju rada centra za socijalni rad.

U Odjeljenju za inspekcijски nadzor socijalne i dječje zaštite Ministarstva socijalnog staranja, brige o porodici i demografije sistematizovano je sedam radnih mjesta, od čega radno mjesto glavnog inspektora i šest radnih mjesta inspektora socijalne i dječje zaštite.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju je u skupštinskoj proceduri, završena je rasprava u Skupštini i očekuje se skoro usvajanje.

Evropski i socijalni fond

Kada je riječ o programima iz IPA II finansijske perspektive u toku je realizacija Jednogodišnjeg akcionog programa za Crnu Goru za 2020. „Podrška pametnom i inkluzivnom rastu – zapošljavanje i socijalna inkluzija“ čija je ukupna vrijednost 7,7 miliona eura. U okviru ovog programa ugovorene su četiri tenderske procedure: jedan ugovor o uslugama Tehničke podrške (kroz direktno upravljanje), jedan ugovor o bratimljenju (twinning ugovor) čija je implementacija završena 1. I 2025, dva

ugovora o nabavci opreme za ZZZCG u okviru iste akcije, jedna grant šema u okviru koje su potpisana 24 grant ugovora. Ukupna vrijednost ugovorenih projekata iznosi 5,345,340,40 miliona eura i svi su ugovoreni do 28. VIII 2023.

Kada je u pitanju Višegodišnji operativni program zapošljavanja, obrazovanja i socijalne politike 2015-2017 (u daljem tekstu SOPEES), isti je uspješno realizovan bez većih odstupanja koja bi mogla uticati na njegove indikatore rezultatata i učinka do 31. XII 2022. i njegovo zvanično zatvaranje je planirano u aprilu 2025.

Nadalje, intenzivno su nastavljene aktivnosti programiranja IPA III finansijske perspektive (2024-2027) za sektor zapošljavanja i socijalne inkluzije, započete tokom 2022. kojim koordiniraju Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga i Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije (priprema Operaciono identifikacionih obrazaca -OIS-eva za finansijsku alokaciju 2024, 2025, 2026 i 2027).

Shodno zahtjevu za provjeranje budžetskih zadataka poslatom EK 1. XI 2024, ulogu Upravljačkog tijela obavljaće Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga, a dužnosti Posredničkog tijela za upravljanje politikama, u vezi sa socijalnim politikama, preuzeće Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije. Istovremeno, Zavodu za zapošljavanje pruža se podrška za jačanje kapaciteta za preuzimanje uloge Posredničkog tijela za finansijsko upravljanje (IBFM) u dijelu koji se odnosi na zapošljavanje i sprovođenje Garancije za mlade.

Revidirani nacrt Jednogodišnjeg Akcionog dokumenta za 2024. za zapošljavanje i socijalnu politiku u Crnoj Gori kao pripremnog dokumenta za Višegodišnji operativni program za oblast zapošljavanja i socijalne zaštite (2024-2027) usvojen je u junu 2024. od strane EK, a za isti Finansijski sporazum između Vlade Crne Gore i EK potpisan je u decembru 2024. Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga i Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije u saradnji sa relevantnim institucijama pripremio je i zreliji revidirani nacrt Višegodišnjeg Operativnog programa 2024-2027 i isti je usvojen od strane EK u avgustu 2024.

U skladu sa Zaključkom Vlade br. 10-109/24-7202/2 od 25. XII 2024. usvojena je Informacija o realizaciji aktivnosti i projekata koji se implementiraju kroz sistem indirektnog upravljanja IPA fondovima sa prepoznatim ključnim izazovima (IPA II i IPA III) sa predlogom redefinisiranja institucionalnog okvira i uspostavljanju struktura koju je dostavilo Ministarstvo finansija.

Crna Gora redovno učestvuje na sastancima EaSI tehničke radne grupe.

Dodatno, Crna Gora uzima aktivno učešće u Programu – SOCIEUX+ koji predstavlja instrument tehničke podrške koju je uspostavila i ko-finansira EU za sektore socijalne zaštite, rada i zapošljavanja. U cilju detaljnijeg predstavljanja Programa i raspoložive podrške započela je SOCIEUX+EU nova misija u decembru 2024.

Antidiskriminacija i jednake mogućnosti, rodna ravnopravnost, LGBTI osobe, manjinski narodi, osobe sa invaliditetom, Romi i Ekipćani (za više informacija pogledati dio za pregovaračko poglavlje 23)

Predlog zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije, je 29. XII 2023. upućen EK na mišljenje. U toku je usaglašavanje sa izmjenama i sugestijama EK od 21. XII 2024. Utvrđivanje Predloga ovog zakona planirano je za drugi kvartal tekuće godine.

Institucija Ombudsmana je u periodu od 1. I - 31. VII 2024. u oblasti rada i zapošljavanja primila 70 pritužbi, po sljedećim osnovima diskriminacije: nacionalna pripadnost 10; političko ili drugo mišljenje šest; zdravstveno stanje dva; invaliditet četiri; starosna dob tri; bračno ili porodično stanje dva; pripadnosti grupi ili pretpostavka o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji 15; druga lična svojstva osam i bez osnova diskriminacije 20.

Rodna ravnopravnost

Tokom 2024, nastavljen je napredak u sprovođenju politika rodne ravnopravnosti, uz održavanje vrijednosti Indeksa rodne ravnopravnosti iznad postavljenog cilja za tu godinu (59,3 indeksna poena).

U maju 2024. prezentovan je Treći periodični izvještaj Crne Gore o sprovođenju Konvencije za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena na 88. zasjedanju Komiteta za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena CEDAW - 15. V 2024. Tim povodom CEDAW Komitet je dostavio Crnoj Gori Zaključna razmatranja 2. VI 2024.

Implementacija preporuka CEDAW konvencije ostaje ključna obaveza za Crnu Goru kako bi se osiguralo potpuno ostvarenje ciljeva rodne ravnopravnosti. Hitne preporuke CEDAW Komiteta na koje treba odgovoriti u roku od dvije godine, uključuju povećanje resursa za Odjeljenje za rodnu ravnopravnost, dopunu Krivičnog zakonika za kriminalizaciju femicida, izmjenu izbornog zakona radi postizanja rodnog pariteta u političkom predstavljanju i razvoj programa za besplatne kontraceptivne sredstva. Efikasna realizacija ovih preporuka zahtijeva kontinuirani angažman i saradnju svih relevantnih aktera, kao i dodatna ulaganja.

U junu 2024. usvojen je Izvještaj o sprovođenju Akcionog plana za Nacionalnu strategiju rodne ravnopravnosti 2021-2025. za 2023. Izvještaj je ukazao na napredak u implementaciji strategije, posebno u integraciji principa rodne ravnopravnosti u javne politike i finansije, obrazovanje i medije. Ostvaren je stepen realizacije od 76,6%, što predstavlja značajno poboljšanje u odnosu na prethodnu godinu, kada je realizacija bila ispod 50%. Međutim, identifikovani izazovi ukazali su na potrebu za jačanjem mehanizama i dosljednom primjenom rodnih politika na svim nivoima upravljanja.

Krajem 2024. održana je konferencija „odna ravnopravnost i javna uprava”, koja je okupila donosioce odluka, rukovodeći i operativni kadar iz javne uprave, kao i domaće i međunarodne stručnjake. Fokus konferencije bio je na strategijama za integraciju rodno odgovornih pristupa u sve aspekte javnog upravljanja, finansijskih mehanizama i institucionalnih okvira odgovornosti.

U decembru 2025, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, u saradnji sa OSCE Misijom u Crnoj Gori, sprovelo je ex-post evaluaciju četvrtog strateškog dokumenta za rodnu ravnopravnost NSRR 2021-2025. Evaluacija je pružila procjenu uspješnosti i preporuke za unapređenje narednog strateškog ciklusa.

Odluka o finansiranju 34 projekta nevladinih organizacija u oblasti rodne ravnopravnosti u ukupnom iznosu od 394.263,20 eura donijeta je 16. VII 2024, nakon sprovedenog postupka raspodjele na osnovu Javnog konkursa „Rodna ravnopravnost kroz prizmu etike: Konkurs za inovativne ideje” objavljenog 11. III 2024.

LGBTI osobe

U junu 2024. usvojen je Izveštaj o realizaciji Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba za period 2019–2023, a završena je i evaluacija iste strategije.

Vlada je 27. VI 2024. usvojila Strategiju za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori za period 2024–2028, zajedno sa Akcionim planom za 2024–2025.

Revitalizovana je Mreža lokalnih koordinatora, koja okuplja gotovo sve predstavnike lokalnih samouprava u Crnoj Gori, s ciljem unapređenja prava, sloboda i kvaliteta života LGBTI osoba na lokalnom nivou.

Predlog Zakona o pravnom prepoznavanju roda na osnovu samoodređenja je u procesu dodatnih konsultacija naleznihi institucija nakon čega će biti upućen Vladi.

Započet je rad na izradi Zakona o Zaštitniku/ici ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Tokom 2025. realizovan je javni konkurs i raspodeljena sredstva nevladinim organizacijama u iznosu od 250.000 evra za aktivnosti u oblasti zaštite i promocije ljudskih prava i sloboda LGBTI osoba.

Pripremljen je kombinovani 7, 8. i 9. periodični izveštaj o ostvarivanju Međunarodne konvencije o eliminisanju svih oblika rasne diskriminacije (CERD) na crnogorskom jeziku, a realizovano je i izveštavanje na nacionalnom nivou pred Evropskom komisijom protiv rasizma i netolerancije (ECRI komisija).

Manjinski narodi

Završni Izveštaj o sprovođenju Strategije manjinske politike 2019–2023. Vlada je usvojila 30. V 2024.

Strategiju manjinske politike u Crnoj Gori za period 2024–2028, zajedno s predlogom Akcionog plana za period 2024–2025, usvojen je 11. VII 2024.

Romi i Egipćani

U okviru sprovođenja Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025. za 2024, u Skupštini je održano Drugo zasjedanje Romskog parlamenta, dodijeljeno je 500.000 eura civilnom sektoru u cilju unapređenja položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori, objavljen je Priručnik za medijsku i digitalnu pismenost na romskom jeziku i postavljen prvi tumač za romski jezik u Crnoj Gori. Završen je nacrt Nacionalnog programa za transformaciju neformalne zaposlenosti Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki u Crnoj Gori i upućen na međuresorsko usaglašavanje.

U saradnji sa Savjetom Evrope, pokrenuta je inicijativa za trajno zbrinjavanje Romske i Egipćanske zajednice. U saradnji Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva prosvete, nauke i inovacija, Ministarstva za ljudska i manjinska prava i kancelarije HELP Crna Gora, izrađena je Studija izvodljivosti za Crnu Goru koja sadrži podatke o broju neformalnih naselja po opštinama.

U četiri centra za socijalni rad sistematizovano je radno mjesto saradnik za socijalnu inkluziju romske i egipćanske populacije, i to u opštinama: Podgorica dva, Nikšić jedan, Bar jedan, Berane jedan i Bijelo Polje jedan.

Osobe sa invaliditetom

U cilju jačanja kapaciteta, u okviru Ministarstva ljudskih i manjinskih prava u februaru 2024. osnovan je Direktorat za zaštitu i jednakost lica sa invaliditetom. U junu 2024. godine usvojen je Izveštaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti (2022-2027) za period 2022-2023. godine i donijet je Akcioni plan za period 2024-2025. godine.

U aprilu 2024. formiran je Savjet za prava lica sa invaliditetom. Prva konstitutivna sjednica Savjeta za prava lica sa invaliditetom održana je 19. VII 2024. Zbog rekonstruisanja 44. Vlade došlo je do izmjena Odluke o obrazovanju Savjeta za prava lica sa invaliditetom, nakon čega je druga sjednica Savjeta održana 18. XII 2024.

U 2024. nastavljeno je finansiranje projekata nevladinih organizacija u oblasti zaštite i promocije ljudskih i manjinskih prava i opredijeljeno je 552.613,23 eura za 25 projekata/programa koji se bave zaštitom od diskriminacije osoba sa invaliditetom.

OBRAZOVANJE

Predškolsko vapijanje i obrazovanje

Upisne 2023/2024 godine 25.075 djece je bilo upisano, 2024/2025 broj upisane djece je 25.932. Kampanje za promociju upisa u predškolske ustanove se održavaju svake godine kontinuirano. Ove godine uz pomoć kancelarije UNICEF i DEU u sklopu projekta Kvalitetno obrazovanje za svu djecu u Crnoj Gori održane su kampanje za upis djece u predškolske ustanove sa fokusom na djecu iz osjetljivih grupa.

Analiza postojećeg stanja pokazala je da djeca iz osjetljivih grupa, iz ruralnih naselja, djeca koja žive u uslovima siromaštva, djeca romske i egipćanske populacije i djeca s posebnim obrazovnim potrebama u manjoj mjeri uključena u predškolsko vaspitanje i obrazovanje i da postoji jaz u pogledu indeksa ranog razvoja u odnosu na drugu djecu u Crnoj Gori. U tom smjeru, u sklopu projekta „Kvalitetno obrazovanje za svu djecu“ sproveden je popis djece predškolskog uzrasta RE populacije koja nisu uključena u predškolsko vaspitanje i obrazovanje. . Pored promotivnih kampanji za upis, pojačan je terenski, neposredni rad u RE zajednici, obuke vaspitača i stručnih saradnika, prilogađavanje programa za roditelje - Brižne porodice za rad sa porodicama RE populacije, obuke za vaspitače za realizaciju novog Programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja, obuke za nutricioniste za primjenu novih Normativa i standarda ishrane u predškolskim ustanovama. Takođe, razvijen je nacrt pravne regulative u cilju obezbjeđivanja kvalitetnijih podataka na osnovu kojih se identifikuju djeca u riziku i koja obezbjeđuju bolju podršku djeci iz ugroženih porodica.

U sklopu 13 predškolskih ustanova, organizovane su interaktivne službe koje kroz kućne posjete porodici i djeci ili kroz otvorene punktove u sklopu škola organizuju programe predškolskog vaspitanja i obrazovanja za djecu koja žive na udaljenim mjestima od vaspitnih jedinica.

U cilju širenja mreže vaspitnih jedinica i dostupnosti usluga predškolskog vaspitanja i obrazovanja otvoreno je 10 novih vaspitnih jedinica. U školskoj 2023/2024 bile su 155 vaspitne jedinice, u 2024/2025 imamo 164 vaspitne jedinice.

U narednom periodu do 2027, Planom rasta planirana je izgradnja novih vaspitnih jedinica i obezbjeđivanje 1800 novih mjesta za djecu. Uporedo sa izgradnjom novih vaspitnih jedinica, planirano je zapošljavanje 300 kvalifikovanog osoblja za brigu o djecu. Upisne 2024/2025 godine, proširen je broj upisanih studenata na katedri za predškolsko vaspitanje na Filozofsko fakultetu Nikšiću.

Osnovno obrazovanje

Za školsku 2024/2025, podrška učenja crnogorskog jezika kao nematernjeg prema javno važećem predmetnom programu sa dva dodatna časa sedmično koji su finansirani iz Budžeta Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija realizovaće se za učenike iz 17 škola u opštinama: Bar, Budva, Herceg Novi, Tivat, Zeta i Podgorica.

Srednje obrazovanje

U cilju unapređenja obrazovne ponude u stručnom obrazovanju, Nacionalni savjet za obrazovanje je u 2024. usvojio četiri nova modularizovana obrazovna programa iz sektora Poljoprivreda, prehrana i veterina, Zdravstvo i socijalna zaštita i Inženjerstvo i proizvodne tehnologije. Usvojena su i tri prilagođena obrazovna programa za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama iz oblasti trgovine, ugostiteljstva i usluga.

Akcioni plan za sprovođenje Strategije razvoja stručnog obrazovanja u Crnoj Gori (2020-2024) za 2024. godinu, usvojen je 1. VIII 2024.

Program razvoja opšteg srednjeg obrazovanja u Crnoj Gori (2024-2026) usvojen je 19. IX 2024.

Završni izvještaj o sprovođenju Startegije razvoja stručnog obrazovanja (2020-2024) usvojen je 5. XII 2024.

Vlada je 30. XII 2024. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o stručnom obrazovanju. Predlogom zakona predviđeno je formiranje Fonda za podršku dualnom obrazovanju, u cilju stvaranja uslova i ambijenta za veće interesovanje i uključivanje učenika i poslodavaca u ovaj vid stručnog obrazovanja.

Vlada je 31. XII 2024 utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o gimnaziji.

U okviru regionalnog projekta „Unapređenje kvaliteta učenja utemeljenog na radu kroz jačanje uloge organizatora praktičnog obrazovanja“, u 2024. godini je izrađen Vodič za organizaciju i realizaciju praktičnog obrazovanja kod poslodavca u školskom i dualnom obliku.

U okviru regionalnog projekta „Unapređenje kvaliteta obrazovanja i obuke u Jugoistočnoj Evropi (EQET SEE)“, kao rezultat saradnje Inicijative za reformu obrazovanja u Jugoistočnoj Evropi (ERISEE), Centra za stručno obrazovanje, Privredne komore Crne Gore i Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija u 2024. je izrađen regionalno zasnovan nastavni materijal za učenje kroz rad za kvalifikacije Bravar i Agrotehničar, koji je usaglašen između šest ekonomija: Albanije, Bosne i Hercegovine, Kosova, Republike Srbije, Sjeverne Makedonije i Crne Gore.

Centar za stručno obrazovanje uradio je istraživanje Evaluacija primjene modularizovanih obrazovnih programa u stručnom obrazovanju. Na osnovu rezultata istraživanja, date su smjernice za dalja istraživanja o sistemu stručnog obrazovanja, kao i preporuke za poboljšanje određenih segmenata stručnog obrazovanja.

Urađeno je i istraživanje i analiza Praćenje učenika stručnih škola nakon završetka školovanja za školsku 2023/2024. godinu. Centar za stručno obrazovanje je izradio analizu ovog indikatora na nivou svih stručnih škola u Crnoj Gori i analizu Djevojčice u stručnom obrazovanju

Izrađena je Analiza ranog napuštanja srednjeg stručnog obrazovanja u školskoj 2023/2024. godini sa zaključcima i preporukama.

Visoko obrazovanje

Vlada je 26. VII 2024. donijela Strategiju razvoja visokog obrazovanja Crne Gorei dvogodišnji akcioni plan za period 2024/2025.

Završena je javna rasprava o novom Nacrtu Zakona o visokom obrazovanju čije je usvajanje planirano za prvi kvartal 2025.

Inkluzivno obrazovanje

RE populacija

Donijet je Pravilnik o izmjenama Pravilnika o normativima i standardima za sticanje sredstava iz javnih prihoda za ustanove koje realizuju javno važeće obrazovne programe kojima se uređuje ova oblast. Usvojenim izmjenama je predviđeno da jedan medijator u socijalnoj inkluziji pruža pomoć za 35 učenika RE populacije, umjesto za 70 kako je to dosadašnjim Pravilnikom bilo predviđeno.

ICT

Infrastruktura (računarska oprema, mreža i internet)

Tokom 2024. godine intenzivno se radilo na opremanju osnovnih i srednjih škola računarskom opremom u iznosu od 6,8 miliona eura (6,3 miliona eura opreme za koju je javna nabavka realizovana 2023. godine a instalacija i isporuka 2024., dok je pola miliona eura opreme realizovano iz Budžeta za 2024. godinu). Ovom nabavkom obezbjeđeno je: 5.155 računara, 1.133 laptopova, 1.806 televizora, 516 projektora i 455 štampača. Navedena oprema je isporučena i instalirana na 429 lokacija širom Crne Gore.

EdTech laboratorije

U prvoj polovini godine formirane su 32, a do kraja godine još 70 EdTech laboratorija. Ove laboratorije su specijalizovane prostorije opremljene računarskom opremom, robotima, 3D štampačima i drugim uređajima, a namijenjene su djeci svih uzrasta u osnovnim i srednjim školama. Uz hardversku opremu, razvija se i interdisciplinarni program za povećanje upotrebe tehnologija u školama. Ujedno, kreira se i veliki broj onlajn kurseva koji se postavljaju na portalu „Digitalna škola“, tačnije na platformi „Digionica“ kao podrška učenicima i nastavnicima za rad u laboratoriji.

Elektronski servisi

Sve elektronske usluge za upis nalaze se na stranici www.upisi.edu.me, kao i na portalu elektronske uprave www.euprava.me. Za realizaciju elektronskih usluga korišćen je Jedinstveni sistem za elektronsku razmjenu podataka koji je u nadležnosti Ministarstva javne uprave. Realizovane su obuke za sve upisne komisije i izrađena su odgovarajuća uputstva. Tokom ove godine elektronskim putem je podnijeto 33.274 zahtjeva putem elektronskih usluga za upis djece u predškolske ustanove, prvi razred osnovne ili srednje škole, muzičke škole, fakultete, domove i za ostvarivanje prava na stipendiju ili kredit.

Trend upisa elektronskim putem od 2020. prikazan je u sljedećoj tabeli, uz napomenu da nismo prikazali procenete za prijavljivanje za kredite i stipendije, jer su se zahtjevi podnosili isključivo elektronskim putem.

Godina	Predškolske ustanove	Osnovne škole	Srednje škole	Osnovne muzičke škole	Fakulteti UCG	Učenički i studentski domovi
2020	88,9%	81,8%	75,9%			
2021	81,4%	67,4%	66,7%	42%	88%	

2022	75,5%	55,2%	65,8%	56,9%	85,3%	84,7%
2023	76,2%	64,3%	65,4%	45,1%	86,1%	85,7%
2024	75,7%	64,8%	66,3%	51,4%	86,1%	85,2%

Povezivanje sa PISA testiranje

U cilju potpunije i kvalitetnije analize obrazovnog sistema povezali su se podaci iz Informacionog sistema obrazovanja u kojem se nalaze postignuća učenika, kao i rezultati sa eksterne provjere znanja sa rezultatima PISA testiranja i stvoreni su preduslovi da se na osnovu novih analiza mogu preduzimati odgovarajući koraci za unapređenje obrazovnog sistema.

Koncept "Digitalna škola" i platforma "Digionica"

Pomenute EdTech laboratorije sastavni su dio koncepta Digitalna škola koji još podrazumjeva i resurse za onlajn kolaboraciju (Office365) kao i resurse za samostalno onlajn učenje putem onlajn kurseva (platforma „Digionica“). Trenutno se na portalu "Digitalna škola", na platformi "Digionica", nalazi 1191 onlajn kurs u okviru kojih je skoro 13.000 lekcija. Od kurseva kreiranih u 2024. posebno izdvajamo kurseve: PETko – PET reciklator, 3D štampanje, Programiranje u Scratch-u, Excel – osnovni i srednji nivo, Crvenkapa: Slučaj ukradene lozinke (kurs o bezbjednosti na internetu), eLektira "Doživljaji mačka Toše"...

Portali

Ažurirani su sajtovi www.skolskamreza.edu.me i www.skolskastatistika.edu.me sa podacima za školsku 2024/2025. Školsku mrežu (www.skolskamreza.edu.me) je tokom 2024. koristilo oko tri hiljade korisnika, Školsku statistiku (www.skolskastatistika.edu.me) oko 3,9 hiljada korisnika, Školski portal (www.skolskiportal.edu.me) posjetilo je 8,6 hiljada, dok je sajt Uči Doma (www.ucidoma.edu.me) oko 102 hiljade korisnika.

Obuke

U okviru projekta "Digitalno, inkluzivno i transformativno: Kvalitetno obrazovanje za Crnu Gore", koje Ministarstvo prosvjete, nauka i inovacija zajednički implementira sa UNICEF-om, UNESCO-om i ILO-om uz finansijsku podršku Fonda za ubrzani razvoj Crne Gore (MAF) organizovane su sljedeće obuke za nastavnike: Medijska pismenost kao ključna kompetencija u obrazovanju (dvodnevna obuka), Upotreba Microsoft Office 365 (dvodnevna obuka), Primjena koncepta Digitalna škola (jednodnevna obuka), Analitika u Microsoft Office365 i analitika u Microsoft Teams-u (jednodnevna obuka), Programiranje u Scratch (dvodnevna obuka).

U narednom periodu planiran je nastavak obuka za upotrebu Office 365, kao i obuke za: 3D modelovanje, upotrebu PET reciklatora, upotrebu SELFIE alata za škole i nastavnike itd.

SELFIE

Sprovedeno je godišnje istraživanje u osnovnim i srednjim školama u domenu digitalnog obrazovanja korišćenjem SELFIE alata. Izvršeno je jezičko podešavanje za alat SELFIEforTEACHERS.

NAUKA I ISTRAŽIVANJE

Zakonodavni okvir

Radna grupa za izradu novog Zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti formirana je 25. III 2024, dok je Javna rasprava o Nacrtu zakona trajala u periodu 1-20. XI 2024.

Vlada je 31. XII 2024. utvrdila Predlog zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti koji donosi osnažen sistem prepoznavanja i praćenja aktera u istraživačkom sistemu, ali i unaprijeđen model podrške njihovom razvojnom putu. Postavljeni su temelji evaluacije sistema nauke i njegove potpune digitalizacije uz praćenje savremenih trendova i standarda EU. Predložen je novi način prepoznavanja kadrova u naučnoistraživačkoj djelatnosti, čime se želi podstaći njihov kontinuiran razvoj karijere, vidljivost njihovog rada i prepoznatljivost na međunarodnom nivou.

Vlada je 30. XII 2024. utvrdila je Predlog zakona o podsticajnim mjerama za razvoj istraživanja i inovacija i Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o inovacionoj djelatnosti. Procedura dodjele podsticajnih mjera za razvoj istraživanja i inovacija je jasnije definisana i pojednostavljena u novom zakonskom rješenju, uveden sistem monitoringa podsticajnih mjera i sankcija, pa se očekuje efikasnije praćenje razvoja inovacionih projekata koji se podržavaju kroz ovaj mehanizam.

Strateški okvir

Vlada je 11. VII 2024. usvojila Strategiju naučnoistraživačke djelatnosti (2024-2028) sa Akcionim planom (2024-2025). Javna rasprava o Nacrtu Strategije naučnoistraživačke djelatnosti trajala je u periodu 31. V – 20. VI 2024. Imajući u vidu analizu stanja sistema naučnoistraživačke djelatnosti u Crnoj Gori, ali i potrebe naučnoistraživačke zajednice, strateški ciljevi ove Strategije su: Poboljšanje okvirnih uslova za funkcionisanje naučnoistraživačke djelatnosti u Crnoj Gori, Unapređenje ljudskih resursa i institucionalnih kapaciteta u oblasti nauke i istraživanja; i Strateški cilj 3: Jačanje međunarodne saradnje u nauci i istraživanjima.

Savjet za naučnoistraživačku djelatnost usvojio je devet prioriteta naučnoistraživačke djelatnosti za period 2024-2028, koji su utvrđeni u Strategiji, a to su: *Održiva poljoprivreda i lanac vrijednosti hrane; Energija i održiva životna sredina; Održivi i zdravstveni turizam; Nauka, obrazovanje i kultura; Medicina i zdravlje; Socio-politički i socio-ekonomski izazovi crnogorskog društva; Novi materijali, tehnologije, proizvodi i servisi; Upravljanje rizicima od prirodnih nepogoda; i Informaciono-komunikacione tehnologije.*

Vlade je 3. X 2024. usvojila Mapu puta za istraživačku infrastrukturu Crne Gore 2024-2028. Svrha donošenja Mape puta za istraživačku infrastrukturu Crne Gore je da doprinese dugoročnom i održivom razvoju nacionalnih istraživačkih infrastruktura, kao i integraciji Crne Gore u Evropski istraživački prostor (ERA) putem pristupa međunarodnim tijelima i panevropskim istraživačkim infrastrukturnim mrežama. Donošenju Mape puta prethodila su dva kruga mapiranja istraživačke infrastrukture koja su realizovana u periodu februar-april i jul-avgust 2024, uz podršku obezbijedenu kroz projekat "BEST-Public Sector in Montenegro", koji realizuje Svjetska banka uz podršku Evropske komisije.

Vlada je 26. IX 2024. usvojila dva ključna programa u oblasti naučnoistraživačke djelatnosti, i to: Program stipendija izvrsnosti za doktorska istraživanja u Crnoj Gori i Program istraživačkih grantova za podsticanje izvrsnosti 2024.

Prvi strateški ciklus pametne specijalizacije u Crnoj Gori je zvanično završen 31. XII 2024. Stepen realizacije aktivnosti i uložena sredstva za cjelokupni period implementacije S3 biće poznat nakon usvajanja Završnog izvještaja o realizaciji Strategije pametne specijalizacije i realizacije procesa eksterne evaluacije, za šta je Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija (MPNI) otpočelo pripreme aktivnosti u januaru 2025.

U februaru 2024, započete su aktivnosti na procesu pripreme nove Strategije pametne specijalizacije 2026-2031, kada je održana i prva obuka za jačanje kapaciteta tima koja se odnosila na okvir za izradu S3 u skladu sa smjericama Udruženog istraživačkog centra Evropske komisije (JRC). U saradnji sa JRC-ijem, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija održalo je zajednički događaj i obuku o podizanju svijesti o pametnoj specijalizaciji u Crnoj Gori 13. V 2024.

Vlada je usvojila Mapu puta za izradu nove S3 25. IV 2024, koju je formalno usaglasila sa JRC-ijem. Uz podršku JRC-ija obezbijedena je ekspertska podrška za izradu kvantitativne analize (II faza izrade dokumenta), koja je međusobno usaglašena i završena u decembru 2024, dok je paralelno, u periodu 4-6. XI 2024. održana radionica o kvalitativnoj analizi uz angažovanje međunarodnog eksperta od strane MPNI. U periodu 14-16. I 2025, održana je završna obuka za izradu Kvalitativne analize, koja je time i zvanično otpočela. U međuvremenu, pripremljen je Interni priručnik za izradu kvalitativne analize i sprovođenje Procesu preduzetničkog otkrivanja (EDP).

Institucionalni okvir

Vlada je 25. I 2024. usvojila novi sastav Savjeta za naučnoistraživačku djelatnost. Savjet za naučnoistraživačku djelatnost u toku 2024. održao je sedam sjednica, na kojima su razmatrani materijali od značaja za dalji razvoj naučnoistraživačke djelatnosti u Crnoj Gori.

Na Listi licenciranih naučnoistraživačkih ustanova trenutno se nalazi 49 ustanova.

Implementacioni okvir za inovacije i pametnu specijalizaciju, koji je uspostavljen u skladu sa smjericama JRC-ija, potpuno je operativan i obezbijeden je kontinuitet u njegovom funkcionisanju. Tokom 2024:

- Savjet za inovacije i pametnu specijalizaciju održao je četiri sjednice, na kojima su razmatrane važne inicijative iz S3 prioriternih S3 oblasti, a Savjet je redovno pratio i napredak pripreme nove S3. Međuinstitucionalna S3 grupa zajedno sa Inovacionim radnim grupama za četiri prioritete oblasti pametne specijalizacije, aktivno je radila na konsultacijama u okviru procesa preduzetničkog otkrivanja.
- Formiran je Nacionalni S3 tim čiji je zadatak da, shodno svojim nadležnostima i definisanim fazama pripreme nove Strategije pametne specijalizacije, u skladu sa Mapom puta za izradu Strategije pametne specijalizacije, sprovede sve potrebne aktivnosti na izradi Strategije i Nacrt dokumenta za naredni šestogodišnji period dostavi Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija na dalje postupanje do 1. XII 2025. Nacionalni S3 tim obrazovan je 29. IV 2024. i u izvještajnom period održao je jedan sastanak, Formirani su timovi za potrebe izrade Kvalitativne analize za pripremu nove Strategije pametne specijalizacije, za potencijalne prioritete oblasti prepoznate kroz kvantitativnu analizu sistema i to za oblasti: Energija, Poljoprivreda/hrana, ICT, Turizam i Građevinarstvo.
- Vlada je 10. V 2024, usvojila Izvještaj o radu *Naučno-tehnološkog parka Crne Gore (NTP CG) d.o.o.* za 2023. i Plan aktivnosti za 2024. NTP CG je svečano otvoren u junu 2024, čime je dat novi podstrek razvoju inovacione infrastrukture u Crnoj Gori. NTP CG je tokom godine raspisao tri javna poziva za prve stanare, i to, za: Startapove i spinofove sa inovativnim potencijalom, gdje je pozitivno ocijenjeno 17 prijava; Pravna lica koja obavljaju

inovacionu djelatnost, od kojih je pozitivno ocijenjeno 5 prijava; i Komplementarne organizacije, od kojih je pozitivno ocijenjeno 4. Do kraja 2024, a na osnovu rezultata evaluacije useljeno je 12 stanara koji su započeli rad, dok su pregovori sa ostalima u toku.

NTP CG je u novembru 2024. realizovao prvi predinkubacioni startap program SkillsUP, namijenjen studentima, u saradnji sa Crnogorskim Telekomom. Takođe, NTP CG podržao je organizaciju dvodnevnog hakatona „Equal Hack“ u periodu 10-11. XII 2024, koji je okupio 12 timova srednjoškolaca koji su radili na projektima poput edukativnih igara i aplikacija za podršku inkluziji. Hakaton je organizovan kao dio zajedničkog projekta EU i Savjeta Evrope „Kvalitetno obrazovanje za sve“.

NTP CG je 1. I 2024. započeo realizaciju dva nova projekta u okviru programa INTERREG Danube: CI-HUB - koji se fokusira na regije Zapadnog Balkana, posebno one sa nižim ulaganjima u istraživanje i razvoj te manjom upotrebom ICT tehnologija i STOREMORE - koji se bavi promocijom rješenja za skladištenje energije i razvojem alata za prelazak na obnovljive izvore energije, obuhvatajući 10 zemalja Dunavskog regiona.

U okviru projekta POLICY ANSWERS 12. IV 2024. pokrenut je Pilot program Inovacionih vaučera za mala i srednja preduzeća iz regije Zapadnog Balkana. NTP CG je tokom 2024. započeo realizaciju EU projekata: ABBA (Interreg IPA ADRION), koji podržava plavu ekonomiju kroz osnivanje regionalnih centara „Blue Excellence“ i RuBIO koji je fokusiran na bioekonomiju u ruralnim područjima Dunavskog regiona i podstiče inovacije u biotehnologiji i bioproizvodnji. Takođe, NTP CG je postao član Alijanse naučno-tehnoloških parkova Jugoistočne Evrope, čime je dodatno osnažena regionalna saradnja.

- Vlada je 25. IV 2024, usvojila Izvještaj o poslovanju *Inovaciono-preduzetničkog centra „Tehnopolis“ Nikšić (Tehnopolis) d.o.o. za 2023. i Program rada za 2024.*

U dijelu proširenja infrastrukturnih kapaciteta Tehnopolisa, tokom 2024. nastavljeni su radovi na rekonstrukciji i adaptaciji „Doma digitalne revolucije“ u okviru kojeg će se pored coworking prostora sa 60 mjesta, multimedijalne sale, sale za sastanke na usluzi inovatorima i startap zajednici u 2025. naći različite 3D tehnologije i Maker space, koji su u završnoj fazi izrade.

Nastavljena je podrška Biznis inkubatora po unaprijeđenom i sveobuhvatnom sistemu podrške. U Biznis inkubatoru je trenutno 42 stanara, od kojih je tokom protekle godine primljen 21 novi stanar.

U martu 2024. završeno je treće izdanje BoostMeUp predakceleracijskog programa, a krajem avgusta 2024. započeto četvrto izdanje ovog programa sa rekordne 54 kvalitetne prijave.

U cilju aktivacije i promocije inovativnog preduzetničkog potencijala kao i daljeg razvoja inovativnog ekosistema IPC Tehnopolis je nastavio organizaciju značajnog broja različitih formata događaja kojih je bilo 83.

U toku 2024. IPC Tehnopolis je uspješno implementirao 12 projekata kroz programe EU od kojih su tri uspješno završena, dok je u 2025. započela sa implementacijom još četiri projekta. IPC Tehnopolis partner u konzorcijumu digitalnog inovacionog huba MontEDIH, koji je odoren za finansiranje od strane EU kroz program „Digitalna Evropa“.

Zakonom o budžetu 2024. za Tehnopolis je gotovo udvostručena u odnosu na prethodnu godinu, i iznosila je 800.000,00 eura.

- Vlada je 17. V 2024, usvojila Izvještaj o radu *Fonda za inovacije Crne Gore za 2023 godinu i Plan aktivnosti za 2024.*
- Tokom 2024. Fond je realizovao sve aktivnosti u skladu sa planom rada i kroz sedam programskih linija ugovorio finansiranje 71 projekta ukupne vrijednosti preko 3,2 miliona eura. U 2024. otvoren je i drugi Javni poziv za podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji. Ovaj program predstavlja međuresornu saradnju tri ministarstva: Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstva ekonomskog razvoja i Ministarstva energetike, a Fond je

prepoznat kao implementaciono tijelo. Prvi javni poziv rezultirao je potpisivanjem 7 projekata u periodu jun – avgust 2024. ukupne vrijednosti 1.289.479,62 eura. Po završetku prvog poziva, krenulo se sa implementacijom ovog Programa u 2024. sa opredijeljenim budžetom u iznosu od 2.300.000,00 eura.

- Realizacija cjelokupnog Programa, odnosno pomenuta dva poziva, finansirana je iz nacionalnog budžeta (2.200.000,00 eura) i iz IPA III - Paketa direktne budžetske podrške Evropske komisije (EK) Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize u iznosu (1.500.000,00 eura).
- U protekloj godini Fond je imao podršku kroz projekat BEST, koji realizuje Svjetska banka uz podršku EK, u okviru oga su sprovedee aktivnosti usmjerene na osnaživanje korisnika programskih linija Fonda kroz edukaciju, mentorstvo i povezivanje sa investitorima. Pored toga, Fond je tokom 2024. organizovao i podržao niz promotivnih aktivnosti u cilju popularizacije inovacija i jačanja svih aktera inovacionog ekosistema. Omogućen je nastavak projekta Edu Robotić, za koji je potpisan Protokol o finansijskoj edukaciji u školama putem inovativnih metoda sa Centralnom bankom Crne Gore i resornim ministarstvom. Protokolom je definisan okvir za projekat pod nazivom "Robotika za najmlađe", čime je projekat "EduRobotić" proširen na sve osnovne škole u Crnoj Gori.
- U Registru inovacione djelatnosti trenutno se nalazi 250 subjekata inovacione djelatnosti.

Podrška razvoju istraživanja, nauke i inovacija

U dijelu podrške razvoju nauke i istraživanja Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija realizovalo je sljedeće:

- Konkurs za sufinansiranje naučnoistraživačke djelatnosti u 2024, koji je objavljen 14. II 2024. u ukupnom iznosu od 420.000,00 eura. Predmetnim konkursom podržavalo se 11 programskih linija: Unapređenje infrastrukture za naučnoistraživački rad – nabavka opreme, alata i potrošnog materijala, Učešće u EU programu za istraživanje i inovacije Horizont Evropa, Učešće u programu IAEA tehničke saradnje, Učešće u ICGBE i EMBL/EMBO aktivnostima, Sufinansiranje troškova po osnovu mobilnosti istraživača, Sufinansiranje istraživača koji su završili doktorske studije u 2024, Sufinansiranje učešća na naučnim skupovima, Stimulisanje objavljivanja u časopisima sa otvorenim pristupom, Podrška uređivanju naučnih časopisa, Sufinansiranje organizovanja naučnih skupova u Crnoj Gori i Aktivnosti promocije nauke i istraživanja. Po osnovu ovog Konkursa utrošeno je ukupno 331.999,04 eura.
- Na osnovu Programa stipendija izvrsnosti za doktorska istraživanja u Crnoj Gori, Ministarstvo objavilo je Konkurs za dodjelu stipendija izvrsnosti za doktorska istraživanja u Crnoj Gori 02. X 2024. u ukupnom iznosu sredstava od 1.5 miliona eura, zaključno sa rokom za podnošenje prijava do 31. X 2024. Predmetnim konkursom podržano je 30 stipendista/stipendistkinja za tri istraživačke godine, u ukupnom iznosu od 1.040.630,90 eura.
- Na osnovu programa istraživačkih grantova za podsticanje izvrsnosti 2024, Ministarstvo je 16. X 2024. objavilo Konkurs za dodjelu istraživačkih grantova za podsticanje izvrsnosti u ukupnom iznosu sredstava od 2.1 miliona eura. Na predmetni Konkurs pristiglo je ukupno 20 prijava zaključno sa rokom za podnošenje prijava do 19. XII 2024.
- Ministarstvo u kontinuitetu prati realizaciju 32 preostale stipendije za doktorska istraživanja na univerzitetima u Crnoj Gori po osnovu prethodna tri konkursa za dodjelu stipendija za doktorska istraživanja na univerzitetima u Crnoj Gori iz 2018, 2019 i 2020.
- Tokom 2024. nastavljena je realizacija Centara izvrsnosti za digitalizaciju procjene rizika u oblasti bezbjednosti hrane i preciznu sertifikaciju autentičnosti prehrambenih proizvoda – FoodHub“.

Ministarstvo je u toku 2024. realizovalo dva programa za podršku učešću crnogorskih korisnika u međunarodnim programima:

- Javni konkurs za sufinansiranje učešća u EUREKA projektima u ukupnom iznosu od 190.000,00 eura, koji je realizovan kroz dvije programske linije: Programska linija za sufinansiranje učešća u Network EUREKA projektima u 2024. – u vrijednosti od 90.000 eura, i Multilateralni EUREKA poziv za Zapadni Balkan u 2024. godini – u vrijednosti od 100.000 eura. Na osnovu pristiglih projektnih prijava, finansirana su dva trogodišnja inovativna projekta u okviru prve, i jedan trogodišnji inovativni projekat u okviru druge programske linije, u iznosu od po 50.000,00 eura, odnosno 30.000,00 eura za prvu istraživačku godinu. Početak realizacije projekata je I kvartal 2025. Dvogodišnji EUREKA projekat, prihvaćen za sufinansiranje u okviru posebnog poziva za Dunavski region iz 2022, u iznosu od 15.000,00 eura za prvu istraživačku godinu, redefinisani su u dijelu sastava konzorcijuma i u fazi je odobravanja na nivou Eureka mreže.
- Podrška učešću u EU Okvirnom programu za istraživanja i inovacije Horizont Evropa – Stub III Inovativna Evropa u ukupnom iznosu 50.000,00 eura, za koji tokom 2024. nije bilo prijava.

Putem mehanizma podsticajnih mjera za razvoj istraživanja i inovacija uložen je 1,5 milion eura u startapove i donirana 2,9 miliona u licencirane naučnoistraživačke ustanove i inovacione infrastrukture.

Fond za inovacije Crne Gore u 2024. realizovao je sedam programskih linija, kako slijedi:

- Program kolaborativnih grantova za inovacije na koji su prijavljena 32 projekta, od kojih je ugovoreno šest u ukupnom iznosu od 941.111,61 eura;
- Podrška ranoj fazi razvoja startapova na koji je prijavljeno 98 projekata, od kojih je ugovoreno 12 u ukupnom iznosu od 388.573,14 eura;
- Provjera inovativnog koncepta na koji su prijavljena 32 projekta, od kojih je ugovoreno 11 u ukupnom iznosu od 371.429,07 eura;
- Vaučeri za patentnu zaštitu i razvoj pronalazaka na koji je bilo 14 prijava, od kojih je odobreno sedam u ukupnom iznosu od 22.957,88 eura;
- Podsticanje inovacione kulture na koji su bila prijavljena 34 projekta od kojih je ugovoreno 11 u ukupnom iznosu od 83.249,00 eura;
- Realizacija edukativnih programa u oblastima pametne specijalizacije na koji je prijavljeno 27 projekata, od kojih je ugovoreno 17 u ukupnom iznosu 150.000,00 eura; i
- Podsticanje inovacija u funkciji energetske efikasnosti u industriji (dva poziva) - po osnovu prvog poziva od 15 prijavljenih projekata odobreno je sedam u ukupnom iznosu 1.289.479,62 eura, dok su na drugi poziv prijavljena 32 projekta trenutno u procesu evaluacije.

Savjet za inovacije i pametnu specijalizaciju dao je saglasnost na Plan rada Fonda za inovacije Crne Gore u 2025, koji će u I kvartalu 2025. biti upućen Vladi.

Na osnovu Memoranduma o razumijevanju za stvaranje uslova za tehnološki transfer u Crnoj Gori, potpisanog 3. IX 2024. između Vlade i Univerziteta Crne Gore, osnovana je Kancelarija za transfer tehnologija, koja je smještena u Naučno-tehnološkom parku Crne Gore.

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija je krajem novembra 2024. postalo zvanični proizvođač statistike za istraživanje i razvoj i priprema istraživanja za period 2021-2023 je u toku.

Promocija nauke i inovacija u društvu

Dvanaesti po redu Festival „Dani nauke i inovacija 2024“ održan je u periodu 23-27. IX 2024. pod sloganom „Nauka i inovacije na dohvatu ruke“ koji je 102 događaja realizovana su u 15 opština u Crnoj Gori.

Ministarstvo je i ove godine kroz konkurse objavljene 14. V 2024. podržalo naučne i inovacione programe u okviru ovog festivala:

- Konkurs za sufinansiranje projekata promocije nauke koji je objavljen u iznosu od 50.000,00 €, od čega je ugovoreno 19 projekata u ukupnom iznosu od 45.260,69 eura; i
- Konkurs za podršku inovativnim programima koji je objavljen u ukupnom iznosu od 50.000,00 €, od čega je ugovoreno 17 projekata u ukupnom iznosu od 46.985,00 eura.

Ministarstvo je u oktobru 2024. objavilo Javni konkurs „Sa naukom na ti“ za podsticanje nauke kroz finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u iznosu od 100.000,00 eura. Ugovoreno je šest projekata NVO u ukupnom iznosu od 99.896,98 eura.

Objavljen je 21. IX 2024. Javni poziv za dodjelu godišnjih nagrada za naučna dostignuća u 2024. U okviru Javnog poziva za sve tri kategorije nagrada za naučna dostignuća u 2024. pristiglo je ukupno 16 prijava. Formiranje Komsije za evaluaciju prijava je u toku.

Međunarodna saradnja i EU programi za nauku i inovacije

EU Okvirni program za istraživanja i inovacije Horizont Evropa

Crna Gora je za 2024. uplatila kontribuciju za učešće u programu Horizont Evropa u ukupnom iznosu od 1.396.178,89 eura. Treći sastanak Zajedničkog odbora EU-Crna Gora za Horizont Evropa održan je u Podgorici 13. VI 2024. Tokom aprila 2024. inovirana je mreža nacionalnih kontakt osoba za oblasti koje obuhvata Horizont Evropa. Od marta 2024. u funkciji je portal koji je namijenjen objavljivanju svih informacija i aktuelnosti u vezi sa programom Horizont Evropa. U svrhu promocije i jačanja vidljivosti programa, te osnaživanja potencijalnih korisnika iz Crne Gore za prijavljivanje, realizovana su realizacije tri info dana i programu, jedna četvorodnevna i tri jednodnevne radionice na temu pisanja i implementacije Horizont Evropa projekata.

U 2024. Crna Gora je pristupila Evropskom partnerstvu za održivu plavu ekonomiju, što je zvanično potvrđeno na Generalnoj skupštini Partnerstva, održanoj 25. XI 2024. Na ovaj način Crna Gora će aktivno učestvovati u globalnim naporima za zaštitu mora, razvoju održivih industrija i borbi protiv klimatskih promjena, koristeći istovremeno ekonomske, društvene i tehnološke prednosti koje pruža ovaj sektor.

U okviru podrške u HE projektu Widera.Net, objavljeni su pozivi za studijske posjete: Barseloni, Španiji, Bremenu i Njemačkoj, u okviru kojih su tri istraživača iz Crne Gore bila u mogućnosti da posjete vodeće istraživačke organizacije. Objavljena su i dva poziva za dodjelu grantova za putovanja radi umrežavanja i podnošenja prijave projekta u okviru Horizont Evropa programa, kako bi poboljšali svoje učešće u predlozima projekata za Stub II „Globalni izazovi i evropska industrijska konkurentnost“ programa Horizont Evropa. Ovu mogućnost za sada je iskoristilo pet crnogorskih istraživača. Takođe, otvoren je i Poziv za prethodnu provjeru projektnih prijava u okviru Horizont Evropa, koji omogućava podnosiocima koji su u završnoj fazi pisanja projektna prijave da prije zvaničnog podnošenja bude evaluirana od strane eksperta, koji će dati sugestije kako da bude poboljšana.

COST - Evropski program saradnje u nauci i tehnologiji

Crna Gora je u 2024. nastavila aktivno sa promocijom COST programa, prije svega, kroz organizaciju Infodana na temu programa u saradnji sa COST asocijacijom 9. IV 2024. u Podgorici i Infodana pod nazivom „Put ka evropskim fondovima: Korišćenje Horizont Evropa i COST programa“ 24. IX 2024. u saradnji sa Naučno-tehnološkim parkom Crne Gore.

Crna Gora bilježi redovno učešće na sastancima nacionalnih COST koordinatora i visokih predstavnika.

EU program “Digitalna Evropa“ - Poziv “Evropski habovi za digitalne inovacije” (EDIH)

Crna Gora je, po osnovu rezultata Javnog konkursa za predselekciju kandidata iz Crne Gore za učešće na Pozivu u okviru programa „Digitalna Evropa“ – Mreža evropskih digitalnih inovacionih hubova za pridružene zemlje (Network of European Digital Innovation Hubs – Associated Countries DIGITAL-2023-EDIH-04-ASSOCIATED), početkom aprila 2024, kandidovana dva projekta iz Crne Gore za Evropski poziv. EK je pozitivno ocijenila četvorogodišnji projekat „Digitalni inovacioni centar za podršku digitalnoj transformaciji crnogorskih kompanija i javnog sektora (MontEDIH)“, čiji je nosilac Univerzitet Crne Gore. Konzorcijum čine: Privredna komora Crne Gore, Institut savremenih tehnologija Crne Gore, Univerzitet Donja Gorica, Tehnopolis, NTP CG, Centre for Finance d.o.o i klaster ICT Cortex. Ugovor o grantu između konzorcijuma i EK potpisan je 16. XII 2024. u vrijednosti od skoro 1 mil. eura, dok Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija i Ministarstvo javne uprave zajednički sufinansiraju 90% od preostalog obaveznog nacionalnog udjela sufinansiranja (do 900.000,00 eura). Ovim projektom će se stvoriti digitalno inovaciono središte za podršku digitalnoj transformaciji mikro, malih i srednjih preduzeća, ali i javne uprave, uz podršku istraživačkih i razvojnih aktivnosti haba.

Evropsko društveno istraživanje (ESS ERIC)

Ministarstvo je po osnovu Javnog poziva za nacionalnog koordinatora za jedanaestu i dvanaestu rundu Evropskog društvenog istraživanja, finansira naučnoistraživački projekat „Jedanaesta runda Evropskog društvenog istraživanja u Crnoj Gori“.

Iako je projekat započet kasnije u poređenju sa ostalim zemljama učesnicama, sve planirane aktivnosti su sprovedene. Upitnik i svi prateći materijali prevedeni su na crnogorski i albanski jezik. Terensko istraživanje sprovedeno je u periodu od 27. II do 03. V 2024. Inicijalni uzorak je obuhvatio 2748 jedinica, dok su krajnji uzorak činile 1622 jedinice. Ministarstvo je prihvatilo Završni izvještaj i elaborat o radu na ovom projektu u decembru 2024. Ukupna odobrena i utrošena sredstva za realizaciju ovog projekta su 39.650,00 eura.

Pretpristupni fondovi (IPA)

U okviru IPA 2020 grant šeme “Podrška implementaciji Strategije pametne specijalizacije (S3) kroz projekte” bliži se završetku realizacija osam projekata. Cilj grant šeme je da doprinese jačanju ekonomske konkurentnosti i inovacionih kapaciteta Crne Gore, kroz jačanje veza između nauke i industrije u S3 prioritetnim oblastima. Ukupna vrijednost ugovorenih projekata je 908.049,79 eura, odnosno iznos EU granta je 815.964,50 eura, a ostatak čini sufinansiranje korisnika.

Kada je u pitanju IPA III EU Reformski instrument, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija i Fond za inovacije Crne Gore u okviru BEST projekta, koji je započeo u martu 2024, saraduju sa Svjetskom bankom u cilju izrade funkcionalne analize inovacionog ekosistema, podrške jačanju kapaciteta Fonda za inovacije i inovacionih

infrastruktura, kao i podrške reformama u oblasti naučnoistraživačke djelatnosti. U okviru istog instrumenta zaključeni su pregovori sa UN-om koji obuhvataju unapređenje u oblasti pametne specijalizacije u skladu sa dinamikom izrade novog strateškog ciklusa S3, te se očekuje početak realizacije u I kvartalu 2025.

Evropski institut za inovacije i tehnologiju (EIT)

Počeo je sa radom Hab Regionalnog inovacionog programa Evropskog instituta za inovacije i tehnologiju (EIT Community RIS hab) u Crnoj Gori, kako bi olakšao učešće Crne Gore u aktivnostima i programima u EIT zajednicama. EIT RIS hab zvanično je inaugurisan na događaju održanom krajem maja 2024. U okviru saradnje sa EIT, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvo ekonomskog razvoja i EIT RIS Hub rade na definisanju potreba za obukom za donosiocima odluka u sektoru prerađivačke industrije radi jačanja inovacionog potencijala u ovoj oblasti, koju će sprovesti Evropski institut za inovacije i tehnologiju tokom 2025.

Bilateralna saradnja

- Saradnja sa Republikom Italijom: realizacija 5 bilateralnih projekata naučne i tehnološke saradnje sa Republikom Italijom (projekti od „velike važnosti“) započela je 1. I 2023.
- Saradnja sa Republikom Slovenijom: realizacija 30 novih bilateralnih projekata naučne i tehnološke saradnje sa Republikom Slovenijom započela je 1. I 2023, a realizacija novih 20 bilateralnih projekata započela je 1. I 2025.
- Saradnja sa Republikom Austrijom: realizacija devet novih bilateralnih projekata naučne i tehnološke saradnje sa Republikom Austrijom započela je 1. VII 2024.
- Saradnja sa NR Kinom: realizacija 15 bilateralnih projekata naučne i tehnološke saradnje sa NR Kinom započela je 1. I 2025.

Crna Gora je u toku 2024. zaključila:

- Memorandum o razumijevanju i uspostavljanju šeme stipendiranja između Vlade Crne Gore i Koledža Evrope (24. IV 2024), po osnovu koga je već dodijeljena jedna stipendija koju u cjelosti podržava Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija,
- Sporazum o saradnji između Vlade Crne Gore i Nacionalne aeronautičke i svemirske agencije (NASA), kojim se Crna Gora priključila Programu globalnog učenja i poštovanja životne sredine - GLOBE (11. VI 2024),
- Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Njemačke o saradnji u oblasti kulture, obrazovanja, nauke, mladih i sporta (5. VII 2024),
- Memorandum o saradnji u oblasti nauke, inovacija i tehnologije sa Kraljevinom Bahrein (11. XI 2024),
- Sporazum o naučnoj saradnji sa Nacionalnim istraživačkim savjetom Italije (CNR) (12. XI 2024).

Multilateralna saradnja

Po osnovu Poziva za podnošenje zajedničkih predloga projekata multilateralne naučne i tehnološke saradnje u Dunavskom regionu 2023-2025 odobrena su za finansiranje dva projekta u kojima učestvuju crnogorski partneri. Realizacija projekata je započela 1. VII 2023.

Novi, četvrti po redu Poziv za podnošenje zajedničkih prijedloga projekata multilateralne naučne i tehnološke saradnje u Dunavskom regionu, za period 2025-2027, objavljen je 11. XI 2024, sa rokom za podnošenje projektnih prijedloga, 17. I 2025.

U okviru ciklusa tehničke pomoći 2024-2025. u okviru saradnje sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju (IAEA) realizuju se dva nacionalna projekta, a u toku je i realizacija jednog projekta iz ciklusa 2022-2023.

U okviru saradnje sa Evropskom organizacijom za nuklearna istraživanja - CERN

dva kandidata iz Crne Gore prihvaćeno su za učešće u Programu za studente Evropske organizacije za nuklearna istraživanja (CERN) „Studentska ljetnja škola CERN 2024”. Jedan kandidat iz Crne Gore je prihvaćen za učešće u Programu CERN-a za profesore fizike srednjih škola koji žele da unaprijede svoja znanja iz oblasti fizike čestica.

Saradnja sa NATO

Predstavnice Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija u svojstvu članica Borda za nauku i tehnologiju, učestvovala su na proljećnom zasjedanju Borda, koje je održano u martu 2024. u Briselu (u sjedištu NATO-a). Crna Gora je uredno izmirila obavezu kontribucije za učešće u NATO Diana Akceleratoru.

Međunarodni institut za održive tehnologije Jugoistočne Evrope - SEEIIST

Vlada je 27. VI 2024. usvojila Informaciju o aktivnostima na realizaciji regionalnog projekta za uspostavljanje Međunarodnog instituta za održive tehnologije na prostoru Jugoistočne Evrope (SEEIIST), kojom je imenovala nove članove Upravnog odbora i predstavila status aktivnosti na projektu.